DAVID B. FUNDERBURK

UN AMBASADOR AMERICAN

ÎNTRE DEPARTAMENTUL DE STAT ŞI DICTATURA COMUNISTĂ DIN ROMÂNIA 1981-1985

EDITURA DACON - 1994

DAVID B. FUNDERBURK

este profesor universitar, deputat în Congresul Statelor Unite, membru al Comitetului Național Consultativ pentru Educație Internațională și președinte al Fundației Selous.

Funderburk a beneficiat de bursa Fulbright și de sprijinul I.R.E.X. pentru a studia în Europa de Est; a lucrat ca funcționar al U.S.I.A. în România; a obținut titlul de doctor în istorie și politică internațională, al Universității Carolina de Sud. Din 1981 până în 1985, a funcționat ca ambasador al Statelor Unite în România comunistă, din însărcinarea președintelui Ronald Reagan.

Publicațiile sale includ numeroase articole și cărțile: „Politica britanică față de România, 1938-1940"; „Studiu de strategie economică și politică"; „Când orbii conduc pe orbi" și „Trădarea Americii".

PINSTRIPES & REDS

constituie prima descriere făcută de un ambasador în țările blocului sovietic, despre colaborarea dintre elita conducătoare din Departamentul de Stat și regimurile comuniste.

Fostul ambasador al Statelor Unite în România, David Funderburk, a demisionat din postul său pentru a protesta astfel împotriva politicii Statelor Unite față de România comunistă și față de celelalte țări comuniste din Europa de Est.

Ambasadorul Funderburk arată în detaliu dificultățile pe care le are de înfruntat oricine îndrăznește să atace politica de la Foggy Bottom, de sprijinire a comuniștilor, modul în care disidenții curajoși sunt neglijați de politicieni și diplomați ai S.U.A. și felul în care Departamentul de Stat (și alte agenții guvernamentale) se poartă cu mănuși față de cei mai nemiloși comuniști din lume.

Serviciul lui Funderburk, ca ambasador, a fost lăudat de președintele Reagan, pentru aportul la promovarea drepturilor omului și a intereselor de securitate națională. Reagan a apreciat această activitate, ca reprezentând „... o inestimabilă contribuție la împlinirea obiectivelor administrației."

Ambasadorul Funderburk a fost ales în unanimitate membru de onoare al Uniunii Mondiale a Românilor Liberi și desemnat lider de onoare al Institutului Român pentru Credință și Libertate, datorită curajului său de a înfrunta autoritățile, pentru ca acestea să încerce să-i ajute pe români și celelalte popoare captive.

„Pinstripes & Reds" este o relatare lucidă a eșecului politicii Statelor Unite și descrie cum s-ar putea face mai mult pentru apărarea libertății, constituind un ghid pentru autorități în ceea ce privește Europa de Est.

Selous Foundation Press

Lei: 5000

DAVID B. FUNDERBURK

UN AMBASADOR AMERICAN

ÎNTRE DEPARTAMENTUL DE STAT ȘI DICTATURA COMUNISTĂ din ROMÂNIA 1981 - 1985

(PINSTRIPES AND REDS)

Traducerea: Betty Funderburk

Editura DACON
CONSTANȚA 1994

Copyright © 1987 by David B. Funderburk

David B. Funderburk
Pinstripes and Reds: An American Ambassador Caught Between the State Department and Romanian Communists, 1981 - 1985,
was first published by Selous Foundation Press, USA, 1987.

Toate drepturile acestei ediţii, în limba română, sunt rezervate exclusiv Editurii DACON Constanţa.

Nici o parte a acestei cărţi nu poate fi reprodusă, sau transmisă, în nici o formă, fără permisiunea prealabilă a editorului, şi a autorului.

Coperta : Cătălin Botezatu
Editura : DACON Constanţa, tel. 619639, fax. 638140

ISBN: 973-96869-0-7

DACON

Soției mele, Betty

CUPRINS

Mulțumiri 7

Introducere 9

O apreciere specială pentru Leo Teohari 15

Cuvânt înainte 17

Prolog 21

Capitolul

1. Problema Departamentului de Stat 32

2. Politica Statelor Unite față de România și Europa de est 46

3. Politica externă a României: Mitul independenței 59

4. Tragedia impusă de comuniști în România
și Departamentul de Stat 83

5. Nicolae Ceaușescu - nebunul favorit al Washingtonului 114

6. Disidența ambasadorului Statelor Unite 124

7. Întrevederile de la Washington cu președintele Reagan
și cu secretarul de stat Shultz 135

8. Întrevederile de la Washington cu Lawrence Eagleburger,
Elliott Abrams și senatorul Jesse Helms 152

9. Înalți oaspeți în România: de la secretarul de stat Alexander Haig
la vicepreședintele George Bush 17:

10. Oaspeți americani în România: de la ministrul comerțului, Malcolm Baldrige, la președintele șefilor de stat major, John Vessey jr. 190

Epilog 209

Anexa I - Scrisoare prezidențială referitoare la îndatoririle ambasadorului 227

Anexa II - Scrisoarea prezidențială din 29 aprilie 1985 231

Note 232

Index 245

MULȚUMIRI*

Multe persoane au contribuit la această istorisire despre comunism, Departamentul de Stat al S.U.A. și Administrația Reagan. Numele multor persoane care mi-au fost de ajutor cât timp am stat în România au fost schimbate, din diferite motive.

Sunt recunoscător președintelui Ronald Reagan, senatorului Jesse Helms, precum și altor persoane din Senatul S.U.A. și din afara guvernului, care m-au spijinit în obținerea nominalizării ca ambasador al S.U.A. în România.

De asemenea sunt recunoscător celor din Ambasada S.U.A. la București, cu care am colaborat și care au depus multă muncă pentru aflarea adevărului despre regimul Ceaușescu în România și despre relațiile sovieto-române. Dintre aceștia fac parte: Frank Corry, adjunctul meu; colonelul Franklin Mastro, atașat militar șef din partea Ministerului Apărării S.U.A.; William Edwards, șeful secției Relații Publice; și Ernest Latham, însărcinat cu Probleme Culturale.

Deputatul în Congres, pentru Illinois, Philip Crane, a avut amabilitatea de a scrie un Cuvânt înainte la această carte, iar Fundația Selous a sponsorizat publicarea primei ediții a cărții.

Sunt în mod deosebit recunoscător membrilor familiei mele: Betty, soția mea, a cărei dragoste pentru poporul român este nemăsurată, și copiii noștri, Britt și Deana.

Această carte a fost scrisă în bună măsură datorită implicării mele profunde în problemele României și poporului român. Sper, în mod deosebit, că, prin această lucrare, condiția poporului român și a altora aflate sub comunism va fi explicată și înțeleasă mai bine. Este mult de făcut pentru a salva ceea ce s-a pierdut din România pre-comunistă: istorie, tradiții, caracteristici. Dorința românilor pentru o libertate adevărată și o guvernare democratică trebuie să fie susținută de aceia dintre noi care suntem în vest. Există sute de români care m-au ajutat să înțeleg mai bine realitatea din spatele scenei. Sunt

---

* La ediția în limba română, 1994

recunoscător pentru ajutor lui Mircea Tatos, Paul Cernovodeanu, Vasile Talos, Paul Negrut şi multor altora.

Le sunt recunoscător tuturor celor care m-au ajutat la editarea în limba română a acestei cărţi, tipărită prima dată în limba engleză, în Statele Unite. În primul şi în primul rând, vreau să mulţumesc domnului Leo Teohari, preşedinte al Grupului de companii "Darianne International" şi al companiei "Dacon" (din cadrul grupului), din Constanţa, pentru tipărirea acestei ediţii. Ei au fost atât de amabili încât au considerat important ca această carte să fie, în fine, tipărită (în ciuda multor greutăţi) şi distribuită în România. Pentru aceasta sunt într-adevăr recunoscător domnului Leo Teohari.

Punctele de vedere, opiniile şi declaraţiile din carte îmi aparţin şi nu au fost aprobate şi nu reprezintă puncte de vedere oficiale ale Guvernului Statelor Unite sau ale Departamentului de Stat.

David B. Funderburk, fost Ambasador al S.U.A. în România
Buies Creek, North Carolina, S.U.A.
Iulie 1994

INTRODUCERE*

Nimeni nu ştie ce rezervă viitorul, României. Dar putem spune, cu ceva siguranţă, că perspectivele unei libertăţi mai mari şi ale unei guvernări democratice arată mai bine decât înainte. Câţi oameni credeau, în noiembrie 1989, că, numai o luna mai târziu, clanul lui Nicolae Ceauşescu va fi scos din sedii şi siguranţa sistemului comunist totalitarist, care exista din 1947, va fi sfărâmată pentru totdeauna?

Îndrăgind mult poporul român, ca un american care se preocupă adânc de soarta şi viitorul României, permiteţi-mi să spun că am cunoscut mulţi români care au făcut sacrificii pline de curaj, în decembrie 1989. Mulţi au luat parte la demonstraţii şi activităţi revoluţionare, care s-au desfăşurat la Timişoara şi Bucureşti - precum şi în alte oraşe ale României - şi mulţi au folosit aceste ocazii pentru a-şi arăta oroarea şi resentimentele faţă de politica represivă dusă de regimul comunist al lui Ceauşescu, timp de două decenii şi jumătate. Mulţi români au demonstrat că sunt hotărîţi să-şi verse sângele pentru a-şi câştiga libertatea pierdută sub tirania comunistă şi pentru a recuceri locul care se cuvine României, între naţiunile cu orientare occidentală ale civilizaţiei europene. Ce s-a întâmplat în decembrie 1989 nu se va putea uita niciodată şi ceasul nu poate fi dat înapoi.

Deoarece românii au avut de suferit mai mult şi au fost persecutaţi şi oprimaţi într-o măsură mai mare decât alte popoare din Europa de est, sub comunism, este nevoie să se facă mai mult pentru a eradica consecinţele sistemului nefast din ţara lor. România a avut un număr de membri ai Partidului Comunist, raportat la numărul de locuitori, mai mare faţă de alte ţări, chiar dacă este adevărat că cei mai mulţi români au aderat la Partidul Comunist numai pentru că au simţit că nu au altă şansă de a supravieţui (pentru a mânca, pentru a avea un apartament, pentru a asigura o educaţie copiilor lor, pentru a-şi rezolva problemele de bază ale existenţei). În nici o altă ţară aflată sub regim comunist nu a existat o poliţie atât de atotpătrunzătoare şi

*La ediţia în limba română, 1994

de puternică precum Securitatea.

În perioada de tranziție către o societate democrată, un stat de drept și o economie concurențială bazată pe principiile pieței libere, încă mai pot fi observate reminiscențe ale vechiului sistem, atât prin prezența unor instituții ale administrației și puterii de stat (cu nume schimbat și estetizate) care desfășoară activități specifice vechilor orânduieli socialiste, cât și prin conducerea diverselor instituții, întreprinderi de stat sau particulare și a administrației centrale sau locale, de către persoane care, în trecut s-au făcut vinovate de fapte ilegale, imorale, de corupție, trafic de influență și abuz în serviciu, ceea ce ar trebui demascat și incriminat de către opinia publică. Dar în această perioadă, din decembrie 1989 încoace, "apele sunt tulburi și aerul nu este curat" și este dificil să se stabilească cine a fost cu adevărat disident împotriva comunismului și cine a lucrat pentru menținerea puterii depline în mâna comuniștilor, care acum spun că ei nu sunt comuniști, ba chiar că sunt "democrați" care se opun socialismului; cineva ar trebui să analizeze cu grijă motivațiile și sinceritatea acestora.

Mai presus de orice rămân adevărate cuvintele unui prieten român care a spus că "Nu Ceaușescu a creat comunismul, ci comunismul l-a creat pe Ceaușescu". Nu a fost nici un accident: I.V. Stalin, Mao Țe Dun, Pol Pot, Kim Ir Sen, Fidel Castro, Enver Hodja și Nicolae Ceaușescu au fost rezultatele logice ale sistemului cumunist, anti-individual, anti-familie, împotriva proprietății private și a întreprinzătorilor particulari, anti-Dumnezeu.

Orice dezastru poate deriva dintr-un sistem care glorifică materialismul, secularismul, socialismul științific etc.

Cât timp va exista comunismul și ideea de comunism, va exista și posibilitatea ca mai mulți "Ceaușescu" și "Stalin" să apară ca rezultat al sistemului comunist. Este, de aceea, sarcina și datoria noastră să eradicăm comunismul de pe fața pământului.

Alexandr Soljenițîn a scris în cartea *Pericol mortal*: ..."comunismul este iremediabil... nu există variante mai bune de comunism, el nu poate supraviețui ca ideologie fără folosirea terorii și..., prin urmare, coexistența cu comunismul pe aceeași planetă este imposibilă. Fie el se va răspândi, ca și cancerul, pentru a distruge omenirea, sau umanitatea va trebui să se debaraseze ea însăși de comunism".

Aceasta a fost adînc înțeleasă de către mulți oponenți politici și religioși ai comunismului, care cunosc natura de termen lung a

bătăliei pentru restabilirea libertății religioase permanente și pentru a scăpa Europa de est și bătrâna U.R.S.S. de controlul și dominația marxismului ateistic.

Trebuie să se rețină că nu a fost niciodată în intenția lui Gorbaciov de a ajuta la eliberarea Europei de est. Planul său a fost de a face astfel încât acei conducători duri și inflexibili (Honecker, Kadar, Ceaușescu) să fie înlocuiți cu comuniști de tip Gorbaciov, cu așa-numite atitudini reformatoare. Gorbaciov a luat decizia fatală de a nu folosi trupe și tancuri pentru a păstra linia dură, stalinistă, în conducerea politică din țările est-europene, iar intenția lui a fost să proiecteze un plan de schimbări reformatoare, fără schimbări reale sau slăbiri ale puterii și dominației Partidului Comunist. Astfel, el "a lăsat pisica în afara tolbei" - gândind că ar putea controla schimbările. Dar nu a fost în stare să pună "pisica înapoi în tolbă". Astăzi, libertatea în Europa de est depinde într-o oarecare măsura de un comunism ieșit de sub tutela Moscovei, imperialismul Rusiei fiind ținut sub control.

Există încă vechile rețele și relații ale comuniștilor și agenților K.G.B. cu acces la bani și mijloace a căror revenire nu poate fi complet desconsiderată. Și ca lucrurile să fie și mai rele, S.U.A. este condusă de către cei care înțeleg foarte puțin despre Moscova și mentalitatea rusească. Astfel, Washington-ul acordă asistență masivă, fără nici un control, către Moscova. Iar cea mai mare parte a acestei asistențe nu ajunge în mâna democraților interesați în pace, cooperare și economie de piață liberă, ceea ce am putea regreta toată viața.

Rămășițele vechiului sistem comunist există "bine merçi" în Moscova, dar și în București. Ele trebuiesc îndepărtate. Și este regretabil pentru mine, ca american, să spun că neo-comunismul și comunismul ar putea supraviețui în timp, în bună măsură grație ajutorului american și occidental. Din nefericire, la conducerea guvernelor occidentale ca și a cercurilor de afaceri și bancare sunt cei care au pus multă vreme acapararea puterii și banii înaintea drepturilor omului, a demnității și libertății popoarelor aflate în suferință. A fost mai ușor pentru ei să facă afaceri cu un stat cu regim de monopol, care controla economia și putea acorda singur concesii economice și comerciale acelor companii occidentale ce acceptau pe șefii comuniști. Iată de ce m-am opus cu hotărâre acordării clauzei națiunii celei mai favorizate regimurilor comuniste represive, deoarece cu știu că beneficiile arareori au mers către popor, de regulă de acestea a profitat numai elita regimului, cum ar fi Ceaușescu, în România, și

Deng Xiaoping, în China. Iată de ce mă opun și acum acordării de asistență financiară de către guvernul S.U.A. acelor șefi de state care folosesc acest ajutor pentru a rămâne la putere și a oprima în continuare populația. Eu regret concilierea politicilor guvernelor occidentale față de tirani ca Ceaușescu. Guvernele american și vest-europene au acordat ajutor lui Ceaușescu, ceea ce i-a permis să rămână la putere mult timp, sporind durerea poporului. Acum guvernul S.U.A. dă același fel de ajutor unor regimuri insuficient de explicit definite politic, cum ar fi cele de la Beijing, Moscova și altele - și nu popoarelor. Și unii bancheri avari, oameni de afaceri și oficialități guvernamentale naive continuă să extindă ajutorul către comuniști și neo-comuniști, în loc să-i sprijine pe cei care luptă pentru câștigarea unei libertăți reale și pentru o guvernare democratică.

Înțeleg că sistemul comunist represiv a lăsat urme în România, ceea ce a făcut ca, în timpul alegerilor din mai 1990 (și a următoarelor), cei mai mulți oameni să nu creadă într-o alternativă valabilă reprezentată de anticomuniști și adevărații democrați. De asemenea, după evenimentele din decembrie din România, Iliescu și Frontul Salvării Naționale au fost destul de isteți să schimbe unele din cele mai nepopulare măsuri politice ale lui Ceaușescu, pentru a câștiga suportul populației. F.S.N. a fost suficient de inteligent ca să folosească expresii populiste și să promită un viitor democratic pentru România. Astfel, eu înțeleg, chiar dacă nu sunt de acord, motivele multor oameni care au votat pentru F.S.N. Sunt doar promisiuni care nu te costă nimic și e foarte ușor să le faci. Dar eu cunosc foarte bine tacticile, stategiile și metodele comuniste, iar forțele vechii Securități există încă și se pot pune în slujba guvernanților.

Dezastrul lăsat de comuniști în România a fost atât de mare încât ar putea dura o generație sau mai mult pentru a se putea vindeca rănile. Un autor descria, într-o revistă, situația din Rusia vecină: "absența sentimentelor umane decente poate fi observată peste tot. Moștenirea lui Lenin este un sistem în care valorile au fost răsturnate. A minți a devenit o virtute, caritatea a devenit un cuvânt murdar; bunele maniere sunt considerate contrarevoluționare iar corupția și teama sunt condiții naturale de viață". Unele dintre acestea s-au petrecut, de asemenea, în România, unde sistemul comunist atât de urît de popor a făcut ca mituirea, bișnița, minciuna, duplicitatea, necinstea, imoralitatea, traiul fără muncă, absența încrederii în ceilalți și o atmosferă de intimidare și teamă au devenit larg răspândite. Astfel, o parte a teribilei moșteniri a comunismului din întreaga Europă de

est și din vechea Uniune Sovietică este cea care, chiar dacă fostele guverne comuniste sunt înlocuite, face ca socialismul marxist să se manifeste încă printr-un anume mod de viață socială, cu practicile sale de subjugare, conformism, colectivism și intoleranță.

Am renunțat la poziția mea de ambasador al S.U.A. în România, pentru a protesta împotriva politicii Statelor Unite de a-l răsplăti pe Ceaușescu și pentru a face publică starea de suferință și de persecuție a românilor. Am fost sincer în criticarea Departamentului de Stat al Statelor Unite și a guvernului, ca și a acelora din America care l-au ajutat pe Ceaușescu și sistemul său comunist. Dar a trebuit să plătesc un preț pentru aceasta. Chiar și în libera Americă, cel care are o atitudine nepopulară prin ceea ce crede are de plătit un preț pentru aceasta, în privința locului de muncă, a poziției sociale sau a popularității. Dar este important pentru o conștiință curată să facă ce este drept, fără a se teme de consecințe. Soția mea și cu mine credem în drepturile omului, în demnitate și libertăți pentru poporul român aflat mult timp în suferință, dar care are o nobilă moștenire, căpătată de-a lungul secolelor. De asemenea, noi credem că americanii vor fi mai bine informați și în cunoștință de cauză în ceea ce privește adevărata dezvoltare din România și din Europa de est.

Dorim ca poporul român să știe că noi considerăm ca o misiune personală sprijinirea sa în obținerea eliberării totale de rămășițele comunismului și în lupta lui pentru o guvernare democratică și prosperitate economică. Vom face tot ce putem, vom vorbi, vom scrie, vom trimite ajutoare și consilieri politici, spirituali și economici.

Într-o zi a viitorului apropiat, România va fi complet eliberată de toate rămășițele vechiului sistem. Noi toți putem grăbi ziua când un guvern cu adevărat democratic va veni la putere în România, vorbind și lucrând pentru schimbarea de fond a lucrurilor. Din acest unghi de vedere, acele câteva persoane curajoase, ca Leo Teohari, președintele Grupului de companii "Darianne International", care a făcut mari eforturi pentru dezvoltarea privatizării în România, ar trebui sprijinite în munca lor. Dacă aceștia nu reușesc, atunci sistemul economic se va întoarce către un sistem controlat în întregime de șefii vechiului sistem.

Vă rog să nu uitați că există americani care sunt solidari cu voi în demersul dificil pentru restructurare, inovare și reînnoire. Nu vom putea uita niciodată tragediile pe care le-ați suportat și considerăm că ce se va întâmpla cu voi în viitor este foarte important de asemenea și pentru noi. Fie ca Dumnezeu să binecuvânteze eforturile voastre

curajoase pentru renașterea României, pentru o viață politică, economică și culturală sănătoase. Noi nu uităm și ne păstrăm speranța.

O APRECIERE SPECIALĂ PENTRU LEO TEOHARI

Leo Teohari este o persoană deosebită, care a reuşit câteva lucruri remarcabile în România.

Domnul Teohari este valoros deoarece exemplul său poate fi luat ca model de către cei care doresc să desfăşoare activităţi private în România. El a arătat că se poate.

Încă economia românească este constituită, în cea mai mare parte, din unităţi aflate în proprietatea statului, menţinându-se caracterul de monopol în unele ramuri de producţie sau servicii şi relaţiile de control centralizat, ceea ce permite unor suporteri ai puterii actuale să beneficieze de privilegii, iar corupţia să aibă condiţii favorizante. Sectorul privat, perceput de guvern ca şi competitor al sectorului de stat, are de întâmpinat anumite dificultăţi şi este supus unor presiuni, uneori chiar hărţuieli.

Întreprinderi private de tip occidental şi o piaţă liberă ar putea ajuta la transformarea României din starea sa de sub-comunism, cu economie naţionalizată şi colectivizată, astfel încât să poată fi competitivă pe piaţa mondială.

Leo Teohari are nevoie de suportul şi încurajarea tuturor celor care doresc un viitor economic mai bun pentru România. El deja a realizat multe lucruri deosebite, dar are unele îngrijorări în legătură cu România; inima sa este acolo şi ar dori o guvernare democratică stabilă.

După cum a declarat în revista *The Globe and Mail of Toronto*, "inima mea este undeva lângă Marea Neagră. Este greu să uiţi unde te-ai născut... şi la fel de greu să uiţi mâncarea de la mama de acasă". În acelaşi articol, intitulat "Din România, cu dragoste", Teohari spunea: "Aş vrea să fac ceva pentru poporul român..."

El deţine între 60 şi 90% din capitalul a nouă companii private fondate în România (implicate în industria alimentară şi exportul de produse alimentare), care operează sub emblema "Darianne International of Romania". Această orientare are la bază faptul că, în

mod tradițional, România a fost cunoscută ca furnizorul de pâine și hrană al Balcanilor și Europei.

Mândria națională a domnului Teohari este evidentă, când își exprimă regretul că România este greșit percepută de restul lumii. Adesea spune, când se află în vest: "Mulți nu știu mai nimic despre România, cu excepția legendei lui Dracula, Ceaușescu și handicapați. Uitați toate acestea. Este timpul să priviți România și cu ochii omului de afaceri. Există aici un potențial extraordinar."

Lui Leo Teohari îi datorăm această apreciere pentru că, deși a obținut succese confortabile în afaceri, în Canada și în Vest, el a putut trece cu simplitate peste problemele și stresul inerente și, din devotament pentru țara sa, pentru poporul său și pentru tradițiile acestuia, a persistat în încercarea de a dezvolta activități private în România. Astfel, el a oferit unor mii de români locuri de muncă bune, perfecționare și experiență în afaceri de manieră occidentală.

În acest mod, el ajută economia românească să pătrundă pe piață și să se vândă produse alimentare peste ocean. Ceea ce face el astăzi ar putea avea o importanță deosebită în viitor, pentru țară.

Personal, apreciez devotamentul său față de poporul român și pentru un viitor prosper al acestuia. Și îi sunt recunoscător pentru suportul acordat eforturilor mele de a fi o voce pentru libertate și democrație în România. "Thank you, Leo!"

David B. Funderburk, fost ambasador al S.U.A. în România.
Iulie 1994

CUVÂNT ÎNAINTE

Philip M. Crane

Din 1975 încoace, întreţinem relaţii comerciale cu Republica Socialistă România conform prevederilor Amendamentului Jackson - Vanik adus Legii Comerţului, care leagă acordarea clauzei naţiunii celei mai favorizate de introducerea unei proceduri de emigrare liberă şi deschisă. Tot mereu ni se aduceau la cunoştinţă evidenţe substanţiale, potrivit cărora guvernul român tracasează şi persecută pe cei care doresc să emigreze. Şi mereu, preşedinte după preşedinte preferau să treacă cu vederea aceste violări ale principiilor de bază ale drepturilor omului şi să acorde României statutul clauzei naţiunii celei mai favorizate, citând "asigurările" date de România că lucrurile se vor îndrepta. Aceste asigurări se dovedesc a fi, permanent şi în mod tragic, simple promisiuni deşarte.

În perioada în care România a beneficiat de statutul comercial preferenţial din partea Statelor Unite, guvernul român a încercat să-şi reducă la tăcere criticii. În iulie 1978, generalul Ion Pacepa, fostul director adjunct al D.I.E. şi consilier special al preşedintelui Ceauşescu, a fost instruit personal de către Ceauşescu să pună la cale asasinate secrete, prin expedierea de colete poştale explozive către exilaţii care criticau regimul lui Ceauşescu. Pacepa a refuzat şi a emigrat ilegal. De la emigrarea sa, din 1978 încoace, el a fost ţinta a cel puţin şapte încercări de asasinat. Paul Goma, scriitor disident expulzat în Franţa în 1977, era să fie victima unui asasinat, în 1982. Cel care ar fi trebuit să-l lichideze, Matei Haiducu, a dezvăluit serviciului secret francez detaliile misiunii sale. În 1980, în Germania occidentală, a fost arestat un bărbat care spiona pentru serviciul român de contrainformaţii printre imigranţii români de acolo; în februarie 1981, colete explozive au fost expediate pe adresele unor exilaţi români proeminenţi din Paris şi Köln, rănind doi dintre aceştia şi un expert dezamorsor al poliţiei; în iulie 1984,

Emil Georgescu, redactor la Europa Liberă, a fost înjunghiat cu 22 de lovituri. Printre alţi lucrători ai acestui post de radio, care au fost bătuţi ori care urmau să fie asasinaţi, se numără Monica Lovinescu şi Sergiu Manoliu. Şi mai sunt de semnalat multe alte cazuri petrecute în perioada în care România s-a bucurat de clauza naţiunii celei mai favorizate.

Încălcarea drepturilor religioase, hărţuirea solicitanţilor de vize de emigrare şi asasinarea celor ce criticau regimul continuau neabătut. Dar guvernul american se fereşte să se exprime în acest sens cu tărie. A rămâne tăcut, în timp ce continuă aceste violări crase ale drepturilor omului, înseamnă inconştienţă. După părerea mea, aceste abuzuri depăşesc în greutate cu mult cele câteva gesturi de cooperare, simbolice, ale guvernului român.

Cu toate acestea, politica faţă de România este adesea considerată ca una din cele mai mari reuşite ale Departamentului de Stat: se pretinde, astfel, că faţă de România s-a aplicat "pârghia" clauzei naţiunii celei mai favorizate, ca să o scoată din orbita Uniunii Sovietice şi să reducă numărul de violări ale drepturilor omului. În cadrul depoziţiilor făcute înaintea Congresului, Departamentul de Stat citează numărul crescând al cererilor de emigrare în S.U.A., Germania şi Israel, faptul că România a participat la Olimpiada boicotată din 1984 şi faptul că România a condamnat invadarea Afganistanului de către sovietici - toate acestea ca argumente în susţinerea tezei succesului în politica externă americană. Aceste "succese" sunt utilizate ca argumente pentru a-l convinge pe preşedinte de necesitatea continuării tratării României cu clauza naţiunii celei mai favorizate.

Totuşi, o simplă privire aruncată asupra hărţii Europei de est ne va spune câtă valoare are, în realitate, "pârghia" aplicată pentru încurajarea României de a căuta neatârnarea faţă de Uniunea Sovietică. Realitatea geo-strategică este că această ţară nu are acces deschis spre vest. Ea este cu totul înconjurată de Uniunea Sovietică, Bulgaria, Ungaria şi Iugoslavia, ţări care nu tolerează de loc acţiuni potrivnice Moscovei. O revizuire din temelii a structurii de guvernare a acestei ţări va dezvălui, de asemenea, valoarea "pârghiei" noastre, atunci când minimalizăm pretutindeni problema emigrării, persecuţia religioasă generală şi reprimarea sistematică a celor care critică

guvernul. Realitatea politică este că, în această țară, domnește o dictatură totalitară condusă de guvernul comunist al lui N. Ceaușescu. Acesta a ordonat personal asasinarea criticilor regimului său, a dispus ca bibliile să fie prefăcute în hârtie de toaletă și guvernează un stat polițienesc, în care automobilele sunt oprite abuziv, portbagajele controlate, militari înarmați percheziționează amănunțit pe oricine intră sau iese din țară, iar cetățenilor li se cere, prin lege, să dea raportul la poliție despre orice contact avut cu străinii, în termen de 24 de ore.

Fostul ambasador în România, David Funderburk, este o voce binevenită în încercarea de a deschide ochii poporului american în fața realității din România. În cartea sa, *Pinstripes and Reds: An American Ambassador Caught Between the State Department and Romanian Communists, 1981-1985,* el explică în mod elocvent cum una dintre cele mai despotice tiranii ale acestui veac înșeală guvernul american și-l face să legitimeze politica internă a regimului comunist, inumană și anti-religioasă, prin aceea că îi acordă în continuare statutul comercial de națiune favorizată, ignorând în același timp că multe așa-zise caracteristici de politică externă de independență sunt numai aparente. În centrul acestei înșelătorii stă politica de diferențiere a Departamentului de Stat, prin care Statele Unite recompensează politica aparent independentă a României, sperând că în acest mod va slăbi strânsoarea de fier în care Uniunea Sovietică ține Europa de est.

Relatările personale ale lui Funderburk despre politica externă americană față de România scot la lumină naivitatea acestei politici, bine intenționate de altfel, dar îndreptată pe un făgaș greșit, și forțează o reevaluare a poziției Statelor Unite *vis-à-vis* de România. Relatarea sa despre politica de reprimare a religiei, oprimare a disidenților și sprijinire a terorismului este concludentă. Ești îndemnat să te întrebi cum e posibil să se creadă că politica de diferențiere poate compensa pierderea de credibilitate pe care marea noastră națiune vrea să o mențină, ca o națiune întemeiată pe principiile libertății. Funderburk oferă răspunsul prin examinarea atitudinii de adaptare a grupului-elită de la Departamentul de Stat, care își urmează propria politică față de România.

David Funderburk este, poate, cel mai calificat să spună povestea făuririi și aplicării politicii față de România, în

interiorul Departamentului de Stat. Ca beneficiar al bursei Fullbright şi trimis în România înainte ca aceasta să fi obţinut clauza naţiunii celei mai favorizate, iar apoi ca funcţionar U.S.I.A. în România, în 1975, el posedă atât o instruire academică solidă cât şi experienţa personală care să-i permită înţelegerea adevăratei politici a guvernului român. Cu toate acestea, ca ambasador al Statelor Unite în România timp de aproape patru ani, şi-a dat seama că, în timp ce urmărea aplicarea politicii externe a preşedintelui, el era constant subminat atât de liberalii de la Departamentul de Stat, ce-şi făceau propria lor politică, precum şi de către comuniştii din România.

Philip M. Crane, deputat în Congresul S.U.A.
Washington, D.C.
Martie 1987

PROLOG

Colaborarea dintre Departamentul de Stat și guvernele comuniste a funcționat eficient o bună bucată de vreme. Câțiva autori au prezentat puncte de vedere tradiționale în legătură cu Departamentul de Stat: o elită demodată, închisă; o birocrație funcționând independent de opinia publică sau directivele prezidențiale; lipsa de atracție pentru punerea pe primul plan a intereselor americane; o înclinație către internaționalism și compromis cu comuniștii.

Alții au scris că părerea Departamentului de Stat este că democrația occidentală și comunismul ar fi echivalente moral. Foarte puțini au descris însă felul în care unii diplomați americani au făcut politică în folosul comuniștilor.

Puțini au fost oamenii politici, și cu atât mai puțin oamenii politici de factură conservatoare, care să fi fost vreodată numiți în țări comuniste, unde o asemenea colaborare să poată fi mărturisită și înregistrată. Ca ambasador al președintelui Reagan în România, i-am văzut la fața locului, pe liberali și roșii lucrând împreună. Relatarea de față îndrăznește să dea detalii despre: greșelile Departamentului de Stat; realitățile guvernării lui Ceaușescu în România; modul în care Departamentul de Stat și guvernul lui Ceaușescu se ajută reciproc. Sunt scoase în evidență frustrările unui ambasador prins între comuniștii români și Departamentul de Stat și imaginea liderilor americani tratând cu un șef de factură stalinistă. Pe lângă o întâlnire îndelungată cu președintele Reagan, sunt descrise întruniri ale conducătorilor comuniști români cu vicepreședintele, cu membri ai cabinetului, ai Congresului și cu alți politicieni de frunte ai Statelor Unite. Deosebit de tulburătoare este imaginea unor oficialități americane importante jucând cartea colaboraționistă a Departamentului de Stat. Rezultatul final al convergenței de interese dintre comuniști și acesta este în avantajul Moscovei și al guvernului satelit al acesteia de la București, dar nu pentru poporul român sau pentru interesele naționale ale Statelor Unite.

În politica externă a Statelor Unite este necesară până la disperare o doză de realism, care să pună accentul pe interesele securității naționale a S.U.A. și pe interesele pentru libertate ale aliaților noștri din spatele Cortinei de Fier. În această lucrare sunt promovate câteva idei, în sensul rectificării politicii Washington-ului *vis-à-vis* de Europa de est. Acestea au la bază experiența concentrată asupra unei singure țări comuniste și a relațiilor acesteia cu guvernul Statelor Unite. Totuși, cazul S.U.A. - România simbolizează și atinge întreaga politică americană față de lagărul sovietic din Europa de est, precum și ceea ce lipsește în apărarea de către Statele Unite a libertății și valorilor civilizației occidentale. În ceea ce privește amenințarea de către comuniști a întregii lumi libere, aplicabilitatea acestui caz merge dincolo de competența biroului regional al Afacerilor Europene din Departamentul de Stat.

Legăturile mele cu România și alegerea ca ambasador în această țară au rezultat dintr-o experiență în studii româno - est-europene și în politică.

Studiile urmate la universitatea din Wake Forest, cu profesorul Keith Hitchins, mi-au deschis interesul pentru lumea est-europeană, în general, și pentru România, în particular.

Studiul limbii române pe coasta de vest a Statelor Unite și câteva burse pentru cercetare mi-au oferit ocazia de a trăi în România, la începutul și mijlocul anilor '70.

Implicarea mea în politica republicană locală și prietenia cu senatorul Jesse Helms a determinat administrația Reagan să mă aibă în vedere pentru o funcție importantă în guvern.*

Senatorul Helms a preluat oferta mea de angajare la Casa Albă și a scris într-o scrisoare adresată Secretarului de Stat Alexander Haig: "Omul acesta înseamnă mult pentru mine!"

Mulți alți senatori, organizații și persoane au sprijinit desemnarea mea într-o asemenea funcție.** Dată fiind lipsa de entuziasm a Departamentului de Stat pentru un ambasador conservator, anti-comunist, au mai survenit unele *zig-zag*-uri, până la rezultatul

---

* Inițial, mi-am oferit serviciile Biroului Afacerilor Europene și Oficiului pentru Afaceri est-europene din cadrul Departamentului de stat, postul de ambasador fiind ultimul pe lista preferințelor.

** Sprijinul primit a inclus pe cel al senatorilor Thad Cochran, Jeremiah Denton, John East, Paula Hawkins, Mack Mattingly și Strom Thurmond; fundația Heritage; generalul John B. Hirt, Dr. William A. Brady, Dr. Michael Preda,

final. În aprilie 1981, Jack Shaw, de la biroul personal al Departamentului de Stat, a spus asistentului de pe atunci al secretarului de stat pentru afaceri europene, Lawrence Eagleburger, că nu eram un trăznit numai pentru că fusesem recomandat de Helms. Când Shaw i-a spus lui Eagleburger că era important să fiu numit într-o poziție de vârf a Departamentului, Eagleburger a răspuns cu un cuvânt...intraductibil. Shaw mi-a spus că șansele mele erau bune, dat fiind că administrația era gata să facă un gest pentru Helms.*

Pe 24 iunie 1981, am primit un telefon din partea președintelui Reagan, la locuința mea din Buies Creek, Carolina de nord. Președintele mi-a cerut să fiu ambasadorul său în România.

Am răspuns că este o mare onoare pentru mine și că nu este nimeni altcineva pentru care aș dori să lucrez. Pentru fiul unui profesor de școală din orășelul Aberdeen, Carolina de nord, un vis devenea realitate.

Au fost multe obstacole de trecut, până când aveam să devin ambasador. Când un conservator caută să ocupe o poziție mai înaltă,

---

Dr. Nicholas G. Bountress, Dr. James J. Farsolas, Prof. Demetrius Dvoicenco-Markov, Dr. Zane Mason, Dr. John Basil, Dr. Mary Ellen Fischer, Dr. Elmer L. Puryear, John Neiman, Wayne James Payne și Carol Woodfin. Alții, printre care Larry Godwin, Mike McLeod, Jerry McManis, Randy Gregory și Louis March, au telefonat în favoarea mea la oficiile respective din Washington. Clint Fuller, de la biroul senatorului Helms, Tom Fetzer, de la biroul senatorului East și Terry Edmondson, de la Clubul Național Congresional, l-au contactat pe Wendy Borcherdt, de la Biroul Personal al Casei Albe, care a afirmat că oferta mea era luată în seamă pentru "postul cel mai lucrativ din afara sferei de carieră, pentru o persoană din afara acestei sfere."

* Pentru postul respectiv de ambasador au fost prezentați Casei Albe doi candidați: eu și un angajat de carieră al Serviciului Străin, care avea cunoștințe de limbă rusă și experiență în cadrul Biroului de Afaceri Est-europene. Cealaltă persoană, Robert L. Barry, a fost membru al rețelei de conducere a lui Henry Kissinger și a protejatului acestuia, Lawrence Eagleburger.

Barry a fost numit ambasador în Bulgaria, vecină României, de unde trimitea telegrame comentând analizele situației din România, pe care le făceam eu. Mai recent, Barry a fost conducătorul delegației americane la Conferința pentru Securitate și Dezarmare în Europa, de la Stockholm. Pe 21 septembrie 1986, într-o emisiune televizată, Barry a afirmat că Statele Unite nu ar fi cedat prea mult, deoarece Pentagonul nu ar fi fost tocmai nesatisfăcut de recentul acord privind securitatea, încheiat între Est și Vest.

examinările critice din partea mijloacelor de informare, a presei și a liberalilor din guvern și din Congres, nu iau niciodată sfârșit. Cercetările obligatorii ale trecutului le-au oferit celor care se opuneau numirii mele posibilitatea de a încerca să o împiedice. Au ieșit la suprafață două motive principale de îngrijorare: acordul formal al guvernului român și cartea mea, *If the Blind Lead the Blind**

Ce ar spune guvernul comunist român despre cineva care a scris o carte foarte critică despre comunism? Conform protocolului diplomatic, guvernul unei țări ca România are posibilitatea să treacă peste o numire propusă, extinzând sau nu aprobarea formală a acesteia.

De vreme ce toate acestea au loc în culise, am fost informat la 11 august de către Departamentul de Stat că România răspunsese președintelui Reagan aprobând numirea mea. Aceasta indica faptul că România dorea ca relațiile dintre administrația Reagan și R.S.R. să pornească bine, în tradiția relațiilor prezidențiale personale și a vizitelor reciproce dintre Nixon, Ford și Carter, și Nicolae Ceaușescu. Metoda obișnuită era ca după primirea *agrément*-ului,** președintele să facă numirea oficială, să fie ținute audierile în Senat și jurământul în fața acestuia și, într-o lună sau două, să aibă loc plecarea de la Washington în postul respectiv. Totodată, în ultima săptămână din august, avea loc un seminar pentru pregătire diplomatică, la Institutul pentru Servicii în Străinătate și Departamentul de Stat.

După cum s-a văzut ulterior, liberalii din presă și Congres erau mai interesați să pună bețe în roate unui politician conservator, care a scris o carte critică despre comunism, decât însuși guvernul comunist în cauză. În timp ce primeam periodic informații că *If the Blind Lead the Blind* cauzează probleme pe parcursul investigațiilor interne ale Departamentului de Stat, presa a ridicat problema în public.

Se pare că senatorul Joseph Biden a căpătat un exemplar al cărții de la Wendy Fox, de la *The Charlotte Observer*. Senatorul Paul Tsongas era cel care vroia, mai mult decât Biden, să încheie socotelile cu Jesse Helms. De aceea, Biden a dat volumul prietenului său Tsongas, care a preluat conducerea anchetei. Tsongas s-a hotărât să trimită un mesaj lui Helms și altor conservatori, în același mod în care Helms punea obstacole numirilor "liberale" în Departamentul de Stat. Prinsă în mijlocul acestei hărțuieli din Comitetul pentru Relații cu Străinătatea, cărticica mea a fost luată sub lupă în presă și în

---

* *Dacă orbii conduc pe orbi* (n.t.)

** *acordul* (în l. franceză, în original-n.t.)

audierile din Senat, realmente cuvânt cu cuvânt.

Comitetul pentru Relaţii cu Străinătatea din Senat era prezidat de senatorul Charles Percy care, împreună cu ceilalţi senatori care erau prezenţi, s-a pronunţat în favoarea mea.

Audierea s-a încheiat cu o notă bună şi se părea că lucrurile s-au oprit aici. Câteva ore mai târziu, am fost informat că senatorul Tsongas, care nu fusese prezent, vroia să-mi pună câteva întrebări. A avut loc o nouă audiere, pentru ca Tsongas să mă poată bombarda cu întrebări pe tema cărţii. Din aceasta au fost citate paragrafe întregi, pentru a se demonstra că o persoană cu sentimente anti-comuniste, ca mine, nu ar fi tocmai potrivită pentru a reprezenta Statele Unite într-o ţară comunistă.

Ulterior celei de-a doua audieri, senatorul Tsongas a mai întârziat cu câteva zile numirea mea, pentru a-mi administra ceva din medicamentul pe care senatorul Helms l-a dat favoriţilor lui Tsongas. "Celălalt" senator din Massachussetts m-a invitat în biroul lui, observând cu şiretenie că probabil nu ar trebui să mă aşez pe sofaua pe care îşi primise "sentinţa de moarte" nefericita numire a conservatorului Ernest Lefever. El a spus că îi păream mai înţelegător şi mai deschis la minte decât mă arăta cartea pe care o scrisesem. Pe parcursul conversaţiei noastre, Tsongas mi-a arătat că, în ceea ce priveşte opoziţia faţă de comunism, nu ne aflam prea departe unul de celălalt.

Iniţial, numirea mea fusese inclusă într-o listă împreună cu alte câteva numiri de ambasadori, pentru a fi votată prin vot deschis, laolaltă cu acestea. Am fost separat de ceilalţi şi votul asupra numirii mele nu a mai fost ţinut de data aceea. Senatorul Helms s-a întâlnit cu senatorul Howard Baker, care a fost de acord să se fixeze o dată pentru votul asupra numirii.

Baker i-a spus lui Tsongas că îşi poate folosi momentul citând în Senat din cartea mea şi expunându-şi obiecţiile, dar că va trebui să pună capăt ţinerii în loc a numirii.

Pe 1 octombrie, Senatul a votat. Înainte de vot, Tsongas şi senatorul Edward Kennedy au făcut prozelitism printre senatori pentru a-i convinge să voteze împotriva mea.

Tsongas i-a arătat senatorului Mark Hatfield cartea mea, în incinta Senatului, cu rezultatul că Hatfield a fost singurul republican care nu a votat pentru numirea mea. Hatfield a fost prezent, în timp ce alţi doi republicani,Warren Rudman şi S.I. Hayakawa, lipseau. Senatorul Helms a susţinut, într-un discurs mişcător, numirea mea, spunând că: "Păcatul lui Funderburk este că a îndrăznit să critice

comunismul", şi că "Alexandr Soljeniţîn a arătat de mai multe ori exact aceleaşi lucruri pe care le-a arătat în cartea sa ambasadorul Funderburk". Rezultatul votului a fost de 75 la 19 în favoarea mea, cu opoziţia următorilor democraţi liberali: Baucus, Biden, Bumpers, Byrd (Robert C.), Cranston, Dodd, Eagleton, Hart, Inouye, Kennedy, Leahy, Levin, Matsunaga, Metzenbaum, Mitchell, Riegle, Sarbanes, Tsongas şi Zorinsky. Cannon, Moynihan şi Randolph s-au abţinut de la vot.

Scrisoarea de acreditare purta data de 2 octombrie. Am depus jurământul înaintea "judelui" William Clark, la Departamentul de Stat, în prezenţa familiei mele. Am ajuns în România pe 10 octombrie.

Ambasadorul american este o persoană desemnată de preşedinte şi confirmată de Senat pentru a reprezenta Statele Unite în altă ţară. El sau ea sunt reprezentanţi personali ai preşedintelui şi primesc "îndrumare politică şi instrucţiuni din partea secretarului de stat... sau direct din partea preşedintelui". Îndatoririle lor sunt cuprinse în scrisori prezidenţiale adresate nou numiţilor ambasadori.

În calitate de reprezentant al preşedintelui şi poporului american în ceea ce priveşte problemele legate de comerţ, politică, cultură, ambasadorul Statelor Unite în România nu îşi poate baza recomandările în funcţie de preferinţele sale sau în funcţie de situaţia reală, ci pe un amestec prudent al diferitelor influenţe. De exemplu, principalele departamente sau agenţii guvernamentale, care au interese în România sunt: Departamentul de Stat, Ministerul Comerţului, al Agriculturii şi cel al Apărării, Consiliul Naţional de Securitate şi agenţiile de informaţii. Grupările neguvernamentale cele mai importante sunt: companiile comerciale şi industriale; cercetători şi exportatori în probleme de agronomie; organizaţii umanitare şi religioase; asociaţiile etnice româno-americane. Persoane private din Statele Unite care se interesează de această ţară sunt turişti, studenţi, profesori, cineaşti, sportivi amatori şi vârstnici, care vor să urmeze cure geriatrice. Toate aceste interese, împreună cu multe altele, trebuie avute în vedere, cu rezultatul că înţelegerile încheiate încalcă adesea principiile americane. La Washington, influenţele departamentelor guvernamentale, ale Congresului, Casei Albe, grupurilor şi indivizilor pot atârna greu în luarea unei decizii. Aceasta înseamnă, până la urmă, că ambasada în chestiune (de exemplu, ambasada S.U.A. din Bucureşti) are o oarecare influenţă, dar nu un impact decisiv asupra politicii urmate. Din când în când, se acordă câte o recompensă, atunci când scrisoarea sau telegrama unui ambasador este folosită pentru a

continua sau stânjeni anumite decizii politice. Dar, de obicei, eficienţa eforturilor de zi cu zi ale unui ambasador nu este realizată.*

TABELUL 1:
O zi din viaţa unui ambasador al Statelor Unite la Bucureşti

8:30	sosirea în clădirea birourilor ambasadei din Str. Tudor Arghezi, din centrul oraşului, după 10 minute de drum, cu un automobil semiblindat (Buick Park Avenue), de la reşedinţa ambasadorului, din bulevardul Kisselef nr.21, aflată în nordul Bucureştiului;
8:30-10:00	lectura ziarelor din ziua respectivă şi a ultimelor telegrame din Washington, sau alte puncte ale lumii, privitoare la evenimentele internaţionale, în special cele referitoare la România şi Europa de est;
10:00-11:00	şedinţă cu principalii funcţionari ai ambasadei, incluzând pe directorul adjunct al misiunii (DCM), şeful secţiei politice (POL), şeful secţiei economice (ECON), angajatul pentru afaceri publice şi şeful Agenţiei de Informaţii a Statelor Unite (PAO), funcţionarul pentru afaceri privind agricultura (AGR), şeful secţiei administrative (ADM), şeful secţiei consulare (CON), funcţionarul pentru afaceri diverse (GSO), ataşatul militar (DATT) şi alţii. Odată pe lună, şedinţele includ pe toţi angajaţii americani care doresc să ia parte (din totalul de 58);
12:30	masa de prânz, luată la reşedinţă, sau împreună cu alţi ambasadori, sau oficialităţi locale, sau recepţii cu ocazia vreunei zile naţionale (aceasta se petrece des, dat fiind că la Bucureşti îşi au reprezentanţa peste 60 de naţiuni);
14:00-17:00	muncă de birou, care cuprinde conceperea de telegrame, discuţii asupra politicii cu funcţionarii ambasadei, convorbiri telefonice cu Washingtonul, deschideri de expoziţii sau participarea la întruniri ale Ministerului Român de Externe (la invitaţia autorităţilor române), sau discuţii asupra problemelor ambasadei, cum sunt securitatea, personalul, poşta, alimentaţia, şcoala americană, bursele Fullbright, vehicolele, condiţiile climatice, zboruri etc. (cu diverşi funcţionari americani);

---

* Vezi TABELUL 1 (abrevierile sunt conforme cu originalul în limba engleză - n.t.)

18:00-20:00 recepții sau aniversări naționale oferite de corpul diplomatic și autoritățile române;

20:00-22:00 dineuri oficiale, la reședință sau la alte ambasade, sau la invitația autorităților române (într-un hotel/restaurant).

Alte zile au un program complet de activitate, cuprinzând călătorii în centrele unor provincii ale țării, sau către instituții guvernamentale americane din Europa de vest, sau la Washington, pentru consultări.

Dată fiind calitatea mea de însărcinat pe linie politică, și nu de carieră, numirea mea a fost împotriva voinței elitei corpului diplomatic. Cu toate că nu vede cu ochi buni nici un ambasador care nu este de carieră, Departamentul de Stat s-a obișnuit cu ideea alegerii de către președinte a unor suporteri politici sau prieteni, în două sau trei duzini de posturi mai căutate, cum ar fi Londra, Luxemburg, Canberra. Dar, în mod obișnuit și cu puține excepții, posturile în lumea a treia și în țările comuniste au fost ocupate de ambasadorii de carieră. Astfel, numirea mea într-un post relativ important și sensibil în Europa de est nu a fost bine primită de către ambasadorii de profesie, indiferent de experiența și cunoștințele mele asupra regiunii. Dintre cei care au deținut titlul de "ambasador" începând cu 1964, diferit de titulatura anterioară, mai mică în grad, de ministru, eu am fost unul din cei doi ambasadori necarieriști în România, din totalul de șapte.

Un alt factor a fost ideologia sau filosofia politică. În afiliațiile lor partinice și concepția lor politică, membrii corpului diplomatic sunt considerați a fi mai liberali decât poporul american ca un întreg. Cazul lui Lawrence Eagleburger vorbește de la sine.

Lawrence Eagleburger a servit ca ambasador, șef al Serviciului Afacerilor Europene și subsecretar de stat pentru probleme politice (al treilea grad important în Departamentul de Stat). În calitatea de cel mai important funcționar de carieră și protejat al fostului secretar de stat și consilier al Consiliului Național de Securitate, Henry Kissinger, Eagleburger conducea în mod practic Departamentul de Stat. Este de notat că Eagleburger a dat contribuția financiară cea mai mare la campania din 1986 pentru postul de senator, a liberal-democratului Terry Sanford din Carolina de Nord. După retragerea din Departamentul de Stat, în 1984, Eagleburger a devenit președintele Asociaților lui Kissinger. El a fost considerat drept un republican moderat cu tendințe liberale, care a promovat rapid în timpul președinților Nixon, Ford, Carter și Reagan. Ca și Kissinger, mai

înainte, sau propriul său protejat, Robie Mark Palmer*, Eagleburger s-a opus conservatorilor, din toate puterile. El a condus lupta pentru numiri pe linie de carieră, cooptând tehnocrați fără culoare politică sau liberali și opunându-se numirilor pe linie conservatoare. În opinia sa, corpul diplomatic era domeniul exclusiv al elitei de carieră.

De aici se trage adevărata furie a lui Eagleburger față de numirea mea ca ambasador în România, după ce fusesem sprijinit de senatorul Jesse Helms. De fapt, Helms blocase propria numire a lui Eagleburger ca subsecretar. Am aflat abia mai târziu că Eagleburger mă considerase drept o persoană implantată de Helms pentru a duce o politică externă separată, paralelă, *vis-à-vis* de România și Europa de est. De aceea, trebuia să fiu ocolit, discreditat și ținut în afara procesului de luare a deciziilor. Așa cum a scris un fost coleg de-al meu într-un interviu publicat de *The Charlotte Observer*, din 16 martie 1986: "El (Funderburk) a fost stigmatizat chiar înainte de a ajunge acolo, deoarece îl sprijinise Jesse Helms... El nu putea face, de la bun început, nimic pentru a-i face să fie mulțumiți." (2)

În ciuda unui raport pozitiv și a scrisorilor de felicitare primite din partea președintelui cu privire la activitatea mea de la București, funcționari ai Departamentului de Stat au lăsat să se strecoare în presă un flux continuu de comentarii critice. (3)

Rândurile care urmează sunt un exemplu tipic al acestora. Într-un articol, criticând ambasadorii numiți pe linie pólitică, autorul scrie că: "din punct de vedere ideologic, la fel de tulburătoare pentru cercul diplomatic sunt unele numiri de intelectuali conservatori făcute de domnul Reagan... David Funderburk, de la Universitatea Campbell, aliat al senatorului Jesse Helms, republican din Carolina de nord, este ambasador în România. Domnul Funderburk a scris în 1978 o carte asupra <predării greșite a comunismului în universitățile americane>". (4)

Într-un alt articol, apărut în *The New York Times*, coloana "Washington Talk", sub titlul "Încotro Funderburk?", se afirmă următoarele:

> " Experții Serviciului Străin din Departamentul de Stat au privit de obicei Europa de est ca pe o regiune foarte sensibilă, în care ar trebui să fie trimiși, mai degrabă, diplomați de profesie cu experiență, decât persoane numite pe linie politică... Ca atare,

---

* Mark Palmer a fost, înainte de a deveni ambasador în Ungaria, în 1986, secretar asistent adjunct pentru afaceri europene.

> acești profesioniști au fost bucuroși să afle că în România urmează să fie trimis un nou diplomat, care să-l înlocuiască pe David Funderburk ce a lucrat la București, din 1981. Înainte de a deveni diplomat, domnul Funderburk a fost profesor de istorie la Universitatea Campbell din Buies Creek, N.C.. Cererea sa pentru postul de ambasador a fost înaintată Casei Albe de către senatorul Jesse Helms, republican din Carolina de Nord." (5)

Un alt element, ce poate fi considerat mărunt, a fost resentimentul sau chiar invidia unor angajați ai Serviciului Străin față de o persoană numită pe linie politică, cu experiență în regiunea respectivă. S-ar fi putut crede că ideea de a avea un ambasador care cunoaște limba și istoria țării respective ar fi trebuit să fie binevenită. *Washington Post* și *The New York Times* s-au alăturat cu bucurie carieriștilor din Departamentul de Stat, în atacarea unora dintre ambasadorii politici ai președintelui Reagan, afirmând că singura calificare a acestora pentru postul respectiv ar fi fost cunoașterea limbii engleze (în cazul Londrei) și contribuția la campaniile electorale ale președintelui Reagan. Dar, date fiind studiul limbii române la Universitatea din Los Angeles - California și la Universitatea din Washington, lucrul ca funcționar al U.S.I.A. (Agenția de Informații a Statelor Unite), șederea în România, în alte trei ocazii, cu burse pentru cercetări științifice și scrierea unei teze de doctorat despre România, în cazul meu critica a trebuit să fie deplasată către faptul că din punct de vedere politic eram conservator.

A avea în postul respectiv o persoană care cunoștea țara respectivă submina, de asemenea, tradiția defectuoasă a Departamentului de Stat în ceea ce privește rotația trimișilor. În loc de durata de trei sau patru ani în același loc, practicată de U.S.I.A. și alte departamente și agenții, Departamentul de Stat trimite de obicei diplomați pentru o durată de cca. doi ani. Este limpede că, având un șef de serviciu pentru România, în cadrul Departamentului de Stat, care s-ar putea să nu știe nimic direct despre această țară, în combinație cu secretari adjuncți ai Biroului pentru Afaceri Europene și alți funcționari ai Departamentului de Stat care s-ar putea, de asemenea, să aibă puțină, dacă nu cumva chiar de loc, experiență în domeniu, diplomații care pot dobândi numai o calificare "la locul de muncă" în doar doi ani sunt handicapați în mod serios. Experiența instituțională a unui ambasador sau a Departamentului de Stat privitoare la oricare țară din lume este îngrozitor de slabă.

Politica externă americană, în ceea ce privește România sau

aproape oricare altă țară, este astfel purtată de către persoane ale căror cunoștințe sunt foarte limitate. Pe de altă parte, politica externă a României *vis-à-vis* de Statele Unite este purtată de oficiali care au petrecut mai mulți ani studiind despre America. Aceasta le dă comuniștilor un avantaj real în tratativele cu occidentul. Chiar dacă sunt unele schimbări la finele oricărui an electoral în sistemul nostru, este o nevoie reală de experți sau specialiști, pe termen lung, în problemele României și ale altor țări ale lumii, care au în prezent greutate în deciziile politice ale Statelor Unite. Raționamentul Departamentului de Stat față de această lipsă de experiență specifică este acela că, prin frecventa rotire a funcționarilor la diverse niveluri, fiecare capătă o experiență mai largă asupra diferitelor regiuni ale lumii și asupra cerințelor birocratice din birourile de la Washington.

În practică, ceea ce se obține este o experiență generală, superficială, în locul unei cunoașteri în profunzime a unei țări sau regiuni. Tocmai când un diplomat a învățat limba unei țări atât cât să se poată descurca și a căpătat oarecari legături și cunoștințe în țară și cu autoritățile ei, el este trimis în altă parte a lumii - pierzând de fapt acea experiență. Uneori, ca urmare a rotației, ambasada de la București avea numai câțiva angajați care să fi lucrat acolo ceva mai mult de un an de zile. Oficialitățile comuniste sau cele ale oricărei națiuni pot astfel urmări amuzați cum americani fără experiență sunt rotiți cu regularitate și trec prin procesul învățării mecanismului, fără a beneficia prea mult din experienta predecesorilor lor.

Nu este de mirare că nu a existat o cunoaștere suficient de exactă a realităților României, care să pledeze împotriva continuării unei greșite politici de "diferențiere" care-l favorizează pe N. Ceaușescu.

Capitolul următor, care prezintă problema Departamentului de Stat, se axează pe situatia pe care am observat-o la fața locului în ceea ce privește Europa de est, în general, și România, în particular. În același timp, multe lucruri care se spun despre acea regiune sunt valabile pentru politica Departamentului de Stat dusă în întreaga lume.

CAPITOLUL 1

PROBLEMA DEPARTAMENTULUI DE STAT

Politica dusă de Departamentul de Stat este defectuoasă din cauza persoanelor care constituie elita conducerii.* Elita de carieriști a Serviciului Străin este aceea care a condus de decenii politica externă a Statelor Unite. Ea a găsit o virtuală "convergență de interese" cu unele guverne comuniste, cum este cel de la București. Ea a purtat o politică frustrantă și nereprezentativă pentru mulți americani - aproape neschimbată, în pofida alegerilor democratice și a diferitelor administrații. În această privință, administrația Reagan a schimbat dezamăgitor de puțin.

Conservatorii consideră că Reagan a adus un mai mare realism în politica Statelor Unite față de Uniunea Sovietică. El a încercat să readucă Statele Unite pe un teren moral superior în ochii propriei noastre națiuni. Nu avem de a face cu profesori de școală duminicală, ci cu "imperiul răului", a arătat el. Nu se poate avea încredere în sovietici. Ei au încălcat acorduri ca SALT, chiar dacă ele erau mai degrabă în interesul Moscovei. Ei nu dau vieții umane aceeași valoare pe care o acordăm noi. Aceasta a fost demonstrată prin doborîrea avionului de pasageri KAL 007, bombardarea până la pulverizare a unor întregi localități din Afganistan, marele gulag cu disidenți politici și religioși, și refuzul de a lăsa să emigreze mai mult decât un număr insignifiant de evrei sau de alte naționalități.

Sovieticii conduc ultimul imperiu gigantic al omenirii. Și supraviețuirea sistemului lor pare să fie bazată pe expansiune militară și agresiune. Moscova acceptă chiar și măcelărirea femeilor, copiilor

---

* În afara problemei personalului, în Departamentul de Stat sunt deficiențe de structură. Probabil cea mai gravă dintre ele este aceea a înființării biroului de afaceri regionale, care cuprinde întreaga Europă, U.R.S.S. și Canada, la un loc. De la început, Departamentul de Stat ar fi trebuit să separe U.R.S.S. și Europa de est de restul Europei și Canada, în birouri distincte.

și bătrânilor, oriunde este nevoie, pentru a-și atinge obiectivele sovietice finale.

Reagan a considerat că expunerea practicilor sovietice reale va ajuta să pună lupta mondială pentru libertate, sub conducerea Statelor Unite, în justa ei perspectivă. Și chiar mijloacele de informare majore și centrele de "învățământ" din Statele Unite, care timp îndelungat au ignorat de-a dreptul enormele păcate ale sovieticilor, dramatizând în schimb greșelile Statelor Unite, au fost apreciate, când și-au modificat raportele lor părtinitoare. După toate acestea, este dificil pentru un membru conservator al administrației Reagan să vorbească sau să fie onorat în unele universități americane, ceea ce nu se întâmplă marxiști-leniniștilor mărturisiți. În același sens, rețele importante de televiziune americane prezintă comentatori sovietici buni cunoscători ai limbii engleze, bine instruiți în propagandă și dezinformare, alături de oficialități americane - dându-le statut de egalitate. Dar oficialitățile americane nu apar la televiziunea sovietică alături de cele sovietice. Reagan cunoaște bine valoarea ideilor și valoarea imaginilor.

Concomitent cu încercările sale de a restabili realismul și bunul simț în relațiile Statelor Unite cu U.R.S.S., președintele Reagan a depus eforturi pentru a reface capacitatea de apărare a Statelor Unite. El știe în mod intuitiv că sovieticii înțeleg cel mai bine limbajul forței și că rareori sunt dispuși să trateze de pe o poziție de slăbiciune. Este, de asemenea, important ca America să fie văzută drept puternică și decisă să lupte pentru libertate. Reagan este conștient că imaginea poate fi la fel de importantă ca și realitatea. Astfel, psihologic și simbolic, el a încercat să refacă încrederea și credința Americii în ea însăși, simultan cu refacerea puterii militare reale. Iar, pentru conservatori, el a promovat forța internă a Statelor Unite, prin eforturile sale de a restabili prioritățile pe plan intern. A numit interpreți severi ai Constituției, pentru a avea grijă în primul rând de interesele comunității civilizate și ale membrilor acesteia care respectă legea, în loc de a se ocupa, în mod obsedant, de drepturile "tehnice" ale criminalilor. A încercat să arate că interesele celor cca. 95% dintre americani, care cred în Dumnezeu, sunt la fel de importante ca și cele ale celor 5%, care nu cred. El a lansat o reformă a impozitelor, care exprimă opinia că unitatea familiei nu trebuie să fie penalizată de legile țării, ci încurajată. Și, probabil, mai important decât acestea, el ne-a reamintit că America este mare pentru că este bună. Valorile și bunul nostru simț sunt cele care ne-au adus în acest punct al istoriei.

Adevărata noastră forță este credința noastră în Dumnezeu, valoarea și demnitatea spiritului și sufletului individual și libertatea tuturor oamenilor. Suntem mai puternici când ne recăpătăm credința noastră tradițională și când ne proclamăm cu mândrie principiile noastre distincte.

Pe lângă politica generală de apărare și acțiune politică față de Soviete a președintelui Reagan, am considerat că declarațiile sale despre Europa de răsărit reflectă preferințele sale în ceea ce privește această regiune a globului. Declarațiile sale anuale, cu ocazia Săptămânii Națiunilor Captive, erau în concordanță cu discursurile sale din cursul campaniei electorale. La cea de-a 25-a aniversare a Săptămânii Națiunilor Captive, Reagan spunea că el vorbește "tuturor celor din Europa de est care sunt izolați de vecinii lor și de cei pe care îi iubesc, de o odioasă Cortină de Fier" și că "fiecărei persoane captive, sub tiranie,... noi îi transmitem dragostea și sprijinul nostru și îi spunem că nu este singură. Visul vostru este și visul nostru. Și odată, veți fi liberi, la rândul vostru." Reagan a continuat, spunând că "acum, când marcăm această a 25-a aniversare a Săptămânii Națiunilor Captive, am de pus o singură întrebare acelor stăpânitori: dacă comunismul este valul viitorului, de ce mai aveți nevoie de ziduri pentru a păstra oameni în interiorul lor, și de armate de poliție secretă pentru a-i ține liniștiți? S-ar putea ca democrația să nu fie perfectă, dar acei oameni curajoși, care riscă să moară pentru a-și căpăta libertatea, nu fug de democrație. Ei fug din comunism, către democrație." În fine, Reagan a declarat că "de îndată ce se petrece o revoluție comunistă, cetățenilor le sunt interzise alegerile libere, o presă liberă, comerțul liber, sindicatele libere, libertatea cuvântului, libertatea de credință, dreptul deplin asupra proprietății, libertatea de a călători așa cum le place" și l-a citat pe Alexandr Herzen care a avertizat: "Ă te teme să vorbești în apărarea celor oprimați este echivalent cu o crimă." Ca urmare a acestei datorii, a arătat Reagan, noi căutăm să întărim Vocea Americii, Radio Europa Liberă și Radio Libertatea.

În proclamația sa numărul 5223, din 16 iulie 1984, asupra Săptămânii Națiunilor Captive, Reagan a mai spus în particular (citez dintr-o circulară de presă a Casei Albe):

> "Trebuie să ne tragem puterea din acțiunile a milioane de luptători pentru libertate din țările ocupate de comuniști, cum sunt semnatarii de petiții pentru drepturi religioase din Lituania, sau membrii Solidarității, ale căror proteste publice cer un risc personal și un sacrificiu, care sunt aproape de neînțeles pentru

cetățeanul obișnuit al lumii libere. Din lupta lor, noi putem afla adevăratul drum spre o pace durabilă și reală.

Vom continua să vorbim răspicat pentru cei cărora li se neagă beneficiile libertății, cerându-le libertatea. Vom continua să cerem, cu tărie, eliberarea rapidă a celor persecutați în mod injust și încarcerați pe nedrept și să ne rugăm pentru ei, în timpul suferințelor lor. Este datoria și privilegiul Statelor Unite de a cere semnatarilor Cartei Națiunilor Unite și Acordurilor de la Helsinki să militeze în favoarea curajoșilor bărbați și femei, care sunt persecutați ca urmare a originii naționale, credinței religioase și dorinței de libertate, pentru ca aceștia să trăiască conform cererilor și obligațiilor lor și să respecte principiile și spiritul acestor acorduri și înțelegeri internaționale. Pe durata Săptămânii Națiunilor Captive, ne reînnoim eforturile de a încuraja libertatea, independența și autodeterminarea națională a acelor țări care luptă pentru a se elibera de ideologia comunistă și de opresiunea totalitară, și de a ajuta acele țări care înfruntă azi expansionismul sovietic."(1)

În proclamația din 1985 a Săptămânii Națiunilor Captive, Reagan a spus din nou: "Pentru acele națiuni ale Europei de est care au cunoscut ocupația și captivitatea timp de decenii..., națiunea noastră va continua să militeze, pentru a se obține libertatea acelora cărora astăzi li se neagă beneficiile libertății."

Pentru a schimba politica externă a Statelor Unite *vis-à-vis* de Europa răsăriteană, orientând-o către o atitudine pro-libertate, anticomunistă, se cere mai mult decât o retorică încurajatoare. Și se cere mai mult decât răspândirea unei asemenea retorici *via* diluatelor Vocea Americii sau Radio Europa Liberă/Radio Libertatea. De la început, trebuie spus că, pentru aceasta, este nevoie de multe persoane aflate în poziții de decizie politică de vârf din Departamentul de Stat, care să creadă într-o asemenea retorică și să lucreze activ pentru a-i ajuta pe cei oprimați. Aceasta înseamnă o schimbare revoluționară în felul în care se realizează decizia politică în Statele Unite. Este nevoie de o gigantică modificare de atitudine. Este dificil de văzut cum poate fi dusă o politică pro-libertate, care să țină cont mai realist de adevărata natură a guvernărilor din Europa de est, de către cei care se specializează în păstrarea *statu-quo*-ului și afacerilor la nivel normal.

Președintele poate numi sute de persoane într-o afacere condusă de mii de diplomați de carieră. Dacă secretarul de stat, secretarul adjunct, sub-secretarul, secretarii asistenți, secretarii asistenți adjuncți,

ambasadorii în poziții cheie și alții ar fi numiți de către președinte pentru a duce o politică mai energică, care să apere interesele de securitate națională ale Statelor Unite, sprijinind în același timp aspirațiile și drepturile popoarelor oprimate, în locul intereselor guvernelor oprimatoare, politica s-ar putea schimba. Dar, până în prezent, în locul a sute de astfel de numiri, președintele a făcut numai câteva zeci. Și mai mult, el a păstrat elita conducătoare în poziția de a conduce efectiv politica externă, numind secretari de stat care au lăsat instituția neschimbată. Atât Al Haig cât și George Shultz, care au lucrat cu birocrația înainte de a ajunge la Departamentul de Stat, au fost satisfăcuți în a lăsa elita să ducă mai departe politica de zi cu zi.

Secretarul de stat Shultz s-a dovedit a fi o dezamăgire majoră pentru conservatori. El nu a intervenit cu adevărat în politica anterioară a Departamentului, orientată spre *statu-quo*.

El a condus lupta pentru interesele birocratice ale Departamentului de Stat cu zelul unui convertit de dată recentă. Și, în rolul său de avocat, el a mers mai departe decât predecesorii săi, în apărarea privilegiilor și a terenului de golf al Departamentului. De exemplu, el a mărit sumele alocate birocrației Departamentului de Stat, în timp ce altor ministere li s-a cerut să-și limiteze cheltuielile. Și el a ajutat Departamentul de Stat să restrângă prerogativele președintelui de a numi ca ambasador pe cel pe care îl dorește.

Shultz - fără îndoială că sub presiunea funcționarilor Departamentului de Stat - a pus limite, începând din 1985, asupra duratei de funcționare a ambasadorilor din afara liniei de carieră, la câțiva ani, în loc să lase aceasta la dispoziția președintelui. Ambasadorii de carieră nu au însă aceleași limite. Acest fapt era intenționat, de bună seamă, pentru a reduce atât influența numirilor pe linie politică, cât și pentru a da elitei din Departamentul de Stat o mai mare posibilitate de a pune diplomați din Serviciul Străin în poziții de șef de misiune (COM). Chiar și fără acest nou instument al Departamentului, Shultz a redus, în mod sistematic, numărul numirilor din afara liniei de carieră în cadrul Departamentului de Stat, prin concedieri, înlocuiri și radiere. Sub Shultz, procentajul numirilor pe linie politică în funcții ambasadoriale de șef de misiune s-a redus, pierzându-se poziții, cum sunt cele de la Vatican, Africa de Sud, Ungaria, România, Brazilia, Canada și Coreea, acestea fiind ocupate pe linie de carieră.

Pentru a explica cum subminează ierarhia Departamentului de Stat politica externă a președintelui, ar putea fi instructive cuvintele

unui experimentat angajat de carieră al Serviciului Străin:

> În acele sfere ale Departamentului de Stat, care tratează cu Europa de est, ca și în alte agenții, există câțiva funcționari de carieră cu mare influență, care în aparență se țin cu strictețe de opiniile asupra României și a Europei răsăritene, care erau la modă în timpul președinției lui Nixon și de politica față de România, care a fost elaborată în acea perioadă. Cum acești funcționari au o mare libertate în alegerea și numirea unor reprezentanți în poziții cheie din regiune și în alegerea propriei continuități și a propriilor succesori, a existat o tendință pronunțată de a selecta persoane care împărtășesc opiniile bine stabilite - și astfel de a perpetua aceste opinii în conducerea politicii biroului est-european/România al Departamentului de Stat. În multe cazuri, acești funcționari de carieră nu își formau opiniile lor despre România, la fața locului, ci, mai curând, la Washington și în capitalele din apropiere. Multe dintre aceste opinii provin din anii de avânt înaripat al relațiilor americano - române de la începutul și până la mijlocul deceniului 70. Se pare că există o persistentă undă de gândire binevoitoare, în modul în care guvernul nostru privește România și în modul în care se trasează politica noastră față de această țară. Voind o comportare independentă a României, tindem să ne canalizăm atenția asupra aparențelor unui asemenea comportament și nu asupra unei cooperări continue, inevitabile. De vreme ce independența față de satrapia sovietică este de dorit, a existat o tendință de a o căuta cu lumânarea, de a ne concentra asupra ei și de a minimaliza sistemul opresiv al guvernului impus de sovietici și modul de guvernare. Evidența dobândită la fața locului și care sfidează opiniile prevalente este diferit interpretată în cadrul gândirii convenționale sau chiar, în unele cazuri demne de menționat, este pur și simplu ignorată. Cum persoanele din guvernul Statelor Unite care dau vreo atenție Europei de est sunt relativ puține - iar cele care se interesează de România, și mai puțin - acei funcționari de carieră, care sunt implicați zilnic în afacerile regiunii și ale României, sunt cei care fac politica noastră în ceea ce privește această țară. Bineînțeles, președinții se ocupă de România cu ocazia vizitelor sau evenimentelor importante, iar atunci ei depind de materialele și sugestiile prezentate de subordonații din birocrația de carieră a Departamentului de Stat. Puterea acestor funcționari de carieră provine din faptul că ei

stăpânesc în mare măsură, de unii singuri, terenul. Acest grup de persoane este constituit din bărbați și femei care au lucrat împreună și unul pentru celălalt, o echipă de birou regional asemănătoare altora din Departamentul de Stat. Cei care au o atât de mare influență în politica regională a Statelor Unite sunt funcționari ai Serviciului Străin care au petrecut mult timp din cariera lor lucrând în afacerile europene, în special în Europa de est și U.R.S.S., sau la Washington, în ceea ce privește această zonă. Ei sunt, din multe puncte de vedere, un birou regional tipic al Departamentului de Stat, dar, deoarece condițiile de cunoaștere a limbii sunt mai pretențioase și posturile nu prea căutate, ei sunt o clică foarte strâns legată. Cei mai mulți dintre "est-europenii" mai în vârstă au lucrat împreună cel puțin o dată. Recent, figura dominantă din grup a fost Lawrence Eagleburger, apropiat colaborator, în Serviciul Străin, al lui Henry Kissinger. Protejații și colaboratorii săi au menținut o mare influență asupra politicii noastre de zi cu zi, în ceea ce privește această regiune." (2)

Către finele termenului serviciului meu ca ambasador, ca urmare a puternicelor noastre luări de poziție, care sfidau înțelepciunea elitei Departamentului de Stat, asupra noastră (a iconoclaștilor) s-a exercitat o puternică presiune din partea Departamentului. Știind că mai sunt și alții în ambasada de la București, care au văzut ceea ce am văzut eu și care voiau o politică mai realistă, pro-americană *vis-à-vis* de România, elita și-a arătat mușchii. În timpul rotațiilor normale, au fost emise semnale clare pentru mulți dintre funcționarii mei în poziții cheie, care ajutaseră imens în trimiterea de dovezi care contraziceau politica de diferențiere față de România, a Departamentului de Stat. Adică acei funcționari - cheie care fuseseră aliații mei, sau au fost ținuți pe loc, în ceea ce privește avansarea, sau au fost transferați în locuri mai puțin dorite (necerute și neconstituind avansări în carieră), sau au fost puși în poziții comparativ minore, din care nu mai puteau dăuna sacrei politici a sistemului. Cu toate că funcționarii au primit eventual noi numiri și nu au fost demiși din Serviciul Străin, cei mai mulți nu au fost numiți în poziții conforme cu nivelul lor de experiență, rang și calitate. Doi nu au fost promovați în treapta ierarhică superioară a Serviciului Străin, punându-li-se astfel capăt oricăror speranțe de avansare și limitându-li-se termenul de ședere în cadrul Departamentului la numai câțiva ani în plus, fiind de-a dreptul constrânși la o retragere vremelnică. Câtorva li s-au dat la Washington poziții de birou în care vor fi în afara procesului de orientare/decizie politică. Iată în ce

a constat răsplata funcționarilor cei mai muncitori, cei mai critici, care urmăresc interesele cele mai bune ale guvernului Statelor Unite. Nici alți funcționari ai Serviciului Străin, cu opinii mai conservatoare decât acelea ale angajatului obișnuit al Departamentului de Stat, nu au avut cele mai strălucite perspective de avansare - în special dacă opiniile lor reale au fost făcute cunoscute. Loialitatea și obediența erau mai importante decât experiența și cunoștințele. Mulți dintre cei care au susținut eforturile mele la București fuseseră anterior obstrucționați pentru vederile lor politice. Un strălucit tânăr funcționar a părăsit Serviciul Străin, la numai câteva luni după plecarea mea. El mi-a scris că unul din motivele demisiei sale era de ordin filosofic și că, în general, el este de acord cu politica externă a lui Reagan, dar că se simțea constrâns în cadrul Serviciului Străin, având asemenea opinii. În timpul administrației Reagan, politica Statelor Unite față de Europa de est a fost în mare măsură determinată de un mic grup de protejați ai lui Kissinger și Eagleburger, care s-au dedicat zilnic acestui domeniu. Secretarul de stat, subsecretarul de stat pentru afaceri politice (după Eagleburger) și asistentul secretarului de stat pentru afaceri europene erau prea preocupați cu evenimentele din lumea largă pentru a dedica timp României. Cuvintele lui Shultz, care mi-a spus că el crede că Eagleburger ar avea grijă de lucrurile privitoare la România și Europa de est, reflectau faptul că secretarul avea puțin timp - dacă nu cumva de loc - pentru România. Înaintea plecării sale din funcție, subsecretarul Eagleburger a rămas implicat în problemele acestei regiuni, datorită interesului său personal, ca urmare a perioadei în care a fost ambasador în Iugoslavia, deși nu era neapărat necesar; vechi prieteni ai săi, cum este secretarul asistent adjunct Mark Palmer - care a lucrat pentru el la Belgrad - au mărșăluit pe linia politică indicată de bătăile lui de tobă. După plecarea lui Eagleburger, rețeaua lui a dovedit că era perfect în stare să poarte mai departe politica cuplului Kissinger-Eagleburger, chiar și fără Kissinger și Eagleburger.

Un personaj în politica Statelor Unite față de Europa de est, care nu făcea parte din elita de carieră în ceea ce privește pregătirea sa anterioară, era Richard Burt, fost corespondent la *New York Times**. El a fost numit mai întâi în biroul de afaceri politice și militare din Departament și, mai apoi, asistent al secretarului de stat pentru afaceri europene.

---

* Burt este în prezent ambasador în Germania Federală - n.a. (autorul se referă la anul 1987 - n.t.)

Jumătate din timpul în care am fost ambasador, el a condus Biroul pentru Afaceri Europene. Dar interesele principale ale lui Burt păreau să fi fost problemele militare şi politice din cadrul relaţiilor est-vest. El nu avea acelaşi interes în ceea ce priveşte Europa de est şi, în general, i-a lăsat pe Eagleburger şi pe adjunctul acestuia, Mark Palmer, să conducă mişcarea scenică de acolo. Oricum, el a arătat un oarecare resentiment faţă de faptul că a fost lăsat în afara problemelor în ceea ce priveşte politica de zi cu zi a Statelor Unite faţă de Europa de răsărit. În 1983, de exemplu, mi-a spus că el nu primise materialul final privitor la punctele de discuţie ale unei întâlniri dintre secretarul de stat şi ministrul român de externe, decât cu câteva minute înainte de şedinţă. Şedinţa preliminară de dinaintea întâlnirii fusese ţinută între Palmer şi ambasadorul român Mircea Malița, dar fără ca Burt să ia parte. El a notat, de asemenea, că Eagleburger şi Palmer trebuie să fie opriţi să cedeze prea mult la negocieri, deoarece ei au o slăbiciune faţă de Iugoslavia (şi România). Odată i-am cerut lui Burt să viziteze Bucureştiul, dat fiind că aproape toţi ceilalţi din poziţiile superioare din Departamentul de Stat făcuseră aceasta; mi-a răspuns că, în definitiv, el considera România şi Bulgaria drept fundul Europei şi că nu avea dorinţa să le viziteze. Ca răspuns la o cerere a senatorului Helms (după reîntoarcerea mea din România, în Carolina de Nord), am depus mărturie împotriva numirii lui Burt ca ambasador în Germania Federală. În relevarea profilului său, slab în ceea ce priveşte Europa de est, era destul de puţin de spus, în afară de faptul că a dus o politică prost dirijată. Păcatele lui Burt ţineau mai mult de neglijenţă. El a lăsat afacerile Europei de răsărit în mâinile unei elite şi nu a depus eforturi să schimbe politica spre bine. Pentru a-şi păstra imaginea de persoană bine informată, Burt mi-a adus critici inexacte, într-un interviu de presă. El a arătat, în mod eronat, că eu nu aş fi trimis telegrame sau rapoarte critice în privinţa politicii Statelor Unite faţă de Europa de est.

În cazul special al României, procedura Departamentului de Stat era aproximativ următoarea. Asistentul adjunct al secretarului de stat pentru afaceri europene care se ocupa de Europa de est, împărţea sarcinile directorului Biroului pentru Afaceri Est-europene/ Iugoslavia şi adjunctului acestuia. Dedesubt era şeful Serviciului Român, care făcea o mare parte din munca brută. Şedinţele zilnice ale acestor funcţionari asigurau un front comun împotriva angajaţilor ambasadei americane la Bucureşti, care aveau vederi diferite. (vezi Tabelele următoare)

TABELUL 2

principalii făuritori de politică privind România, din cadrul Departamentului de Stat

PREŞEDINTELE

VICEPREŞEDINTELE

SECRETARUL DE STAT (MINISTRUL DE EXTERNE)

Consilierul NSC (Consiliul National de Securitate)

ADJUNCTUL SECRETARULUI DE STAT

*SUBSECRETARUL PENTRU AFACERI POLITICE**

SECRETARUL PENTRU AFACERI ECONOMICE

ASISTENTUL SECRETARULUI DE STAT PENTRU AFACERI EUROPENE**

CONSILIER

*ASISTENTUL ADJUNCT AL SECRETARULUI DE STAT PENTRU AFACERI EUROPENE**

ECHIPA DE PLANIFICARE POLITICĂ

*DIRECTORUL BIROULUI PENTRU AFACERI EST-EUROPENE (EE/Y)**

ŞEFUL SECŢIEI ROMÂNIA

AMBASADORUL

AMBASADA STATELOR UNITE LA BUCUREŞTI

---

* Deţinătorii posturilor scrise cu caractere italice au fost cei mai implicaţi în formularea politicii americane vizând Europa de est şi România, în timpul şederii mele ca ambasador.

** In mod normal, deţinătorul acestui post are rolul de a verifica politica referitoare la Europa de est, dar, în cea mai mare parte a duratei şederii mele la Bucureşti, acest rol a fost adesea neglijat.

TABELUL 3

Ocuparea pozițiilor de decizie politică privind afacerile est-europene în Departamentul de Stat, între 1981-1985

Secretar de stat	Al Haig/ George Shultz
Secretar de stat adjunct	William Clark/Kenneth Dam
Subsecretar de stat pentru afaceri politice	Lawrence Eagleburger
Asistentul secretaruluide stat pentru afaceri europene	Lawrence Eagleburger/Richard Burt
Adjunctul asistentului secretarului de stat pentru afaceri europene (DAS)	John Scanlan/Mark Palmer
Directorul Biroului pentru Afaceri Est-europene (EUR/EEY)	Peter Bridges/John Davis
Directorul adjunct al Biroului pentru Afaceri Est-europene (EUR/EEY)	William Farrand/Richard Combs
Șeful secției România	Todd Becker/Jonathan Rickert/ Thomas Lynch

Ambasada Statelor Unite la București

Ambasador	David B. Funderburk
Șef adjunct de misiune	Samuel Fry/Francis Corry

Ceea ce îi motiva pe fiecare dintre jucători era dorința de a promova în cadrul corpului diplomatic. James T. Hacket, de la Fundația Heritage, a descris acest lucru în detaliu, arătând că, pentru a avansa în Serviciul Străin, funcționarii trebuie să facă politica liderilor rețelei *good old boys*(vechi buni prieteni). (4) Un răspuns al Departamentului de Stat/U.S.I.A. la rapoartele lui Hackett reflecta aceeași aroganță,

afirmând că serviciile respective nu credeau că sugestiile lui Hackett pot fi luate în serios de cineva. Unele elemente ale acestei vasalități sunt: 1 - vederi politice cât mai liberale sau, în cel mai rău caz, apolitism de natură tehnocratică; 2 - antipatie față de conservatori și numirile pe linie politică; 3 - pro-internaționalism și detentism; 4 - clientism activ și, de bună seamă, loialitate fără crâcnire față de elita conducătoare. Aceasta din urmă este formată din cei care primesc posturile de ambasador cele mai importante, cele mai mari premii în bani și diverse răsplăți (pe care și le oferă unul altuia), precum și din cei care se află în pozițiile de vârf, de carieră, din cadrul Departamentului. Ajunge să privești listele primitorilor de premii din revista *State* (revista Departamentului de Stat) ca să-ți dai seama cine conduce teatrul. De exemplu, Serviciul Străin Superior a oferit pentru performanțe deosebite, între aprilie 1983 și aprilie 1984, 262 premii în bani în valoare de 4.500 până la 9.000 USD. Mulți dintre primitorii care și-au luat notele în problemele afacerilor europene constituiau un *Who's Who* al elitei din revista *State*. O listă parțială include pe următorii: Armacost, Michael H.; Barnes, Harry G.; Barry, Robert L.; Bergold Jr., Harry E.; Bridges, Peter S.; Combs Jr., Richard E.; Davis Jr., John R.; Eagleburger, Lawrence; Farrand, Robert William; Kirk, Roger; Kuchel, Roland K.; Ledsky, Nelson C.; Matlock Jr., Jack F.; Palmer, Robie M. H. (Mark); Ridgway, Rozanne L.; Simons Jr., Thomas W.; Spiers, Ronald I. La numărul 4, clientism activ, câteva cuvinte în plus. În Serviciul Străin este acceptată fără discuție teza conform căreia politica preferată și de urmat este favorizarea și răsplătirea cu generozitate a autorităților din țara sau regiunea de referință. De pildă, toți funcționarii Departamentului de Stat, de la ambasada de la fața locului și până la secretarii asistenți adjuncți și secretarii asistenți, încearcă să se depășească unul pe celălalt în ceea ce privește "îmbunătățirea" relațiilor bilaterale cu orice țară aparte, avansând amabilități față de guvernul acesteia. Este o diferență clară între regimul nepopular și represiv de la București și majoritatea populației țării. Din nefericire, jocurile făcute la Washington pentru a premia diversele țări au, de obicei, drept rezultat, sprijinirea autorităților guvernamentale - în România, mai ales membri ai Partidului Comunist - și nu pe cetățeanul obișnuit sau țara ca atare. În regiunea mea de referință, secretarul asistent adjunct (DAS) și subordonații lui au considerat necesar, pentru a-și asigura avansarea personală, să propună pur și simplu un cadou pe lună pentru guvernul român. Preocuparea lor de bază era: ce ar putea face Statele Unite

pentru guvernul din România pentru a "îmbunătăți" relațiile bilaterale, pentru a răsplăti așa-zisa politică externă independentă a acestuia și pentru a demonstra în mod constant valabilitatea politicii Statelor Unite față de România și Europa de est.

În concordanță cu șuvoiul neîntrerupt de daruri era și consensul că barca nu trebuie clătinată și că ar trebui menținute relații strânse cu ambasada română de la Washington și cu guvernul român.

O tragedie a politicii externe a administrației Reagan este că elita Departamentului de Stat a avut, în mod practic, mână liberă să ducă politica de zi cu zi, ceea ce a condus la aplicarea unei politici care nici nu mai este în concordanță cu obiectivele și principiile declarate ale președintelui Reagan. Aceia care chiar își imaginează că vor rămâne în birocrația Departamentului de Stat mult timp după ce Reagan va fi plecat nu dau dovadă de prea multă grijă pentru supraviețuirea lor. Ei exprimă în public țelurile politicii externe a lui Reagan, dar lucrează, în același timp, împreună cu Departamentul, pentru a-i submina politica reală.

Unii lideri din cadrul acestuia trec chiar cu vederea violările drepturilor omului de către regimurile represive din Europa de est. Aceștia, uneori, supun presiunii sau chiar îi amenință pe cei care se arată îngrijorați de starea drepturilor omului. Ei se opun eforturilor de a opri transferul de tehnologie de vârf către guvernele Pactului de la Varșovia, cum este România. Ei nu cer adevărate *quid pro quo* în schimbul asistenței sau tratamentului favorizant față de unele guverne comuniste și nici nu insistă să fie ținute promisiunile odată făcute.

Și mai important, poate, ei fac jocul puternicelor conduceri comuniste, dar ignoră dorințele și îngrijorarea maselor din țările comuniste. Acțiunile lor ajută să se perpetueze puterea guvernelor comuniste, dar ajută și la creșterea "resentimentului" față de Statele Unite, al maselor, care ne văd capitulând în fața tiranilor. Popoarele nu văd America interesându-se de libertate, democrație și valorile occidentale în care susținem că ne avem credința. Elita de la Foggy Bottom tinde să sature apetitul opresorilor, dar nu mizează pe un viitor în care masele sunt interesate. Creatorii de politică din Departamentul de Stat par prea interesați în a păstra bune relații cu celelalte țări și sunt prea amabili față de nevoile liderilor străini (mai ales în țările în care se află). Se pare că, adesea, funcționarii Serviciului Străin cred aceasta ca urmare a semnelor prietenești făcute de conducătorii comuniști, în ciuda evidenței contrarii aduse de sursele de informații.

În mod periodic, au ajuns la Washington informații despre jocul

dublu al guvernului din România față de Statele Unite și despre complicitatea lui cu Moscova, fie din partea ambasadei americane de la București, fie din partea unor imigranți de rang înalt, ca Ion Pacepa, fie din alte surse. Toate acestea au fost sau minimalizate, sau de-a dreptul trecute sub tăcere. Ideile și informațiile noi, care erau împotriva politicii duse sau exprimau puncte de vedere diferite, nu erau binevenite. Timpul și energia elitei erau dăruite păstrării unei politici defectuoase și falimentare, cunoscută sub numele de *politica diferențierilor.*

CAPITOLUL 2

POLITICA STATELOR UNITE FAȚĂ DE ROMÂNIA ȘI EUROPA DE EST

Politica de diferențiere a Statelor Unite în Europa de est are la bază strategia dezvoltată de Nixon și Kissinger, la sfârșitul anilor 60. Ea a continuat să fie politica americană de-a lungul administrațiilor republicane și democrate, datorită în mare măsură faptului că elita din Departamentul de Stat a transformat-o în "testul cu turnesol" pentru oricine ar fi dorit să promoveze în domeniul afacerilor europene. Diferențiere înseamnă că Statele Unite tratează fiecare țară comunistă din Europa de est în mod diferit și nu ca pe un bloc unitar. Astfel, Washington-ul face deosebiri între aliații Moscovei din Pactul de la Varșovia, recompensând pe unii - comuniștii "buni" - și nepremiindu-i pe alții - comuniștii "răi".

Elita încearcă să-i stigmatizeze pe oponenții politicii de diferențiere drept adepți ai războiului rece, care îi văd pe toți comuniștii împreună într-un bloc monolit. S-a ajuns până acolo, încât s-au pierdut din vedere elementele predominant monolitice ale participării în Pactul de la Varșovia. Statele Unite tratează în mod favorizant unele țări din pact, pentru a crea presupuse probleme sovieticilor, în propria ogradă. O altă teză a creatorilor de politică din Departamentul de Stat este aceea că implicarea Statelor Unite ușurează dezintegrarea în Europa de est. Așa cum mi-a explicat, la Londra, în decembrie 1982, Richard Burt - doritor să intre în elita Departamentului - "după un timp, dezintegrarea se va produce și Statele Unite ar trebui să rămână în Europa de răsărit și să încurajeze procesul". Cuvântul de ordine la Conferința șefilor de misiune de la Londra, din 1982, a fost "să nu spunem dă-i naibii, să nu-i socotim împreună și să nu-i ștergem de pe listă".

Sub egida fostului ambasador din Iugoslavia, Lawrence Eagleburger, Departamentul de Stat a scos Iugoslavia de pe lista

diferențierilor, ca fiind un caz special, adică în afara țărilor comuniste din blocul sovietic. Astfel, denumirea departamentală a fost chiar schimbată, din EE (Europa de est) în EE/Y (Europa de est/Iugoslavia), pentru a înlătura îngrijorarea iugoslavă de a fi încadrată alături de țări ca România sau Ungaria, în mințile creatorilor de politică americană. Astfel, Iugoslavia nu trebuie tratată ca o parte a Europei de est, care include țările Pactului de la Varșovia, din blocul dominat de sovietici. În concordanță cu aceasta, se fac eforturi pentru a se evita ca vizitele înaltelor oficialități americane în Iugoslavia să fie legate cu vizite efectuate în România, Ungaria sau Polonia. Cu alte cuvinte, Iugoslavia, potrivit lui Eagleburger, ar prefera să fie singurul obiect al prieteniei americane și nu *via* celor trei B, în cursul vizitelor americane. Când vicepreședintele Bush a vizitat, în septembrie 1983, pe "băieții cumsecade" din Europa de est, respectiv pe cei trei B (de la București, Belgrad și Budapesta), faptul nu i-a făcut pe iugoslavi fericiți. Mâinile Departamentului de Stat au reușit, de asemenea, să capete mai multe transferuri de tehnologie și tehnologie de uz militar către Iugoslavia, decât către România, Ungaria sau Polonia, argumentând că, fiind în afara Pactului de la Varșovia, Iugoslavia nu ar avea interesul să transfere această tehnologie Moscovei. Același argument este uitat însă atunci când este vorba de România. România este membră a pactului, dar Departamentul de Stat reușește oarecum să susțină că este mai puțin probabil ca Bucureștiul să transfere tehnologie Moscovei decât, de exemplu, Budapesta.

Pentru cei șase membri ai Pactului de la Varșovia, diferențierea se manifestă prin premierea unora și nepremierea altora. În ochii Departamentului de Stat/guvernului Statelor Unite, diferențierea înseamnă răsplătirea așa-numitelor guverne comuniste "bune" și nerăsplătirea așa-ziselor guverne comuniste "rele", din Europa de răsărit. Actualmente, România și Ungaria au clauza națiunii celei mai favorizate (MFN), în timp ce Bulgaria, Germania răsăriteană și Cehoslovacia nu o au. Aceia care au fost premiați cu MFN și alte beneficii, drept comuniști "buni", sunt cei care: 1 - au făcut dovada reformelor interne, au îmbunătățit starea drepturilor omului și emigrările, și au urmărit o liberalizare internă în ceea ce privește economia liberă, inițiativele și acumularea de capital; 2 - în politica externă, au luat poziții diferite de cea a Moscovei.

Aceste obiective politice, înainte secrete, au fost introduse în cuvântarea de la Viena, din 21 septembrie1983, a vicepreședintelui Bush, de către protejatul lui Eagleburger, Mark Palmer (pe atunci

asistent adjunct al secretarului de stat, ulterior ambasador în Ungaria). Aceasta înseamnă că obiectivele şi scopurile politice ale Statelor Unite includeau încurajarea ţărilor est-europene de a face îmbunătăţiri în plan intern, sau să ia poziţii de "independenţă" faţă de sovietici, în politica externă. Bush a exprimat aceste lucruri, public, astfel:

> "... unii au arătat o mai mare măsură de independenţă în conducerea politicii lor externe. De asemenea, unii au introdus o mai mare deschidere, au coborît barierele dintre oameni şi s-au angajat în reforme economice orientate spre o piaţă liberă. Alţii, din nefericire, continuă să se lase remorcaţi de sovietici. Politica lor externă este stabilită la Moscova şi politica lor internă mai violează încă, în mod flagrant, drepturile fundamentale ale omului. În relaţiile noastre cu ţările din Europa de est noi luăm în consideraţie aceste diferenţe, politica noastră este bazată pe diferenţiere politică, economică şi în ceea ce priveşte drepturile omului - adică noi luăm în consideraţie în ce măsură ţările în cauză urmăresc o politică externă autonomă, independentă de linia Moscovei şi în ce măsură ele urmăresc o liberalizare internă. Statele Unite se vor angaja în relaţii politice, economice şi culturale mai strânse cu acele ţări ca Ungaria şi România, care dovedesc o mai mare deschidere sau independenţă." (1)

Bush a continuat spunând că "noi nu vom răsplăti totuşi societăţi închise şi politici externe agresive - cum sunt cele din Bulgaria sau Cehoslovacia, care continuă să violeze în mod flagrant cele mai elementare drepturi ale omului, ţări ca Germania răsăriteană şi din nou Bulgaria, care acţionează drept complici ai sovietelor în antrenarea, finanţarea şi înarmarea teroriştilor, şi care furnizează consilieri şi asistenţă militară şi tehnică, mişcărilor armate care urmăresc să destabilizeze guvernele din lumea în curs de dezvoltare."(2)

Scopurile Departamentului de Stat nu ar fi atât de rele - chiar dacă sunt în mare măsură nerealiste - pe cât este de rău modul de ducere a lor la îndeplinire. Liniile de demarcaţie trasate în politica de diferenţiere nu sunt, probabil, atât de adânci pe cât par şi nu ar trebui să fie fixate în mod concret. Elita merge atât de departe pentru a proteja statutul de ţară favorizată, a comuniştilor "buni", încât ajunge la sonorităţi apropiate chiar de acelea ale vorbitorilor guvernelor respective. Când Polonia a pierdut acest statut datorită impunerii legii marţiale, înăbuşirii Solidarităţii, cât şi a revoltei stârnite în Statele Unite de aceste măsuri, a fost un moment de mare tristeţe în

Departamentul de Stat.

Intenţia Departamentului - urmărită, de asemenea, de Moscova - este de a se obţine clauza naţiunii celei mai favorizate pentru toate ţările Europei de est. Numai Germania răsăriteană, Bulgaria şi Cehoslovacia nu au avut vreodată acest statut, dar unii din Departament depuneau chiar un efort disperat să facă guvernul Statelor Unite să-i vadă pe cei mai răi dintre comuniştii cei "răi" într-o lumină mai favorabilă. Am "aflat" că Germania răsăriteană urma un curs de liberalizare, că Honecker era pe cale să devină prietenos faţă de Occident şi că Bulgaria, fără a avea vreo implicare în încercarea de asasinare a Papei, se arăta a fi gata să ne ajute în eforturile luptei împotriva traficului cu droguri şi în combaterea terorismului. Ambasadorii Rozanne Ridgway şi Robert Barry doreau unele gesturi de apreciere faţă de Berlinul de est şi respectiv faţă de Sofia, unde lucrau.* Printre ideile sugerate era şi vizita în aceste ţări a unor oficialităţi americane de nivel mijlociu.

Statutul ţării celei mai favorizate şi beneficiile legate de el sunt foarte importante pentru guvernele comuniste în cauză şi pentru sovietici, chiar dacă purtătorii de cuvânt ai Departamentului de Stat le minimalizează în audierile din Congres, pe această temă.

Sunt multe premii pentru guvernele comuniste clasificate drept "bune". Cele trei beneficii principale sunt: 1 - credite şi reduceri vamale; 2 - un acces mai mare la tehnologia americană; 3 - vizite la nivel înalt.

Avantajele economice şi comerciale specifice faţă de o ţară care a primit clauza naţiunii celei mai favorizate sunt, în primul şi în primul rând, acordarea de credite şi reduceri vamale. De fapt, clauza înseamnă acordarea unui statut vamal nediscriminatoriu pentru ţări cu sisteme economice dirijate, de felul României. Primind această clauză, ţara astfel favorizată devine aptă să primească unele credite pe termen lung, împrumuturi cu dobândă mică de la Eximbank şi să beneficieze de sistemul general de preferinţe (G.S.P.). Clauza naţiunii celei mai favorizate dă unor ţări ca România posibilitatea să exporte în Statele Unite bunuri pe care altfel nu le-ar putea vinde acolo, din cauza calităţii lor scăzute şi a tehnicilor de marketing nepotrivite. Din 1975, când România a primit pentru prima oară clauza, de

---

* Ulterior, Ridgway a devenit asistentă a secretarului de stat pentru afaceri europene iar Barry a condus delegaţia Statelor Unite la "Conferinţa pentru Cooperare şi Securitate în Europa", de la Stockholm.

exemplu, Bucureștiul a beneficiat de credite garantate de guvernul Statelor Unite în valoare de peste un miliard de dolari. Beneficiind de sistemul general de preferințe, el a exportat în Statele Unite mărfuri de cca. 600 milioane de dolari. În ani mai recenți (1984-86), exporturile României către Statele Unite însumau trei sferturi de miliard de dolari anual, din care, cca. jumătate de miliard se datorau statutului de țară favorizată. Fără acest statut, cea mai mare parte a exporturilor României în Statele Unite ar fi fost mult mai putin competitivă, ca urmare a taxelor vamale mai mari, și mai mult de o treime din cele mai importante produse de export românești ar fi fost forțate să părăsească piața. Cele mai importante produse de export românești sunt tabla de oțel vălțuită, produse petroliere, textile și alimentare. Cele mai importante importuri românești din Statele Unite sunt porumbul, soia, cărbunele, pieile de vită și țigaretele.

În plus față de beneficiile în credite și tarife vamale scăzute datorate clauzei națiunii celei mai favorizate, reprezentanți ai Departamentului de Stat, în legătură cu funcționari ai Ministerului Comerțului, ajută România să scape de procesele juridice privitoare la dumping (de exmplu, la oțel) și să poată depăși cotele impuse produselor textile. Prin statutul de națiune favorizată, Eximbank, Banca Mondială și bănci americane particulare, cum este Manufacturer's Hanover Trust, ajută România în diverse alte feluri, în afară de creditele cu dobânzi reduse. Într-o economie închisă, care duce lipsă de valuta forte, beneficiile comerciale obținute ca urmare a clauzei națiunii celei mai favorizate sunt foarte importante și vor fi greu de înlocuit. (4)

Potrivit argumentelor Departamentului de Stat, beneficiile Statelor Unite din relația dezvoltată prin acordarea clauzei constau, în principal, din avantaje comerciale și ușurarea emigrărilor.* În ceea ce privește comerțul, Statele Unite au susținut că piața de export a

* De obicei, Departamentul de Stat argumentează că principalul avantaj al Statelor Unite, obținut din acordarea clauzei națiunii celei mai favorizate, ar fi "influența asupra celeilalte țări". Se presupune că respectiva clauză ar da Statelor Unite posibilități de intervenție în cazuri de încălcare a drepturilor omului și de emigrație. Clauza a fost gândită pentru țări care îmbunătățesc condiția drepturilor omului și permit o emigrare mai liberă, nu pentru cele care fac asemenea gesturi abia înainte de reînnoirea anuală a clauzei. *Post facto*, Departamentul de Stat pune căruța înaintea boilor. Dacă România ar pierde clauza națiunii celei mai favorizate, este greu de imaginat că tratamentul aplicat deținuților pe motive politice și religioase ar deveni mai rău. Să fim clari, condițiile sunt actualmente deplorabile. De asemenea, este posibil ca România să facă unele îmbunătățiri pentru a recâștiga această clauză de care are acută nevoie.

produselor agrare reprezentată de România, ar fi un debuşeu major pentru fermierii americani. Dar ceea ce s-a petrecut în realitate este că România şi-a sporit exporturile de alimente în Statele Unite, reducându-şi totodată importurile de acolo. Ironia este că acest lucru s-a petrecut simultan cu creşterea dubiilor referitoare la condiţiile sanitare şi de protecţie a sănătăţii consumatorului, ridicate de produsele româneşti. Inspectori de specialitate, care au vizitat regulat România, mi-au spus că, în producţia de carne de vită pentru export, condiţiile igienice sunt deplorabile. La fel, un funcţionar al Institutului American pentru Industria Cărnii, care a vizitat împreună cu mine câteva întreprinderi româneşti producătoare de carne de porc, a descoperit situaţii asemănătoare. Atunci când am vizitat o întreprindere de prelucrarea cărnii de porc, de lângă Alexandria, el a observat că, în ceea ce priveşte condiţiile de protecţie a muncitorilor şi curăţenia, lucrurile erau îngrozitoare.

În mod normal, exporturile româneşti de alimente de bază nu au reuşit să îndeplinească normele cerute la controale. Şuncile conservate, conservele pentru turism şi carnea de porc în conserve au fost refuzate la intrarea pe piaţa americană, din cauza defectelor de ambalaj, nerespectării compoziţiei STAS şi a cantităţilor mari de reziduuri chimice. Cele mai multe din aceste produse erau destinate spre vânzare firmei Celebrity Foods. În culise, sentimentul general era că mult mai multe asemenea produse intrau în Statele Unite, în ciuda calităţii şi compoziţiei lor sub orice critică. Şi mai îngrijorătoare erau eforturile Ministerului American al Agriculturii şi ale guvernului român de a face din România furnizorul de produse din carne (curcan, porc şi vită) al bazelor militare americane din Germania Federală şi chiar al ambasadei Statelor Unite la Bucureşti.

După 1981, exporturile României în Statele Unite depăşeau importurile din această ţară în raporturi anuale de doi la unu, trei la unu şi aproape patru la unu. Folosind metode draconice, Ceauşescu a stopat practic importul mărfurilor necesare din S.U.A. şi Occident, unde trebuia să plătească cu valută forte. Prin 1984, România exporta în Statele Unite, pe dolari, mai mult decât oricare altă ţară est-europeană, inclusiv Uniunea Sovietică. Prin contrast, cele două ţări care au importat din Statele Unite mai mult decât România (Polonia şi U.R.S.S.) au avut faţă de S.U.A. o balanţă de plăţi nefavorabilă lor.*

* Cifrele de import-export ale Bulgariei, care, prin comparaţie, erau foarte mici, nu sunt cuprinse în statisticile din 1984.

În al doilea rând, relația obținută prin acordarea clauzei națiunii celei mai favorizate dă unei țări din lagărul comunist posibilitatea de a i se acorda mai multă atenție la Washington, în privința achiziționării de tehnologie americană. În ciuda dovezilor că România a transferat tehnologie americană și occidentală sovieticilor - așa cum i se cere Bucureștiului prin înțelegerile Pactului de la Varșovia -, departamentele americane de stat și de comerț au forțat cu fermitate vânzarea de produse ce pot fi puse sub semnul întrebării. În timpul serviciului meu, instalațiile pe care românii doreau să pună mâna în primul rând - în afară de ceea ce încercau să capete în mod ilegal, prin țări interpuse - erau o stație terestră de urmărire a sateliților, tip Landsat și computere pentru aeroporturi. Am refuzat să mă raliez celor din Departamentul de Stat, care sprijineau vânzarea stației Landsat către România. Împreună cu Ministerul Apărării, am reușit să oprim târgul. Ministerul Apărării a fost de acord cu cei de la ambasadă care simțeau că România va transfera Moscovei respectiva tehnologie și că aceasta era prea avansată pentru a fi oferită sovieticilor. A fost una dintre puținele victorii înregistrate, în mod practic, împotriva elitei Departamentului de Stat.*

Nu este surprinzător faptul că oficialități din Departamentul de Stat, de la Comerț și de la N.A.S.A. mi-au dat informații care comparau în mod invariabil tehnologia instalațiilor respective cu televiziunea alb-negru, veche de peste două decenii. Ei pretindeau că românii și sovieticii aveau deja tehnologie la nivelul respectiv și că avantajul ar fi al companiilor americane, care trebuiau să-și vândă produsele. Guvernul român dorea un computer de tip NOVA 3D care să lucreze cu computere de tip NOVA 3D și NOVA 3-12, fabricate de Data General Company (prin intermediul concernului Thompson CSF din Franța) și care necesita licențe de import și/sau re-export din Statele Unite. În timpul serviciului meu, România nu a primit Landsat-ul, dar a primit computere pentru aeroport.

În al treilea rând, clauza națiunii celei mai favorizate înseamnă relații politice mai bune și acestea duc la vizite de nivel înalt din partea Statelor Unite. La fel, țara beneficiară a clauzei poate să-și trimită oficialitățile la Washington, pentru a fi primite de liderii americani. În ciuda avertismentelor că asemenea vizite reduc prestigiul Statelor Unite și ridică cursul acțiunilor neiubiților conducători comuniști, astfel de vizite, promovate de către grupul de la

* Transferul de tehnologie practicat de România este menționat mai detaliat în capitolul următor al acestei cărți.

Departamentul de Stat, sunt programate cu o regularitate infailibilă. Printre vizitatorii României - mulți dintre ei venind împotriva avertismentelor mele - s-au numărat secretarul de stat Al Haig, vicepreședintele George Bush, ministrul adjunct al apărării Frank Carlucci, subsecretarul de stat Lawrence Eagleburger, șeful Agenției de control al armamentului și dezarmare Kenneth Adelman, asistentul secretarului pentru probleme umanitare și drepturile omului Elliott Abrams, ambasadorul la Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa, Max Kampelman (în vizită particulară), directorul Agenției de Informații a Statelor Unite Charles Wick, ministrul comerțului Malcolm Baldrige, președintele consiliului șefilor de stat major John Vessey Jr., diverși membrii ai Congresului și foști șefi de cabinet.* Printre mulți alți vizitatori, interesați mai mult de probleme de emigrație și de afaceri, s-au numărat lideri ai organizațiilor evreiești și președinți de bănci și firme.

Ceaușescu își dorește cel mai mult o mare vizită a președintelui Reagan în România. El a făcut patru vizite în S.U.A. în timpul președinților lui Nixon, Ford și Carter, iar Ford și Nixon au vizitat la rândul lor România. Având în vedere dorința lui Ceaușescu de a continua tradiția recentă, asupra binevoitorilor din Departamentul de Stat s-au făcut presiuni, iar ei s-au gândit la aceasta cu regularitate. Până în prezent, vizita nu a fost aprobată, datorită opoziției câtorva oficialități din Consiliul Național de Securitate (NSC) și din Ministerul Apărării, împreună cu câțiva congressmeni și lideri religioși din Statele Unite, îngrijorați de consecințe. Pe când mă aflam la ambasada din București, ne-am exprimat împotriva unei asemenea vizite - fie a lui Reagan la București, fie a lui Ceaușescu la Washington -, din cauza interpretărilor greșite care ar fi putut apare în ceea ce-l privește pe Ceaușescu.

În timpul celor mai multe dintre aceste vizite, guvernanții României au câștigat iar Statele Unite au pierdut. Cu excepția câtorva politicoase exprimări a îngrijorării pentru cazuri individuale de încălcare a drepturilor omului sau a situației emigrărilor, oficialitățile americane erau în poziția de a mulțumi lui Ceaușescu pentru presupusa sa "sfidare curajoasă a sovietelor" - formularea greșită a diferențierii. De fapt, foile informative pregătite pentru toți vizitatorii americani de nivel înalt, ai României, includeau lauda "curajului" lui Ceaușescu și așa-zisei politici externe independente. Trebuiau să fie date asigurări

---

* Vezi capitolele referitoare la vizitele la nivel înalt în România.

repetate că Statele Unite apreciau pozitiv politica României.

României i s-a mulțumit de mai multe ori pentru participarea la Jocurile Olimpice de vară de la Los Angeles, din 1984, chiar dacă o asemenea participare nu amenința vreun interes sovietic vital. În plus, un funcționar român mi-a spus, în particular, că liderii români și sovietici deciseseră împreună, cu mai multe luni înainte, că ar fi în interesul României să ia parte la Olimpiadă. În concordanță cu aceasta, credința lui Anatoli Golițîn, în *New Lies for Old* (Minciuni noi în locul celor vechi), este că serviciile românești de dezinformare au ajutat să se acrediteze ideea independenței românești, deși, în fond, nu este vorba decât despre o colaborare româno-sovietică. România trebuia să meargă la Olimpiadă pentru a-și menține credibilitatea de rebel în cadrul Pactului de la Varșovia și, astfel, să fie aptă să primească clauza națiunii celei mai favorizate, credite, tehnologie și vizite la nivel înalt. Toate aceste lucruri sunt și în folosul sovieticilor, care nu pot asigura tehnologia și asistența necesară fiecărui aliat al lor. Mai mult, dacă sovieticii au nevoie, orice tehnologie primită de un membru al Pactului de la Varșovia va trebui să fie transferată în U.R.S.S., conform unui acord din 1970 încheiat între membrii pactului.

Guvernul României a căpătat prestigiu, sprijin și credibilitate în lumea a treia și în țările nealiniate, prin fluxul necontenit de vizitatori americani la București. Astfel, politica internă dură a lui Ceaușescu a primit, prin aceste vizite, parafa de aprobare. Pe de altă parte, poziția Americii, ca simbol al libertății, democrației și ca apărătoare a drepturilor omului, a fost erodată, prin vizitele reciproce cu Ceaușescu, care a apărut celor mai mulți români ca un sprijin pentru guvernul și politica acestuia. În urma fiecărei vizite, sondaje de opinie la fața locului (luate de corespondenți ai Vocii Americii și Europei Libere) au indicat că cei mai mulți români nu puteau înțelege de ce Statele Unite își pierd reputația, datorită acestui tiran odios. Românii mi-au spus-o de multe ori, în șoaptă. Crea resentimente, în special, faptul că nu se făcea, decât foarte puțin, pentru a expune totala nepăsare a lui Ceaușescu față de drepturile economice, sociale și religioase ale cetățeanului obișnuit. Starea mizerabilă a populației se reflecta în nivelul de trai din România, cel mai scăzut din Europa, cu posibila excepție a Albaniei.

S-au adus puține critici publice politicii rele a lui Ceaușescu, deoarece se considera că nu acesta era modul diplomatic de a trata cu "prieteni" sensibili. Un funcționar din Departamentul de Stat a demonstrat această atitudine lingușitoare, într-o vizită din ianuarie

1985. La o întâlnire între fratele președintelui, generalul Ilie Ceaușescu (ministru adjunct al apărării) și directorul Agenției pentru Controlul Armamentului și Dezarmare (A.C.D.A.), Ken Adelman, funcționarul de stat Tom Simons i-a spus lui Ilie Ceaușescu că este teribil de plăcut să se afle printre prieteni.* El a continuat explicând că toți americanii prezenți la întrunire erau interesați în a avea relații foarte bune cu guvernul român și apreciau politica externă, curajoasă, independentă, a președintelui Ceaușescu. Nu s-a spus nici un cuvânt despre politica represivă a lui Ceaușescu, sau despre încălcarea drepturilor omului.

Oficialitățile române călătoresc la Washington și își croiesc drumul către birourile secretarului de stat, vicepreședintelui și președintelui, având întotdeauna o scrisoare "dramatică", cu noi inițiative privind forțele nucleare internaționale, dezarmarea și altele asemănătoare. Aranjamentele pentru asemenea întâlniri veneau, de obicei, *via* Mircea Malița, pe atunci ambasadorul român la Washington. Grupul de la Departamentul de Stat, în frunte cu asistentul adjunct al secretarului de stat, întreținea relații foarte amicale cu Malița, om de bază și partizan al lui Ceaușescu. Aceste relații amicale implicau oficialități americane, care acceptau drept sincere cuvintele oficialităților comuniste. Farmecul și maleabilitatea lui Malița au câștigat cu ușurință inimile celor din grup. El obișnuia să joace jocul șoaptelor confidențiale despre situația reală, spre deosebire de comunicatele oficiale. Am luat parte la mai multe ședințe în care ambasadorul Malița făcea o declarație după alta, știind că sunt complet neadevărate, dar care prosteau rețeaua de la Departamentul de Stat.

Ministrul de externe Ștefan Andrei, ministrul comerțului exterior Vasile Pungan, viceprimministrul Manea Mănescu și multe alte figuri mai puțin importante au vizitat Washingtonul, între 1981 și 1985. Fiecare vizitator avea o scrisoare sau un mesaj urgent către liderii americani și se străduia să vadă pe cele mai importante oficialități americane, pentru a-i face plăcere șefului său din București și pentru a-și spori propriile acțiuni; Departamentul de Stat a încercat să-i ajute.

Când planificatorii de la Washington se întruneau pentru a stabili locurile de unde vicepreședintele sau secretarul de stat urmau să emită semnale asupra politicii Statelor Unite, Budapesta, Belgradul și Bucureștiul se aflau întotdeauna în capul listei, în timp ce Sofia,

* Simons, care călătorea ca membru al delegației conduse de Adelman, a devenit ulterior asistent adjunct al secretarului de stat și lider de elită în biroul de afaceri externe U.R.S.S./Europa de est.

Praga, Berlinul de est și, până recent, Varșovia, se aflau în coada acesteia. În turneul său din septembrie 1983, vicepreședintele a vizitat Belgradul, Bucureștiul, Budapesta și Viena (țară care nu face parte din Europa de est). Un traseu similar a fost urmat și de secretarul de stat George Shultz, în decembrie 1985. În același fel, Washingtonul a primit oficialități de rang echivalent din aceste țări est-europene favorizate, dar nu a întreprins schimburi de vizite la nivel înalt cu, de exemplu, Bulgaria sau Cehoslovacia. Asemenea vizite sprijină guvernele respective și le dau posibilitatea de a-și folosi mai bine organele represive, pentru a-i persecuta și mai mult pe aceia care nu vor să le facă jocul.

Departamentul de Stat este întotdeauna gata să trimită pe cel mai capabil senator pentru a apăra politica de diferențiere și clauza națiunii celei mai favorizate pentru comuniștii "buni". Acești reprezentanți ai Departamentului vor deforma orice realități pentru a face guverne, cum este cel al lui Ceaușescu, să apară drept cumsecade. Pe 14 mai 1985, înaintea Comitetului pentru Afaceri Externe al Camerei Reprezentanților și a Subcomitetului pentru Drepturile Omului și Organizații Internaționale, asistentul adjunct al secretarului de stat, Gary Matthews* a spus: "Bunele noastre relații ne-au permis să facem o deosebire în scena politică internă a României" și "guvernul României rămâne relativ tolerant față de cele 14 grupări religioase majore recunoscute, iar în anii din urmă nu au apărut semne ale unor încercări, la scară națională, de a suprima religia sau vreun grup religios anume. Guvernul României nu a întreprins vreun program general de persecuții pe motive religioase." (5) Dar, indiferent de felul în care experții Departamentului de Stat "întocmesc" o hârtie, uciderea dovedită a unui preot romano-catolic, dispariția câtorva pastori baptiști, demolarea mai multor zeci de biserici și publicarea periodică de materiale antisemite confirmă existența persecuției religioase. Tot Gary Matthews a spus că: "Politica externă relativ independentă a României este un factor semnificativ în evaluarea relațiilor țărilor est-europene cu sovietele." Cu alte cuvinte, transferul dovedit de tehnologie americană și occidentală din România către U.R.S.S.; permisiunea acordată trupelor sovietice de a tranzita prin România; exporturile de armament ale României către țări arabe radicale și forțe marxist-leniniste favorabile Pactului de la Varșovia;

* Gary Matthews a devenit, ulterior, ambasador în Malta (1985-1987) și coordonator special pentru probleme de conducere la ambasada americană din Moscova (la mijlocul anului 1987).

voturile României în concordanță cu cele sovietice, la Națiunile Unite; implicarea României în terorismul internațional; strânsa cooperare militară cu U.R.S.S. și obiectivele comune ale celor două partide comuniste din aceste țări, se pare că nu au nici o greutate asupra clasificării politicii externe a României, de către Departamentul de Stat al Statelor Unite, drept independentă sau relativ independentă.

În analiză finală, o generație întreagă de funcționari din Serviciul Străin și-a câștigat gradele prin loialitatea față de politica de diferențiere a Statelor Unite, născută din mințile lui Nixon și Kissinger. Eagleburger spune: "până la luarea deciziei, luptă; după aceea, salută și intră în rând." (6) Singurul necaz cu această declarație, care sună nobil, este că doar unora le-a fost îngăduit să lupte sau să participe "la luarea deciziei". Hotărârile lor erau gata luate și nu mai era loc pentru idei noi sau pentru noi informații secrete.

Elita crede că este necesar ca liderului ortodox stalinist al României să i se dea ceva în genul unui cadou, în fiecare lună a anului. Auzeam spunându-se că unei anume țări din Europa de est urmează să i se dea un cadou sau o răsplată. Timp de o lună, șefii Departamentului de Stat spuneau că România, aflată în criză, este cea care trebuie ajutată mai întâi. Luna următoare - România ieșind din criză -, era sugerat un cadou pentru o țară până atunci ignorată (Bulgaria sau Germania de est, de exemplu). Se pare că acest lucru se făcea pentru ca aspiranții la intrarea în elita Departamentului să poată rămâne activi, pentru "a păstra cazanul în fierbere" și pentru a câștiga recunoaștere și premii. Într-o lună, cadoul putea fi acordarea unei licențe pentru un anume import de înaltă tehnologie. Altă dată, el putea consta dintr-o cotă suplimentară de îmbrăcăminte vândută la preț inferior celui de cost de pe piața americană. Cooperarea însemna, adesea, participarea cu fonduri și informații din partea Statelor Unite, la acțiuni de o gamă foarte întinsă, de la întreprinderi agricole și economice mixte, până la promovarea conlucrării în biochimie, comerț și turism. O altă răsplată obișnuită era efectuarea unei vizite la nivel înalt.

În mod esențial, darurile care pleacă în multe forme, dar într-o singură direcție, reprezintă o politică greșită a Statelor Unite față de România și Europa de est. Nu ar trebui să fie răsplătite guverne care duc o politică represivă față de propriile lor popoare. Se știe bine că românii nu sunt ruși, chiar dacă sunt comuniști. America nu ar trebui să accepte o dominație sovietică permanentă a Europei răsăritene sau abandonarea

popoarelor de acolo, ci ar trebui să împărtășească aspirațiile de suveranitate națională ale popoarelor respective și să sprijine elementele interne care luptă pentru drepturi și libertate. Washingtonul ar trebui să se preocupe de acele forțe indigene care acționează pentru o schimbare. În loc de aceasta, politica Statelor Unite de a răsplăti Bucureștiul se bazează pe premiza falsă a "politicii externe independente a României".

CAPITOLUL 3

POLITICA EXTERNĂ A ROMÂNIEI : MITUL INDEPENDENȚEI

România dorește să fie liberă și independentă, așa cum a fost în puține momente ale istoriei sale, și în concordanță cu sentimentele poporului. Prin tradiție, românii au privit către Occident și nu au avut prea multă dragoste față de vecinii lor slavi de la est . Cu alte cuvinte, românii se consideră drept o insulă latină într-o mare slavă, chiar dacă ei sunt înconjurați de slavi (ruși, bulgari, iugoslavi) și maghiari. O mare parte din trecutul etnic și lingvistic al românilor provine din surse occidentale (latine și romane), datând de la așezarea în Dacia a colonilor latini, în secolul II e.n. Din punct de vedere cultural și intelectual, în timpul ultimelor secole, românii au privit spre Paris, Roma și Viena. Limba franceză a devenit a doua limbă a vechiului Regat, fiind înlocuită de engleză abia în ultimele două decenii.

Pe de altă parte, românii nu au privit spre est, cu toate influențele slave importante. Cu excepția ungurilor, spre vest, românii sunt înconjurați de slavi - dintre care cei mai amenințători sunt rușii, spre est (și mult mai recent și înspre nord). Există un oarecare element slav în limba română, iar biserica română predominantă, cea ortodoxă, este înrudită cu biserica ortodoxă rusă, ca o ramură autonomă a bisericii bizantine (grecești) ortodoxe, de la Constantinopol. Cu toate acestea, românii au privit spre vecinii lor ruși mai mult cu teamă și resentimente decât cu admirație. Chiar dacă Transilvania este cea mai prețuită dintre provinciile disputate, Ungaria, de una singură, nu a stârnit teamă românilor - ci numai atunci când a fost în alianță cu prieteni mai puternici, ca Germania sau, mai recent, cu Uniunea Sovietică. Dar Uniunea Sovietică stârnește resentimente majorității românilor, ca sursă a sistemului marxist - leninist străin, impus de rușii slavi din orientul mai lipsit de civilizație. Și mai mult, Moscova este o putere expansionistă care, din când în când, a anexat teritorii românești. După al doilea război mondial, sovieticii au anexat fostele

teritorii românești Basarabia și Bucovina de nord, unde trăiesc aproape trei milioane de români. Pe românii din Basarabia, sovieticii îi numesc "moldovenii" din R.S.S. Moldovenească. Astăzi, românii resimț nesiguranța și amenințarea pe care sovieticii le mențin asupra lor, în ceea ce privește Transilvania. În mod real sau poate doar aparent, mulți români au sentimentul că Moscova folosește Transilvania, locuită de circa două milioane de maghiari, ca un mijloc de a intimida în continuare România, dând impresia că ar lăsa ungurilor mână liberă să joace cartea Transilvaniei, adică îngrijorarea că sovieticii, împreună cu Ungaria, ar putea transfera Transilvania Ungariei, dacă România nu și-ar juca cărțile în mod corect.

Românii preferă Occidentul și îi resping pe ruși. Dar realitatea le spune că ei sunt legați într-un sistem comunist impus de sovietici și că sunt legați de Moscova prin Pactul de la Varșovia, cel puțin pentru moment. Astfel, deși aproape toți românii ar opta pentru independență și prietenie cu Occidentul, ei sunt de fapt captivi sub puterea imperialistă numărul unu a lumii, care a ocupat o parte a teritoriului României și care domină restul prin intermediul partidului comunist local. Fără îndoială că românii ar prefera să fie independenți, în loc să fie sub hegemonie sovietică. Trebuie, totuși, făcută o deosebire între români ca atare și conducătorii actuali ai României.

Partidul Comunist Român, care conduce țara, a fost adus la putere, după cel de-al doilea război mondial, de comuniștii sovietici. De fapt, Partidul Comunist Român era, la început, atât de aservit Moscovei, încât era considerat drept neromânesc. Cei mai mulți dintre primii săi membri, probabil o mie înainte de al doilea război mondial, nu erau români, ci evrei, unguri, germani și ruși. Românul normal privea partidul comunist drept străin tradițiilor românești și condus de străini. Partidul Comunist Român era cel mai puțin indigen dintre celelalte partide comuniste din Europa de est și a avut mari necazuri în a câștiga credibilitatea și legitimarea în ochii poporului. Astfel, până în ziua de azi, există un partid comunist total nesigur, aflat în alianță defensivă cu un adversar tradițional al românilor și lucrând împotriva aspirațiilor românești. Este, de asemenea, un partid comunist care are nevoie de sovietici pentru a se menține la putere. Misiunea lui principală a fost de a găsi o cale pentru a câștiga spijin în ochii poporului, ceea ce presupune un act delicat de echilibristică în tradiția românească. Asta înseamnă că era necesar să se încerce să se arate poporului român că regimul respectiv este oarecum "românesc" și anti-rusesc, în același timp făcând jocul Moscovei și rămânând în

graţia Sovietelor.

O soluţie la dilema Partidului Comunist Român este ca regimul să apară că ar acţiona independent pe scena mondială şi, astfel, să facă apel la veritabilele aspiraţii de independenţă ale poporului român şi să-şi câştige credibilitate că ar acţiona în interesul acestuia. În acelaşi timp, Partidul Comunist Român, care a fost adus la putere de partidul comunist sovietic şi este în realitate dependent de aceasta, nu poate face nimic împotriva intereselor Moscovei. Astfel, contradicţia respectivă a prostit multă lume. Dacă este în interesul Partidului Comunist Român să apară drept relativ "independent" de Moscova, fără a face totuşi nimic care să ameninţe interesele fundamentale ale acesteia, atunci pot fi servite interesele ambelor partide. De fapt, Moscova este cea care câştigă, având un aliat întărit de asistenţa, prestigiul şi comerţul cu Occidentul şi lumea a treia şi pozând drept o ţară comunistă din interiorul Pactului de la Varşovia care acţionează mai intens decât Iugoslavia - adică separat de Moscova. Astfel, sovieticii nu ar mai trebui să cheltuiască atâţia bani şi resurse pentru sprijinirea aliatului lor. De aceea este deosebit de important să nu se considere iluzorie posibilitatea ca acest fapt să capete cât de cât substanţă.

În spatele scenei era deosebit de important pentru Partidul Comunist Român să confirme şi să reafirme loialitatea sa totală faţă de aliatul sovietic. Dar dacă atât Bucureştiul cât şi Moscova au văzut un asemenea aranjament ca fiind în interesul lor comun (de exemplu, prin întărirea puterii Partidului Comunist Român asupra poporului şi prin economisirea resurselor sovietice), mai era ceva ce puteau face împreună. Moscova putea beneficia potenţial de tehnologia pe care Bucureştiul o putea obţine, pe când Moscova, direct, nu. De asemenea, România serveşte drept intermediar în aranjamente cu unele ţări cu care Moscova are dificultăţi, de exemplu Izraelul, Gemania occidentală (în trecut) şi unele ţări arabe şi neutre din lumea a treia. Sunt suficiente dovezi care indică faptul că între guvernul sovietic şi cel român s-a ajuns la un aranjament reciproc avantajos, în ceea ce priveşte perpetuarea imaginii independente a României.

Principalele puncte slabe în argumentul că România ar avea o oarecare independenţă reală sunt: 1- legătura politică strânsă dintre cele două partide, din spatele scenei (un factor important fiind anii petrecuţi de Ceauşescu în U.R.S.S.); 2- transferurile de tehnologie occidentală de la români la ruşi; 3- dimensiunile colaborării cu sovieticii în domeniile spionajului, militar şi economic, şi prezenţa

sovietică în România.

Opinia preponderentă în Departamentul de Stat și în cercurile academice din Statele Unite este că România urmează o politică externă independentă față de Moscova, o mișcare care a fost inițiată de Gheorghe Gheorghiu-Dej și dezvoltată, în continuare, de Nicolae Ceaușescu. Realitatea pe care am observat-o la ambasada Statelor Unite de la București arată că această înțelepciune convențională este departe de adevăr. Cu o deosebită intuiție, prevedere și observație factică, câteva spirite curajoase au pus la îndoială, de-a lungul anilor, vederile răspândite în Occident. Printre aceștia se numără Ion Rațiu, Vladimir Socor, Paul Shapiro, Anatoli Golițîn și, într-o oarecare măsură, Ion Pacepa și Robert Kaplan. Cu toate că fiecare subliniază aspecte diferite, elemente ale analizelor lor constituie o mărturie realistă, în concordanță cu ceea ce noi am văzut în România.

Ar trebui să începem cu faptele de viață și politice evidente, așa cum au făcut-o Rațiu și Kaplan. România nu are frontieră directă cu o țară occidantală și este înconjurată de țări comuniste, dintre care numai Iugoslavia nu este membră a Tratatului de la Varșovia. Aproape jumătate din granița pe uscat a României este cu Uniunea Sovietică. Astfel, în mare parte datorită soartei și poziției geografice, România este prinsă între sovietici, unguri și bulgari. România nu reprezintă o amenințare pentru U.R.S.S. și, așa cum a spus Kaplan "nu poate să o ia din loc". (1) Rațiu afirmă cu claritate că România este un stat vasal, care nu poate fi în mod real independent de Moscova și poate acționa doar într-un " mod independent... pe cât permite Moscova ". Pentru a arăta că România nu poate să ducă o politică externă liberă, nesupusă față de sovietici, Rațiu se referă la Tratatul de Prietenie și Colaborare dintre România și U.R.S.S.. Tratatul subliniază necesitatea consultării reciproce în ceea ce privește toate problemele internaționale; obligația de a colabora cu celelalte state socialiste și acordul de a lua măsurile "care sunt socotite necesare" de către țările din Pactul de la Varșovia, în eventualitatea unei agresiuni din partea oricăror forțe imperialiste. (2) Atât acordurile Organizației Tratatului de la Varșovia, cât și cele ale C.A.E.R. leagă România de imperiul sovietic.

Între liderii și partidele comuniste sovietic și român există o relație specială. Chiar dacă s-ar putea să nu avem niciodată toate dovezile asupra acestui aspect al relațiilor sovieto - române, în spatele scenei există legături mult mai strânse decât cele aflate la vedere. Relația politică a României cu Uniunea Sovietică este aceea a unui

stat satelit cu un monopol de putere al partidului comunist, derivat din alinierea politică, militară și economică a României cu U.R.S.S. (3) Un funcționar al Institutului Român de Istorie a Partidului Comunist și Științe Politice a confirmat faptul că ambasadorul sovietic la București se întâlnește, în mod regulat, cu președintele român. El a afirmat că, între 1981 și 1985, ambasadorul sovietic s-a întâlnit frecvent, adică de mai multe ori pe săptămână, cu Ceaușescu, la palatul prezidențial și în alte locuri. (4) Spre deosebire, un ambasador al Statelor Unite se întâlnește cu Ceaușescu de câteva ori pe an, de obicei la ocazii speciale, cum sunt sărbătorile naționale sau în legătură cu vizite la nivel înalt întreprinse la București de către vicepreședinte sau de secretarul de stat. Mai mult, întâlniri între lideri sovietici și români au loc mult mai des decât sunt menționate în presa românească. Am observat - așa cum a spus și Socor - că pe parcursul drumurilor periodice la Pekin, cu începere din 1964 - au avut loc întâlniri oficiale la cel mai înalt nivel, cu ocazia unor opriri la Moscova, neanunțate public. (5) Gheorghiu-Dej și Ceaușescu au întreținut legături strânse cu omologii lor sovietici.

Gheorghiu-Dej a conlucrat strâns cu Nikita Hrușciov, între anii 1950 și 1964. Golițîn spune că Gheorghiu-Dej a fost "un agent al spionajului sovietic", care a condus, la îndrumarea acestuia, eliminarea liderilor social-democrați în perioada anilor '40 și epurarea unor comuniști de vârf, între 1951-1952. (6) Rațiu crede însă că nu a fost nici o înțelegere între Gheorghiu-Dej și Hrușciov, în ceea ce privește inițierea unei politicii externe românești independente. În orice caz, acțiunile lui Dej au dovedit loialitatea sa față de Moscova. El știa foarte bine că supraviețuirea Partidului Comunist Român depindea de Moscova, afirmând că "prietenia strânsă și colaborarea frățească cu marea Uniune Sovietică ... dau măsura independenței noastre naționale și a securității noastre de stat". (7) Ceaușescu a menținut o relație de strânsă colaborare cu stăpânitorii sovietici. Probabil că el a cântat mai mult pe tema națională decât predecesorul său și probabil că aceasta a avut chiar o oarecare însemnătate pentru el însuși. Relațiile sale cu conducerea sovietică au cunoscut câteva disensiuni datorate, în parte, pesonalității sale. Dar, în analiză finală, și Ceaușescu vede Uniunea Sovietică drept țara mamă a comunismului. El știe că este legat inextricabil de comuniștii sovietici.

Printre multele conversații pe care le-am avut cu diverși români, una instructivă am avut-o la 22 Aprilie 1983, cu un român cultivat, de vârstă mijlocie, care era bine plasat în cercuri militare. Acel român

patriot şi naţionalist mi-a spus: Ceauşescu este omul ruşilor; el conduce ţara cu ajutorul Securităţii (echivalentul KGB-ului); spioni români din Franţa trimit informaţii direct la Moscova, prin Aeroflot; toţi cei care au studiat în URSS sunt plasaţi în posturi bune; Ceauşescu este "foarte bine văzut de către ruşi" şi el a fost ales, după moartea lui Gheorghiu-Dej, la ordinul Moscovei. Opinia exprimată de românul respectiv despre Ceauşescu reflectă gândurile multor români. El a mai spus că Ceauşescu este nebun şi că distruge România. Ţara are nevoie de sânge tânăr, a remarcat el. Dar copiii sunt cei care-şi dau sângele: "el (Ceauşescu) vinde copii în ţări străine. El distruge fondul biologic al ţării, aşa cum la ora actuală cultura se duce de râpă; aşa ceva nu s-a mai pomenit în România".

Frank Corry, fost şef adjunct de misiune (DCM) la ambasada americană din Bucureşti, care a cercetat în profunzime subiectul respectiv, a aflat că Ceauşescu a petrecut doi ani în Uniunea Sovietică. Ceauşescu a fost instruit la Moscova şi Leningrad de KGB-ul sovietic, lucru pe care a încercat să-l ascundă în biografia sa oficială. Corry arată, de asemenea, că încrederea Sovieticilor în Ceauşescu se trage din antrenamentul primit în Uniunea Sovietică, din sprijinul liderilor comunişti români mai vechi şi din loialitatea şi lipsa de scrupule arătată în poziţiile de partid avute anterior. (8) Aceasta nu este deloc în contradicţie cu argumentul lui Goliţîn că sunt chiar şi mai puţine motive să credem că Ceauşescu, ca mână dreaptă a lui Dej, ar conduce spre o ruptură româno-sovietică.(9) Într-o conversaţie cu ministrul român de externe, Ştefan Andrei, acesta a confirmat că Ceauşescu vorbeşte rusește. Ar trebui să remarcăm că românii mai naţionalişti nu ar admite astăzi să se vorbească rusește.

Ceauşescu a rămas în stânsă legătură cu ambasadorul sovietic la Bucureşti şi cu alţi lideri sovietici, parţial prin colaborarea serviciilor de informaţii. Fostul director adjunct al serviciului român de informaţii, Ion Pacepa, a documentat în detaliu cooperarea dintre KGB şi Securitate şi o seamă de acţiuni comune ale acestora. (10) Pot spune în cunoştinţă de cauză, că Statele Unite deţin informaţii care sprijină multe dintre rapoartele lui Pacepa. Pacepa înşiră multe cazuri privitoare la colaborarea stânsă a lui Ceauşescu cu Brejnev, în ceea ce priveşte achiziţionarea şi transferul de tehnologii occidentale avansate pentru folosul sovieticilor, în ultimă instanţă.

Politica Statelor Unite aplică României un tratament diferenţiat, deoarece se argumentează că aceasta, fiind un aliat mai puţin credincios al sovieticilor, nu ar transfera tehnologie avansată URSS-

ului. O decizie privind securitatea națională a Statelor Unite - baza executivă a politicii externe și militare de diferențiere - tratează România ca reprezentând un risc mai mic, sau o șansă mai bună, în ceea ce privește accesul la tehnologie și contacte militare, decât celelalte țări ale Tratatului de la Varșovia. Politica de diferențiere a lui Nixon și Kissinger, pe care o împărtășește Departamentul de Stat, își bazează în mod incredibil o parte din argumentație pe promisiunile românești că Bucureștiul nu va transfera tehnologie americană / occidentală, Moscovei. Dovezile arată că România nu-și ține promisiunile. Guvernul Statelor Unite, condus de Departamentul de Stat, preferă ori să ignore realitatea transferurilor de tehnologie de la români către sovietici, ori să pretindă că nivelul tehnologiilor respective nu este suficient de avansat pentru a fi dăunător. Dacă politica Departamentului de Stat se bazează pe ultima variantă, aceasta înseamnă că se admite duplicitatea românilor, cu toate promisiunile acestora de a nu transfera tehnologie. Dacă politica Departamentului de Stat urmează prima variantă, atunci ea acoperă un element critic în ceea ce privește trasarea politicii externe a Statelor Unite. Departamentul de Stat s-a bazat pe directiva privind securitatea națională și clauza națiunii celei mai favorizate pentru România.

În timpul șederii mele ca ambasador în România, Departamentul de Stat, împreună cu aliații săi de la Ministerul Comerțului, a căutat în mod invariabil să impună vânzarea unor instalații tehnologice speciale, României. Mi s-a cerut periodic, de către Departamentul de Stat, să-mi dau aprobarea sau recomandarea privitor la vânzarea unor computere avansate și a unei stații terestre pentru urmărirea sateliților Landsat. În timpul consultațiilor anuale de la Washington, NASA și funcționari din Departamentul de Stat mă curtau pentru a-mi obține concursul. În mod caracteristic mi se spunea că instalațiile ce urmau să fie vândute României nu prezentau interes pentru sovietici, dar aduceau beneficii reale pentru economia și comerțul Statelor Unite. Erau o mulțime de motive sau justificări și un funcționar mi-a spus că vânzarea computerelor și a Landsat-ului ar trebui să fie făcută, deoarece nivelul lor tehnologic ar fi fost relativ primitiv (de exemplu echivalentul televiziunii alb-negru, veche de 20 ani). Ministerul Apărării nu a fost de acord. Nu mi-am dat aprobarea pentru aceste câteva instalații de tehnologie avansată. În timpul șederii mele, vânzarea instalației de urmărire a sateliților a fost blocată, dar României i s-a vândut un computer avansat, pentru uzul aeroporturilor.

Am scris câteva scrisori, în care îmi exprimam opoziția

privitoare la vânzarea unor tehnologii de vârf sau avansate României. Pe lângă scrisorile adresate președintelui Reagan, lui Frank Carlucci și altora, am scris senatorului Paul Laxalt și "judelui" William Clark. Mi-am exprimat îngrijorarea asupra apartenenței României la Pactul de la Varșovia și transferării de tehnologie sovieticilor. Laxalt mi-a transmis mulțumirile sale pentru informații, dar a fost oarecum echivoc în observațiile sale. Din contră, Clark m-a sprijinit, atunci când ministrul apărării, Caspar Weinberger și alte oficialități din Pentagon au intrat în discuție. Răspunzând în locul președintelui, consilierul în probleme de securitate națională, Robert C. McFarlane, a exprimat mulțumirile președintelui, într-o scrisoare din 21 noiembrie 1983. (11) De asemenea, chiar președintele și-a arătat personal recunoștința pentru sprijinirea intereselor americane de securitate națională în Europa.*

Guvernul României a transferat țărilor din C.A.E.R., inclusiv U.R.S.S., tehnologie din Occident, inclusiv din Statele Unite. Dovezile unor astfel de transferuri acoperă perioada începând de la mijlocul anilor '60, peste anii '70, și coincid cu sporirea legăturilor României cu Vestul. Deși personal nu am libertatea de a prezenta dovezile adunate de serviciile de informații care documentează fiecare caz în parte, pot spune că Pacepa a vorbit public despre multe din ele. Mi s-a spus, de asemenea, la o informare a C.I.A., în timpul verii lui 1984, că lui Pacepa nu i s-au pus niciodată, de către serviciile americane de informații, după ce a sosit aici, în 1978, întrebări privind transferul de tehnologie. Aceasta pare a fi o omisiune stranie. Ulterior, Pacepa a spus că guvernul român avea o înțelegere cu Moscova asupra transferului tehnologiei Landsat. Departamentul de Stat poate continua să folosească discrepanțe minore, pentru a discredita toate revelațiile lui Pacepa, dar aceasta nu va putea șterge rapoartele pe care el le-a făcut și care acoperă alte dovezi, pe care serviciile de informații americane le au deja.

Așa cum a destăinuit Pacepa, România lui Ceaușescu a furat și transferat în mod activ tehnologie occidentală U.R.S.S.-ului. Serviciul român de informații a furat orice, începând cu tehnologie pentru oțelării și laminoare, semiconductoare și circuite integrate și până la reactoare nucleare și instalații de producere a apei grele pentru o uzină electrică nucleară. Românii au procurat, în mod ilegal, orice, de la grâul hibrid american, până la mașinile tancului american Leopard

---

* Vezi scrisoarea prezidențială din 29 aprilie 1985, Anexa II

II, pe care le-au transferat sovieticilor. România, la cererea sovieticilor, a cumpărat sau furat tehnologie americană sau occidentală privitoare la industria oţelului, a aluminiului şi semiconductoarelor, şi a transferat-o în U.R.S.S.. Computerele avansate sunt căutate atât de sovietici, cât şi de România. Pe lângă eforturile oficiale ale României, în mare măsură încununate de succes, de a obţine computerele NOVA 3D şi altele, de la Data General Corporation (sucursală a firmei French Thompson), reţeaua comună de computere a C.A.E.R.-ului, de la sfârşitul anilor '60, a cuprins şi România. Sistemul unificat de computere, în care s-au alăturat România şi alte ţări ale blocului estic, era copiat după seria IBM 360, care a fost furată. (12) Nu ar trebui să fie nici o surpriză că România transferă tehnologie sovieticilor. În definitiv, România era obligată, prin acordurile C.A.E.R. din 1956 şi 1965, să transfere tehnologie, dacă i se cere de către Moscova sau ţările din C.A.E.R.. Membrilor C.A.E.R. li se cerea să împartă între ei orice tehnologie pe care o primesc din Occident, sub acordurile unui tratat comercial privind tehnologia, semnat de U.R.S.S. şi celelalte ţări din bloc, în 1965. Acest acord a fost difuzat, la timpul respectiv, de Radio Bucureşti şi nu ar trebui să fie necunoscut în Occident. Pacepa afirmă că şeful KGB-ului, Lavrenti Beria, a îndemnat, în 1952, Securitatea să înceapă spionajul industrial în beneficiul U.R.S.S. şi al celorlalţi aliaţi din Pactul de la Varşovia. Foarte interesant, un înalt funcţionar sovietic a spus Securităţii române că realizările lui Rosenberg în Statele Unite ar fi fost la fel de importante ca înfrângerea Germaniei naziste. (13) Ceauşescu însuşi, foarte conştient de valoarea lui Rosenberg pentru ţările comuniste, i-a spus lui Pacepa în 1977, referitor la un târg secret privitor la energia nucleară, cu un agent aflat pe lângă preşedintele Pakistanului: "Trebuie să fii extrem de atent! Avem mare nevoie să ni-l păstrăm pe Rosenberg al nostru". (14) Chiar şi ambasadorul iugoslav în România (Milos Melovski) mi-a spus, în septembrie 1982, că el nu se îndoieşte că România transferă tehnologie sovieticilor.

Eforturile mari ale României de a obţine tehnologie occidentală reflectă, în parte, eforturile Bucureştiului de a-şi acoperi necesităţile în ceea ce priveşte propria industrie, armată şi comerţ. În plus, guvernul român doreşte să fie de folos sovieticilor şi găseşte că acesta este unul din domeniile în care Bucureştiul poata plăti Moscovei ceea ce îi datorează. Pentru guvernul României este, de asemenea, foarte important, din punct de vedere simbolic, să achiziţioneze în mod oficial instalaţii tehnologice de însemnătate, cum sunt computerele pentru

aeroport, din Statele Unite. Un asemenea comerț tehnologic stabilește precedente la care românii se pot referi mai târziu, pentru a obține lucruri de o valoare și mai mare. Precedentele ajută ca România să apară drept diferită de celelalte țări din bloc. Acesta este un alt motiv pentru care am gândit că un astfel de comerț nu ar fi înțelept.

Atât guvernul comunist de la București cât și Departamentul de Stat au fost de acord că târgul de tehnologie este acceptabil și au lucrat împreună pentru a elimina pe oricine îndrăznea să ridice steagul precauției și al îngrijorării față de interesele de securitate națională ale Statelor Unite. Din când în când, am fost supus presiunii funcționarilor din Departamentul de Stat ca să încetez în ceea ce privește vânzarea de instalații Landsat. Departamentul încerca să mă facă să mă simt izolat și lipsit de înțelegere pentru că mă opuneam vânzărilor. Funcționarii comuniști români făceau presiuni asupra funcționarilor americani de toate culorile pentru a colabora, cu cereri de confirmare a diferențelor, pentru a-l satisface și îmblânzi pe Ceaușescu. M-a îngrijorat foarte mult faptul că Departamentul de Stat juca împreună cu românii. În octombrie 1984, generalul-maior William Cooper, director adjunct al Agenției Militare de Informații (DIA), a relevat că i se spusese de către oficialități române că Departamentul de Stat le informase că Ministerul Apărării și DIA ar fi principalele obstacole în calea obținerii de către România a unor tehnologii de vârf din Statele Unite. O asemenea amiciție cu reprezentanții comuniști, care să le permită să pună un serviciu american împotriva altuia, este de neiertat. În timpul vizitei sale în România, din octombrie 1984, i-am cerut directorului Agenției de Informații a Statelor Unite (USIA), Charles Wick, să transmită acest mesaj și îngrijorarea mea Secretarului de Stat, Shultz. Nu am primit nici un răspuns.

În spatele legăturilor stânse ale lui Gheorghiu-Dej și Ceaușescu cu Moscova și ale transferurilor de tehnologie ale României către sovietici se află dimensiunile considerabile ale colaborării militare și economice sovieto-române. Ca și în cazul transferurilor de tehnologie, multe dintre legăturile militare româno-sovietice contrazic rapoartele Departamentului de Stat și pretențiile românești. România susține că nu permite tranzitul trupelor sovietice pe teritoriul românesc, că nu exportă armament și că nu ajută pe teroriștii arabi extremiști. Departamentul de Stat sprijină pretențiile românești ca pe o parte a politicii proprii de diferențiere. Astfel, dovezile contrarii micșorează credibilitatea României și argumentele celor care susțin în cadrul

Departamentului, acordarea clauzei națiunii celei mai favorizate.

Oricât ar fi de dificil să obții astfel de dovezi când ai de a face cu o societate închisă, există probe demne de încredere ale unei colaborări militare strânse a României cu sovieticii.

Guvernul român a permis trupelor sovietice să treacă prin România; el a fost angajat într-un efort de vânzări de armament; și el a cooperat cu rușii în alte activități, cum ar fi ajutorarea guvernelor și gherilelor marxist-leniniste, acțiuni teroriste și sprijinirea sovieticilor în inițiative de genul dezarmării nucleare. În timpul șederii mele la București, un funcționar american a nimerit întâmplător peste un mare convoi sovietic care traversa teritoriul românesc. El a rămas în urmă și a observat timp îndelungat tranzitul trupelor rusești. Confruntat cu aceste știri și cu alte rapoarte privitor la trupe sovietice călătorind prin România, de obicei între Moldova sovietică și Bulgaria, Ceaușescu a recunoscut el însuși, într-un interviu luat în iulie 1984 de John Wallach, că trupe ale Pactului de la Varșovia au trecut prin România pentru manevre în Bulgaria. El a recunoscut, de asemenea, că România a luat parte la o serie de manevre comune cu țări ale Tratatului de la Varșovia. (15) Mica Românie, care spune că dorește relații bune cu toate țările, pace mondială, dizolvarea pacturilor militare și dezarmare, este unul dintre primii exportatori de armament ai lumii.

Într-adevăr, cifrele publicate în *Business Week* de către Agenția de Dezarmare și Control al Armamentului a Statelor Unite (A.C.D.A.) au arătat că România era, în 1982, pe locul cinci, după URSS, Statele Unite, Franța și Marea Britanie. Raportul a arătat că România exportase armament, numai în anul respectiv, în valoare de peste un miliard de dolari. (16) În plus, trebuie să luăm în considerare însemnatele transporturi de armament pe care România încearcă să le ascundă publicului, transferându-le prin terțe țări.

România fabrică în mod practic toate tipurile de armament și echipament militar pentru a ajuta la atingerea, împreună cu sovieticii, a țelurilor ulterioare ale comunismului mondial. Exporturile de armament ale României includ tancuri, autoturisme de teren, transportoare blindate, tunuri, explozive, mine, proiectile de artilerie, avioane (elicoptere și avioane de luptă) și piese de schimb. (17) În plus, România exportă uniforme militare, cizme, alimente și alte piese de echipament, țărilor beligerante. Cele mai multe din arme sunt vândute în țări ale lumii a treia sau în țări comuniste. Multe dintre ele merg în Libia, Angola, Mozambic, Nicaragua, Egipt sau în țări din

Orientul Mijlociu. Atunci când aceste arme nu sunt destinate mișcărilor de gherilă marxist-leniniste din Africa, sandiniștilor din Nicaragua sau unor țări arabe radicale, cum este Libia, ele sunt destinate să sprijine țelurile comuniștilor sovietici în alte feluri. De exemplu, dacă Sovieticii sunt forțați să părăsească o țară și să lase în urmă mari cantități de arme, românii pot fi chemați să înlocuiască sistemele depășite și să furnizeze piesele de schimb necesare.

În ciuda tuturor dovezilor prezentate de experții în exporturi militare, oficialitățile române spun oficialităților americane că ei nu exportă armament. În loc să considere exporturile românești de arme contrare intereselor securității naționale a Statelor Unite, Departamentul de Stat caută să ajute România să nege asemenea dovezi. În timpul unei întâlniri ce a avut loc la 18 ianuarie 1985 și la care au luat parte fratele președintelui român, Ilie Ceaușescu, și directorul Agenției Statelor Unite pentru Dezarmare și Controlul Armamentelor (A.C.D.A.), Kenneth Adelman, Ceaușescu a spus că România nu exportă armament, ci numai biciclete și îmbrăcăminte. Incredibil, Ceaușescu susținea aceste lucruri după ce i se arătaseră cifrele A.C.D.A. care catalogau România drept al cincilea mare exportator de armament din lume, pe anul 1982! Era aceeași întâlnire în care Tom Simons, de la Departamentul de Stat, s-a simțit obligat să afirme că Ceaușescu ar fi trebuit să știe că toți americanii prezenți îi considerau drept prieteni pe liderii comuniști români. În cadrul unei întâlniri între președintele Șefilor de Stat Major, generalul John Vessey și ministrul român al apărării, Constantin Olteanu, care a avut loc pe 27 Martie 1985, Olteanu a afirmat și el că România nu exportă echipament militar.

Dimensiunile colaborării româno-sovietice în domeniile economic, energetic, de informații și propagandistic cer să se pună sub semnul întrebării 'independența' politicii externe românești. Pe când mă aflam la ambasada Statelor Unite de la București, am numărat peste o mie de ruși atașați ai ambasadei sovietice de acolo. Prin contrast, funcționarii americani erau 58, în timp ce aceia ai celor mai numeroase ambasade numărau sub o sută de persoane. De asemenea, câteva sute de 'consilieri' din Uniunea Sovietică se aflau în uzinele și complexele industriale - cheie românești. Acești consilieri 'strategici' sunt alții decât cei care fac legătura directă între intreprinderi, care sunt o invenție mai recentă. Legăturile directe dintre intreprinderi, înființate în 1984, intenționau să coordoneze mai îndeaproape producția U.R.S.S. cu aceea a aliaților săi. Unul dintre rezultatele

legăturilor directe şi ale celor "strategice" este de a permite Sovietelor să supravegheze producţia militară sau a altor produse în ţările blocului.(18)

Legăturile comerciale şi energetice ale României cu U.R.S.S. sunt foarte puternice. În anii 1960 şi 1970, comerţul României cu Occidentul şi ţările lumii a treia a crescut, în vreme ce, procentual, a scăzut în ceea ce priveşte membrii C.A.E.R. şi U.R.S.S.. Faţă de toate celelalte ţări din bloc, procentajul relaţiilor comerciale cu U.R.S.S. şi celelalte ţări comuniste, al României, era cel mai scăzut. Tendinţa acelor două decenii s-a schimbat, cu începere din 1981. Totuşi, în permanenţă au rămas limpezi două realităţi: U.R.S.S. este cel mai important partener comercial al României, cu peste 20% din totalul schimbului de mărfuri (şi un nou protocol comercial pe cinci ani prevede dublarea practică a acestui volum); de asemenea, aproape jumătate din comerţul exterior al României se îndreaptă către ţările comuniste, din care aproape 20% cu celelalte ţări din C.A.E.R., minus URSS. (19) Şi, aşa cum au arătat Pacepa şi alţii, de bună seamă că se face şi mai mult comerţ mascat, faţă de cel care este dat publicităţii. (20)

Schimburile comerciale româno-sovietice acoperă întreaga gamă de bunuri agricole şi industriale, dar probabil că nici un domeniu nu este mai important decât acela al energiei. De mai multe decenii, participarea României în proiecte energetice mixte cu U.R.S.S. şi alţi membri ai C.A.E.R. a fost de mare însemnătate. (21) Mai recent, românii şi sovieticii au semnat un acord pe termen lung prin care România va importa gaz din U.R.S.S., construind conducta necesară. Contribuţia României va consta în asistenţă oferită la construcţia conductei şi din trimiterea de muncitori calificaţi şi necalificaţi în U.R.S.S. pentru dezvoltarea resurselor energetice - mai ales gaze naturale - de acolo. (23)

România şi Uniunea Sovietică lucrează împreună ajutând teroriştii, prin trafic de droguri, propagandă şi informaţii. România este un refugiu sigur pentru teroriştii internaţionali binecunoscuţi şi un teren de antrenament pentru extremiştii arabi. Circa 20.000 de aşa-numiţi studenţi din ţări ca Libia, Siria, Iran şi Irak, pe lângă cei din Organizaţia pentru Eliberarea Palestinei, "studiază" în România. Printre ei sunt terorişti care se antrenează cu explozive şi arme, nu departe de Bucureşti. Nu ar fi trebuit să fie nici o surpriză, într-un stat poliţienesc cum e România, când, în decembrie 1984, un extremist palestinian l-a asasinat pe însărcinatul de afaceri iordanian, în centrul Bucureştiului.

Sunt multe dovezi ale implicării României în terorismul internațional. S-au trimis bombe și otravă pentru a asasina emigranți români activi din Paris și Köln, în 1981 și 1982. S-a pus o bombă la Radio Europa Liberă și unii dintre angajații originari din România ai postului respectiv au fost bătuți cu brutalitate sau înjunghiați de agenți plătiți de guvernul român. Pacepa a dezvăluit, de asemenea, multe dovezi ale colaborării dintre OEP și spionajul românesc și dintre Libia și România, în comerțul cu armament. (24) Legăturile strânse ale lui Ceaușescu cu Iasser Arafat, Muammar Khaddafy și Hafez-al-Assad sunt bine cunoscute. România are solide legături comerciale, militare și teroriste cu cele mai extremiste din statele arabe. Aceste legături includ transporturile de armament și exportul de muncitori în țări ca Libia (proiecte energetice mixte), vizite la nivel înalt de natură politică și militară și utilizarea României ca un canal pentru traficul de droguri și un centru pentru planificarea acțiunilor teroriste.

Informațiile potrivit cărora România participă la traficul și comerțul cu droguri în Orientul mijlociu, America de sud și alte locuri din lume sunt, la rândul lor, numeroase. (25) Bineînțeles că, atunci când guvernul român a fost confruntat (de către guvernul Statelor Unite) cu dovezile acestor activități, el a negat că ar avea legătură cu ele. Nu ar fi nevoie să o mai spunem, dar activitatea României în ceea ce privește traficul de droguri și acțiunile teroriste ajută la ducerea mai departe a obiectivelor imperiului sovietic, prin destabilizarea Occidentului, câștigarea interesului lumii a treia - și în special a extremiștilor arabi - și la câștigarea valutei forte necesare.

România colaborează strâns cu sovieticii în acțiuni de propagandă, cum sunt mișcarea mondială pentru pace, propunerile de dezarmare nucleară zonală, demonstrații privind dezarmarea nucleară și propuneri de desființare a pacturilor militare rivale. O mare parte din această cooperare este efectuată prin serviciile de spionaj ale celor două țări. În mod practic, aproape fiecare nouă 'inițiativă' românească în ceea ce privește neintervenția în afacerile interne ale statelor, egalitatea dintre ele, dizolvarea unor blocuri militare ca N.A.T.O. și Pactul de la Varșovia, zone denuclearizate și dezarmare nucleară în Europa, este coordonată de la Moscova. De fapt, România acționează ca un pion al sovieticilor, în multe dintre aceste domenii.

Acei occidentali care cred în "independența românească" ignoră legăturile strânse și colaborarea existente între sovietici și guvernul român și cad, în același timp, pradă unor "diferențieri" superficiale,

dar cărora li se face o propagandă bine pusă la punct. "Disensiunile" dintre România şi sovietici sunt, în primul şi în primul rând, propagate prin şoapte şi zvonuri confidenţiale lansate de propaganda românească în capitalele occidentale. (26)

În 1984-85, când România şi-a prelungit, pe tăcute, participarea în Pactul de la Varşovia, acceptând condiţiile puse de Moscova, marea intrigă balcanică din cercurile diplomatice era dezacordul grav dintre România şi Moscova - care ar fi urmat să schimbe în mod esenţial termenii reînnoirii acordului respectiv. România îşi confesa aşa-zisele disensiuni faţă de Moscova diplomaţilor occidentali, care erau cu toţii prea doritori să asculte şi să creadă. Astfel, funcţionarii români de la Washington, Londra, Bonn, Viena şi alte capitale vorbeau oficialităţilor occidentale - cu ştiinţa sovieticilor - despre lupta de culise a României împotriva ţelurilor şi intereselor sovietice. O divergenţă ale cărei dimensiuni erau umflate peste măsură, în ceea ce privea amplasarea rachetelor în Europa şi zonele denuclearizate, era adesea împrăştiată de români "confidenţilor" lor.

Luând în consideraţie măsura în care oficialităţile occidentale cred în "disensiunile" răspândite periodic, în şoaptă, de către români, se vede că Bucureştiul nu are rivali în arta dezinformării.

Guvernul român a avut, de asemenea, mult succes în convingerea reprezentanţilor occidentali că ei trebuiau să facă concesii Bucureştiului, pentru a confirma politica de diferenţiere şi pentru a-l îmbuna pe Ceauşescu. În definitiv, afirmau ei, Ceauşescu trebuia să fie în permanenţă lăudat pentru curajul cu care i-ar fi înfruntat pe Sovietici. Washingtonul a decis să creadă în această gogoaşă. Bucureştiul şi Moscova se prăpădesc de râs.

În cele două sau trei decenii de aşa-numită politică externă independentă a României, aceasta s-a dovedit a fi un aliat foarte loial al Moscovei. În forurile internaţionale, poziţiile luate de România au fost, în mare majoritate, pe linia Moscovei şi a altor membri ai Pactului de la Varşovia. Cu ocazia intervenţiei din Cehoslovacia, în 1968 şi, mai recent, a activităţii Moscovei în Polonia şi Afghanistan, România a fost doar cu puţin în urma liniei sovietice. Pentru o ţară despre care se crede că ar urma o politică externă independentă, pare straniu că voturile României la O.N.U. diferă doar cu câteva procente de acelea ale aliaţilor ei din blocul comunist. Totodată, România a votat în opoziţie cu interesele Statelor Unite în proporţie de circa 86%, la fel ca şi celelalte ţări comuniste. În 1985, doar 14.6% din voturile României au fost în acord cu Statele Unite, mai rău decât Polonia şi

doar cu puţin mai bine decât Uniunea Sovietică. Când, în 1982, România a votat în proporţie de 19.4% în favoarea Statelor Unite, dintre ţările Pactului de la Varşovia numai Polonia a votat mai puţin. U.R.S.S., Ungaria, Bulgaria, Germania de est şi Cehoslovacia au votat de mai multe ori împreună cu Statele Unite decât România. Dar diferenţa dintre voturile României şi ale Uniunii Sovietice era de 1%. Iar în 1984, România a votat doar un procent de 10.1% împreună cu Statele Unite, comparativ cu U.R.S.S., care a făcut-o într-un procentaj de 13.2%! (27)

După cum arată suficiente dovezi, eforturile României de a crea disensiuni ocazionale cu Moscova sunt acceptate de sovietici. În circumstanţele actuale nu există şi nu poate exista nici o independenţă reală faţă de sovietici. Şi sovieticii au acceptat planul românesc de mai jos, prin care se capătă ajutoare preţioase din Statele Unite şi Occident, ajutoare de care beneficiază nu numai România, ci întregul Pact de la Varşovia . Aşa cum a spus Pacepa: "în limitele principiilor marxist-leniniste şi ale obligaţiilor faţă de Pactul de la Varşovia", Bucureştiul face gesturi de divergenţă ocazională faţă de Moscova, cu singurul scop de a căpăta tehnologie şi bani occidentali pentru a construi comunismul.

Procedând astfel, Ceauşescu îi seduce pe liderii occidentali oferind "discrete aluzii antisovietice". (28) Au fost cheltuite sume imense cu asistenţa financiară şi clauza naţiunii celei mai favorizate - reînnoită anual, din 1975 - fără a se căpăta nimic în schimb. Potrivit lui Pacepa, planul "Orizont" al lui Ceauşescu a fost conceput pentru a se obţine ajutor financiar, tehnologie şi sprijin politic din partea Statelor Unite - mai ales prin intermediul clauzei naţiunii celei mai favorizate -, concomitent cu păstrarea intactă a stăpânirii ortodox-comuniste în România. În realitate, relaţiile mai bune dintre ţările occidentale şi România, timp de un deceniu şi jumătate, nu au dus la un nivel de trai mai bun sau la o mai bună respectare a drepturilor omului, în ceea ce priveşte poporul român. Şi sunt dovezi limpezi cu privire la transferul de tehnologie occidentală, via România, către U.R.S.S.. (29)

O conversaţie grăitoare a avut loc acum câţiva ani, în urma fugii în Occident a unui ministru de comerţ exterior român. Când acesta a fost întrebat dacă nu cumva ideea de a se împrumuta bani României, pentru a o face mai dependentă de Occident (şi ajutând astfel să-i separe de Moscova pe comuniştii români), n-ar fi fost un

plan americano-occidental, răspunsul nu a fost publicat. Şi aceasta pentru că nu se potrivea cu teoriile politice ale Statelor Unite. În conversaţia respectivă, românul a spus, de fapt, că el pierdea mult timp săptămânal pentru a se corela cu planurile sovietice de a căpăta mai mulţi bani sub formă de credite sau împrumuturi şi chiar tehnologie, din partea Statelor Unite şi a Occidentului. (30) Dovezile vorbesc de la sine despre măsura succesului pe care ei l-au avut şi continuă să-l aibă în ceea ce priveşte prostirea oficialităţilor americane şi în îndeplinirea propriilor obiective.

Este straniu că politica de diferenţiere a Departamentului de Stat se îmbină cu aşa-zisa "politică externă independentă" a României. Există o ciudată convergenţă de interese între elita Serviciului Străin al Statelor Unite şi comuniştii români. Având în vedere acest lucru, Washingtonul nu este lipsit de o oarecare responsabilitate în ceea ce priveşte tragedia creată de comunişti în România.

Clădirea ambasadei
Statelor Unite ale Americii, din București

Clădirea Ministerului de externe, din București

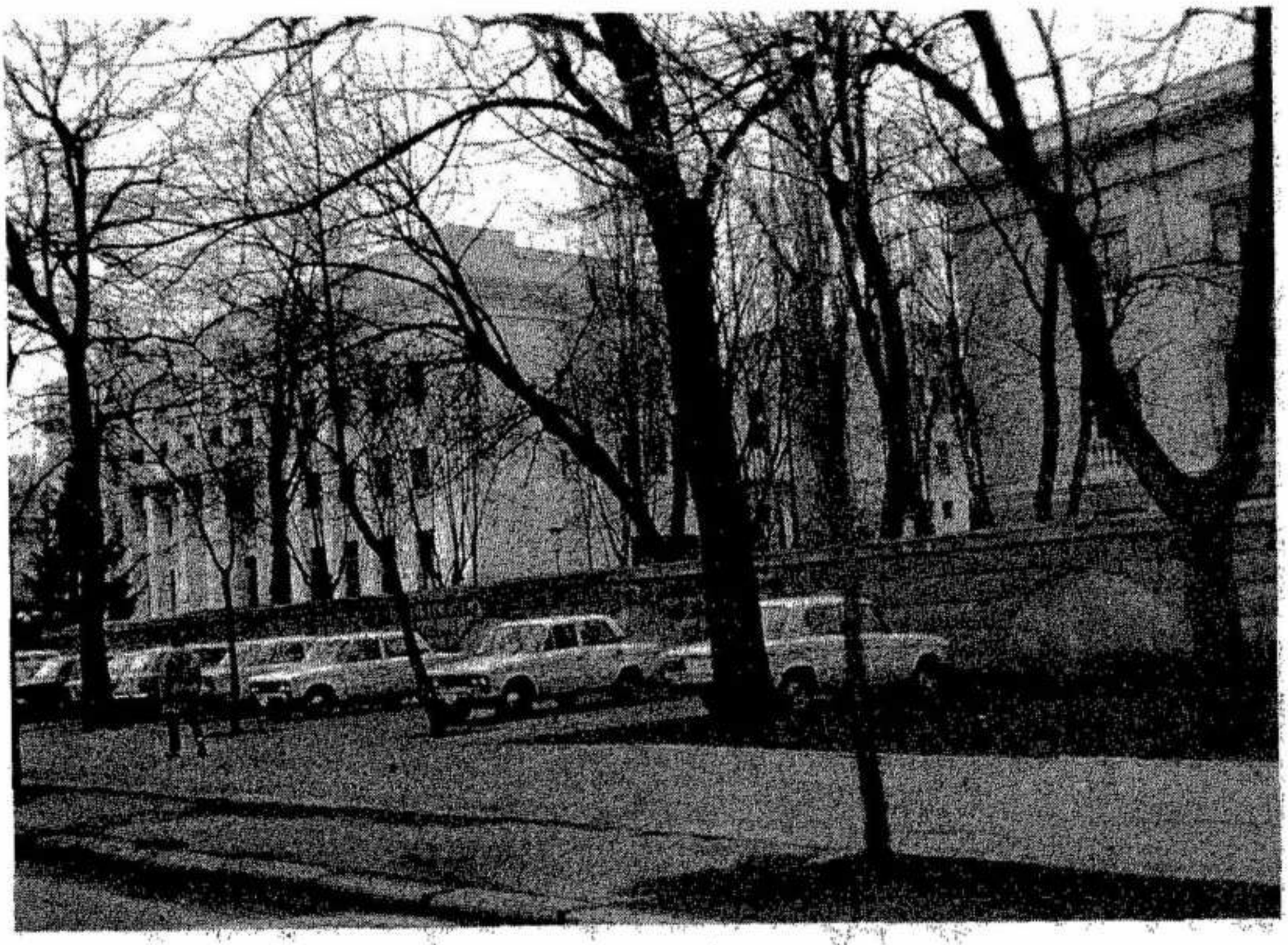

Ambasada sovietică la București

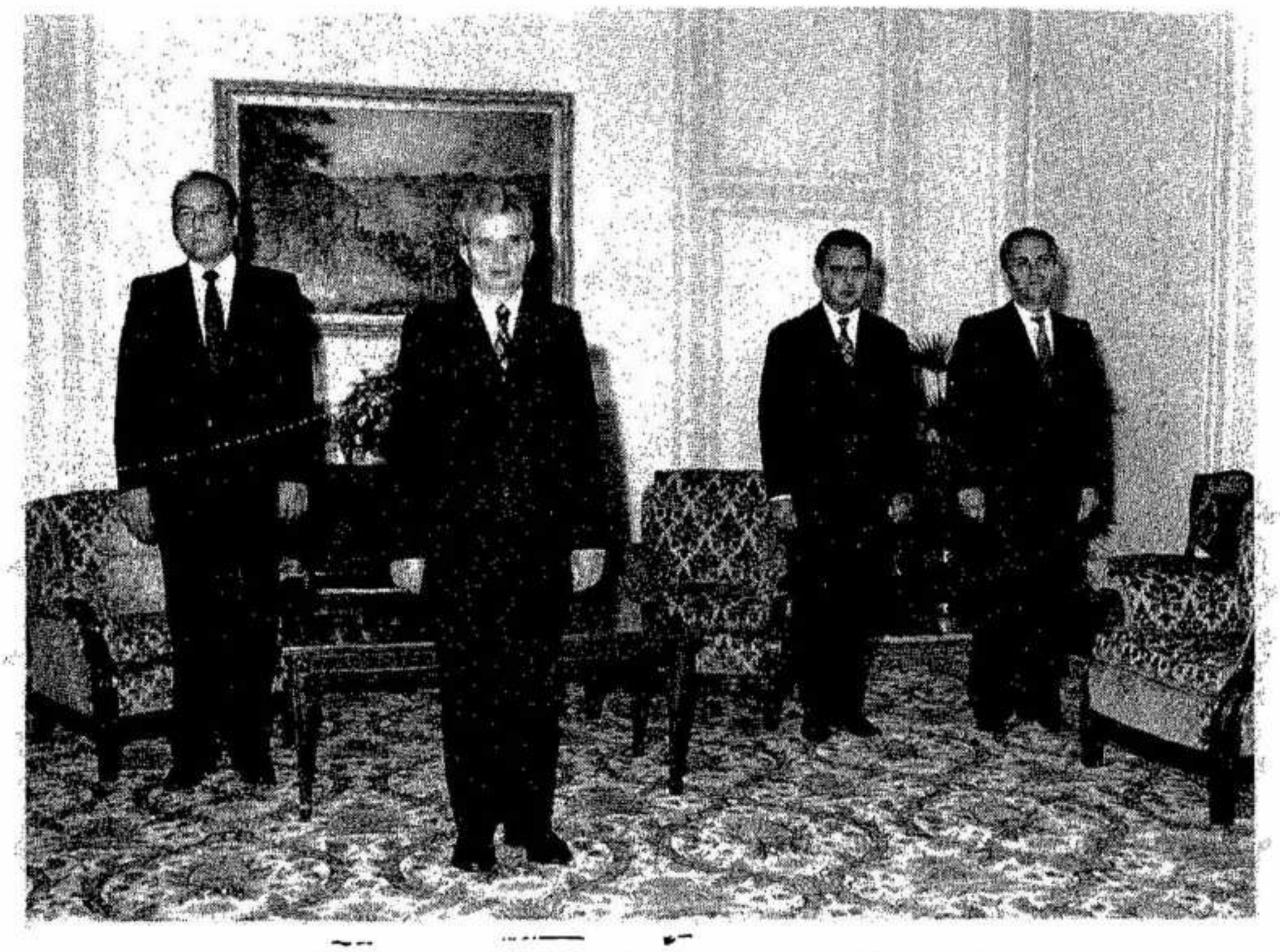

Nicolae Ceaușescu și ministrul afacerilor externe
Ștefan Andrei (stânga)

Cozile de la magazinele cu produse alimentare, București

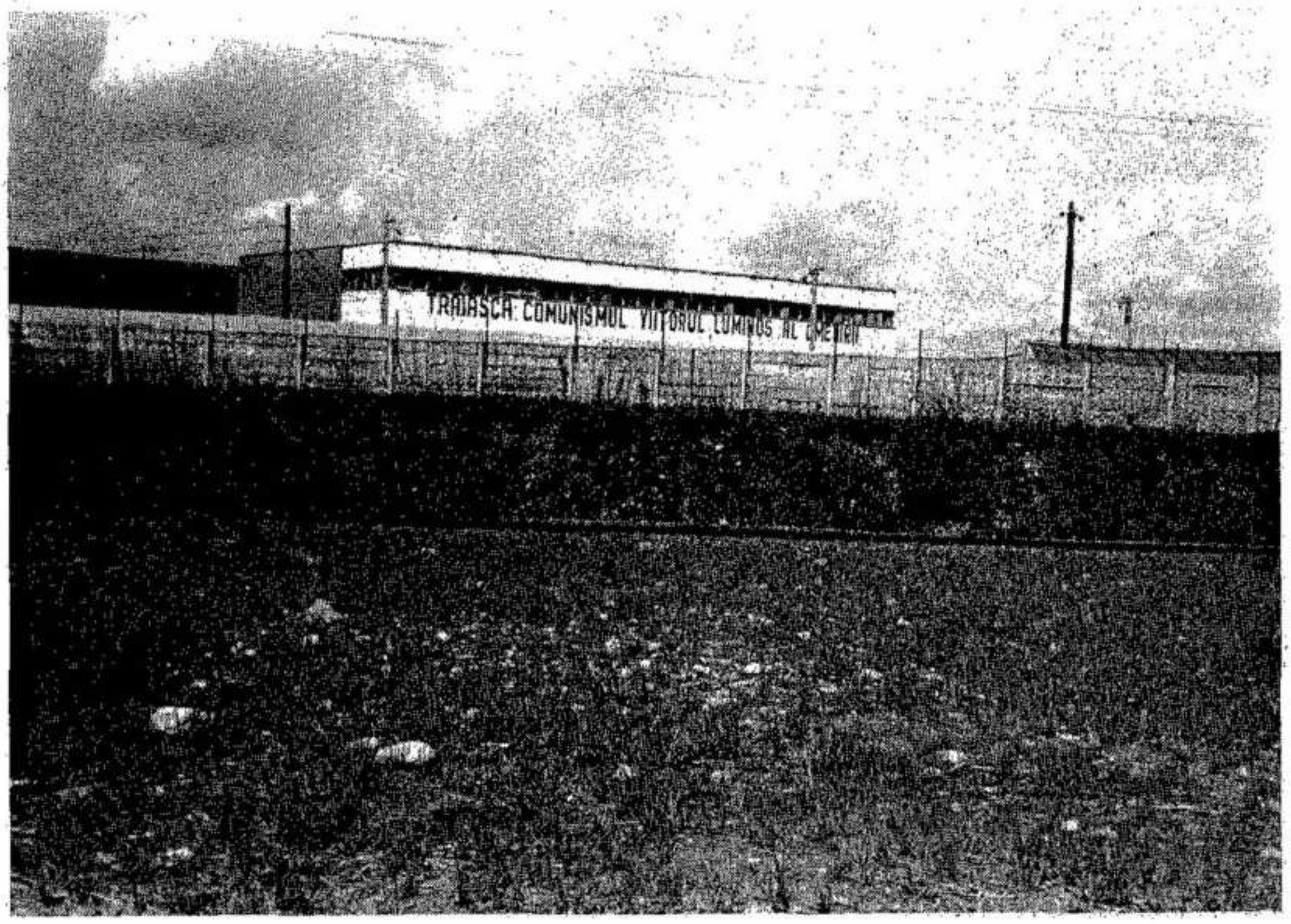

"Trăiască Comunismul, viitorul luminos al omenirii"-
slogan pe o fabrică din Râșnov

Femeie bătrână din Transilvania

Blocuri cu apartamente în București

Într-o biserică baptistă în București

Lozinci la București

Funderburk cu soția sa și cu pastorii baptiști
Gheorghiță (stânga) și Talos (dreapta)

Rabinul șef Moses Rosen la o recepție, la ambasadă. În dreapta
lui Funderburk (dinspre cameră): doamna Funderburk, DCM Corry
și DATT col. Mastro

CAPITOLUL 4

TRAGEDIA IMPUSĂ DE COMUNIŞTI ÎN ROMÂNIA ŞI DEPARTAMENTUL DE STAT

În curând vom avea de a face cu două Românii. Este indiscutabil că Nicolae Ceauşescu şi precursorii săi comunişti au avut succes - acolo unde veacuri de-a rândul invadatorii şi cotropitorii au eşuat - în crearea noului român, pentru noua societate. Folosind cuvintele lui Ceauşescu, noua societate este "România pe drumul construirii societăţii socialiste multilateral dezvoltate", temă - titlu a politicii lui Ceauşescu, iar 'cartea albă' este colecţia cuvântărilor sale. Omul nou socialist depinde de stat, deoarece datorează totul lui Ceauşescu; totul, începând cu apartamentul său, deficitara distribuţie de alimente, până la transportul în comun, încălzirea, electricitatea şi apa caldă. Adus de la ţară, unde avea locuinţă particulară şi aprovizionare, la oraş, într-un apartament la bloc, depinzând de produsele cooperativelor agricole, viaţa omului nou atârnă aproape integral de regim.

Pentru a crea omul nou, total dependent de stat şi de societatea nouă, controlată, Ceauşescu personal a iniţiat schimbări profunde. Puternica industralizare şi proiectele de paradă - absurde pentru o ţară mică şi extrem de ineficiente economic - luau amploare în mod neabătut. Canalul Dunărea - Marea Neagră a fost terminat în 1984 şi proclamat ca omagiu adus geniului, previziunii şi înţelepciunii lui Ceauşescu. A necesitat decenii de muncă, la care s-a folosit truda sclavilor proveniţi din vastul gulag al României şi a mistuit vieţile a nenumărate mii de muncitori. Şi cu toate acestea, cargourile care parcurg canalul sunt rare. Probabil la fel de tragic ca şi construirea canalului şi a numeroaselor combinate petro - chimice gigant, centrale atomoelectrice şi uzine de armament, este şi ţelul de a se distruge locuinţele sătesti, casele individuale, monumentele istorice şi bisericile. Prin clasica încercare stalinistă de a distruge vestigiile unei ţărănimi independente, Ceauşescu a început un vast program de demolări.

Pur și simplu are loc nimicirea trecutului de tradiții și cultură al României. Desființarea proprietății private și dezindividualizarea au fost îndeplinite. Ceaușescu vrea să-i bage pe toți românii, desigur cu excepția elitei partidului și a acoliților noii clase, în apartamente de blocuri aglomerate, prost construite și urîte. Aceste blocuri monstruoase și urîte sunt durate în fiecare oraș, de orice mărime.*

Vechile case individuale rurale sunt pe cale de dispariție aproape desăvârșită, fiind demolate chiar înainte ca blocurile, ce urmează să le ia locul, să fie construite. Și tocmai acestor blocuri din orașe nu li se asigură, iarna, apa caldă, căldura și gazele, în timp ce la țară, pentru încălzit și gătit, de obicei se mai poate face rost de lemne și cărbuni. La oraș, de cele mai multe ori, oamenii au mai puțină mâncare, datorită dependenței lor de aprovizionarea, distribuirea, raționalizarea ș.a., controlate de stat.

Pentru a putea supraviețui, locatarii blocurilor au devenit și mai dependenți de guvern. Iar, așa cum a spus un disident român, a supraviețui fizic înseamnă a muri din punct de vedere moral.

Noul om este, de asemenea, supus, umilit, ușor de intimidat și distrus mental și spiritual. Nu e timpul și locul nimerit ca să analizăm calitățile *Mioriței*, poemul epic național al trecutului țărănesc. În țara *Mioriței* nu exista vreo tradiție națională de trădare a rudelor ori a prietenilor, însoțită de bacșiș, corupție, duplicitate și supușenie față de autorități. Astăzi, în noua societate, țara *Mioriței* se transformă în țara lui Ceaușescu. Este just să spui că românii nu au aceeași istorie sau dezvoltare politico- spirituală, ca alte popoare din Europa centrală și de est. Dar polonezii și maghiarii, la fel ca alte popoare ale acestui spațiu - inclusiv românii -, au fost loviți de valuri succesive de invadatori, jefuitori și stăpânitori, la răspântia mai multor civilizații și imperii.

România se deosebește de celelalte țări din zonă, din mai multe motive. În aria sud-estică a Europei, românii au reprezentat un front răsăritean de apărare a civilizației occidentale, în fața triburilor asiatice și a altor invadatori neoccidentali. Aflați practic izolați, ca singurii vorbitori de limbă romanică din Europa de est, împrejurați de slavi și unguri, românii au cheltuit multă energie, în încercările lor de a supraviețui. Moștenirea religioasă națională a României a fost cea răsăriteană, ortodoxă (grecească) de la Bizanț, împreună cu tradiția bisericii controlate de către stat. România nu a avut tradiții și influențe

*Vezi fotografiile de la pagina 80

mai occidentale, catolice ori protestante, tradiții care au influențat situația din Polonia și Ungaria. Fiind astfel mai izolată - cu excepția Transilvaniei - de principalele curente ale Renașterii, Reformei și Iluminismului, moștenirea religioasă, și într-o oarecare măsură cea politică, a României semăna ceva mai puțin cu aceea a Europei de vest, cum ar fi, bunăoară, cazul Ungariei și Poloniei. Este adevărat, România privea mai mult spre apus decât o făceau celelalte state balcanice, cu precădere spre Roma și Paris, pentru a-și redescoperi rădăcinile etnice și lingvistice. România și românii descind din colonii romanizați-latinizați din secolele II și III î.e.n. Dar izolarea de-a lungul veacurilor de ocupație și dominație de către imperiile rus și turc, într-o anumită măsură i-a despărțit pe români de curentele centrale ale dezvoltării istorice occidentale.

Românii, în general, au reacționat față de guvernările și sistemele străine în alt chip decât ungurii și polonezii. A fost soarta tragică a României să devină linia de apărare, care a protejat civilizația occidentală. Practic izolat și aflat sub presiune constantă, românul a trebuit să supraviețuiască, în pofida tuturor vicisitudinilor. Un vechi proverb spune: "capul plecat sabia nu-l taie". Aceasta înseamnă că românii au învățat să se plece când trebuie, spre a putea supraviețui. E limpede că obiectivul conducătorilor comuniști ortodocși este să înăbușe curajul și să-și întărească victoria prin spaimă, intimidare și puterea brutală a poliției secrete asupra populației. Datorită puterii totale a comuniștilor și a lipsei de sprijin din afară - fie el occidental sau din altă parte - pentru poporul oprimat și aproape uitat, principiul 'străinii contra tradiției', invocat de stăpânire, are mult succes.

Marea parte a succesului stăpânitorilor și ceea ce lipsește mai mult în România si în alte țări comuniste trece dincolo de lipsa de confort și îndestulare materială - îmbrăcăminte elegantă, apartamente, automobile și hrană îmbelșugată. Lipsa de libertate, demnitate umană și a drepturilor fundamentale se oglindesc în spiritul abătut, în deprimare si speranța pierdută. În 1982, unul din cei mai de seamă intelectuali ai României mi-a spus că "s-a terminat cu generația noastră - ne așteaptă sfârșitul. Dar, pentru copii noștri, singura alternativă e lumea nouă, adică Statele Unite. Există două feluri de oameni: cei care își văd de servicii (citește mijloace de existență) și cei care, în afară de aceasta, se ocupă și de altceva". Lucruri similare am mai auzit și în anii următori, repetate la nesfârșit. De la medicul din spital, până la pietonul nepăsător față de circulația rutieră, se pare că multor oameni nu le pasă de nimic. Ajunge să vezi expresiile fețelor, starea

WC-urilor publice, a deservirii în restaurante, cozile în fața alimentarelor și decăderea la care s-a ajuns din pricina bacșișului, corupției și necinstei, toate impuse de necesitatea de a supraviețui. Dar, în pofida atmosferei deprimante din București, sistemul nu a avut succes complet, din cauza rezistenței a numeroși cetățeni din România.

Și iată că România se face cunoscută și în acest domeniu. Oricât ar fi de fragilă și minusculă în peisajul general, existența opoziției față de regim a unor oameni curajoși are însemnătate concludentă. Ea demonstrează că un element al adevăratei și tradiționalei Românii supraviețuiește ca un fir subțire, alături de omul nou. Atâta vreme cât aceasta se întâmplă, semnificativul patrimoniu religios și cultural nu va pieri. De menționat sunt sutele de mii din cei mai iluștri oameni curajoși de origine română care trăiesc astăzi în afara României, din Franța și Germania, până în Canada și Statele Unite; de la laureații premiului Nobel, dr. George Palade și Elie Wiesel, la Paul Goma și părintele Gheorghe Calciu-Dumitreasa, precum și răposații Mircea Eliade și George Enescu - numeroși sunt românii de peste hotare, care au adus umanității servicii ieșite din comun. De asemenea, ei au aport la menținerea și păstrarea celor mai bune elemente de tradiție și cultură românească. În Statele Unite, un studiu din 1975 al editurii Harvard University Press, intitulat *Peasants and Strangers* (Țărani și străini), scris de Josef J.Barton, documentează succesele și contribuțiile românilor dintr-un oraș american. Studiul arată că imigranții români, proveniți mai ales de dinainte de primul război mondial, din zona rurală a Transilvaniei, Sibiu, Făgăraș, au dus-o mai bine, în prima jumătate a acestui secol, decât alte câteva grupuri etnice din Cleveland, statul Ohio.

E de prisos să amintesc că niciodată sorții n-au fost mai neprielnici față de un grup de caractere individuale nobile decât în cazul românilor legați de istorie. Poate că ei au fost și mai oprimați decât vocile spirituale ale inimii și sufletului Rusiei. E timpul ca ei să fie sprijiniți și recunoscuți. Cine sunt ei? Evident, a-i pomeni pe mulți dintre ei ar atrage atenția represivă asupra lor, în timp ce Vestul abia dacă e conștient de existența lor. Dar importanța lor trebuie accentuată, din cauza dezavantajelor cu care au de a face. Le lipsește un adevărat for, cum ar fi biserica națională, prin care să-și poată articula protestul. Iar, datorită omniprezentelor forțe de securitate ale lui Ceaușescu, colegii și posibilii lor aliați sunt nevoiți să renunțe la multe, din punct de vedere spiritual și moral, ca să supraviețuiască fizic și să-și

ocrotească familiile. În parte datorită împrejurărilor unice din România, pe plan politic şi religios, opoziţia faţă de impunerea 'noului om socialist' de sorginte străină e mai mult de ordin individual decât organizat.

De la începuturile comunismului, impus de sovietici în România acum patru decenii, a existat o opoziţie semnificativă faţă de transformarea drastică, netradiţională, a societăţii, de către marxist-leniniştii atei şi materialişti. Una din cele mai puternice rezistenţe a provenit din rândurile ţărănimii, care a luptat cu dârzenie împotriva colectivizării agriculturii. Opozitia ţărănească a avut drept urmare o campanie masivă de asasinate şi arestări. Nu o oarecare minoritate de chiaburi (cum erau numiţi ţăranii înstăriţi), ci masele de mijloc ale ţărănimii erau acelea care se opuneau cu vehemenţă la pierderea pământurilor şi la preluarea de către stat a fermelor. Am cunoscut câţiva descendenţi ai acestor ţărani luptători, sus, în munţii României, lângă Păltiniş, în luna mai a anului 1982. Aceşti ţărani, practic liberi, care cutreiară culmile munţilor ca păstori, au făcut un apel la ajutor. Ei mi-au relatat condiţiile de sărăcie din întrega ţară în care se zbat membrii fostei ţărănimi, mi-au vorbit de duşmănia ce i-o poartă poporul lui Ceauşescu şi despre lupta dusă de persoane individuale, prin munţi, ca să supravieţuiască în demnitate. Apelul lor este adresat americanilor, ca aceştia să nu uite că România şi-a pierdut libertatea, dar şi faptul că în ţară mai există încă iubitori de libertate.

Opoziţie există şi printre muncitorii din fabrici şi printre intelectuali. Lucrătorii din mine şi fabrici se împotrivesc periodic dictatelor stricte ale conducerii comuniste. Sunt mulţi aceia care protestează pe diferite căi contra salariilor mici, a orelor de lucru prelungite, a condiţiilor de muncă periculoase şi a lipsei de reprezentanţi din rândurile lor, în sânul conducerii întreprinderilor. Sabotajele şi grevele au loc mult mai frecvent decât se află despre acestea în lumea exterioară. Majoritatea unor astfel de acţiuni duc, în fond, la o represiune sporită din partea forţelor de securitate şi la arestarea şi întemniţarea fruntaşilor rezistenţi cei mai activi. Unul din cazurile pertinente este zdrobirea S.L.O.M.R., cât şi a sindicatului minerilor din Valea Jiului, care au acţionat în anii '70 pentru condiţii mai bune de trai. Am auzit de la mulţi români că, în numeroase fabrici, există practica deliberată ca "lucrurile să nu meargă bine", drept formă de protest împotriva sistemului urât de ei. Nu încape îndoială că în întreprinderi există o pierdere extraordinară de productivitate, iar aceasta se datorează, cel puţin în parte, nemulţumirii muncitorilor.

Deoarece clanul Ceaușescu nu apreciază cultura academică și activitățile intelectualilor, acesta a început de timpuriu să înfrîngă opoziția și să-i aducă pe intelectuali, prin forță și coercițiune, la linia comunistă. Printre intelectuali se manifestă felurite grade de compromis. Mulți încearcă să-și păstreze integritatea și demnitatea în viața de zi cu zi, "capitulând" doar prin scrierea a câte unui tribut ori omagiu adus lui Ceaușescu în prefața sau introducerea lucrării publicate, atunci când li se "cere" aceasta.

Dar alți intelectuali continuă să protesteze fără nici un fel de compromis. Refuză să adere la partidul comunist, chiar dacă sunt ținuți sub presiuni constante, și să se supună. Unii scriu și împart materiale disidente, ce se opun regimului. Poeziile scrise de Ana Blandiana, publicate în *Amfiteatru*, în 1984, au fost imediat retrase, fiindcă au atras asupră-le mânia autorităților. Aceste poezii reflectă strigătul multor altora și, de aceea, ele merită a fi incluse aici. În *Eu cred*, Blandiana exprimă frustrarea față de aparenta lipsă de fervoare revoluționară.

Eu cred că sîntem un popor vegetal,
De unde altfel liniștea
În care așteptăm desfrunzirea?
De unde curajul
De a ne lăsa pe toboganul somnului
Până aproape de moarte,
Cu siguranța,
Că vom mai fi în stare să ne naștem
Din nou?
Eu cred că sîntem un popor vegetal
Cine-a văzut vreodată
Un copac revoltîndu-se?

În a doua poezie, *Delimitări*, Blandiana descrie condițiile de trai sărăcăcioase și inexistența liberei migrații, prin versurile:

Noi, plantele,
Nu sîntem ferite nici de boli
Nici de nebunie
(N-ați văzut niciodată o plantă
Pierzîndu-și mințile
Și reintrînd cu mugurii în pămînt?)

Nici de foame.
Nici de spaimă.
Nici de închisori.
(N-ați văzut niciodată o tulpină
Gălbuie, agățată de gratii?);
Singurul lucru de care sîntem ferite
(Sau poate private)
E fuga.

În altă poezie, *Cruciada copiilor*, Blandiana, folosind un limbaj plastic, se referă la programul președintelui și al soției lui, Elena Ceaușescu, de sporire a populației României, prin oprirea avorturilor și penalizarea mamelor care nu au patru sau mai mulți copii:

Un întreg popor
Nenăscut încă,
Dar condamnat la naștere,
Încolonat dinainte de naștere,
Foetus lîngă foetus,
Un întreg popor
Care nu vede, n-aude, nu înțelege,
Dar înaitează
Prin trupuri zvîrcolite de femei
Prin sînge de mame
Neîntrebate.

În fine, Blandiana prezintă un montaj vizual al câtorva din aspectele de bază ale vieții de fiecare zi din București și din toată România, prin poemul *Totul*. În timp ce "Totul" nu descrie totul, își concentrează atenția asupra multor lucruri importante, după cum urmează:

....frunze, cuvinte, lacrimi,
cutii de conserve, pisici,
tramvaie cîteodată, cozi la făină,
gărgărițe, sticle goale, discursuri,
imagini lungite de televizor,
gîndaci de colorado, benzină,
stegulețe, cupa campionilor europeni,
mașini cu butelii,
portrete cunoscute,
mere refuzate la export.
Ziare, franzele,
ulei în amestec, garoafe,

întîmpinări la aeroport, cico, batoane,
salam București, iaurt dietetic,
țigănci cu Kent-uri, ouă de Crevedia,
zvonuri,
serialul de sîmbătă, cafea cu înlocuitori,
lupta popoarelor pentru pace, coruri,
producția la hectar,
Gerovitalul, băieții de pe Calea Victoriei,
Cîntarea României, adidași,
compot bulgăresc, bancuri, pește oceanic,
totul. (1)

Disidentul Mihai Botez, matematician și viitorolog, întreba ce au câștigat americanii, după 20 de ani de cooperare strînsă cu guvernul român.* Botez spunea: "În loc să promovați o economie care funcționează, ori un socialism cu față umană, dumneavoastră ajutați la legitimizarea unui regim comunist corupt, care ne-a ruinat țara."(2)

Opoziția cea mai angajată și dârză poate veni din partea disidenților religioși. Oastea Domnului, aflată în clandestinitate - conștiința Bisericii Ortodoxe Române dominante, ai cărei capi oficiali au fost cooptați de statul comunist - contribuie la păstrarea vie a credinței strămoșilor. Și cei mai simbolici" Soljenițîni" (ca preotul ortox Gheorghe Calciu - Dumitreasa) păstrează viu spiritul neabătut al adevăraților credicioși.(3)

Intelectualul Dorel Cataramă, adventist, a zăcut în închisoare ani de zile, pentru exprimarea deschisă a credinței sale. Părintele Géza Pálfi (romano-catolic), Sabin Teodosiu (baptist) și mulți alții au plătit cel mai mare preț, cu viața, pentru păstarea unei măsuri de demnitate spirituală, pentru întreaga națiune. Deși Ceaușescu nu are de înfruntat o "Biserică Catolică Poloneză" unită și ține grupările religioase sub control sever, teama lui de acești credincioși, pe care nu-i poate suprima ușor, era evidentă, cu ocazia multor discuții pe care le-am auzit între el și conducătorii americani.

În mod negreșit, există o renaștere a fervorii religioase, care se răspândește în toată România, mai cu seamă printre așa numiții neoprotestanți (baptiști, pentecostali, adventiști, frați și alții). Această creștere continuă, în ciuda represiunii sporite a guvernului, manifestată prin demolări de biserici, întemnițarea pastorilor și persecutarea

* În martie 1987, în revista *Lupta* (15 martie 1987, nr.75, p. 1) s-a relatat că el fusese bătut de Securitatea locală, internat în spital și apoi ținut în izolare. El criticase regimul.

fruntaşilor laici. A Doua Biserică Baptistă din Oradea e binecuvântată cu o istorie recentă, de către pastori curajoşi ca dr. Nicolae Gheorghiţă şi reverendul Paul Negruţ. Potrivit celor afirmate de un funcţionar de la ambasada americană, care a lucrat mai mulţi ani cu disidenţi religioşi şi politici, poate cei mai importanţi şi curajoşi oponenţi ai regimului, baptiştii, penticostalii şi alţi neoprotestanţi, se împotrivesc statului cu fiecare prilej.* Unii fac parte din bisericile oficiale, ceilalţi din cele neoficiale. În orice caz, fiecare grupare religioasă îşi are disidenţii săi activi. Mai sunt mulţi dintre aceia care nu au ieşit la suprafaţă, dar care continuă să se opună în felul lor.

Exemplele de încercări de protest organizat de persoane religioase includ şi activităţile Comitetului Creştin pentru Apărarea Libertăţii Religioase şi de Credinţă (A.L.R.C.) şi petiţia pastorilor, din 1982. A.L.R.C. a fost fondat în 1978 ca un comitet independent pentru drepturile religioase, care avea ca obiectiv observarea persecuţiei religioase. El a apelat la stat să garanteze drepturile religioase. Grupul a fost desfiinţat, iar conducătorii i-au fost întemniţaţi ori expulzaţi (ca în cazul pastorului Pavel Nicolescu, care continuă să conducă grupul în exil, de la New York) ori ucişi (ca: Sabin Teodosiu, Traian Bogdan şi Daniel Păuşat), între 1981 şi 1983. Şaizeci şi şase de baptişti au adresat preşedintelui Ceauşescu o petiţie, în care cereau drepturi religioase, cum ar fi posibilitatea de a procura biblii, instruirea pastorilor şi un oarecare control asupra fondurilor propriilor lor biserici. Guvernul nu a răspuns la ceea ce considera activitate antistatală, dar îndată după aceea a făcut viaţa şi mai grea semnatarilor petiţiei.

Guvernul comunist din România stă pe poziţia cea mai proastă în privinţa drepturilor omului. Represiunea politică, culturală şi religioasă e foarte răspândită şi dominantă. Înainte de orice, este extrem de greu să afli tot ce se petrece pe ascuns, într-o ţară comunistă. Majoritatea informaţiilor constituie un secret de stat, de nedivulgat străinilor, dar şi băştinaşilor. Practic este imposibil accesul occidentalilor la informaţii privind activitatea internă a sistemului: operaţiile partidului comunist, ale aparatului militar, ale poliţiei de securitate prezentă peste tot, ale tribunalelor şi penitenciarelor, fabricilor şi uzinelor. Astfel, este poate firesc faptul că majoritatea

* Este interesant că Consorţiul pentru Studiul Informaţiilor a anunţat pe analiştii americani că o atenţie sporită va trebui să fie acordată, în anii '90, baptiştilor din România, aceştia putând juca un rol - cheie în revolte potenţiale (vezi *U.S. News & World Report*, 20 aprilie 1987, p. 25)

ambasadei S.U.A. și vizitatorii ocazionali (jurnaliști, turiști, oameni de afaceri etc.) nici nu fac vreun efort să afle mai mult. În mare măsură este natura acestui serviciu să ai de a face doar cu ceea ce îți oferă regimul: agape, cine și recepții, la care iau parte funcționari ai P.C.R. de rang înalt și personalul auxiliar al elitei culturale și intelectuale (adică cei care cooperează cu statul și primesc privilegii și recompense).

Majoritatea americanilor, în calitatea oficială ori neoficială, sunt supravegheați oriunde s-ar afla pe teritoriul țării. Convorbirile telefonice sunt interceptate și sistemele electronice de ascultare sunt larg folosite în case, automobile, hoteluri și restaurante. Conversații cinstite, lungi și semnificative, în locuri 'obișnuite', se pot ține foarte greu și pot pricinui probleme.

Stabilind un climat de frică și intimidare, prin crime de stat, întemnițări în gulag, muncă silnică și epurări, în vremurile staliniste cele mai negre de la sfârșitul anilor 1940 și în anii 1950, regimul a fost în stare să mențină atmosfera de intimidare și frică până în prezent. Desigur, prin intermediul Securității (forțele poliției secrete), cu care - așa crede lumea - unul din trei are legături, poporul e ținut în frâu. Deși ceva mai subtil și mai puțin fățiș, instrumentele de control ale statului continuă să dețină supravegherea și controlul aproape total, fără frecventa utilizare a mijloacelor din trecut. Într-atât au fost bătuți oamenii ca să se supună, încât lecția, odată învățată, nu se uită nici azi. Spre deosebire de Polonia, în România nu există o biserică națională, care să rivalizeze cu statul, în privința autorității ori a influenței.

O gigantică forță de securitate pare să fie necesară, deoarece guvernul e surd la nevoile și aspirațiile de bază ale poporului. Spre deosebire de Ungaria, nu s-a făcut nici o liberalizare a economiei și guvernul nu face nici un efort în ceea ce privește necesitățile de consum. Nu există nici o publicație care să exprime punctele de vedere neoficiale. Publicațiile occidentale nu sunt accesibile publicului. Televiziunea, radioul, ziarele, cărțile și revistele reflectă politica guvernului anticapitalistă, antireligioasă , antieconomie de piață, anti-N.A.T.O. și antiamericană. Studenții sunt învățați că cei din vest - în special Statele Unite - sunt inamicul. Nu există sindicate (libere) ale muncitorilor, deoarece o astfel de organizație a fost destrămată. Expresia culturală reflectă linia dirijată și impusă de conducerea comunistă. Artele, teatrul, filmul și muzica, toate îndeplinesc ordinele statului. Întreprinderile private sunt cvasiinexistente, din moment ce

statul deține proprietatea, terenurile și mijloacele de producție.

Cei care sunt considerați drept periculoși pentru regim sunt tratați ca atare. Încă există o mare rețea de închisori, cât și forțe de muncă de sclavi. În plus, periodic, soldații și până și studenții sunt trimiși la tot felul de munci. Mai există spitale în care disidenților li se aplică "tratament psihiatric". Cei mai însemnați potrivnici ai regimului ori sunt întemnițați, izolați, persecutați și exilați (aceste cazuri fiind mai rare), ori uciși. Câteodată, țăranii sunt executați pentru că au furat porci ori cereale de la cooperativele agricole. Ca exemplu de asasinate patronate de stat poate fi dată moartea preotului romano-catolic Géza Pálfi și a pastorului baptist Sabin Teodosiu.

Costul uman datorat comunismului, în România, a fost enorm. Lucrarea de față nu urmărește scopul de a fi o cronică de proporții a sacrificiului uman, așa cum au procedat Robert Conquest și Alexandr Soljenițîn cu istoria comunismului sovietic, în lucrările lor. În timpul impunerii și completei solidificări a sistemului comunist de tip sovietic în România, s-a plătit deci un mare preț de vieți omenești. Mii și mii de țărani - mulți dintre ei fiind numiți chiaburi -, membri ai burgheziei, muncitori și alții au fost omorâți de noul regim dirijat de la Moscova. Din perioada de după războiul mondial până în prezent, statul i-a nimicit pe acești oameni, fie pe loc, fie făcându-i să dispară în vasta rețea de închisori și lagăre. De la bun început, aceste uciderî și întemnițări au slujit unui scop dublu: descotorosirea regimului de adversarii săi și servirea unei lecții celorlalți despre soarta de care poate avea parte opoziția. Această atmosferă de teroare și spaimă își slujește bine scopul. E important să se înțeleagă că, în timp ce, în parte, represiunea dusă de stat îmbracă forme mai subtile și e mai puțin evidentă astăzi, între acțiunile actuale îndreptate contra adversarilor și cele ale înaintașilor comuniști nu e decât o mică deosebire calitativă.

În timp ce persoane din toate straturile societății mai pot dispărea de pe fața pământului în România, regimul actual pare să se fi specializat în persecutarea nonconformiștilor religioși și într-o măsură mai redusă a celor politici ori culturali. Preotul disident ortodox, părintele Calciu, a fost eliberat din închisoare, după doi ani de temniță și i s-a permis să emigreze în Statele Unite ale Americii, în 1985. La scurtă vreme după aceea, el ne-a întocmit o listă cu numele unor fruntași religioși care au plătit cu viața pentru credința lor.

Potrivit părintelui Calciu, peste două milioane de oameni au fost în detenție și peste 200.000 executați, de când comunismul este

la putere. De asemenea, Calciu spune că mai multe sute de mii de credincioşi au fost inculpaţi şi condamnaţi de tribunale pentru credinţa lor, inclusiv peste patru mii de preoţi şi pastori (ortodocşi, catolici, uniţi şi protestanţi). Dintre aceştia din urmă, cel puţin 63 au fost omorâţi în bătăi, printre care şi 17 episcopi şi mitropoliţi. Printre episcopii romano-catolici care au murit în închisori se numără Augustin Pacea (a murit în închisoare, în 1950), Anton Durcovici (a murit în închisoare, în 1951) şi Aron Marton (deţinut timp de nouă ani şi ţinut în domiciliu forţat până la decesul său din 1979). Ion Raţiu a scos în evidenţă că toţi episcopii Bisericii Unite au murit ca martiri. (4) Iuliu Hossu, făcut cardinal "in pectore", a murit în surghiun, în 1970, după mulţi ani de puşcărie. Episcopii Vasile Aftenie, Alexandru Rusu, Ioan Bălan, Ioan Suciu şi Valentin Traian Frenţiu, au murit cu toţii între 1950 şi 1953.*

A fost înregistrată şi uciderea capilor diverselor biserici protestante. De exemplu, dr. Sándor Havadtöy a descris asasinarea de către stat a pastorilor reformaţi Kálmán Szász, Béla Bonczy, György Fábián, István Káli, János Baranyái, Sándor Major, Péter András şi Kálmán Szilágyi. (5) Christian Response International (Christian Solidarity International in Europe) şi alte grupări ce întreţin legături cu creştinii de dincolo de Cortina de Fier au făcut publice persecuţiile şi uciderea pastorilor protestanţi şi a fruntaşilor laici din România. (6)

Aproape tot atât de tragică şi deprimantă, ca asasinatele propriu-zise, este colaborarea Occidentului cu făptaşii acestor crime. Adesea, grupările şi guvernele occidentale sunt cuprinse de tăcere, când află de aceste fapte criminale, totodată conlucrând cu făptaşii, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic extraordinar. Iată un exemplu elocvent, dat de părintele Calciu: "Sub stăpânirea comunistă sunt distruse biserici, sunt persecutaţi credincioşii şi clerul, aruncaţi în închisori, torturaţi şi ucişi... Între timp, Consiliul Mondial al Bisericilor ţine recepţii festive, unde capii bisericilor îmbrăţişează pe miniştrii comunişti atei, exprimându-şi dragostea frăţească, iar, în acelaşi timp, milioane de oameni mor de foame în lagăre comuniste. Aceşti misionari şi colaboratori ar trebui să se întrebe dacă ei beau vin sau sângele martirilor pe care ei îi sacrifică pentru o pace iluzorie cu Ceauşescu". (7)

---

* Calciu îl include şi pe Liviu Titu Chinezu, alt episcop unit care a murit în închisoare (în 1953)

Cel mai revoltător și deplorabil exemplu de convergență a intereselor Departamentului de Stat și ale guvernului comunist din România este ceea ce s-a petrecut după moartea tragică a preotului romano-catolic Géza Pálfi. Informațiile care au ajuns la Washington demonstrau cât se poate de clar implicarea guvernului român în asasinarea părintelui Pálfi, după tipicul unui stat aflat sub controlul sever al comuniștilor. Dar, la fel ca și în alte împrejurări, elita de la Departamentul de Stat părea a se interesa mai degrabă de mușamalizarea informațiilor și știrilor ce aruncau o lumină proastă asupra României, decât de scoaterea la lumină a adevărului și chemarea la ordine a Bucureștiului. Ca să ocrotească relațiile speciale dintre Washington și București, Departamentul a acționat defensiv față de rapoartele despre Pálfi, încercând să le discrediteze. În paralel, guvernul român denigra și el acele rapoarte, ascunzând, în mod deliberat, adevărata desfășurare a cazului Pálfi. Iată deci, odată în plus, convergența de interese.

Conținutul scrisorii predicatorului calvinist (presbiterian) Béla Szigethy din Bainbridge Island, Washington, expediată deputatului în congresul american Joel Pritchard, la 24 Mai 1984, este poate cel mai apropiat, prin ce dezvăluie, de ceea ce i s-a întâmplat lui Pálfi. Szigethy spune că, la serviciul divin din ajunul Crăciunului din 1983, Pálfi ceruse ca, în România, Crăciunul să fie proclamat sărbătoare națională, așa cum era cazul în Ungaria vecină, și nu zi de lucru. A doua zi de dimineață, Securitatea din Odorhei l-a ridicat pe Pálfi și "l-a bătut de era cât pe ce să moară. Loviturile i le aplicau cu precizie la ficat, producându-i o ruptură a acestui organ". L-au dus apoi la spitalul din Târgu-Mureș, unde, după un "tratament fără succes" timp de două luni, el a "sucombat din pricina leziunilor". Mai amintește că rezultatul autopsiei e ținut secret, în timp ce pe certificatul de deces s-a trecut că Pálfi ar fi murit de cancer hepatic. (8)

Informațiile de primă mână primite de americani includ și relatările unor martori oculari. Un astfel de martor e rudă apropiată a lui Pálfi, iar alții sunt enoriași ai acelei biserici. Aceste mărturii, cât și evidențele privitoare la decesul lui Géza Pálfi, bătut de autorități până să moară la spital fără asistență medicală adecvată, sunt veridice.

Dar, în pofida eforturilor noastre de la ambasada din București ca să convingem Departamentul de Stat să facă publice faptele, nu s-a întreprins mai nimic cu aceste informații. În rapoarte oficiale s-au făcut mențiuni verbale vagi în legătură cu cazul, care nu blamau în nici un fel guvernul român. Iar față de oficialii români s-au făcut

remarci care au fost egale cu zero. Dar, dacă unele grupări religioase, cercuri de maghiari şi câţiva membri din Congres nu ar fi făcut gălăgie, nimic nu s-ar fi pomenit despre asasinat. Ipocrizia Departamentului de Stat a mers mână în mână cu acţiunea de tăinuire a regimului din România, fiind mai apoi însoţite de un dezinteres asemănător din partea altor americani de rang. Când am depus în faţa Subcomitetului Comisiei Senatoriale pentru Comerţ Internaţional, la 23 iulie 1985, menţionând şi acest caz, plus altele similare, preşedintele subcomisiei, senatorul John Danforth, a manifestat o stranie lipsă de interes. (9)

Între timp, comuniştii români erau activ angajaţi în propria lor acţiune de muşamalizare, pentru a evita iscarea vreunui scandal din pricina cazului Pálfi, care ar fi putut periclita soarta clauzei naţiunii celei mai favorizate, la care ţineau atât. Cel care a condus operaţia de ascundere a adevărului în privinţa aceasta, în Statele Unite, a fost ambasadorul României. În scrisoarea sa, din 20 iulie 1984, trimisă unei doamne Newberry, ambasadorul Mircea Malita pretindea că Pálfi "era cunoscut ca un suferind de rinichi şi de ficat, iar în ultima perioadă a vieţii sale suferinţa sa a devenit serioasă, pentru care motiv a fost internat la spitalul din Odorheiul Secuiesc, din octombrie până la finele lui decembrie 1983". Malita continua, susţinând că "la începutul lunii ianuarie 1984, el (Pálfi) a fost transferat la clinica din Tg. Mureş, unde a murit la 13 martie 1984. În toată perioada spitalizării, Géza Pálfi a beneficiat de un tratament medical foarte bun... Diagnosticul, confirmat de necropsie, a fost cancer ganglionar generalizat cu metastaze în ficat, rinichi şi plămâni". Malita scria că "senzaţionalismul vulgar şi neadevărurile, ca acela al morţii lui Géza Pálfi", erau rezultatul acţiunilor extremiştilor şi iredentiştilor de origine etnică maghiară. (10) Departamentul de Stat e hipersensibil la disputa româno-maghiară în legătură cu Transilvania. Cu toate acestea, punerea morţii lui Pálfi (de origine maghiară) pe seama conflictului istoric şi a exagerărilor făcute de ungurii din afara României nu a constituit factorul precumpănitor în decizia Departamentului de Stat de minimalizare a acestui caz.

Oficialităţile române au dat asigurări că noul certificat de deces a fost semnat de un medic de origine maghiară, gata să colaboreze - probabil, pentru a nu fi acuzate de represiune naţională . Linia standard a guvernului, aidoma poziţiei lui Malita şi a gazetelor din România, era că Pálfi a murit de cancer la ficat. Au fost inventate poveşti care spuneau (cum o făcea şi Malita) că Pálfi nici n-ar fi fost la biserică în ziua cu pricina - cu toate că sute de enoriaşi sunt martori că a fost -, ci

că se afla la spital de câteva luni. Nici spitalizarea, din octombrie până în decembrie, nici diagnosticul de cancer nu sunt reale. Pálfi era un tânăr sănătos, fără vreo afecțiune hepatică ori probleme cu alcoolul, potrivit martorilor oculari, enoriași și rude. Astfel, aserțiunile guvernului cum că Pálfi nu ar fi fost nicicând arestat sau bătut și că nu ar fi slujit în biserică de Crăciun constituiau o parte a versiunii pe care Bucureștiul credea că Washingtonul va fi atât de credul ca să o ia de bună. Prin repetarea constantă a versiunii, oficialitățile bucureștene credeau că Departamentul de Stat va putea fi convins să înceteze căutarea adevărului. Aveau dreptate. În luna iulie 1984, o persoană oficială din România mi-a spus că Pálfi de fapt a fost ucis, așa cum noi, cei de la ambasadă, susțineam și nu cum afirma guvernul român. Altă dovadă care ne confirma relatările.

Lipsa de interes manifestată de Departamentul de Stat față de cazul Pálfi m-a determinat să transmit la Washington altă telegramă și o scrisoare senatorului Jesse Helms, la 20 iulie 1984. La 10 august, la arhivele Congresului a fost înregistrat textul lui Helms, transmis de Vocea Americii și intitulat "Un preot român". Helms spunea că:

> "există sute de cazuri asemănătoare cu cel al părintelui Géza Pálfi..., care sunt persecutați, nu li se dau locuri de muncă, sunt bătuți și întemnițați pe termene lungi, pentru "crime" cum ar fi contrabanda cu biblii și exercitarea dreptului lor de liberă exprimare. În opinia acestui senator, comerțul trebuie să fie legat de ameliorarea condițiilor politice, îndeosebi a acelora care se bazează pe drepturile omului...noi cerem ca România să ia măsuri care să ducă la îmbunătățirea sistemului...De aceea, acest senator se opune acordării statutului comercial al națiunii celei mai favorizate României și se va opune în continuare unor astfel de concesii, până când România va intra în rândul națiunilor civilizate ale lumii, care respectă drepturile omului și libera emigrare". (11)

Dar România a beneficiat mai departe de clauza națiunii celei mai favorizate. Procurorul liberal democrat Alfred Moses s-a făcut ecoul atitudinii generale a Departamentului. A vizitat România în august și a afirmat acolo, cum a făcut-o și la Washington, că eu nu aveam nici un interes să ascult și versiunea românească a cazului Pálfi. Era just, din moment ce eu aveam cunoștință de faptele legate de cazul Pálfi și știam că versiunea românească era o minciună. E trist că S.U.A. încă mai favorizează și răsplătește regimul din România. Dar Pálfi și ceilalți martiri ai României nu vor fi uitați.

Nu pot exista alți zei. Puterea absolută deținută de un stăpânitor și de elita sa cere supunerea totală a cetățenilor. Lozincile marxist-leniniste și retorica comunistă sunt folosite pentru menținerea puterii. În cazul României, partidul comunist și conducătorul său joacă rolul zeului, căruia toată lumea i se supune. Oamenii sunt ținuți în șah prin intimidare, frică și nesiguranță. Măsurile punitive radicale își joacă și ele rolul în constrângerea la ascultarea aproape totală. Statul orwellian s-a extins și rafinat, datorită celui mai mare dintre toți zeii comuniști din Europa răsăriteană.

Se pare că măsurile punitive extreme luate de Ceaușescu nu au limite. Ele cuprind regimul alimentar științific, decretul cu mașinile de scris, interzicerea circulației automobilelor particulare, procrearea de patru sau mai mulți copii de familie, strategia distrugerii monumentelor istorice și religioase. Acești oameni - nu conducătorii - trebuie să se descurce periodic fără apă caldă și curent electric în lunile de iarnă. Zilnic, lui Ceaușescu, trebuie să i se aducă omagii prin intermediul televiziunii, radioului, ziarelor, revistelor și cărților.

El a decretat un regim alimentar științific cu puțină carne sau deloc, ce trebuie urmat de români. Acest decret a fost una dintre cele mai bolnave glume făcute pe seama poporului român. În vreme ce românul de rând trăia fără carne, stând la cozi zi de zi, zbătându-se să obțină articole raționalizate ca untdelemn, cafea, lapte, ouă, brânză și alte alimente, să procure șampon și săpun, Ceaușescu avertiza poporul de pericolele hrănirii abuzive. În mod fals, susținându-se că România se află printre primele țări din lume în ceea ce privește consumul de calorii pe cap de locuitor, românii erau sfătuiți să mănânce mai puțină carne.

Un studiu al Departamentului pentru Agricultură al S.U.A., din anul 1982, arăta că, în România, consumul de carne pe cap de locuitor era unul din cele mai reduse din Occident. Studiul mai arăta că în Germania de est, Cehoslovacia și Ungaria se consuma de peste trei ori mai multă carne decât în România, iar în Polonia, Bulgaria, Iugoslavia și Uniunea Sovietică de aproape trei ori mai mult pe cap de locuitor.(12)

Guvernul îi asigura pe români că programe speciale vor aduce soluții felurite pentru îmbunătățirea calității alimentelor. Această raționare orwelliană pentru diminuarea aprovizionării cu alimente în România - chiar atunci când cantități uriașe erau produse și exportate, contra valută forte, pentru finanțarea proiectelor preferate nerentabile - a fost desemnată să ascundă penuria. Populației i se spunea că, dacă

există lipsuri în aprovizionare, acestea se datorează speculanților lacomi și altor criminali. Asemenea afirmații au ajutat la netezirea căii spre reducerile drastice ce urmau să vină. Au avut loc reduceri masive la articolele carne, lapte, untdelemn și grăsimi, legume, fructe și chiar la cartofi, încât, la finele lui 1984 și începutul lui 1985, livrările cu astfel de produse au scăzut cu peste 50%.

Ca exemplu de modul în care conducerea caută să găsească mereu țapi ispășitori pentru politica ei greșită e de amintit cazul a trei muncitori, care au fost condamnați la moarte, în Decembrie 1983, pentru că au furat carne de la fabrica unde lucrau, în Târgoviște. În afară de aceasta, țărani au fost condamnați la moarte pentru furt de grâu și vite aparținând cooperativelor agricole. La cooperative, cetățenilor li se cerea să mănânce mai multă carne de iepure de casă decât carne de vită, de porc ori de pui, ca un element important în cadrul așa zisului regim de nutriție. Nu se spunea nici măcar că iepurele de casă nu este prea răspândit în România, cu excepția câtorva ferme, iar, în libertate, el este vânat în puține locuri.

La finele lui martie și începutul lui aprilie 1983, guvernul român a anunțat că toate mașinile de scris în proprietatea cetățenilor români trebuie să fie înregistrate la sediile miliției/securității. În caz că guvernul considera că o anumită persoană nu merita să posede mașină de scris, aceasta i se confisca, ca și toate mașinile de scris neînregistrate. Posesorii puteau fi arestați și deținuți. Pentru a cumpăra o mașină de scris trebuie să aștepți până ce se cercetează în amănunțime toate documentele și autoritățile conchid că solicitantul poate primi aviz favorabil. Echipamente de multiplicat ori mașini de fotocopiat nu pot fi proprietate particulară, ele se află exclusiv în posesia organizațiilor de stat. Decretul asigură controlul de stat și puterea discreționară prin aceea că "persoanele ale căror atitudini tulbură ordinea publică și periclitează securitatea statului nu vor fi autorizate să posede o mașină de scris."

Chiar și străinii trebuiau să se supună acestei legi . Când Andrew Borowiec, corespondentul ziarului Washington Times, a sosit în România, la 17 octombrie 1984, i s-a înmânat un formular cu decretul - o copie a formularului mi-a dat-o mie. Pe foaie stă scris: "Declarație vamală pentru călători: una mașină de scris marca Brother folosită în interes de serviciu". Decretul a fost emis, fără îndoială, pentru a asigura monopolul statului asupra cuvântului scris. Regimul se teme că o mână de disidenți religioși ori de alt fel ar putea tipări și copia pasaje din Scriptură sau propagandă revoluționară, antisocialistă și

antistatală, care ar putea înflăcăra masele. Oricine e considerat drept "pericol pentru ordinea publică" nu are voie să posede maşină de scris. Creştinii ce-şi practică credinţa sunt incluşi în această categorie. Decretul arată până unde merge guvernul ca să oprească răspândirea a ceea ce el consideră idei dăunătoare, ori care ameninţă controlul partidului asupra populaţiei.

În decembrie 1984, după mai multe ninsori abundente şi frig, guvernul a anunţat că circulaţia automobilelor particulare pe şosele e interzisă până la o decizie ulterioară.

Hotărârea de stat a rămas în vigoare până în aprilie 1985, deşi zăpada practic se topise şi nu mai era frig, încă de la începutul lui martie. Aceasta a fost iarăşi o măsură drastică de rezolvare a unei probleme create de crasa gospodărire proastă a conducerii. Fără doar şi poate, iarna 1984-85 a fost una dintre cele mai aspre în România, de decenii, în ceea ce priveşte gerul şi ninsorile. Însă criza de energie a luat amploare în ţară chiar înainte să fie ninsoare şi ger, spre sfârşitul lunii decembrie. În ultimii ani, fiecare iarnă a însemnat întreruperea curentului, apei calde, încălzirii şi raţionalizarea benzinei.

Deci, chiar înainte ca iarna din 1984-85 să fi devenit aspră, era clar că nu se luaseră măsuri adecvate pentru satisfacerea cerinţelor de energie. Datorită proastei gospodăriri, a limitării importurilor de tot felul, a creşterii exportului de gaz metan şi de produse derivate din ţiţei, România rămăsese fără energie suficientă, criza de energie apropiindu-se primejdios de catastrofă. Ceauşescu încerca cu disperare să găsească prieteni arabi radicali care să-i furnizeze petrol pe credit ori pe bază de troc. Cantitatea minimă de energie care se economisea prin interzicerea circulaţiei vehicolelor particulare şi prin tăierea curentului electric, a încălzirii, apei calde în apartamente, întreprinderi şi, în general, în mai toate clădirile avea însă un preţ prea mare, având în vedere îmbolnăvirile şi chiar decesele cauzate de draconicele măsuri. Rapoartele arată că unul din trei nou născuţi, în timpul iernii 1984-85, ori a murit de frig, ori s-a născut grav bolnav şi cu malformaţii. Mulţi nou născuţi au murit în incubatoare când acestea au fost deconectate de la reţea, pentru a se economisi energia! Rapoarte disparate confirmau că un număr neobişnuit de mare de copii mici şi de persoane mai în vârstă mureau fie de foame, fie de frig.

O altă măsură de necrezut, luată de guvern, a fost campania pentru creşterea populaţiei şi oprirea avorturilor. În martie 1984, comitetul politic executiv al partidului comunist a anunţat o rezoluţie care stabilea măsuri pentru creşterea populaţiei. În încercările sale de a-i

determina pe cetățeni să aibă cel puțin patru copii și, în caz contrar, să fie penalizați, guvernul a anunțat că în fiecare lună, femeile vor fi supuse la controale, pentru a se constata dacă sunt însărcinate și, dacă ele sunt, atunci trebuie să poarte sarcina și să dea naștere copilului.

Avortul era deja interzis, dar până și statul admitea că peste jumătate din sarcini erau avortate clandestin, ceea ce a contribuit la o stagnare a ratei natalității în ultimii câțiva ani. Motivul real al declinului natalității, cum o știe oricine în România, este că femeile nu vor să aducă pe lume copii, în România de astăzi, din cauza situației alimentare imprevizibile, dar îndeobște deficitară și a crizei de locuințe pentru tinerele cupluri. Însă, datorită planificării eronate, a productivității scăzute, a industrializării forțate, a producției agrare insuficiente, era nevoie de mai multe brațe de muncă, în fabrici și pe ogoare.

Au ieșit la lumină aspecte triste ale măsurii de sporire a populației. Femeile de 30 până la 40 și ceva de ani, surmenate și distruse de munci grele și istovitoare și adesea suferind de pe urma îmbolnăvirilor, erau forțate, sub amenințarea cu pedeapsa penală, să participe la campania de a avea mai mulți copii în folosul patriei, partidului și al conducătorului. S-au raportat cazuri în care, deși însărcinatele se îmbolnăvesc serios, nu li se permite avortul ori nu li se acordă tratament medical adecvat și, în consecință, ele mor. Pe de altă parte, adolescentele, eleve de liceu, sunt încurajate chiar să aibă copii nelegitimi, fiind recompensate de către stat pentru a fi contribuit astfel la construirea socialismului! În fond, ce mai contează familia, în comparație cu necesitățile și poziția conducerii, care totdeauna are dreptate?

Esența politicii lui Ceaușescu de creare a omului nou și a societății noi a făcut necesară distrugerea locuințelor particulare. De-a lungul șoselei ce înconjoară Bucureștiul și prin toată țara, se poate vedea cum casele țărănești sunt rase de pe fața pământului. În locul lor se construiesc - într-un ritm mereu mai lent decât se demolează casele vechi - blocuri, ca la oraș, care arată toate la fel și care, de obicei, oferă spațiu locativ insuficient. Ceea ce e mai important, totuși, e faptul că vitele umane sunt comasate în aceste blocuri, sub ochiul vigilent și controlul total al organelor de stat. Dependența se desăvârșește pas cu pas. Dar una din problemele principale este aceea că, iarna, săteanul-orășean nu mai poate face rost de un lemn de foc pentru încălzire și gătit, fiind astfel la cheremul statului, în privința consumului de gaz și curent electric.

Partidul comunist duce de mult timp o politică de distrugere a bisericilor. A procedat ca atare cu perseverență, în ultimele decenii. Câteodată, statul permite renovarea unor biserici selectate și chiar construirea altora, de ochii lumii, pentru a etala Occidentului libertatea religioasă și toleranța care, pasămite, domnesc în România. Aceasta servește unui scop dublu: o aparentă răsplătire a preoților și congregațiilor ce se supun și o lecție pentru toți ceilalți. Însă pretutindeni, de când comuniști au pus mâna pe putere, numărul bisericilor tuturor confesiunilor a scăzut în mod semnificativ. Cele 14 culte - cum le numește guvernul - "oficial recunoscute" sunt: Bisericile Armeană, Baptistă, Romano-Catolică, Evanghelică, Luterană (germană), Reformată (maghiară), Creștină de Rit Vechi, Evanghelică Penticostală, Evanghelică Presbiteriană Adventistă de Ziua a 7-a, Ortodoxă Română, Unită, religiile Mozaică și Islamică.

Biserica Ortodoxă Română dominantă, care suferă un declin prin pierderea de credincioși devotați, a pierdut numeroase biserici istorice, cu toate că este biserica cea mai favorizată din România. Catolicii (atât de rit latin cât și de rit bizantin) au avut de suferit și mai mult. Romano-catolicii, care sunt cu preponderență etnici minoritari, sunt controlați sever și libertățile lor sunt strict îngrădite. De asemenea, neoprotestanții, care în marea lor majoritate sunt români, sunt persecutați cu brutalitate, datorită succesului lor. În timp ce multe din bisericile lor au fost distruse, aprobările pentru clădirea unor biserici noi, ori de renovare, sunt extrem de rare. În cazul unor biserici congregaționale baptiste și penticostale, au trecut de la zece până la douăzeci de ani fără ca astfel de autorizații să fie eliberate.

Dincolo de politica tradițională a guvernului, noua practică are drept țel distrugerea unora dintre cele mai însemnate monumente istorice ale trecutului României. Această practică e perfect compatibilă cu scopul final al conducătorilor statului, din moment ce crearea noului om și a societăți necesită o nouă istorie. Un aspect central al acestei politici îl constituie demolarea clădirilor vechi, în centrul Bucureștiului, pentru a face loc noului complex al victoriei socialismului și domeniului lui Ceaușescu. Un element de neînlocuit, inestimabil, al patrimoniului României e ras de pe fața pământului, în București, ca să facă loc schemelor celor mai extravagante și egoiste proiecte ale lui Ceaușescu. Fără vreo considerație pentru valoarea istorică a clădirilor din zona de veche eleganță Rahova - Antim - Uranus, a Bucureștiului, planificatorii guvernului au spulberat vaste întinderi de case, biserici și alte clădiri, pe locul cărora, se construiește

un nou centru civic, numit de bucureşteni "Ceauşima", pentru a se realiza "trecerea de la societatea burghezo-moşierească la societatea socialistă multilateral dezvoltată", ca să utilizăm cuvintele lui Ceauşescu. (13)

Ultimele clădiri demolate au fost Sinagoga Spaniolă şi o biserică protestantă. Ultima sinagogă sefardică, Sinagoga Spaniolă, a fost distrusă la finele lui iulie 1986, iar cea mai mare biserică a adventiştilor de ziua a 7-a a fost demolată la începutul lui august. Felul în care Ceauşescu a ales momentul acţiunii - puţin timp după recomandările preşedintelui Regan făcute Congresului şi după aprobarea clauzei naţiunii celei mai favorizate pentru România pe încă un an - era tipic. Îndată după ce-şi prezintă faţa cea mai bună guvernului american, în fiecare primăvară, pentru a i se reacorda clauza, regimul lui Ceauşescu îşi bate joc de credulitatea legislatorilor americani, printr-o crasă violare a drepturilor omului şi prin înteţirea reprimării grupărilor religioase. Deşi toate acestea sunt documentate meticulos în faţa Congresului, an de an, până în 1987 puţini congressmeni şi-au dat osteneala să caute soluţii pentru schimbări.

Planul de distrugere a marilor monumente istorice, pus la cale, pasămite, pentru crearea noului centru civic al lui Ceauşescu, a stârnit indignarea unora din figurile de seamă ale intelectualităţii din Bucureşti. Unii istorici, arhitecţi şi arheologi români şi-au făcut auzit glasul, protestând faţă de planul de demolare. Lui dr. Dinu Giurescu, poate istoricul cel mai important al României (la începutul lui 1987 a depus cerere de emigrare), i s-au alăturat şi alţii la întocmirea memoriului care a fost trimis conducerii şi prin care cereau oprirea măsurilor de demolare a Mănăstirii Văcăreşti şi a Bisericii Mihai Vodă. (14) Giurescu, în calitatea sa de membru al Comisiei Centrale pentru Patrimoniul Cultural Naţional, a trimis copii ale documentului preşedintelui Ceauşescu, patriarhului Bisericii Ortodoxe Române Iustin Moisescu, doamnei Suzana Gâdea, şefa Ministerului Culturii şi Educaţiei, şi lui Petru Enache, secretar al CC al partidului comunist. Memoriul enumera detaliat motivele istorice, culturale şi arhitecturale care pledau pentru păstrarea principalelor valori ale patrimoniului cultural al României. Dând exemple ca dezvoltarea urbană în alte ţări comuniste, valoarea unică a istoriei româneşti a vechilor centre urbane şi importanţa istorică a patrimoniului arhitectural al României, Giurescu şi ceilalţi au făcut un apel elocvent pentru păstrarea monumentelor de neînlocuit ale trecutului românesc. Se accentua că Biserica Mihai Vodă, veche de patru secole, simboliza cele mai înalte

aspirații ale României din trecut și era însuși simbolul Bucureștiului. Iar Mănăstirea Văcărești era descrisă ca având o semnificație arhitecturală supremă pentru toți românii, arhitectura sa de tip sud-est-european reprezentând puterea creatoare a poporului român.

Intelectualilor români li s-au alăturat unii oficialii de la ambasada americană - în frunte cu Kiki Munshi și Ernest Latham - încercând să facă situația publică, în speranța revocării planului de demolare, de către guvern. Imigranții români din toată lumea și-au manifestat îngrijorarea, iar Radio Europa Liberă a difuzat apelurile. Dar, având în vedere planul diabolic al lui Ceaușescu de a-și făuri o Românie în propriu-i chip, balcano-stalinist, totul a fost în zadar. Lumii i s-a adus la cunoștință distrugerea comorilor culturale și istorice ale României, pusă la cale și în practică de un cult antiintelectual și anticultural. Poate că lumea va deslușì adevăratul scop al lui Ceaușescu în distrugerea patrimoniului unui întreg popor, care cuprinde monumente istorice importante, mari biserici și alte opere arhitectonice de mare valoare.

Persecuția religioasă este foarte răspândită. Chiar dacă unele confesiuni mici câștigă noi membri, starea generală este dezolantă. Numărul bisericilor este peste tot în declin, iar Biserica Ortodoxă dominantă - de multă vreme captivă a statului - își pierde credincioșii și influența. Biserica Romano-Catolică, ce are o poziție nefavorabilă și cuprinde cu precădere etnici maghiari și germani, își pierde membrii, prin emigrări, în aceeași măsură ca și bisericile luterană, calvină (reformată) și unită. Comunitatea evreiască s-a micșorat la mai puțin de 25.000 de membri și trei rabini - datorită emigrării - și încă mai are de a face cu publicări periodice de articole antisemite și cu atitudinea potrivnică a guvernului. Anumite restricții sunt impuse și înscrierilor la seminarele teologice. De obicei, nu se eliberează autorizații pentru construirea de biserici, demolându-se mai multe biserici decât sunt construite, iar multor pastori nu li se dă autorizație de practicare. Bisericile se află sub controlul Departamentului Cultelor, al cărui director este un ateu declarat și membru de partid fără vreo simpatie pentru religie. În general, statul nu permite credincioșilor să devină membri ai partidului comunist ori ai noii clase de figuri-cheie în domeniile culturii și științei. În școli, copiii credincioșilor creștini o duc mai greu și majoritatea căilor spre realizare le sunt barate.

Membrii activi ai bisericilor sunt discriminați în moduri semnificative. Nu pot deține posturi de importanță, cum ar fi șefi de echipă în fabrici, cadre didactice sau președinți de cooperativă.

Aceasta reiese cât se poate de clar din rezoluția cu numărul 2508 a Institutului de Cercetări a Cauciucului și Maselor Plastice din București, datată 15 februarie 1982, și din rezoluția cu numărul 588 a Inspectoratului Școlar din București, datată 24 noiembrie 1980. În baza rezoluției, Ilie Dumitru a fost găsit "vinovat de încălcare flagrantă a eticii socialiste și de comportament politico-moral ce nu cadrează cu calitatea de șef de echipă" (art.64, alin. 1, litera t, a legii nr. 5/ 1978). Apoi, în baza art. 17 al legii nr.6/1977, care reglementează îndatoririle și rolul șefului de echipă, Ilie Dumitru "trebuia să-și dovedească autoritatea politică și morală în mijlocul colegilor, iar activitatea sa în cadrul cultului baptist este incompatibilă cu funcția sa". Din motivele arătate mai sus, prin rezoluție i se desfăcea contractul de muncă la atelierul de prototipuri. (15) În mod similar, rezoluția 588 prevedea demiterea lui Daniel Stăuceanu din funcția sa de profesor de muzică la școala generală nr.180 (sectorul 1, București) a Ministerului Educației și Învățământului, conform ordinului 4198/ 1980, art.11 și 37 ale legii nr.6/1969, fiindcă "făcând cerere de părăsire definitivă (sîc!) a țării, nu mai întrunește condițiile necesare educării elevilor". (16) Abia după patru ani a primit Stăuceanu pașaportul, și în tot acest răstimp el a rămas șomer.

Un exemplu grăitor de dispreț manifestat de către regimul din România atât față de religie, cât și față de aderarea la tratate și acorduri precum și față de naivitatea Departamentului de Stat este acela al bibliilor. Publicațiile religioase, inclusiv bibliile, sunt o raritate. Aceasta constituie o problemă pentru toate grupurile religioase din România, dar cel mai mult sunt afectați protestanții, deoarece ei nu au o editură, cum are Biserica Ortodoxă oficială. Iar tocmai protestanții, cu înclinațiile lor evanghelice și cu activități religioase zilnice care gravitează mai mult în jurul Bibliei, au nevoie mai ales de Sfintele Scripturi. După cereri repetate și presiune continuă din partea Vestului, guvernul român a fost de "acord" să permită Alianței Mondiale a Reformaților trimiterea a circa douăzeci de mii de biblii, Bisericii Reformate (predominant maghiare, din centrul Transilvaniei). Acest acord a constituit un element important în discuțiile preliminare, care în cele din urmă au condus la acordarea clauzei națiunii celei mai favorizate României. Oficialitățile române făceau aluzie, câteodată, la acordul privitor la importul de biblii, drept dovadă de "bună credință" față de grupurile religioase și minorități.

Conform acordului, în 1972 și 1981, au avut loc două expedieri de biblii. Dar bisericile au primit sub 200 din totalul de 20.000 de

biblii. În schimb, fragmente ale acestor biblii au apărut ca hârtie de toaletă fabricată la o întreprindere din Brăila. Reverendul Alexander Havadtöy, de la Universitatea Yale, a întocmit o documentație amănunțită a acestei blasfemii. (17) În structura hârtiei de toaletă, din care unele mostre au ajuns în Occident, se distingeau fragmente de text biblic scris cu caractere identice cu cele folosite la tipărirea bibliilor expediate în România. Mostrele de hârtie și expertiza grafică au fost dezvăluite la conferințe de presă, în Statele Unite, la una din ele luând parte eu însumi, și anume în Camera Reprezentanților a Congresului, în vara anului 1985. Atunci au participat, alături de dr. Havadtöy și de mine, mai mulți membri ai Congresului și senatori, precum și lideri ai unor grupări religioase și de apărare ale drepturilor omului.

Alianța Mondială a Bisericilor Reformate și-a exprimat îngrijorarea, într-o scrisoare adresată mie și redactată de un reprezentant oficial al comitetului executiv al Alianței și al Bisericii Presbiteriene a Statelor Unite. Acesta mi-a relatat că "Alianța Mondială a Bisericilor Reformate era coordonatoarea acțiunii de plasare a celor 20.000 de biblii în mâinile reformaților din România. ... Sper că vom putea organiza o acțiune de protest formal adresat nu numai guvernului României, dar și guvernului S.U.A., pentru continua ignorare, în cadrul adoptării politicii față de România, a acestui gen de acțiuni". Nu puteam decât să fiu de acord cu el. A adăugat că era foarte îngrijorat de abuzul de încredere: "Bibliile pot fi înlocuite, iar lui Dumnezeu nu i se pot aduce daune prin asemenea desacralizări umane. Dar eu slujesc o organizație onorabilă, care a negociat cu încredere, iar angajamentele asumate față de această organizație au fost încălcate".(18) Ca la atâtea alte asemenea incidente, Departamentul de Stat se complăcea într-un comportament greoi, afundându-se într-un labirint de atitudini nehotărâte și conciliatorii. Pe de o parte, inițial el nu a reacționat, fiindcă nu putea crede că românii ar face așa ceva. Pe de altă parte, lipsa de experiență și voință de a întreprinde investigații proprii, fără îndoială a lăsat ca întreaga afacere să ia drumul pasivității. Astfel, atât în ceea ce privește semnificația cât și simbolismul, Departamentul de Stat nu a zis practic nici pâs.

Cât timp am fost ambasador la București, mi-am dat silința să mă ocup de penuria de publicații religioase și biblii. Totul a început de la scrisoarea doamnei Ted Warren din Jackson, statul Mississippi. Doamna Warren citise în ziarul *Mississippi Baptist* că recent numitul ambasador în România aparținea de Biserica Baptistă din Carolina

de Nord. Mi-a expediat la București sute de biblii de format foarte mic, cuprinzând atât numai Noul Testament cât și pe amândouă într-un volum, tipărite în limba română. În scrisoare, ea nota: "Cunosc condițiile din România; după ce v-am citit scrisoarea, știu că dumneavoastră Îl iubiți pe Dumnezeu și aș aprecia foarte mult dacă ați accepta aceste biblii ca un dar din partea unei baptiste și creștine, care are aceeași dorință ca și dumneavoastră, să ajutăm poporul român să-l cunoască pe Iisus Hristos, ca Domnul și Mântuitorul lor". (19) Alte biblii și literatură religioasă au fost trimise de Misiunea Biblică Est-Europeană, de sub direcția lui Ruud van Dijk, cu sediul la Roosendaal, Olanda. Am deschis cutiile, pe masa de lucru din biroul ambasadei, am scos bibliile și celelalte publicații și le-am introdus în plicuri mari. Mai multor funcționari din cadrul ambasadei, care au manifestat solicitudine, le-am împărțit aceste plicuri, pentru ca ele să fie distribuite credincioșilor din țară, după cum credeau ei de cuviință.

În plus, soția mea Betty s-a angajat prima să coordoneze distribuția în București. Unii dintre cei vizitați ne erau prieteni de mai demult, iar altora li se făceau vizite la recomandările unor americani. Încercând să contribuie la reducerea mizeriei în care se zbăteau îndeosebi cei mai în vârstă, Betty împărțea carne, lapte, cafea și fructe, precum și vitamine și aspirine. Ea le mai aducea și scrisori din partea prietenilor americani sau a rubedeniilor. Ocazional, lucrătorii ambasadei ajutau și la trimiterea de medicamente românilor disperați care, ori erau în domiciliu forțat , ori erau supuși presiunilor de tot felul. Colegul DCM Frank Corry, bunăoară, a distribuit medicamentele necesare, care au fost expediate, la finele lui 1984, de către organizația Christian Response International, disidentului român din Sibiu, Traian Dorz.

E izbitor până la ce nivel a ajuns maniera în care regimurile comuniste se folosesc de grupările religioase din Vest. Părintele Caciu și alții au documentat căile prin care Biserica Ortodoxă Română reprezintă cauza regimului de la București, prin intermediul Consiliului Mondial al Bisericilor. (20) Și cu toate dovezile obținute cu privire la moartea părintelui Géza Pálfi, dintre care multe au ajuns în posesia Bisericii Romano-Catolice din Roma, Vaticanul a preferat să treacă cu vederea complicitatea guvernului român la moartea preotului . Era clar că Vaticanul dorea să mențină posibilitatea unor negocieri care să îmbunătățească situația Bisericii Catolice din România, considerând că aceasta este mult mai importantă decât ridicarea unor noi probleme cauzate de moartea lui Pálfi. În condițiile în care Biserica Ortodoxă

din România joacă activ rolul de agent al regimului din București și Biserica Romano-Catolică, pe plan oficial, e reticentă, e firesc să existe unii preoți și laici ai ambelor biserici care luptă împotriva guvernului și plătesc prețul pentru această atitudine. Grupările neoprotestante, ca baptiștii, penticostalii și adventiștii, au fost în mod caracteristic cei mai declarați adversari ai comunismului. Dar chiar și aceste biserici sunt scindate în grupuri oficiale și neoficiale, adesea în clandestinitate. Era dureros să văd chiar pe reprezentanții propriei mele confesiuni "conservatoare", Convenția Baptistă de Miazăzi (SBC), fiind manevrată de Ceaușescu.

La o întâlnire ce a avut loc în biroul meu, la 10 ianuarie 1985, am aflat de sprijinul *de facto* acordat de SBC Bucureștiului. Paul Thibodeaux, reprezentant SBC al Consiliului Misionar pentru Străinătate, cu sediul la Viena, mi-a relevat că SBC plătise 21.000 de dolari într-un an și jumătate, pentru o biserică de limba maghiară, din Târgu Mureș. De asemenea, se mai plătiseră 50.000 de dolari pentru renovarea Seminarului Baptist din București. Altă sumă, de 21.000 de dolari, depusă în 1983 într-o bancă guvernamentală, nu a fost distribuită. Thibodeaux a primit un răspuns evaziv tipic, spunându-i-se că funcționarii de competență, cu care el fixase rata de schimb valutar de 18 lei la dolar, nu mai erau în funcții. În pofida acestei experiențe și fără a ne cere sfatul, el a mai depus și suma de 30.000 de dolari, neprimind în schimb vreo promisiune din partea română că fondul se va distribui. Aceasta a survenit după ce guvernul român înghețase fondul anterior depus.

Reprezentantul SBC a preferat să negocieze cu oficialitățile comuniste române, în mod necugetat, neluându-și măsuri de protecție juridică. Mi-am notat în jurnal și am scris oficialităților baptiste americane că "adevărații credincioși, care se sacrifică cel mai mult și nu vor să-și compromită conștiințele și convingerile prin conlucrarea cu statul, ceea ce ar însemna, de fapt, să fie astfel folosiți de partidul comunist și de Securitate, merită sprijinul nostru - deci nu merită să fie abandonați ori ignorați". Încheiam prin a nota că "a negocia exclusiv cu colaboratorii ori cu oficialii regimului reprezintă o prioritate greșit pusă". Chiar dacă suma de bani era minusculă, în comparație cu subsidiile acordate de guvernul S.U.A. Bucureștiului, prin intermediul clauzei națiunii celei mai favorizate, era vorba de principiu. Punctul meu de vedere, pe care mi l-am și exprimat, este că a fost înșelată încrederea milioanelor de baptiști care au făcut donații misiunilor din străinătate, ca de exemplu Lottie Moon și alții, care au

organizat colecte destinate acestui scop, în cadrul bisericilor (SBC). Am adus cazul la cunoștința SBC-ului, prin reprezentanți oficiali baptiști, trimițându-le și documente în legătură cu persecuția religioasă. Convenția Baptistă a Carolinei de Nord a SBC a adoptat, în 1985, o rezoluție asupra libertății religioase în țări ca România, care, printre altele, prevedea: "Să fie un lucru bine stabilit că noi ne îndemnăm oamenii să se roage pentru aceia din toată lumea care îndură persecuții pentru convingerile și practicile lor religioase". (21)

De asemenea, deosebit de dezolantă a fost maniera în care reprezentantul reverendului Billy Graham pentru Europa de est, dr. Alexander S. Haraszti, a pus în scenă vizita lui Graham în România. Timp de trei ani, premergători cruciadei lui Graham în România, Haraszti a vizitat Bucureștiul de mai multe ori, oprindu-se, de obicei, la ambasada americană. Haraszti a creat impresia celor de la ambasadă, care au stat de vorbă cu el, că este un șmecher interesat doar de înscenarea unui mare spectacol egocentrist. De fapt, el a încercat să-i depășească pe cei mai înrăiți diplomați concesionari, întrecând măsura în a intra în favorurile comuniștilor. La 18 aprilie 1983, am scris că Haraszti se mai arăta încă disperat, în dorința sa de a primi invitațiile comuniste. La 2 august 1982, notasem în jurnalul meu că dr. Haraszti părea inconștient, viclean și o rușine pentru Billy Graham.

Unele dintre cele mai incredibile lucruri pe care le-a rostit aveau de a face cu situația religioasă din România și cu atitudinea lui Billy Graham față de statele comuniste, bisericile lor și disidenții religioși. Potrivit lui Haraszti, baptiștii din România aveau libertatea de a-și practica credința. Fiindcă Billy Graham considera Biserica Ortodoxă ca fiind adevărata biserică în România, politica lui era una de sprijin pentru biserica națională. Principalele obiective ale lui Graham, spunea Haraszti, era să predice Evanghelia și să întărească relațiile dintre București și Washinton. El nu voia să sprijine disidenții ori bisericile minoritare. Cel mai semnificativ aspect era acela că Graham nu avea nici un interes față de radicali (citește disidenți, pe care nici nu i-a întâlnit) ca Alexandr Soljenițîn, Aurel Popescu sau Iosif Țon, ci față de conducătorii "cultelor" numiți oficial de guvernul comunist. Mi-am exprimat dezamăgirea față de ceea ce spunea Haraszti și mi-am explicat propriile vederi asupra situației religioase din România. Probabil că nu este nici o coincidență că excursia lui Billy Graham în România nu a avut loc decât la câteva luni după ce am plecat din funcția de ambasador.

Înainte de vizita sa în România, Billy Graham mi-a telefonat

la 13 august 1985 şi am avut o discuţie de o jumătate de oră. În mod amical i-am spus că vizita lui ar putea fi plină de semnificaţie, dacă se întâlnea cu disidenţii religioşi şi "neoficiali" ai bisericilor disidente şi dacă nu dădea curs rutei oficiale fixată de guvernul comunist român. Desigur, Bucureştiul vroia să profite de vizita lui Graham, pentru a arăta lumii că în România există libertate religioasă şi avea să controleze vizita, prin limitarea ei la biserici oficiale alese pe sprânceană. Graham mi-a răspuns că el înţelegea intenţiile regimului de la Bucureşti şi ce semnale ar putea fi emise de această vizită. Avusese discuţii cu unii conducători neoprotestanţi care emigraseră recent din România şi astfel avea o idee despre întreaga scenă. Şi-a mai exprimat intenţia să vorbească încă o dată cu mine, înainte să pornească la drum, dar aceasta a fost ultima conversaţie avută până azi. Dacă avem în vedere diverse rapoarte despre vizita sa în România, citite de mine, excursia lui Graham s-a soldat şi cu rezultate bune, şi cu rezultate proaste. Cea mai bună relatare este poate scrisoarea deschisă *samizdat* a unui baptist român către Billy Graham, publicată în *Religion in Communist Lands* (Religia în ţările comuniste). Autorul român scria că vizita lui Graham în sine era o binecuvântare şi "cel mai mare miracol public cu care am avut de a face în condiţiile de dictatură politică şi socială a regimului comunist din România". În acelaşi timp, el susţinea că Graham contribuise, în mod nefericit, la menţinerea clauzei naţiunii celei mai favorizate pentru România şi că o mare parte a costului turului întreprins de Graham era imputat grupărilor religioase din România, cu toate că Graham îl plătise el însuşi. Autorul încheia subliniind că Graham a adus în mod gratuit un omagiu politic regimului din România, prin aceea că şi-a inclus, în introducerile la mesajele sale, puncte cu conţinut social şi politic, care îi preamăreau pe conducători şi religiozitatea poporului, dar sfătuiau pe toţi românii să stea la locul lor în România şi să nu caute să emigreze în S.U.A. (22)

Situaţia evreilor din România este practic unică în lumea comunistă, fiindcă Ceauşescu a făcut o târguială cu Israelul, să le dea voie evreilor să emigreze în Israel, în schimbul unei sume pe cap de emigrant. Israelului i se îngăduia, de asemenea, să aibă o ambasadă la Bucureşti, ceea ce era, de fapt, în beneficiul Moscovei, care nu avea ambasadă israeliană. Înainte de cel de al doilea război mondial, în România Mare trăiau aproape un milion de evrei, dar acest număr s-a înjumătăţit în urma pierderilor postbelice de teritorii. În orice caz, evreii au jucat un rol important în istoria României, în secolele al

XIX-lea şi XX-lea. În anul 1987, mai rămăseseră circa 25.000 de evrei, majoritatea lor fiind în etate. Majoritatea celor rămaşi în România o duc mai bine decât românii de rând, din cauza asistenţei de care se bucură din partea unor grupuri din Statele Unite şi Israel. În ciuda scăderii numărului lor, existau-rapoarte periodice asupra unor publicaţii antisemite. Cele mai multe atacuri tipărite, de acest gen, mi-au fost aduse la cunoştinţă de rabinul-şef din România, Moses Rosen. Au fost şi rapoarte cu privire la profanarea unor cimitire evreieşti, iar, mai recent, despre distrugerea de sinagogi. Unele cazuri individuale de emigrare a unor evrei au fost foarte dificile.

Conform tradiţiei, al doilea diplomat ca rang din ambasada Statelor Unite funcţiona şi ca om de legătură cu comunitatea evreiască din Bucureşti. Dar cu toţii aveam legături strânse atât cu comunitatea evreiască, cât şi cu ambasada Israelului. Personal, mă întâlneam deseori cu ambasadorul israelian şi cu rabinul Rosen şi am luat parte la festivităţi speciale ale comunităţii evreieşti. Una dintre ceremoniile de la sinagoga principală din Bucureşti la care am participat a fost ieşită din comun, la 15 iunie 1984, când l-am suplinit pe laureatul premiului Nobel pe 1986, Elie Wiesel, cu ocazia comemorării Holocaustului. Wiesel a ajuns târziu la Bucureşti, dar mi-a cerut să dau glas unei părţi a alocuţiunii sale. Am citit în numele său: "Atât de mult aş dori să fiu cu voi pentru a comemora moartea atâtor mii... Am cunoscut pe acei evrei din Transilvania ; am făcut parte dintre ei... Aşa de mult aş vrea, alături de voi, să comemorez şi vieţile şi cântecele şi moartea lor astăzi - nu fiindcă vrem să îi plângem; e prea târziu pentru plâns. E pentru că trebuie să ne amintim, ca să nu fim uitaţi noi înşine."(21)

Majoritatea poporului nu are voie să călătorească liber peste hotare, de teama emigrării ilegale. Guvernul duce o politică oficială antiemigraţie. Anual, Bucureştiul permite emigrarea a circa 11.000 de etnici germani şi 1.000 de evrei, în mare măsură pentru că, pentru aceştia, guvernele Germaniei de vest şi al Israelului plătesc valută forte. Tot anual, circa 2.500 până la 3.000 de români primesc aprobarea de emigrare în SUA, aceasta reprezentând o clauză a acordului comercial americano-român din 1975, afectat şi de amendamentul Jackson-Vanik. De fapt, unii români primesc aprobarea de plecare la schimb, pentru clauza naţiunii celei mai favorizate, care aduce regimului beneficii financiare şi economice substanţiale.

Dar majoritatea zdrobitoare a românilor nu poate emigra. Iar cei mai mulţi dintre cei ce încearcă să emigreze plătesc un preţ greu.

Primeam mii de scrisori de la români, româno-americani şi americani interesaţi, care descriau dificultăţile cu care luptau cei ce voiau să emigreze (chiar şi la doi ani după plecarea mea din Bucureşti, mai primeam scrisori şi telefoane săptămânal, cu cereri de ajutor în privinţa emigrării). Iată o scrisoare tipică, adresată senatorului Howard Baker de către un american care s-a însurat cu o româncă şi care a făcut încercări, între 1980 - 1983, să-şi aducă soţia şi pe fratele acesteia, în America. Autorul scria că, după ce făcuse cererea de emigrare:

> "Trăiau în înfricoşare şi nesiguranţă. Sanda a fost retrogradată din funcţia de programator analitic pentru sisteme cu aplicaţie în inginerie, pentru a deveni o simplă funcţionară, drept pedeapsă pentru că vrea să plece. Gheorghe e periodic ameninţat şi tracasat la serviciu. De patru ori li s-a respins aprobarea de emigrare, fără nici un motiv. Ei nu mai pot suporta cheltuielile de regie, dar, din cauza cererii lor de a părăsi România, ei nu-şi pot vinde apartamentul ori să-l schimbe cu altul mai mic. În repetate rânduri au fost interogaţi şi intimidaţi, ca să renunţe la cerere. Copiii, în vârstă de nouă şi de unsprezece ani, cresc într-o atmosferă de zăpăceală şi nesiguranţă." (24)

Alte cazuri erau şi mai tragice. În martie 1985, ambasadei i s-a adus la cunoştinţă că un solicitant s-a sinucis. Doamna Georgeta Rugan ne-a informat ambasada că soţul ei s-a sinucis, din disperare că nu putea părăsi ţara mai repede. Soţii Rugan făcuseră cerere de emigrare, prin ambasada S.U.A., încă din februarie 1983 şi fuseseră puşi pe lista de vize de emigrare. Ei făceau parte din categoria a cincea de aprobări şi, în consecinţă, au fost avertizaţi că aşteptarea putea fi îndelungată. Mii de români emigrează ilegal în fiecare an şi mulţi sunt împuşcaţi, când încearcă să treacă frontiera cu Iugoslavia, cu destinaţii occidentale.

Studenţii sunt instruiţi să se ţină la distanţă de mica bibliotecă a ambasadei americane (USIS), să ocolească şi să-i ignore pe studenţii şi profesorii străini şi să nu înveţe limba engleză. Engleza a luat locul limbii franceze, care era cea mai populară limbă străină. Dar regimul a restrâns drastic studiul englezei. Românii neautorizaţi sunt avertizaţi să nu lege prietenii cu occidentali. Regimul se teme cel mai mult de ceea ce ar putea povesti românii, străinilor, despre realitatea traiului lor. De aici provine necesitatea de a urmări toate mişcările lor. Şi, desigur, românii ştiu şi observă că străinii sunt permanent

supravegheați de Stat, ceea ce constituie încă un factor de intimidare. Pe bună dreptate, românii bănuiesc că fiecare casă ori apartament, unde sunt cazați străinii, au microfoane, la fel ca și camerele de hotel, mesele restaurantelor și automobilele. Românul îți va arăta floarea din glastra de pe masa de restaurant, zicând că îndărătul fiecărei flori se află un "Philips", adică un microfon. În afară de aceasta, ei consideră că americanii sunt filați și telefoanele lor ascultate. La urma urmei, în multe publicații, cum ar fi cartea lui John Barron, *KGB*, s-a confirmat că un diplomat american de rang, aflat la București avea o astfel de instalație de ascultare în propriii pantofi, introdusă de lucrătorii de la rezidența sa. În consecință, atunci când românii se întâlneau cu străinii, mereu se arunca o privire peste umăr și se vorbea doar în șoaptă, în afara încăperilor.

Când vizitatorul american sau occidental se apropia prea tare de localnici, ori era pe punctul de a se împrieteni cu ei, el putea fi avèrtizat să rupă legătura, ori risca să fie dat afară din țară. Un astfel de avertisment a primit un funcționar al ambasadei noastre, în timp ce eram ambasador la București. Donald Kyer, un pastor baptist din Statele Unite, a fost, de fapt, declarat *persona non grata*, în decembrie 1984, probabil datorită contactelor sale multiple cu creștinii localnici.

Aceasta este România lui Nicolae Ceaușescu. Cine este omul acesta, care de două decenii accelerează distrugerea trecutului și care conduce personal întregul spectacol, fiind asistat de membri ai familiei sale?

CAPITOLUL 5

NICOLAE CEAUȘESCU - NEBUNUL FAVORIT AL WASHINGTONULUI

Nicolae Ceaușescu este conducătorul României de peste douăzeci de ani, ceea ce îl plasează printre conducătorii comuniști aflați cel mai mult timp la putere. Ceaușescu, ca și Iosef Stalin, Kim Ir Sen sau Mao Te Dun, nu este o aberație, ci, mai degrabă, rezultatul logic al unui sistem care concentrează întreaga putere în mâinile câtorva membri de partid. Principalele calități cerute unui lider comunist sunt abilitatea de a trișa, de a supraviețui și de a-și zdrobi oponenții. Este foarte necesar să cauți și să controlezi, fără scrupule, toate căile posibile spre putere, deoarece principala cerință a comunismului este păstrarea acestei puteri. E limpede, Ceaușescu posedă aceste calități. În plus, el a făcut treptat un zeu din sine însuși, atât în mintea sa, cât și prin pretențiile asupra supușilor săi. Și, într-adevăr, supuși și nu cetățeni este termenul corect, deoarece poporul lui este ținut sub dominație și în stare de dependență. Acești oameni nu sunt membri ai unei națiuni ce se bucură de privilegii, drepturi și de protecția legilor. Ceaușescu pretinde o vasalitate aproape absolută. Zeificarea cultului familiei sale este echivalentă numai cu aceea a prietenului său din Coreea de Nord. Ceaușescu a pretins să se arate că toți cei 73.027 de "alegători" din circumscripția în care era candidat, la alegerile aranjate din martie 1985, l-au votat pe el. Și așa s-a și petrecut. De asemenea, realegerea unanimă a lui Ceaușescu de către Marea Adunare Națională - simulacrul său de parlament -, în martie 1985, s-a petrecut în condiții în care el a fost copleșit cu onoruri regale, adică sceptru și eșarfă.

La toate ocaziile deosebite sunt expuse portrete uriașe ale sale, care arată de obicei un bărbat mai tânăr cu vreo douăzeci de ani, cu părul negru, nu cărunt. Alte portrete de-ale lui sunt expuse în fiecare clădire guvernamentală, ca și în multe magazine și întreprinderi. Orice cuvânt pe care-l îngână, cărțile sale roșii (unele dintre ele sunt roșii,

dar altele au coperți albe) pot fi găsite în orice librărie din țară. Afișele, lozincile și pancardele, care declară "Trăiască Ceaușescu", precum și poemele, care îl laudă drept cel mai iubit fiu al țării și-l plasează printre zei, sunt omniprezente. La întrunirile guvernamentale și cele ale partidului comunist, Ceaușescu este venerat prin scandări prelungite. Înspăimântător este însă faptul că el crede că aplauzele respective sunt adevărate. De fiecare dată când le primește, el este încântat de ele, vânturând la început din mână și zâmbind prostește. Dacă începe un discurs - maraton dând din mână și cu un zâmbet forțat, acesta este continuat cu un zâmbet hotărât și cu mâinile împreunate deasupra capului - în stilul lui Nixon. Nu se face nici un efort pentru a se opri aplauzele dirijate și de bună seamă că acestea nu ar începe deloc dacă oamenii săi nu ar ști că el le dorește. Omagierea lui și a familiei sale - în emisiunile de radio și televiziune, publicații de tot felul, în timpul vizitelor la aeroport și în oraș ale demnitarilor străini și în toate "vizitele de lucru" în localități din țară sau în piețe, care par să se continue la nesfârșit -în genul campaniilor electorale-, este pretinsă să aibă loc nonstop, de-a lungul și de-a latul țării.

Ceaușescu arată foarte obișnuit. Este scund și are părul negru (adică îl avea, înainte de a încărunți), ochii negri și trăsături faciale aproape neplăcute. Se ține drept, în ciuda vârstei și afecțiunilor sale. Probabil că suferă de un complex de inferioritate napoleonic, din cauza înălțimii sale, ceea ce îi cere să-l compenseze în alt fel. În mod sigur, el prezintă aproape simultan două personalități. Pe de o parte, la prima vedere, el apare drept simplul cizmar de origine țărănească, cu o educație școlară limitată, așa cum a fost de multe ori prezentat. Manierele stranii pe care le afișează la dineuri pot spune mai mult despre originea, decât despre caracterul său. Ca și fostul său ministru de externe, Ștefan Andrei, își soarbe zgomotos supa și chiar mai mult, el a folosit fața de masă drept șervet. Înghite mâncarea aproape instantaneu, pe nemestecate. Se dă o atenție obsedantă faptului ca servitorii să poarte mănuși, controlului alimentelor și stropirii plantelor împotriva bacteriilor sau otrăvii. Pe de altă parte, la o observație mai apropiată și mai profundă, aptitudinile lui devin evidente. În cursul unei discuții lungi, iese la iveală caracterul său inchizitiv, șiret.

Probabil că Ceaușescu și fostul președinte Nixon sunt prieteni și se admiră reciproc, deoarece ambii au o atracție asemănătoare pentru putere, pentru luarea și păstrarea acesteia. Nixon a jucat un rol de seamă în ceea ce privește acordarea clauzei națiunii celei mai favorizate României și are o considerație deosebită pentru Ceaușescu.

Evident, acestea au început atunci când Ceaușescu - dintotdeauna globetrotter și gazdă a invitaților la București - l-a primit bine pe Nixon, în România, în 1967, înainte ca aceasta să fi fost ales președinte și pe când părea că se află la pământ din punct de vedere politic. Nixon și-a amintit de invitația respectivă și de covorul roșu întins la București. Iar atunci când Nixon a devenit primul președinte american care a vizitat România comunistă, i s-a oferit o primire de erou, înscenată de Ceaușescu. Bineînțeles că românii s-au bucurat în mod sincer, primindu-l pe cel care, pentru ei, simboliza America. Nixon și Kissinger au fost convinși, aparent, că în Ceaușescu se poate avea încredere. Ei credeau că astfel se pot folosi de el. În realitate, el s-a folosit de ei. De-a lungul anilor, Nixon a rămas în contact cu Ceaușescu și chiar a călătorit în România, în 1982. În timpul acelei vizite eu mă aflam la Washington, așa că nu am fost personal de față.

Nixon și-a exprimat stima sa față de Ceaușescu în declarații, cărți și scrisori. De exemplu, în ianuarie 1983, Nixon i-a trimis o scrisoare de felicitare, cu ocazia zilei de naștere. În scrisoare, o copie a căreia mi-a fost transmisă împreună cu originalul, care trebuia dat mai departe, Nixon îi scria lui Ceaușescu ca unuia dintre cei mai mari lideri ai lumii și care ar duce, într-adevăr, o politică externă independentă. Când am văzut scrisoarea lui Nixon către Ceaușescu, mi-am notat că, oricine care poate spune astfel de lucruri: 1) nu-l cunoaște pe Ceaușescu; 2) trebuie să fie deosebit de recunoscător pentru modul în care a fost primit la București, ceea ce nu este cazul în alte locuri; și 3) trebuie să fie convins că acumularea, impunerea și abuzul necontolat de putere sunt egale cu măreția. Oricum, în ceea ce mă privește, acțiunile lui Nixon au scăzut mult după această scrisoare.

Dincolo de dragostea pentru putere, Ceaușescu îi intimidează pe cei care vin în contact cu el. Este ușor de văzut de ce el este tot mai urît de popor și de ce aceia care sunt în jurul lui îi poartă resentimente. El ia toate deciziile de unul singur și nu are încredere în nimeni. Se ajunge la asemenea extreme, încât el ia decizii care implică toate aspectele vieții din România.

Se știe că Ceaușescu își bagă nasul, practic, în fiecare decizie, până la acelea privind relația dintre țărani și sat, și aceasta într-o țară cu dimensiunile Oregonului și cu o populație de 23 de milioane. De exemplu, el a ordonat executarea muncitorilor și țăranilor pentru furtul de carne din abatoare și de cereale din cooperativele colective, a dispus deconectarea curentului în spitale, ceea ce a ucis copii în incubatoare, chipurile drept măsuri de economisire a energiei și, de asemenea, a

luat măsuri împotriva unor lideri religioși, ceea ce a dus la moartea mai multor pastori baptiști, catolici și penticostali.

Dar probabil că obsesia de a păstra controlul asupra a tot ce se întâmplă și de a-și exercita superioritatea în tot soiul de probleme îi exprimă cel mai bine nebunia. Se știe că el zbura cu elicopterul prin țară și cobora pe la câte o colectivă, pentru a le spune țăranilor cum să cultive pământul. Ce se poate spune despre un lider politic care se crede obligat să spună țăranilor cât de distanțat trebuie să însămânțeze brazdele de grâu și care a spus unora că acestea trebuie să fie la distanță de circa 50 de centimetri, în loc de circa 1 metru, pentru a dubla producția? Rezultatul final a fost o pierdere dezastruoasă din recolta de grâu, în anul respectiv, față de cel precedent.

Așa cum a arătat Pacepa, Ceaușescu are talentul de a spune partenerului său ceea ce acesta vrea să audă. Totodată, el își face conștiincios temele de casă, învățând tot ce se poate ști despre cei cu care se întâlnește. El încearcă să fie mereu înaintea partenerului de discuție și să-l impresioneze cu multele lui cunoștințe despre o droaie de fapte și detalii privitoare la evenimentele mondiale. Cunoștințele lui sunt înfrumusețate și făcute mai impresionante de capacitatea lui de a cita cele mai noi fraze ale liderilor cei mai importanți din lume. Puțini dintre șefii de stat circulă atât de mult cât Ceaușescu, sau primesc atâția vizitatori, ceea ce face parte din rolul său de lider politic important, în linia lui Tito. Astfel, el poate să-și presare conversația cu citate din Arafat, Khaddafy sau Mubarak. Fără îndoială, el este inteligent, în sensul că are posibilitatea de a reține fapte și detalii, are o memorie bună și capacitatea de a se exprima în mod ambiguu. În acest fel, el poate lăsa lumea să ghicească ce vrea să spună într-adevăr. Dar a-l privi cum repetă perpetuu aceleași teme generale înaintea unor oficialități americane, care de cele mai multe ori le aud pentru prima oară și se lasă astfel impresionați, duce la diminuarea respectului față de creativitatea sau cunoștințele lui profunde.

O parte din succesul lui Ceaușescu față de occidentali provine, fără îndoială, din faptul că studiază psihologia adversarilor săi și le apare acestora altfel decât ceilalți lideri comuniști. Aceasta a fost, de la bun început, o parte din planul de joc al lui Ceaușescu. Unii observatori occidentali s-au referit la farmecul și umorul cu care a reușit să marcheze puncte contra partenerilor săi americani. Este limpede că este vorba de glumele pe care le face periodic, când își contrazice partenerul în timpul discuției, sau de diverse exclamații pe care el le crede pline de umor. Când Al Haig i-a spus lui Ceaușescu

că Reagan nu intenționa să pedepsească guvernul lui Jaruzelski, Ceaușescu a dat din mână și a spus: "În acest caz ajutați-l, nu-l pedepsiți". De asemenea, Ceaușescu a răspuns afirmației lui Haig că Statele Unite sunt o țară născută prin revoluție, spunând: "Marx a spus că Lincoln a fost un președinte al muncitorilor". Ceaușescu a râs și atunci când a spus: "România este pentru libertatea religioasă și are 14 culte cu șase reprezentanți ai acestora în parlament, fiind astfel avansată față de Statele Unite". Totuși, este foarte clar că în mintea lui el este cumplit de serios în această privință. Cu toate acestea, comparat cu fețele de piatră ale altor șefi de țări comuniste, Ceaușescu poate să pară că ar avea umor.

Există, totuși, o caracteristică care îl trădează pe Ceaușescu, în timpul conversațiilor. El are obiceiul de a se bâlbâi, în special când pare să fie sub tensiune, sau trebuie să asculte vreo critică. Drept răspuns la cuvintele dure ale unui oficial american - trebuie să recunoaștem că asta nu s-a întâmplat prea des - vocea i-a devenit metalică și gura i s-a mișcat fără să scoată vreun sunet. Aceasta se petrece în mod invariabil atunci când este iritat și nu se simte în largul lui. Atunci poate deveni epic, mișcându-și brațele și perorând, drept pedeapsă. De asemenea, el se îmbibă în așa hal cu laude și aprecieri pozitive, încât poți să-i vezi *ego-ul* umflându-se ca un balon, sub ochii tăi.

În opinia mea, atunci când ai de a face cu Ceaușescu (sau cu un alt șef comunist asemănător) este important să fii conștient că în mintea lui unicul obiectiv este acela de a duce mai departe stăpânirea și țelurile comunismului. De aceea, orice înțelegere va semna, va fi numai în interesul său. La fel de important este ca atunci când stai de vorbă cu Ceaușescu să-ți amintești faptele lui. Ar trebui să ne deschidă ochii faptul că partenerul nostru de discuții a dat ordin să-i fie uciși inamicii. Indiferent că a fost vorba de un angajat al Europei Libere, de imigranții intelectuali din Paris, de disidenții politici sau religioși, ori de "chiaburii" din timpul colectivizării în România, Ceaușescu a arătat că el nu prețuiește viața umană la modul în care o facem noi. Pentru a folosi cuvintele președintelui Regan, el nu se supune acelorași reguli de comportare civilizată pe care le avem în Occident.

Se pare că Ceaușescu se vede pe sine însuși drept "binevoitorul părinte-conducător" al României moderne. El se pune pe același plan cu țara. El este convins că românii nu se pot dispensa de el și că este singurul om cu adevărat mare în istoria țării. Cred că el simte într-adevăr că a creat o Românie nouă, cu o avere mai mare, cu mașini,

apartamente și fabrici care au scos țara din întuneric. Orice s-a petrecut sub stăpânirea sa este socotit de el drept un progres care se datorează numai lui. Ceaușescu crede că oamenii nu realizează ceea ce el a făcut pentru ei și ceea ce ei îi datorează. Din cauză că oamenii nu au avansat la nivelul intelectual cerut - în ceea ce privește religia, lupta de clasă și averea materială - el trebuie să-i dădăcească în continuare.

Este limpede că Ceaușescu crede că el a creat România de azi, industrializată, transformând-o dintr-o țară a țăranilor într-una a fabricilor. Pentru el nu este relevant că țări din apropiere, sau altele din Europa, mult mai înapoiate din punct de vedere industrial și mult mai dependente de agricultură, înainte de cel de-al doilea război mondial, au făcut pași mult mai mari, din punct de vedere material. Și în cele mai multe cazuri aceste țări au făcut-o fără a plăti același preț uman și aceleași distrugeri ale culturii și moștenirii trecutului.
Dar Ceaușescu a realizat exact ceea ce dorea, încercând să distrugă trecutul și să obțină un om și o societate nouă, dependente de partidul comunist și de organele sale de teroare și intimidare. Astfel, este mai ușor să înțelegem de ce el așteaptă în schimb, dacă nu cumva o pretinde *în mod absolut*, această adulație ca lider, incredibilă în secolul al douăzecilea și în Europa.

Ceaușescu este *Conducătorul* (liderul suprem). În 1984, el a fost descris în termeni biblici, drept "creatorul gândirii", "cel care dă putere", "cel care dă sens gândurilor și cugetării noastre" și drept acela care: "Ne-ai arătat calea." (2) Ambasadorul vest-german la București, Harmut Wolfgang Schulze-Boysen, mi-a trimis o copie a ziarului german local, *Neue Banater Zeitung*, din 19 iulie 1984, cu un articol de Franz Johannes Bulhardt, intitulat "Sie Sprechen Deinen Namen Aus" (Ei Îți pronunță Numele), care îl descrie pe Ceaușescu în termenii mai sus menționați. Schulze-Boysen spunea că Hitler și Goebbels trebuie că se întorc în groapă de necaz, fiindcă nici măcar lui Hitler nu i se adresa cineva în termeni religioși, prin scrierea cu majuscule a pronumelor personale.

El a fost comparat cu Alexandru cel Mare și Iulius Cezar și a fost grupat în portrete omagiale alături de eroii istorici ai României: Mihai Viteazul și Ștefan cel Mare. El a fost pus, de asemenea, alături de un alt erou român - Vlad Țepeș, care este cunoscut și ca Dracula. Vlad Țepeș, alias Dracula (adică fiul dracului, tatăl său fiind numit Vlad Dracul), înseamnă Vlad trăgătorul în țeapă. Chiar dacă este considerat un erou, care a luptat împotriva turcilor în anii 1460, el este bine cunoscut pentru metodele sale bolnăvicioase de a-și executa

inamicii interni, trăgându-i în țeapă de-a lungul graniței dintre Valahia și Transilvania. (3) În acest fel, el a scăpat de mii de români pe care îi considera necinstiți sau leneși și chiar de unii adversari maghiari sau etnici germani. Să fii comparat chiar și cu Dracula cel istoric - ca să nu mai vorbim de versiunea holly-woodiană a vampirului sugător de sânge, a lui Bram Stoker - este o onoare dubioasă adusă lui Ceaușescu. Dar, având în vedere înclinația lui Ceaușescu de a scăpa de adversari - prin bătaie, încarcerare sau execuție -, asemănarea cu Vlad Țepeș (Dracula) este, probabil, până la urmă, deloc forțată.

Ceaușescu se consideră drept izvorul întregii înțelepciuni și științe. Próbabil că unele dintre cele mai grăitoare descrieri sunt cele ce urmează: "Nicolae Ceaușescu, revoluționarul..., patriotul neînfricat..., constructorul României noi, omul care a dat numele său unei întregi ere în istoria poporului român", și:

> "gânditorul care a îmbogățit teoria revoluției socialiste cu precepte și concepte de o inestimabilă valoare teoretică și practică, pe plan național și internațional, care a imprimat propriul geniu, vederile sale luminoase și spiritul său îndrăznet tuturor documentelor importante de partid și de stat, inițiatorul programului Partidului Comunist Român de construire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism". (4)

Anii stăpânirii sale au fost denumiți ani de lumină și el a fost pus pe același plan cu țara. Exemple, în acest sens, pot fi următoarele: "când spunem Ceaușescu, noi spunem România, spunem tricolorul și acești ani eroici ai erei Ceaușescu sunt ani ce duc spre viitorul de aur, spre comunism". "Din toate părțile țării, noi cinstim pe cel mai iubit crou al României; ne înălțăm spre comunism, creând o nouă istorie a României." El a fost reprezentat drept întruchiparea națiunii în sculpturi, portrete, icoane pe lemn, tablouri, covoare, statui, în poeme și alte forme artistice. (5)

În fiecare an, din 1981 până în 1985, pe măsură ce condițiile de viață s-au înrăutățit, au crescut pretențiile de respect față de Ceaușescu. Acestea au tins spre un crescendo de fervoare în fiecare lună ianuarie, în timpul aniversării zilei sale de naștere. În timpul aniversării împlinirii a 65 de ani, pe 26 ianuarie 1983, un portret oficial îl arăta în vestmânt regal. La Muzeul de Istorie a Partidului din București, Ceaușescu este pictat în poză de suveran, alături de vechii regi români. Alături se află numeroase decorații, titluri, ordine și cadouri făcute lui Ceaușescu, printre care un certificat care îl

desemnează drept cetățean de onoare al Disneyworld-ului.(6)

În anii din urmă, a devenit o practică faptul de a oferi omagii similare, chiar dacă nu la fel de însemnate, Elenei Ceaușescu. "Dr." Elena Ceaușescu, soția președintelui, care este a treia în ierarhia oficială, ca prim vice-prim ministru și membru al Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist, își serbează ziua în fiecare 7 ianuarie. În ianuarie 1984, despre ea s-a vorbit ca despre un strălucit om de știință, o personalitate renumită pe plan mondial, un lider comunist militant și un doctor în științe și membru onorific al unor instituții științifice și academii din numeroase țări ale lumii. Și i s-a plătit tributul pentru a fi muncit alături de "cel mai iubit fiu al poporului român; fondatorul României socialiste moderne; cel mai mare erou al păcii, colaborării și înțelegerii între popoare, Tovarășul Nicolae Ceaușescu". (7)

Lui Nicolae Ceaușescu i se aduc elogii nu numai la aniversările zilei de naștere ci și la fiecare sărbătorire de partid de oarecare importanță, cum este, de pildă, aniversarea de la 23 August a victoriei asupra fasciștilor sau cea de-a 65-a aniversare a Unirii Transilvaniei cu restul României, sărbătorită în 1983. Astfel, zilele naționale au devenit glorificări ale lui Ceaușescu, mai mult decât sărbători ale evenimentelor originale.

Parțial, punerea mea pe lista neagră a lui Ceaușescu s-a datorat faptului că n-am vrut să-l venerez cum ar fi dorit. Venind dintr-o țară care nu-și adulează liderii și fiind născut într-un stat al cărui moto este *Sic Semper Tyrannis*, m-am opus. Protocolul diplomatic cere să te ridici în picioare atunci când șeful unui stat intră sau iese din sală, în timpul unei întruniri a adunării naționale. Și, din politețe, se cuvine să te mai ridici de câteva ori în timpul unei cuvântări. Dar să te ridici la fiecare două trei minute, când toată lumea aplaudă în unison cu strigăte de "Trăiască victoria comunismului!"; "Trăiască Partidul Comunist Român!", "Trăiască Ceaușescu!", înseamnă, în mod limpede, mai mult decât să-ți faci datoria. Dar alți diplomați și toți românii erau prea înspăimântați pentru a face altfel.

Motive mai profunde pentru resentimentele lui față de mine erau întrebările pe care le puneam asupra imaginii sale "independente" și faptul că ridicam problema drepturilor omului. Așa cum mi-a povestit profesorul Stephen Fischer-Galați, fratele lui Ceaușescu, Ilie, și-a exprimat dezamăgirea că nu am ajutat să fie păstrată imaginea de "rebel", a României. Principalul obstacol, în calea obținerii de către Ceaușescu a tot ce vroia din Statele Unite, era îngrozitoarea stare a

drepturilor omului, din ce în ce mai bine pusă în lumină de cei câțiva care lucram la ambasada americană, împreună cu organizații religioase și câțiva congressmeni din Statele Unite. Știrile care au ajuns în Statele Unite despre represiunile din România au deteriorat imaginea lui Ceaușescu.

Ceaușescu era deosebit de abil în jocul de-a *divide et impera*, atunci când avea de-a face cu reprezentanți americani și occidentali, mai cu seamă în problemele drepturilor omului. Mulți dintre diplomații care lucrau la ambasada din București erau foarte conștienți de starea drepturilor omului în România și voiau să spună adevărul. Dar grija cea mai mare în Departamentul de Stat era cum să protejeze relația clauzei națiunii celei mai favorizate cu România lui Ceaușescu.

Ceaușescu știa că grijile unora dintre noi, de la ambasadă, nu erau aceleași cu ale elitei conducătoare din Departamentul de Stat. Și el a mizat pe aceste divergențe. De vreme ce ambasada era văzută de oficialitățile bucureștene drept mai interesată de problemele oamenilor din România, inclusiv de problemele legate de drepturile omului și emigrări, guvernul român trata cu cei mai puțin interesați, de la Departament.

Chiar în ceea ce privește ambasada, rapoarte și conversații din Washington îi încurajau pe cei de la București să încerce să asmută un oficial al ambasadei împotriva celuilalt. Acestea erau dublate de rapoarte prin care românii îi informau pe prietenii din Departamentul de Stat care sunt băieții buni de la ambasada S.U.A., în general. Băieții buni erau aceia mai puțin interesați de drepturile omului și băieții răi erau cei care erau mai mult interesați de acestea. Lista românească șoptită îi enumera, se pare, pe angajații ambasadei care erau mai cooperativi cu autoritățile române și mai puțin interesați de drepturile omului. Aceiași listă prezenta un număr egal de funcționari ai ambasadei, inclusiv ambasadorul, care erau mai preocupați de problemele drepturilor omului și de cele religioase.

Era o diferență între ambasadă și Departamentul de Stat, în modul de a prezenta starea drepturilor omului. Pe lângă revizuirea de către Departament a informațiilor de presă privind drepturile omului și documentul Palmer - Malița, în ceea ce privește problema emigrării, menționate altundeva în volumul de față, raportul C.S.C.E. din 1984 reflectă eforturile Departamentului de Stat de a peioriza violările drepturilor omului. În ciuda unui raport al ambasadei, care dădea detalii asupra celei mai violente încălcări înfăptuite de guvernul român în 1984, bătaia brutală aplicată preotului catolic Géza Pálfi, raportul

C.S.C.E. omite total acest caz. În plus, raportul dă prea mult credit României referitor la eliberarea din închisoare a părintelui Calciu, când, de fapt, el a mai rămas luni de zile sub arest la domiciliu, fără să poată primi vizitatori sau telefoane și chiar fără să poată completa formularele de emigrare. Aceasta s-a petrecut abia după ce el și-a făcut cunoscută dorința de a emigra în Statele Unite, unor funcționari ai ambasadei, pe fereastră. Înainte de a fi fost lăsat, în fine, liber, el a fost mutat în afara orașului, la o adresă necunoscută, unde nu putea fi contactat.

Convergența de interese dintre conducerea Departamentului de Stat și comuniștii români datează din perioada înțelegerii comerciale dintre Statele Unite și România și acordarea clauzei națiunii celei mai favorizate. Această relație specială a continuat, în ciuda lipsei de reforme interne în România. Iar politica externă a României a devenit și mai strâns legată de cea a Moscovei. De ce, în acest caz, elita de la Departamentul de Stat a preferat să mențină relații cordiale cu un asemenea nebun? La aniversarea zilei sale de naștere din 26 ianuarie 1985, revista *Luceafărul* spunea despre Ceaușescu:

> Când Orion e-n cer cu pânzele-i umflate
> Și geruri luminoase se lasă peste sate
> La Scornicești în casa muzeu veni pe lume
> Un Nicolae al nostru cu lauri să-ncunune ...
>
> Nu-i țară mai frumoasă ca țara din Carpați
> Cu un popor mai harnic și oameni luminați
> Și un om politic mare cum Ceaușescu nu-i
> În cinstea lui poporul înalță azi statui.
>
> (Vasile Andronache)

Spre deosebire de Departamentul de Stat, poporul român cunoaște superficialitatea acestor rânduri.

CAPITOLUL 6

DISIDENȚA AMBASADORULUI STATELOR UNITE

În timpul șederii mele în România, m-am simțit de mai multe ori obligat să adopt o poziție care, după părerea mea, reprezenta cel mai bine președintele și țara ce o serveam. Nu am luat această poziție cu scopul de a provoca fățiș regimul de la București, ori pentru a zgâria poleiala relațiilor "prietenești" dintre Statele Unite și România. Și chiar dacă guvernul român era adesea iritat de acțiunile mele, el se consola, totuși, prin aceea că nu aveam să rămân acolo pentru totdeauna și că linia politicii active a lui Foggy Bottom (Departamentul de Stat) nu prea îmi era favorabilă. Cu toate acestea, guvernului român nu i-a păsat că permitea astfel crearea de precedente și că alți ambasadori occidentali ar fi putut trage concluzii eronate asupra a ceea ce tolera sau nu Ceaușescu. În ceea ce mă privea, nu doream ca Ceaușescu să fie împins la luarea de măsuri drastice împotriva mea, ori ca să se producă vreun incident internațional. Era destul de dureros să vezi capitularea de zi cu zi a conducerii Departamentului de Stat față de regimurile comuniste, pe când Ceaușescu se angaja, fără conștiință, în manipularea diplomaților americani și în omoruri pe tot globul. Documentele arată că Ceaușescu nu este constrâns să-și ucidă adversarii, fie ei disidenți religioși sau politici la el în țară, fie adversari aflați în voiaj prin străinătate - mărturie stau cazurile lui Paul Goma și Virgil Tănase, la Paris, și al lui Emil Georgescu, la München. Pacepa a relevat pe larg talentul lui Ceaușescu de a se impune oponenților săi negociatori prin "discrete aluzii antisovietice". (1) Aceeași ușurință am obsevat-o și în cadrul unor întrevederi ale lui Ceaușescu cu Al. Haig, Max Kampelman, Malcolm Baldridge, Tom Lantoș și cu mulți alții.

Am acționat în felul acesta deoarece consideram că cineva trebuia, odată și odată, să fixeze un jalon în favoarea drepturilor omului și demnității populației din România, cât și pentru valorile și principiile

fundamentale ale tradiției Americii. În fiecare an, cu ocazia Săptămânii Națiunilor Captive, președintele Reagan rostea proclamații în care spunea că "vom continua să ne pronunțăm în favoarea libertății lor (a celor cărora li se refuză beneficiile libertății)", și, citându-l pe Alexandr Herzen, că "a ne feri să rostim măcar un cuvânt în apărarea celor oprimați este tot atât de rău ca și o crimă".(2) În plus, am făcut gesturi simbolice care, deși nu aveau nici o notă revoluționară, erau suficient de însemnate ca să-i facă pe luptătorii pentru libertate oprimați, de dincolo de Cortina de Fier, să știe că asemenea voci americane nu au fost reduse la tăcere.

Singura ocazie, oficial planificată, în care ambasadorul Statelor Unite în România comunistă poate vorbi la televiziunea română este ziua de 4 iulie. În schimb, purtătorii de cuvânt comuniști apar în mod regulat la posturile de televiziune americane. Am sosit la sediul Radioteleviziunii române, la 3 iulie, ca să mi se înregistreze pe bandă mesajul adresat poporului român. În timpul primei mele veri petrecute în România, în anul 1982, întocmisem o scurtă prezentare, citând pomenirea de către președintele Reagan a libertății și a credinței în Dumnezeu drept fundamentale pentru istoria și grandoarea Statelor Unite. Atunci subliniam că președintele spusese următoarele: "4 iulie, Ziua Independenței pentru americani, este un prilej de a ne arăta recunoștința față de cei de dinaintea noastră, față de același Dumnezeu care ne îndrumă pe toți, și față de spiritul de credință și patriotism, care încă fac din America țara celor liberi și căminul celor viteji". Oficialităților române nu le-a fost pe plac. Mi-au cerut să-l scot pe Dumnezeu din textul alocuțiunii și să-L înlocuiesc cu dumnezeul lor, Ceaușescu. Iar când am refuzat să accept, supărarea le-a fost evidentă. Pe căi diplomatice, din cercuri guvernamentale am aflat imediat zvonul că prezentarea mea a supărat conducerea română. Totuși, a meritat s-o fac. Aceasta s-a văzut când un funcționar al ambasadei mi-a adus la cunoștință că un muncitor român, slab, venise la ambasadă ca să ne spună: "Statele Unite sprijină drepturile omului, nu-i așa? Eu știu că domnul ambasador este un om religios, că tare frumos a mai vorbit la televiziune, de 4 iulie!". La câteva săptămâni ori luni după aceea, în regiuni îndepărtate din nordul țării, alți români m-au oprit în afara unor biserici, după slujba religioasă, ca să-mi spună că niciodată nu auziseră pomenirea lui Dumnezeu la televiziunea română, de la luarea puterii de către comuniști, în anii '40, și că știau că acestea erau cuvintele președintelui Statelor Unite - pentru aceasta, trimisul acestuia fiindu-le drag și prezentând pentru ei multă încredere.

În cea de-a doua vară în România, din nou am vorbit de Dumnezeu, în cuvântarea mea de 4 iulie, dar de Ceaușescu nicidecum. Citându-l pe Reagan, spuneam : "Așa cum americanii o fac de două veacuri, ne vom sărbători independența și ne vom dedica, prin grația lui Dumnezeu, continuării și păstrării libertății și dreptății". În 1983, oficialitățile păreau și mai ofensate și-mi cereau o copie a textului cu mai multe zile înainte de înregistrarea la televiziune. Nu m-am conformat.

În timpul ultimei mele vizite în studioul TV, în iulie 1984, oficialitățile române aveau de gând să mă constrângă. M-am dus la studiou la ora 10 dimineața, așa cum aranjasem în prealabil, deplasându-mă cu limuzina noastră oficială, însoțit fiind, în asemenea ocazii, de un coleg, atașatul de presă sau funcționarul U.S.I.A. pentru Informații Publice, William Edwards. Ajunși la poarta studiourilor de televiziune, am fost informați că urma să așteptăm 15 - 20 de minute, ca apoi să intrăm pe poarta din dos. Am așteptat și ne-am deplasat la poarta din dos, unde ne-au făcut să așteptăm alte 15 minute. Apoi ne-au spus că trebuie să ne întoarcem la poarta din față. Le-am replicat că, dacă nu mă vor lăsa să vorbesc așa cum mi se promisese, voi pleca înapoi la ambasadă și voi aduce la cunoștința întregii lumi acest fapt, ilustrare a incorectitudinii și temerii lor. Autoritățile române au lăsat-o mai moale, și-am fost escortat în studiou. Înăuntru m-au tracasat pe motiv că nu le dădusem dinainte textul alocuțiunii mele. În biroul său, redactorul TV responsabil a încercat să-mi smulgă unele concesii înainte să fiu introdus în sala de înregistrări. Și el încerca să câștige timp, dând fel de fel de telefoane, cerând sfaturi și instrucțiuni. Subterfugii tipice. Până la urmă, ei au avut ultimul cuvânt, prin faptul că au transmis cuvântarea de 4 iulie cu două ore mai devreme, la ora 5 după amiaza, când majoritatea românilor se află încă la muncă.

În ultimul meu mesaj adresat poporului român de 4 iulie, l-am citat din nou pe președintele Reagan: "Toți americanii pot fi mândri știind că ziua de 4 iulie reprezintă un simbol durabil al libertății și raza de speranță pentru oprimații din toate țările... Să ne rugăm lui Dumnezeu să ne călăuzească pe noi și generațiile viitoare spre păstrarea libertății, care este esența spiritului american".

Participarea la serviciile divine în biserică reprezintă, pentru fiecare dintre noi, o chestiune particulară. Însă îmi era practic imposibil să trec neobservat de cei mai mulți enoriași, în bisericile baptiste din România - țară în care comuniștii îi consideră pe baptiști ca deosebit de periculoși. Deși am reprezentat ocazional Statele Unite la principala

sinagogă și am fost prezent în multe biserici, inclusiv în cele ortodoxe, de obicei mă duceam la bisericile baptiste. Niciodată nu am fost prezent în alte biserici în care nivelul emoțional și spiritual al simțămintelor să fie atât de înalt. Puterea glasurilor celor de față și felul în care erai mișcat de mesajele pastorilor erau copleșitoare. Îmi era practic cu neputință să particip la astfel de slujbe divine fără să fiu profund impresionat, dar și epuizat, totodată. Știai cât de mult plătiseră acești oameni pentru credința lor și te simțeai mișcat de această realitate. Dar, în același timp, nu puteai ieși din biserică fără să știi că Dumnezeul nostru stă cu mult deasupra răului marxist - leniniștilor materialiști și atei, care nu au nici o concepție despre valorile lăuntrice, despre spiritul și demnitatea ființei umane. Iar acești credincioși renunțau la posibilitățile de a primi apartamente, hrană mai bună, automobile sau o viață decentă pentru copiii lor școlari. Fiind creștini activi, ei respingeau orice compromis cu regimul comunist, devenind astfel ținta șicanelor și persecuțiilor.

A devenit limpede că prezența noastră la slujbele divine în România constituia o oarecare protecție sau sprijin pentru credincioși. Aceasta s-a adeverit, îndeosebi, în cazul bisericilor baptiste pe care le frecventam cel mai des. La București, ne duceam câteodată la Biserica Baptistă Sfânta Treime (Mihai Bravul), păstorită de reverendul Vasile Talos. La 3 august 1982, un lucrător al ambasadei noastre, care colabora cu disidenții religioși la pregătirea rapoartelor politice, mi-a relatat că de slujbele oficiate la biserica lui Talos se vorbea în tot orașul și în toată țara. În noiembrie 1982, am vizitat Seminarul Baptist, care fusese serios avariat de cutremurul de pământ din 1977. Guvernul a profitat de cutremur ca să distrugă eficiența seminarului. Îi lipsea încălzirea, avea puține lămpi, fiind practic în stare de prăbușire. În afară de aceasta, guvernul a restrâns în mod drastic numărul de studenți noi, doar la câțiva, care se puteau înscrie doar o dată pe an, în pofida faptului că cele o mie de biserici baptiste din țară aveau mai puțin de 200 de pastori și, de aceea, necesitau mulți predicatori instruiți.

În noiembrie 1982, am asistat, în cadrul Bisericii Baptiste Giulești, la slujbele reverendului Bunian Cocar, care avea necazuri cu autoritățile, din pricina evanghelismului său deschis cât și datorită succesului său. În biserică, unde se afla și senatorul de Kentucky, Gene Huff și deputatul în Congres, Tom Riner, doi luptători pentru drepturile credincioșilor din România, un enoriaș s-a ridicat în picioare și s-a referit la îndemnul din II Corinteni 5:20, și anume că noi suntem

trimişii lui Hristos. Aceasta am repetat-o apoi în cadrul unor scurte adresări către credincioşi, considerând îndemnul drept o mare răspundere. Se prea poate, după cum spune Jeff Collins de la Christian Response Internaţional, ca biserica din Giuleşti să fi fost scutită de demolare până la plecarea mea, tocmai pentru că am asistat eu însumi la serviciul divin în acea biserică. Este cert şi cunoscut că mi-a făcut tare bine să mă întâlnesc cu enoriaşii curajoşi şi cu pastorul lor, ca să le ofer în mod simbolic sprijinul meu şi să încerc a le ridica moralul.

În timp ce nouă americanilor acest fapt ne pare de necrezut, regimul român aşteaptă ca lui Ceauşescu să i se aducă omagii chiar şi în biserici, în cadrul cultului personalităţii. În bisericile oficiale, precum şi în alte locuri, vorbitorii se simt nevoiţi să plătească tribut, într-o măsură mai mare sau mai mică, lui Ceauşescu şi conducerii comuniste a României. Când aceasta au făcut-o capii Bisericii Ortodoxe, în Sfânta noapte a Învierii - pomenindu-l pe Ceauşescu în aceeaşi rostire cu naşterea lui Iisus Hristos - a fost prea de tot ca să mai pot suporta. În acel moment de sacrilegiu am părăsit serviciul divin ca să nu mă mai întorc niciodată. Cu toate acestea, în multe biserici oficiale şi, practic, în toate bisericile neoficiale din întreaga ţară, pastori şi preoţi curajoşi refuză să capituleze în faţa autorităţilor şi să-l omagieze pe zeul păgân Ceauşescu. Vorbind în biserici, noi nu am menţionat niciodată numele ori funcţia preşedintelui Nicolae Ceauşescu.

La reşedinţa ambasadei organizam recepţii de Crăciun, trimiteam felicitări prietenilor, iar când ne aflam în S.U.A., vorbeam despre situaţia religiei în România. Procedând în acest mod probabil că neliniştearn Departamentul de Stat tot atât de mult ca şi pe Nicolae Ceauşescu. De fapt, atât funcţionarii români, cât şi cei americani de la ambasadă mă sfătuiau să nu scriu cuvântul "Crăciun" pe cărţile poştale, deoarece aş putea ofensa pe unii comunişti din România. Ei mă mai sfătuiau să continui tradiţia multor altor ambasadori, expediind cărţi poştale numai cu urarea "An Nou fericit", omiţând "Crăciun"-ul, chiar şi în cuvântul rostit la posturile de radio Vocea Americii ori Europa Liberă. Statele Unite ale Americii nu au religie oficială de stat, deşi majoritatea americanilor sunt creştini. Deoarece felicitările de Crăciun la noi ţin de tradiţie şi sunt trimise ca salut personal - şi nu oficial -, nu am procedat la nici o schimbare. De asemenea, la reşedinţă - şi nu în incinta ambasadei - organizam recepţii de Crăciun, la care ne invitam prietenii, reprezentanţi ai mai multor culte religioase din România (creştine ori necreştine). În 1984,

Ceaușescu a dat ordin oficialităților religioase și politice să nu mai participe la recepția noastră ținută de Crăciun.

În septembrie 1984, am fost invitat să vorbesc la Casa Albă, dar mi s-a atras atenția să nu menționez situația religioasă din România. Robert Reilly mi-a transmis un mesaj, anunțându-mă că, Consiliul Național de Securitate mă va împiedica să vorbesc despre așa ceva, de teamă că s-ar putea supăra România comunistă, care tocmai era reprezentată la Jocurile Olimpice de vară din Los Angeles (sfidând astfel Moscova, potrivit experților de la Departamentul de Stat, dar care s-au înșelat). Am vorbit despre situația românilor și a Europei de est incluzând și condițiile religioase, fără să fac concesii în cuvântarea mea în ceea ce privește "situația religioasă".

Am fost, desigur, frustrat de felul pozitiv și de amploarea prezentării României și a lui Ceaușescu, în urma participării la Olimpiadă. În ochii americanilor, românii au devenit adevărați eroi, exact în momentul în care Ceaușescu se apropia tot mai mult de sovietici, comitea violări ale drepturilor omului tot mai mari și ducea o campanie antireligioasă. O persoană oficială din România, înfruntând anumite riscuri, mi-a spus că românii îi întrebaseră pe ruși, cu câteva luni înainte, dacă România putea să participe la Jocurile Olimpice, menținându-și astfel intactă imaginea de "independență". Am raportat această conversație particulară Departamentului de Stat - în zadar, deoarece aceasta nu avantaja politica Statului.

În atmosfera de euforie din august 1984, legată de participarea României la Jocurile Olimpice, era iertat orice altceva. Audierile din Senat în legătură cu clauza națiunii celei mai favorizate (MFN) au fost practic mușamalizări ale întețitelor abuzuri asupra drepturilor omului și ale persecuției religioase. Aceasta a coincis cu tăinuirea de către autoritățile române a asasinării preotului romano-catolic Géza Pálfi. Apoi, era dezgustător felul cum a procedat guvernul român, reușind să convingă Comitetul Național Democrat să-și trimită un reprezentant, pe Alan Schaefer, în România, unde el a fost înfățișat ca trimis american prezent la celebrarea celei de-a 40-a aniversări a regimului comunist din România. Majoritatea celorlalte partide ori grupări democratice au refuzat să participe la evenimentul de autoadulare de 23 august. Însă ziarele comuniste din România au făcut publică participarea lui Schaefer ca reprezentant oficial al Partidului Democrat al S.U.A. pe lângă Frontul Unității Socialiste al Partidului Comunist din România. Întâmplarea făcea că fiica lui Schaefer se afla la studii în România, beneficiind de o bursă a guvernului român.

La ambasada S.U.A., noi ne-am manifestat împotrivirea față de orice prezență oficială la nivel înalt a guvernului american - ceea ce a provocat indignarea autorităților române.

Un alt exemplu care ilustrează eforturile depuse de partea românească pentru a i se aduce omagii lui Ceaușescu îl constituie tratativele legate de publicarea în România a tezei mele de doctorat. Foștii mei colegi, de la Institutul de Istorie "Nicolae Iorga" și de la alte institute bucureștene, insistau să-mi public teza în așa chip, încât să fie cunoscută în general de un public românesc cât mai larg. Discuțiile purtate cu Editura Științifică și Enciclopedică cu privire la procesul de editare sunt și ele edificatoare, scoțând în evidență cerințele de supunere față de autorități, impusă celor ce activează în țările comuniste. Disertația mea era destul de inofensivă, tratând un subiect de dinaintea celui de-al doilea război mondial, adică din perioada precomunistă: "Politica britanică față de România, 1938-1940". Dar chiar și acea epocă îi privește pe comuniști, deoarece era o epocă în care mulți dintre liderii comuniști de acum erau fasciști. Lucrarea mea însă era axată cu precădere pe politica externă.

Totuși, ceea ce cereau comuniștii era un tribut de acordat șefului lor comunist, de obicei în prefața lucrării, ori în introducere. În mod deosebit am fost sfătuit să introduc omagierea șefului comunist pe prima pagină, ori cel puțin undeva în text. Refuzând, am întrebat cum ar fi dacă l-aș elogia pe Ceaușescu, în timp ce cărturarii lor l-ar elogia pe Reagan pe aceeași pagină. Am încercat să explic că noi nu preamărim pe președinții noștri în acest mod și că, pe deasupra, lucrarea mea este una academică, fără conotații politice. La refuzul meu, au încercat să mă convingă să introduc măcar o mențiune a lui Ceaușescu în text, postfață ori în notele de pagină. Le-am răspuns că, deși nu intenționam nici un fel de gest ireverențios, în S.U.A. așa ceva nu se practică, iar lucrarea mea nu merita a fi publicată, dacă urma să fac o asemenea concesie. Fiindcă nu cedam ușor și fiindcă, în mod clar, doream publicarea cărții, istoricii comuniști responsabili cu aranjamentele publicării au sugerat ca să includ cel puțin în bibliografie referințe la scrierile lui Ceaușescu. Replica mea a fost că textul cărții mele era complet, lucrarea nefiind politică. În cele din urmă, am convenit ca ei să adauge o postfață în care doi istorici au citat câteva rânduri, descriind alianța României cu Germania nazistă, în cel de-al doilea război mondial. Dar cartea nu a cuprins nimic referitor la Ceaușescu, care să-mi poată fi atribuit mie. Am putut să adaug cărții o prefață, în care am descris pe scurt câteva speranțe

pentru relațiile româno-americane, subliniind noțiunile de libertate, "demnitate umană" (cuvinte codificate pentru drepturile omului și valoarea individului) și respect pentru acele drepturi.

Cartea publicată a fost bine primită și s-a epuizat repede la vânzare, așa cum se întâmplă cu mai toate cărțile de acest gen tipărite în România. (3) După plecarea mea din funcția de ambasador și după interviurile mele răspicate acordate imediat după acest eveniment, mi s-au expediat, prin poștă, mai multe exemplare ale cărții mele. Unele persoane oficiale din România, cărora le dăruisem exemplare cu dedicație, mi le-au înapoiat, însoțindu-le cu scrisori de dezavuare. Aceste scrisori, practic identice, constituiau, desigur, o campanie bine orchestrată. Mi se scria că acele persoane nu pot fi prieteni cu cel care a atacat România - de fapt condamnasem conducerea stalinistă a lui Ceaușescu și posturile sale oficiale. Cei care s-au împrietenit cu mine se grăbeau în a se distanța acum, după declarațiile mele. Ceea ce m-a încurajat însă a fost numărul cărților care nu mi s-a restituit. Pot doar spera că prietenii mei nu au plătit un preț prea mare pentru prietenia lor.

Una dintre cele mai neplăcute demonstrații s-a produs odată cu obligația de a participa la numeroasele aniversări și celebrări ale marilor evenimente comuniste și ale zilelor lui Ceaușescu. Era neplăcut, în sensul că fiecare prilej se transforma practic într-un ceremonial de adulare a lui Ceaușescu. Aceasta se putea observa și mai bine, mai ales dacă stăteai deoparte, când el se afla împreună cu corpul diplomatic într-un loc important, alături de zeci de mii de oameni prezenți pe stadioane.

Deci, chestiunea primordială cu care eram confruntat era să mă ridic sau nu în picioare, în fața unui zeu comunist, când elogiul trebuia adus nu doar unui șef de stat, ci unui fanatic comunist și victoriei comunismului. Desigur, uzanțele diplomatice cereau să iau parte la astfel de ceremonii ale guvernului și Partidului Comunist Român în fiecare an și să mă ridic atât la venirea, cât și la plecarea președintelui. Am făcut aceasta ca reprezentant oficial al guvernului Statelor Unite. Și poate era un gest de curtoazie protocolară să stau în picioare, în câteva alte ocazii, în timpul cuvântărilor lui Ceaușescu, ori ale altor șefi. Dar peste aceasta, ceea ce i se cere reprezentantului celei mai libere și democratice țări din lume, în afara uzanțelor protocolare, este cel puțin sub semnul întrebării.

Este necesar să se înțeleagă atmosfera unor astfel de prilejuri. În timpul discursului prezidențial, în intervaluri de mai multe minute,

lingăii partidului literalmente săreau de pe scaunele lor, scandând urale răsunătoare, în cadență mecanică, pentru Ceaușescu. De exemplu, la 1 Decembrie 1983, la celebrarea Unirii Transilvaniei cu vechiul regat, festivitatea s-a transformat într-o slujbă de adulare a lui Ceaușescu. Zelul de tip hitlerist organizat pentru cultul conducătorului, pentru mine a fost ca o anatemă. În acele momente de frenezie adulatoare am decis să nu mă mai ridic și eu în picioare. Unul sau doi ambasadori au rămas în scaune la fel ca mine, ori se sculau târziu și se așezau devreme (ambasadorii danez și canadian au făcut-o, adesea, împreună cu mine). Consideram că a te ridica pentru omagierea repetată a divinității lui Ceaușescu și a victoriei partidului comunist asupra capitalismului occidental depășea orice obligație protocolară. Ceilalți diplomați se ridicau în mod automat, o dată cu comuniștii robotizați anume pentru asemenea ocazii, ca apoi, în particular, să se plângă de aceasta. Astfel, purtarea mea a fost observată de autorități. Nu le-a convenit deloc purtarea mea, însă aceasta nu a provocat nici un incident internațional. Șeful consular al ambasadei, John Vessey III, îmi spunea că tot orașul vorbea de faptul că eu nu mă sculam la urale. Un membru al Marii Adunări Naționale mi-a spus și el că remarcase că nu mă ridicam o dată cu ceilalți diplomați.

La deschiderea celui de-al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român, în 19 noiembrie 1984, Ceaușescu a vorbit peste două ore despre realizările României, cu precădere economice, și despre succesele viitoare. Cadrele de partid, captivate, săreau în picioare pentru fiul iubit, care mai era numit "alesul" și conducătorul celei mai mărețe ere din istoria României. Se striga ca de obicei: "Ceaușescu și Partidul", "Ceaușescu și poporul", "Ceaușescu reales la al XIII-lea Congres" și alte asemenea lozinci adulatoare. În lumina acestei experiențe, guvernul Statelor Unite ar trebui să traseze linii directoare, încât reprezentanții americani să se poată feri de asemenea gesturi neamericane și nedemocratice, fiind, totuși, în stare să satisfacă minimul de cerințe protocolare necesare pentru relații corecte cu regimurile staliniste.

Încă de la începutul carierei mele de ambasador în România am izbutit să-i scot pe funcționarii români (care lucrau pentru serviciul de contrainformații al României) din cadrul ambasadei.* Această

* Ambasada noastră din București a fost prima ambasadă dintr-o țară aparținând pactului de la Varșovia, care și-a îmbunătățit securitatea, înlăturându-i pe funcționarii localnici.

acțiune s-a produs împotriva voinței conducerii Departamentului de Stat, care susținea existența ambasadelor deschise, spre satisfacția funcționarilor români. Reprezentanții Departamentului de Stat au încercat să mă descurajeze, ca să nu întreprind această acțiune. Și comuniștii români se opuneau, fiindcă acțiunea le diminua posibilitățile de a culege informații asupra unor domenii sensibile din cadrul ambasadei. În urma scandalului de spionaj de la ambasada Statelor Unite din Moscova, în 1986 și 1987, Departamentul de Stat a depus eforturi tardive ca să reducă, ori să oprească prezența funcționarilor băștinași la misiunile diplomatice americane, în întregul bloc sovietic. Însă, la începutul anilor '80, asemenea idei de sporire a securității naționale americane nu erau bine primite ori apreciate.

Am găzduit în clădirea ambasadei numeroase dineuri, dejunuri și recepții, invitând uneori disidenți politici, religioși și culturali, români, de frunte. Cel mai însemnat eveniment anual era celebrarea, la rezidență, a zilei de 4 iulie, cu care ocazie veneau aproximativ 2000 de persoane. La o asemenea recepție puteam invita mai ușor un număr mare de preoți și pastori, scriitori și alte personalități culturale, împreună cu bine cunoscuții oficiali, diplomați și angajați ai ambasadei. Mulți dintre cei care fuseseră hărțuiți de către guvern ne-au spus mai târziu că prezența lor la ambasadă i-a ajutat să capete o oarecare protecție, dacă nu chiar un statut superior în ochii autorităților. Astfel de prilejuri ne-au dat posibilitatea să ne întâlnim cu acești oameni curajoși. De asemenea, funcționarii ambasadei au putut să capete ultimele informații asupra necazurilor disidenților. Documentele arată, totuși, că majoritatea ambasadorilor profesioniști din corpul diplomatic nu au invitat astfel de indivizi "problematici", care ar fi putut ofensa guvernul comunist.

Departamentul de Stat a sprijinit eforturile unor ambasadori americani din țări cum sunt Chile sau Nicaragua, de a stabili contacte cu comuniștii sau alți radicali de stânga. Se pare că există o mai mare dorință ca reprezentanții Americii să-i contacteze pe comuniști, decât ca ei să înregistreze nenorocirile celor persecutați de comuniști. Departamentul de Stat a fost gata să se alăture partenerilor lor, comuniștii români, în a-l dezaproba pe ambasadorul anticomunist al Statelor Unite la București. Marea grijă a Departamentului a fost aceea de a

nu clătina barca sau de a nu-l speria pe Ceauşescu şi nu aceea de a face publice abuzurile asupra drepturilor omului sau de a ţinti o reciprocitate, în relaţiile bilaterale.

CAPITOLUL 7

ÎNTREVEDERILE DE LA WASHINGTON CU PREȘEDINTELE REAGAN ȘI CU SECRETARUL DE STAT SHULTZ

În primăvara lui 1983 mă aflam în funcție de un an și jumătate. Eram obosit de lupta cu Departamentul de Stat, așa că am hotărât să prezint cazul meu la nivel superior. Am scris o scrisoare lui Faith Ryan Whittlesey, care era pe atunci asistenta președintelui pentru legături publice la Casa Albă. În scrisoare mi-am exprimat frustrările și problemele și am menționat că doream să-mi petrec două săptămâni la Washington, pentru consultările anuale de la Departamentul de Stat. Am menționat, de asemenea, că politicienii de la Departament erau hotărâți să mențină o relație iluzorie cu România.*

În scrisoarea către Whittlesey (ca și în scrisori similare adresate altora) am notat că președintele Reagan a recomandat ca statutul clauzei națiunii celei mai favorizate să fie retras, dacă România nu va stopa decretul privind plata pentru studiile efectuate. În încercarea de îmbunare a președintelui Ceaușescu, chiar atunci când acesta devenise mai represiv și irațional, oficialii de la Departament au luat inițiativa de a propune o soluție astfel încât Statele Unite ar fi trebuit să răsplătească România pentru purtarea rea. Era rândul lui Ceaușescu, în schimb, să revoce decretul care contravine amendamentului Jackson-Vanik. Era, de asemenea, obligația lui Ceaușescu să îmbunătățească procedura emigrărilor și situația drepturilor omului.

Am inclus aceste puncte în scrisoarea către Whittlesey. Departamentul de Stat a oferit președintelui Ceaușescu un târg capitulard, cu promisiuni dubioase, numai ca să fie atât de drăguț să stopeze decretul care viola amendamentul Jackson-Vanik și care periclita clauza națiunii celei mai favorizate. Statele Unite nu ar trebui

---

* Vezi Tabelul Nr. 2, pag. 41

să promită reducerea la tăcere a criticilor făcute de Congres la adresa politicii deplorabile a României față de drepturile omului și procedeele discriminatorii legate de emigrare; de altfel, Ceaușescu ne-a avertizat că el ar putea să nu mai dorească prelungirea clauzei, dacă Statele Unite nu opresc criticile din Congres și presă. Statele Unite nu trebuie să mai promită lui Ceaușescu recompense economice și financiare, pentru politica și decretele lui tot mai represive. Statele Unite nu ar trebui să ia inițiativa de propunere a unui acord, care să-l scoată pe Ceaușescu cu fața curată, ceea ce ar apărea românilor și lumii ca un compromis și ca o cedare de la principii. Statele Unite nu ar trebui să promită ajutarea României în obținerea clauzei națiunii celei mai favorizate pe mai mulți ani, fără a primi, în schimb, garanții pentru îmbunătățirea situației drepturilor omului și a politicii de emigrări, deoarece independența față de Soviete nu poate fi obținută și nici nu este dorită de Ceaușescu. În fine, Statele Unite nu ar trebui să promită reacordarea clauzei numai pentru neaplicarea decretului, deoarece existența acestuia pe hârtie poate fi folosită mai târziu.

În sfârșit, am notat că, în timp ce Departamentul de Stat punea la cale un acord pacificator, regimul lui Ceaușescu devenea tot mai periculos, prin: oprimarea credincioșilor; îngreunarea emigrărilor, dacă nu chiar imposibilitatea acestora, pentru cei mai mulți; violarea drepturilor omului într-o măsură tot mai mare, prin diferite decrete, cum ar fi cel referitor la înregistrarea mașinilor de scris; luarea de poziții tot mai critice față de Statele Unite în presă, la radio și la televiziune; drastica reducere a importurilor necesare din Statele Unite și din alte țări occidentale; îngreunarea activității oamenilor de afaceri americani; transferul de tehnologie din S.U.A. și Occident, în U.R.S.S.; trimiterea de spioni și ucigași plătiți, peste hotare, pentru a manipula sau lichida inamicii; și prin amenințarea Statelor Unite, după anunțul președintelui Reagan în legătură cu clauza națiunii celei mai favorizate, că Ceaușescu nu va tolera critica americană față de politica sa internă și că va avea nevoie de un pachet de recompense financiare, în schimbul neaplicării decretului - fără îndoială o șmecherie abil pusă la cale de el. (1)

Faith Whittlesey s-a străduit să facă ceva în legătură cu frământările mele, aranjând o întrevedere cu președintele Reagan. Pe 11 august 1983, m-am întâlnit cu președintele Reagan, cu vicepreședintele Bush, cu Judge William Clark și cu consilierul prezidențial Edwin Meese, pentru o jumătate de oră, în Biroul Oval. Această întrevedere, care a fost aranjată mai ales de către Faith

Whittlesey, a rezultat din expresia mea de frustrare și indignare datorată liniei politice a Departamentului de Stat față de Europa de est, în general, și față de România, în particular, care nu era deschisă spre schimbări, nici în lumina noilor evidențe, nici din alte puncte de vedere. În plus, asupra mea se exercitau presiuni ca să nu scot prea mult în evidență problema drepturilor omului și să sprijin transferul de înaltă tehnologie către România.

A fost clar pentru mine că menținerea de relații cordiale între Americia și România era de importanță primordială. Această prietenie sau asociere specială trebuia să fie păstrată în pofida tiraniei, represiunii și nepopularității lui Ceaușescu. Noile dovezi, trimise de noi de la fața locului, despre colaborarea României cu Moscova, care nu reflectau nici de cum o politică de independență, precum și documentațiile asupra situației dezastruoase a drepturilor omului stânjeneau foarte tare rețeaua acelor *old boys*, care de multă vreme își creaseră ideile lor preconcepute despre România. Jocul trebuia însă jucat mai departe și carierele celor implicați în formularea politicii din trecut trebuiau protejate.

Președintele Reagan a început conversația spunând o glumă, pentru a destinde atmosfera, fiind fără doar și poate avertizat, în prealabil, că aveam ceva neplăcut de relatat. În anecdota sa era vorba despre un bucătar român pe care-l cunoscuse la Hollywood și despre rețeta acestuia pentru omletă. Cât conștientiza președintele problemele Europei de est, precum și cunoștințele sale despre această zonă, nu păreau să depășească interesul său față de apropiata vizită a lui Bush la București sau alte probleme. Dar se simțea, în mod clar, mult mai bine spunând anecdote amuzante, din trecutul său, din politică și despre situația generală din lumea comunistă, decât atunci când se ocupa de probleme specifice sau de opiniile divergente de la Casa Albă. Au fost menționate realegerea președintelui Reagan și aceea a senatorului Helms din Carolina de nord, președintele arătându-și interesul pentru victoria lui Helms. I-am mulțumit pentru că mi-a oferit posibilitatea de a-mi exprima păsul. În cea mai mare parte a timpului i-am explicat în detaliu îngrijorarea mea față de aplicarea de către Departamentul de Stat a vechii politici care, în opinia mea, nu era compatibilă cu administrația Reagan.

I-am spus președintelui că poziția sa față de sovietici, în general, și față de români, în particular, în ceea ce privește plata taxelor de școlarizare, i-au adus multă admirație din partea poporului român. Am adăugat că, în calitatea mea de susținător al politicii sale, mă

străduiam să-mi exercit funcțiunea în modul cel mai adecvat posibil, pentru a reprezenta vederile sale și interesele americane; că lucram pentru a adăuga puțin realism politicii tradiționale americane față de România și Europa de est și pentru a pune accentul pe valorile și principiile americane. Am mai spus că acest lucru era foarte important, dat fiind faptul că unui guvern comunist îi păsa prea puțin de drepturile omului sau de libertatea religioasă. Mi-am exprimat îngrijorarea că Statele Unite se apropie prea mult de Ceaușescu personal și am menționat că l-am avertizat pe vicepreședinte, în legătură cu aceasta, în vederea pregătirii vizitei sale în România. Îl sfătuisem să spună câteva cuvinte frumoase despre România, poate chiar despre relațiile româno - americane, dar nu în ceea ce-l privește personal pe Ceaușescu sau guvernul său. L-am informat că prietena noastră comună, Faith Whittlesey, ne vizitase în România anul trecut și am promis să fiu același amfitrion agreabil în timpul vizitei lui Bush.

Ajungând la finalul prezentării mele despre ceea ce consideram greșit în politica americană față de România, am spus că birocrația de la Departamentul de Stat frustra aplicarea politicii externe a președintelui. Am subliniat că adeseori susținătorii politicii externe a lui Reagan erau "însingurați" pe durata serviciului în cadrul Departamentului de Stat și că cei numiți în funcții, pe criterii politice, ca mine însumi, erau necontenit ținta focului.

I-am adus la cunoștință președintelui aprecierea mea pentru alocuțiunile sale anuale în Săptămâna Națiunilor Captive, care dădeau speranță poporului român. Asemenea declarații curajoase, ce reflectau atât principiile cât și realitatea, trezeau admirația populației din România. Dar i-am repetat că, încercând să reprezint și să îndeplinesc politica externă a lui Reagan, "eram tare însingurat acolo". Această izolare era înrăutățită de presiunile de la Foggy Bottom. Am menționat că se exercitau asupra mea presiuni ca să aprob vânzarea de tehnologie sensibilă României, ceea ce nu era în interesul nostru. Judge Clark i-a amintit președintelui că secretarul apărării, Caspar Weinberger, îi informase asupra subiectului și a susținut poziția mea. Am mai spus că eram presat să-mi atenuez îngrijorarea față de situația drepturilor omului.

Consilierul Meese a alcătuit o listă de nume și mi-a cerut să răspund. Era vorba de secretarul de stat? De secretarul de stat adjunct, Burt? De subsecretarul de stat pentru probleme politice, Eagleburger? La rostirea ultimului nume, am dat din cap afirmativ. Am menționat situația drepturilor omului în România și nevoia de mai mult realism

în relațiile cu România și cu țările din Europa de est. Conducătorul României era represiv, nepopular și mai puțin independent decât se credea în trecut. Deși părea surprins de toate acestea și poate puțin supărat să audă de disensiuni în sânul conducerii, președintele nu a pregetat să-și exprime îngrijorarea, simpatia și înțelegerea.

După întâlnirea cu președintele, am vorbit separat cu Clark, Meese și Bush, în birourile lor. Clark mi-a spus că făcusem exact ceea ce trebuia să fac și că puteam conta pe sprijinul său și al președintelui. A adăugat că ar trebui să fac cunoștință cu doi lucrători de la Consiliul Național de Securitate - Paula Dobrianski și John Lenczowski - și să continui să-i trimit cablograme cu rapoarte asupra evenimentelor, după ce mă voi fi întâlnit cu aceștia. În scrisoarea sa din 30 noiembrie 1982, referindu-se la problema tehnologiei înalte, Clark scria că "obiecțiunile ridicate vor avea, desigur, un impact asupra deciziilor guvernului Statelor Unite în legătură cu transferul de tehnologie în România". Meese și-a arătat și el sprijinul. Mi-a spus să fac în continuare aceeași treabă bună și să mă țin acolo tare pe poziție. Dar Bush m-a întrebat dacă relatasem despre toate acestea secretarului de stat Shultz și se mira cu voce tare cât de rea era situația la Departamentul de Stat, după părerea mea. Însă părea îngrijorat numai pentru că dădusem toate acestea la iveală, punându-l în lumină proastă pe Shultz, și nu de problemele propriu-zise. Fără îndoială, trebuie să-și fi contactat de îndată prietenul de la Departamentul de Stat, transmițând lui Shultz doleanțele mele, pe care le prezentasem mai înainte președintelui.

După ce am încheiat consultațiile la Washington cu întrevederile de la Casa Albă, am zburat spre aeroportul Raleigh-Durham, de unde am plecat cu automobilul spre casa socrilor mei din Pinebluff, Carolina de nord. Abia sosit, în aceeași seară, am primit un telefon pentru a fi rechemat la Washington și a mă întâlni a doua zi cu secretarul de stat Shultz. La întâlnire, de față erau secretarul de stat Shultz și adjunctul său Kenneth Dam. L-am asigurat că nu-l criticasem pe el personal, ci criticasem birocrația Departamentului, precum și alte persoane. Shultz mi-a replicat că el, ca fost șef al unei corporații, știa că este răspunzător pentru organizația sa și că orice critică adusă acesteia era în același timp o critică îndreptată împotriva lui. Mi-a cerut detalii în legătură cu plângerile mele împotriva lui Eagleburger, pe care i le-am dat. Era clar că Shultz era un aliat apropiat al lui Eagleburger.

Frustrările mi le-am exprimat față de Shultz în felul următor.

Lucrez prin intermediul canalelor Departamentului de Stat și de doi ani încoace fac tot ce este posibil ca să obțin sprijinul, bunăvoința și respectul funcționarilor de carieră din cadrul Departamentului. Întrețin relații bune cu cei de la ambasadă. Echipa inspectorului general a vizitat recent Bucureștiul și a raportat că moralul este ridicat și că desfășuram o activitate bună.

Raportul inspecției arăta că moralul era cotat de la bun până la excelent, într-un post cunoscut, în general, pentru moralul scăzut.*

Raportul scotea în evidență că moralul efectivului era ridicat, în parte și datorită ambasadorului, care adusese ameliorări în cadrul activităților recreaționale și comunitare pentru americani și menținuse o agendă reprezentativă, încărcată, ce includea pe americani. Se nota, de asemenea, maniera eficace în care ambasada reprezenta interesele americane. Se mai scoteau în relief cunoștințele și experiența ambasadorului legate de țară, acumulate în urma unor șederi anterioare, precum și cunoștințele de limbă.

Noi, cei de la ambasadă, am fi dorit ca atunci când se concepe o politică, să fim consultați, urmând ca, apoi, eu să o sprijin. Am spus că simțeam că sosise momentul pentru mine să-mi exprim energic toate îngrijorările și sugestiile privitoare la România și la relațiile est - vest. Am convingerea că noi comitem o gravă greșeală, dacă acordăm credite, ajutoare și tehnologie înaltă prin intermediul tratamentului preferențial comercial, tocmai când Ceaușescu suferă tot mai mult de paranoia și devine tot mai represiv. Având de a face, în România, cu un palmares tot mai deplorabil al drepturilor omului și cu o politică externă nu tocmai independentă față de Moscova, știam că, în schimbul ajutorului nostru nu primeam mai nimic. În optica mea, în procesul de revizuire a politicii noastre, România constituia un exemplu de politică perimată, de ajutor în comerț care nu ducea la vreun avantaj, la liberalizare internă sau la acte de independență în politica externă. O mai mare reciprocitate și un *quid pro quo* ar fi de dorit - notam eu. Dar se părea că, cu cât ceream mai mult realism în politica noastră, considerație pentru drepturile omului și oprirea transferului de tehnologie, precum și reciprocitate în relațiile bilaterale, cu atât mai mare era presiunea la care eram supuși. Deoarece Shultz, în mod evident, nu citise cablogramele anterioare, sau nu arăta îngrijorare ori conștiență fată de eforturile noastre, mi-au venit în minte trei exemple particulare.

---

* Vezi în PROLOG mențiunea privitoare la raportul inspecției.

Primul: persoane oficiale de la biroul pentru Europa de est mi-au spus că secretarul asistent pentru drepturile omului și probleme umanitare, Elliott Abrams, urma să nu conducă discuțiile la masa rotundă româno - americană despre drepturile omului, în 1984, fiindcă ofensase guvernul român prin comentarii făcute într-un interviu acordat postului de radio Europa Liberă. Cu toate acestea, Abrams a prezidat, în cele din urmă, masa rotundă asupra drepturilor omului.

Al doilea: în cadrul unei întrevederi dintre adjunctul secretarului de stat, Mark Palmer și ambasadorul României la Washington, Mircea Malița, am spus că Statele Unite nu trebuie să renunțe la valorile și la convingerile lor. Deoarece ambasadorul României a început să protesteze împotriva includerii - într-un comunicat comun - a propoziției "Statele Unite cred ferm în libera emigrare", Palmer a capitulat și a atenuat comunicatul comun, trecând peste protestul meu. Văzând aceasta, i-am părăsit dezgustat pe cei doi.

Al treilea: am primit de la Eagleburger o cablogramă strict confidențială, plină de inadvertențe. În mod clar îmi făcea aluzia să nu insist ca românii să-și respecte obligațiile asumate în 1982 față de Abrams, cu privire la politica emigrărilor. Mesajul continua răspicat cu măsurile preconizate de Eagleburger, în cazul în care nu mi-aș fi amintit care erau acestea. Nefiind de acord cu politica lui Eagleburger, am considerat necesar să apelez la instanțe superioare.

Întrevederea cu secretarul de stat mi-a revelat că, la nivel înalt, se știa prea puțin despre chestiunile legate de România, iar politica Departamentului de Stat, în această privință, se făcea numai în biroul lui Eagleburger. Cândva, Shultz își exprimase părerea că avea el, Eagleburger, grijă de problemele de acolo, adică din Europa de est. Numai doi numiți politici se aflau deasupra acestuia, în Departament: Shultz și Dam. Dar cei care se ocupau zi de zi, în detaliu, de relațiile americano - române erau protejații lui Eagleburger, adjunctul său Mark Palmer și alți colegi de la Oficiul pentru Probleme Est-Europene și de la secția privind România. Aceștia, cu toții, erau intersați să mențină neschimbată politica Kissinger - Eagleburger față de Europa de est.

De bună seamă că secretarul de stat i-a împărtășit lui Eagleburger evenimentele din 11 și 12 august, tot așa cum Bush i le împărtășise lui pe cele din 11 august. Eagleburger, când a aflat toate acestea, a devenit livid. Încă din ziua numirii mele, Eagleburger luase măsuri ca eu să rămân în afara cercului puterii. Tot ce se expedia de către ambasada din București către Departamentul de Stat era tratat ca deficient. Această situație m-a forțat să mă folosesc de orice canal

extern posibil pentru a-mi comunica opiniile. Nu a fost ușor. Practic, fiecare grup, oficial sau neoficial, care vizita România, era instruit la Departament asupra faptului că "ambasadorul este periculos", conducerea Departamentului considerându-l excentric. Erau sfătuiți să nu-l bage în seamă pe Funderburk. Un prieten din Departament mi-a relatat că acolo se spunea că "Larry Eagleburger l-a trecut pe Funderburk pe lista neagră". Același grup de la Departament lăsa să apară articole în presă, ba chiar le iniția, pentru a mă discredita și denigra. Articolele din *The Washingtonian* și *Mother Jones* mă puneau alături de alți "răi" aflați în funcții politice, drept acolit al aripii de dreapta a lui Jesse Helms, în baza unor descrieri anterioare numirii mele. Dar nu se spunea nici un cuvânt despre cei doi ani care se scurseseră până atunci și în care activasem ca ambasador. (2)

Shultz ședea impasibil, ca un Buddha, netrădând nici cea mai mică emoție, având o aparență hotărâtă și trufașă. A pus capăt conversației, întinzându-mi ramura de măslin, adică un set de butoni de manșetă, "ca să simt mai mult că fac parte din Departamentul de Stat". Am primit micile accesorii mulțumindu-i, dar încă nu le-am purtat. Și nici nu-mi dădeau sentimentul de apartenență la clubul din strada Northwest, numărul 2201 C, din Washington.

O serie de întrevederi, la Washington, dintre ministrul de externe român și oficialități americane de rang înalt, precum vicepreședintele Bush și secretarul de stat Shultz, mi-au adâncit și mai mult frustrarea și consternarea față de fervoarea cu care se dorea liniștea comuniștilor români. Neînduplecarea senatorului Helms, în cursul întrevederii sale, din 16 mai 1983, cu ministrul de externe Andrei, a fost urmată a doua zi, spre comparație, de o atitudine de vădită slăbiciune a oficialităților Departamentului. Însă imediat după întrevederea avută cu Helms, Andrei a avut o alta cu vicepreședintele Bush. Bush a menționat că vroia să dea curs invitației de a vizita România, dacă aceasta mai era încă valabilă. A mai spus că se bucura că reprezentanții Statelor Unite și ai României se aflau pe punctul de a încheia un acord asupra chestiunii majore, și anume asupra achitării taxelor de studii, ceea ce ar împăca spiritele. Nimic din ceea ce spunea Bush nu denota nici fermitate, nici nu conducea la ameliorări ale situației deplorabile a drepturilor omului, emigrării sau a politicii interne.

Discuțiile purtate de Andrei cu Shultz, Eagleburger și cu subalternul său, Palmer, au fost cele mai dezamăgitoare. La 17 mai, Shultz a specificat că Statele Unite erau, în principiu, de acord cu

măsura adoptată în România cu privire la un stagiu de serviciu de doi-trei ani, după absolvirea studiilor superioare, ca obligație față de stat. A adăugat însă că orice alt impediment în calea emigrărilor ar fi contrar concepției noastre și ar putea crea probleme. După sfatul "obligatoriu" dat românilor, potrivit uzanțelor, secretarul de stat a schimbat discuția abordând subiecte de interes internațional, arătându-și aprecierea față de pozițiile adoptate de români și cerând bunele oficii ale României. Și-a exprimat speranța că România va transmite un mesaj sirienilor ca aceștia să ajungă la un acord cu Statele Unite. Ca de obicei, Andrei (făcându-se ecoul sovieticilor) a spus că Statele Unite au nevoie de concursul sovieticilor în cadrul oricărui acord la care s-ar ajunge în Orientul apropiat. Andrei - de parcă ne-ar fi citit corespondența sau ar fi avut informatori printre noi - insista asupra faptului că România dorea să cumpere articole de înaltă tehnologie și că, desigur, nu le-ar transfera. Ne asigura deci, că nu vor transfera înaltă tehnologie sovieticilor.

Scrisesem multor oficialități americane de rang înalt, în toamna lui 1982, în legătură cu pericolul livrării de utilaje de înaltă tehnologie României. Secretarul de stat Shultz a fost unul dintre cei cărora le-am scris, neprimind vreodată un răspuns de la el.

Andrei a mai spus că, pentru România, creditele EXIM erau importante. Shultz și Eagleburger i-au răspuns că, în această chestiune, îl vor contacta din nou pe William H. Draper III, președintele Băncii de Export-Import. I-au recomandat lui Andrei să se întâlnească cu Draper. S-au menționat pe scurt unele probleme legate de Orientul apropiat, America centrală, China și de opțiunea zero. Însă Andrei și-a rezervat termenii cei mai drastici pentru negocierile pe tema emigrărilor, în principal încercând să-și intimideze interlocutorii americani. A avertizat să nu se facă alte schimbări în cadrul aranjamentului privind taxele pentru studii în cazul emigrării, notând că modificările de ultimă oră deja au creat daune. După ce și-a exprimat agresiv îngrijorarea, Andrei i-a spus lui Eagleburger că Palmer făcuse o treabă bună și că guvernul român era satisfăcut de cooperarea și asistența Departamentului de Stat. Era clar că Andrei arăta de fapt o falsă indignare pentru faptul că Statele Unite ar îndrăzni să propună o schimbare, oricât de mică. Fermitatea lui era o tactică de negocieri tipică. Andrei a trecut cu vederea că oficialii români ceruseră, în trecut, mai multe schimbări, care le-au și fost acordate! Bătându-l pe umăr pe Andrei, amical, Eagleburger mulțumea Bucureștiului pentru poziția intransigentă *vis-à-vis* de sovietici. A mai

subliniat că Iugoslavia necesita și aprecia poziția de tampon a României între ea și U.R.S.S..

Cel mai rău aspect al negocierilor cu românii a fost poziția concesionară a oficialităților Departamentului de Stat, care au jucat un rol-cheie în realizarea aranjamentului. Mark Palmer și Jonathan Rickert - funcționar la secția pentru România - au conlucrat în general cu ambasadorul României. Palmer nu a insistat asupra documentului, pentru ca, în subsidiar, să includă asigurări de nepunere în practică a decretului referitor la taxele de învățământ sau, pentru o perioadă de timp definită, pentru oricare măsură de compensare a studiilor, prin obligativitatea unui stagiu. Tot așa, el nu a făcut presiuni pentru scurtarea duratei formalităților de emigrare, sau pentru încetarea hărțuirii celor care solicitau emigrarea. În fond, ambasadorul României, Mircea Malița, declarase că tracasările nici măcar nu existau. Poziția lui Rickert era că românii respectaseră unul din cele trei amendamente majore din 1982, de schimbare procedurală, și anume menținerea unui număr acceptabil de aprobări, plecările definitive fiind mai lesnicioase - numărul lunar fiind mai uniform decât în anul precedent, când a avut loc sporul tipic de aprobări, în preajma audierilor din Congres cu privire la acordarea clauzei națiunii celei mai favorizate. După Rickert, unu din trei nu era deloc rău, chiar dacă expectativa îndelungată impusă emigranților, cât și tracasarea lor, rămâneau neschimbate. Palmer, Rickert ș.a. din Departament, în general, își făceau jocul după scenariul lui Eagleburger, ca să salveze clauza națiunii celei mai favorizate și relațiile speciale. Evident, ei uitau că România nu-și îndeplinea angajamentele luate față de Congres și față de Elliot Abrams, cu un an mai înainte.

Am fost atât de zguduit de ceea ce apărea ca o capitulare crasă față de regimul din România, încât am dactilografiat o declarație către conducerea Departamentului de Stat, conținând observații detaliate în legătură cu îndoielile mele de atunci. În *Observațiile din 18 mai 1983*, am recomandat luarea în considerație și includerea anumitor probleme (mai jos) înaintea semnării unei scrisori prezidențiale, care urma să fie înmânată ambasadorului Malița, și anume, pentru a apăra poziția președintelui Reagan și interesele Statelor Unite, avându-se totodată în vedere permanent eșecul României în respectarea angajamentelor luate în 1982, cu privire la îmbunătățirea situației emigrărilor și a drepturilor omului. Referindu-mă la mărul discordiei din 1983 - decretul în legătură cu studiile și emigrarea -, am specificat ceea ce eu credeam că Statele Unite trebuiau să spună. Evident, aceasta

reflecta faptul că românii avuseseră de a face cu cei mai buni negociatori ai Departamentului de Stat, cât și dezamăgirea mea că aceștia nu au avut mai mult succes în reprezentarea intereselor americane.

Am scris apoi că Statele Unite ar trebui să scoată în evidență mai ferm susținerea principiului liberei emigrări. Totodată, am subliniat că, înainte ca președintele să sprijine activ reînnoirea clauzei, erau necesare asigurări în scris, precise, pentru viitor și dovezi concrete de schimbări, inclusiv neaplicarea taxei de studii celor care doresc să emigreze în oricare țară din lume. Eram încredințat că această cerință se impunea în lumina nerespectării de către România a asigurărilor date în 1982, senatorilor Helms, Jackson, precum și lui Abrams, conform cărora, problema emigrărilor și a tracasărilor ar fi trebuit să se amelioreze semnificativ. Ambasadorul Malița, de pildă, a exprimat acordul României de a reduce durata de rezolvare a cererilor de emigrare la nouă luni, în primul an, și la șase luni, după aceea. Și totuși, după un an, acele promisiuni nu au fost respectate.

Cu privire la viitor, am scris că ar trebui date garanții concrete că emigranții cu calificare profesională mai ridicată vor putea să emigreze fără alte obstacole - dincolo de procedura economică existentă. Astfel, o perioadă specifică minimă putea fi delimitată, în vederea îndeplinirii stagiului obligatoriu pentru absolvenții români cu studii superioare, încât să nu se poată impune stagii arbitrare ca mijloc de restricție, în cazul emigrărilor. În final, am menționat că guvernul român trebuie să amelioreze condiția drepturilor omului și să faciliteze emigrarea solicitanților trecuți pe listele "reprezentative" americane, înaintate periodic Bucureștiului. Având în vedere problemele Congresului, valorile americane, principiile și promisiunile din trecut, credibilitatea președintelui și puterea de influență în viitor, punctele puse în discuție mai sus ar trebui expuse guvernului român. Am anexat note privitoare la politica externă a României, care nu era una de independență, și chestiunea transferului de tehnologie. Indubitabil, acest document a constituit unul dintre motivele care l-au "provocat" pe Eagleburger să-mi expedieze la București, la puțină vreme după aceea, o cablogramă cu acuzații zănatice la adresa mea.

Funderburk cu secretarul de stat Al Haig, la o conferință de presă, pe aeroportul Otopeni

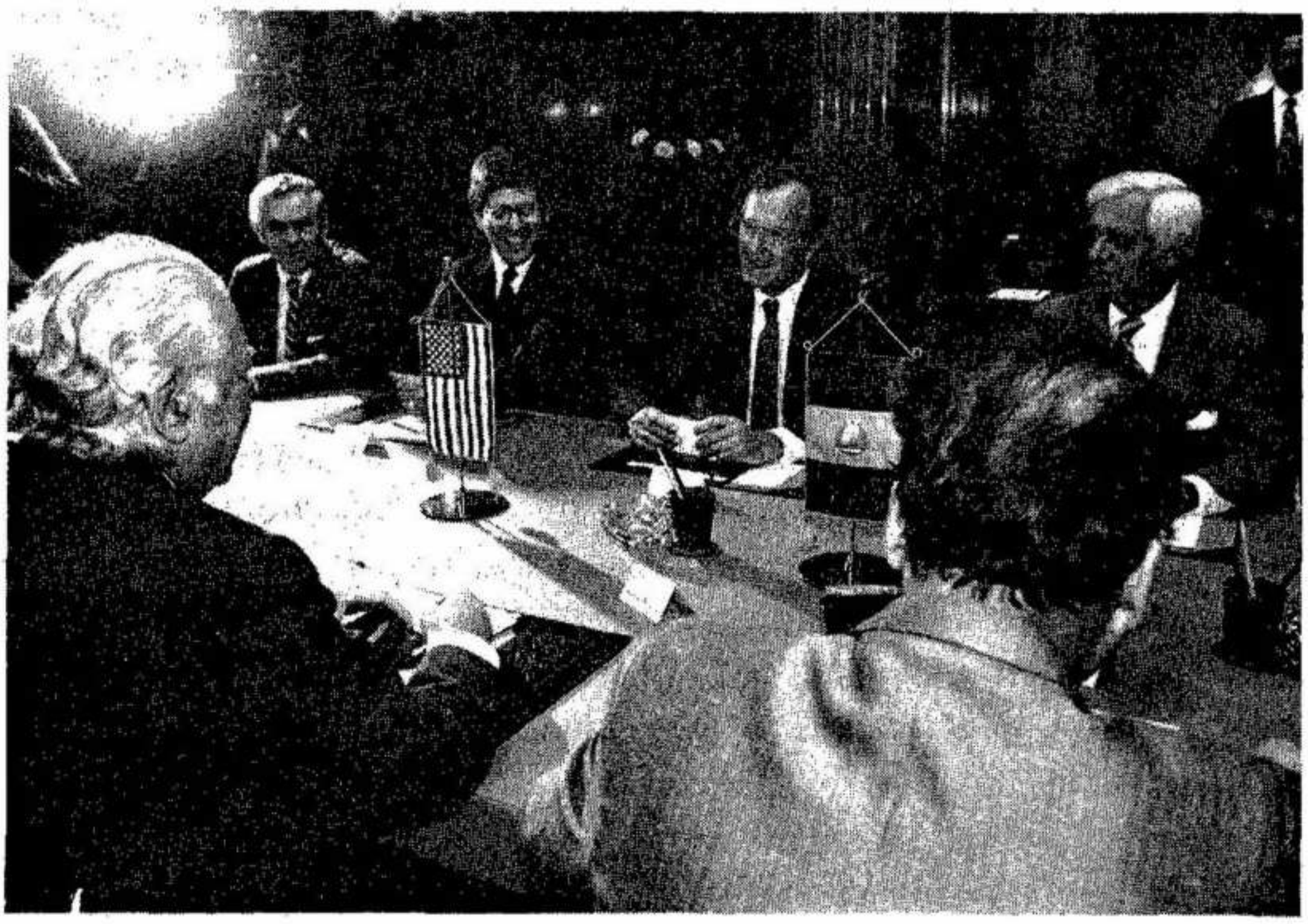

Funderburk cu vicepreședintele George Bush și cu oficialități române, la București

Vicepreşedintele Bush cu ministrul de externe Andrei şi cu ambasadorul Malița (ambii pe canapea), în biroul vicepreşedintelui

Funderburk cu secretarul de stat George Shultz,
la Departamentul de Stat

Familia Funderburk (Britt, Betty, Deana și David) cu președintele Ronald Reagan

Întrunire în Biroul Oval (de la stânga la dreapta): Messe, Reagan, Funderburk, Bush și Clark

Funderburk cu Reagan, la Casa Albă

Secretarul de stat Lawrence Eagleburger cu Funderburk,
în clădirea ambasadei

Cu doamna Funderburk și cu domnul și
doamna Kampelman, la București

CAPITOLUL 8

ÎNTREVEDERI LA WASHINGTON CU LAWRENCE EAGLEBURGER, ELLIOTT ABRAMS ŞI SENATORUL JESSE HELMS

Afacerea Eagleburger

Figura centrală a relaţiilor americano-române, pe parcursul carierei mele diplomatice, a fost Lawrence Eagleburger, care mai întâi a servit ca asistent al secretarului de stat pentru probleme europene, apoi ca subsecretar de stat pentru probleme politice - al treilea rang în Departament şi cea mai înaltă poziţie a unui diplomat de carieră. Cunoscut, fie ca Lawrence al Macedoniei, fie ca Vulturul, Eagleburger reprezenta, în rezumat, sistemul Serviciului Străin. Ceea ce-l deosebea de tehnocraţii timizi şi şterşi din birocraţie erau aptitudinea sa de a mânui puterea şi sporadicele sale scăpări de cutezanţă. Latura sa răzbunătoare era sesizabilă, dar se putea discerne şi latura-i atrăgătoare şi jovială.

Eagleburger era adânc implicat în toate aspectele de politică externă americană faţă de Europa, în general, şi faţă de Europa de est, în particular. În acea parte a lumii, Iugoslavia era pentru el de un interes primordial şi, din acest motiv, atenţia i se îndrepta şi spre România. El considera că principala lui misiune era să menţină politica de diferenţiere iniţiată de mentorul său, Kissinger. În consecinţă, clauza naţiunii celei mai favorizate trebuia păstrată cu orice preţ.

Decretarea, în 1983, a taxelor pentru studii a precipitat criza relaţiilor americano-române la nivel înalt, pe durata serviciului meu ca ambasador. Decretul prevedea că orice persoană care depunea cerere de emigrare din România trebuia să ramburseze statului contravaloarea costurilor fiecărui an de studiu absolvit în învăţământul superior. Sumele cerute depăşeau în unele cazuri 50.000 $, sumă peste posibilităţile românilor. Măsura impunerii unor asemenea taxe draconice însemna violarea directă a amendamentului Jackson-Vanik,

pe care se baza legea pentru comerţul Statelor Unite cu România şi acordarea clauzei naţiunii celei mai favorizate. Prin taxarea atât de dură a emigranţilor, ceea ce le punea în cale obstacole de netrecut, se violau şi o serie de acorduri internaţionale semnate de români, de pildă acordurile de la Helsinki.

Eagleburger şi-a asumat rezolvarea de unul singur a problemei şi întoarcerea relaţiilor de diferenţiere la cursul lor "normal". În încercarea lui de a salva aceste relaţii, Eagleburger putea vedea, cu proprii ochi, cum se derula politica orchestrată de el după cel mai prost scenariu.

La 10 ianuarie 1983, Larry Eagleburger a ajuns la Bucureşti, în calitate de emisar prezidenţial special, având indicaţii să mă ocolească atât pe mine cât şi ambasada americană, pentru a salva relaţiile "speciale" cu România. Deoarece se părea că Ceauşescu era implacabil hotărât să pornească un conflict, rămânea la latitudinea Statelor Unite, respectiv a lui Eagleburger, să salveze relaţiile în favoarea lui Ceauşescu şi a României. Considerându-se prieten, Eagleburger a pus hotărât cărţile pe masă în faţa preşedintelui Ceauşescu şi a ministrului său de externe, Andrei, la o reşedinţă montană, la nord de Bucureşti. Mai târziu, Andrei a descris tratamentul lui Eagleburger ca pe acela al reprezentantului unei puteri coloniale. În orice caz, românii făceau astfel de afirmaţii deoarece trebuiau să iasă onorabil din situaţie. Şi, conform comentariului rabinului Arthur Schneier, că Ceauşescu avea nevoie de un oarecare compromis pentru a ieşi basma curată, Eagleburger, fără îndoială că se străduia să simtă ce ar trebui să facă Statele Unite în favoarea românilor. El era îngrijorat de dilema în care se aflau Statele Unite şi căuta o soluţionare în comun a problemei. După câteva luni, l-a trimis la Bucureşti pe Milton Rosenthal cu un pachet de concesii-cadou, numai pentru a-l determina pe Ceauşescu să revină asupra punerii în aplicare a decretului privitor la taxe. Nici nu era nevoie ca Ceauşescu să-şi abroge oficial decretul, câtă vreme se dădeau asigurări de neaplicare.

Dacă Ceauşescu plănuise iscarea unei astfel de crize pentru a distrage atenţia S.U.A. de la o altă represiune, extrem de severă, care făcea ravagii în ţară, atunci nici că se putea să o facă mai bine. America fiind preocupată de o chestiune probabil minoră - aceea a taxelor - România putea avea cale liberă pentru a obţine clauza şi alte recompense, drept *bonus*.

Pe scurt, povestea taxei pentru rambursarea cheltuielilor ocazionate de efectuarea studiilor superioare este următoarea:

Primul caz de aplicare a taxei a avut loc la 21 ianuarie, la mai puțin de două săptămâni după vizita lui Eagleburger. La 24 ianuarie, șeful consular John Vessey III mi-a adus la cunoștință primul caz, confirmat în scris, de aplicare a decretului. Autoritățile din București cereau plata a 7.400 $ pentru studiile Margaretei Pâslaru-Sencovici. La întâlnirea cu delegația deputatului în Congres, Tom Lantos, din 10 februarie, ministrul de externe Andrei a spus că decretul era irevocabil, adăugând că S.U.A. ar trebui să trateze cu "grijă" orice publicitate privitoare la retragerea statutului comercial preferențial al României.

Mi-am notat în jurnal că, probabil, ajunsesem la o cotitură în relațiile americano-române și că se părea că perioada post-clauză va fi inaugurată în curând. Într-un editorial emis la 13 februarie, Vocea Americii a condamnat *zălogul* pe care îl reprezenta taxa, adăugând că România nu se va mai bucura mult timp de clauza națiunii celei mai favorizate, dacă va continua aplicarea taxei. Dar printr-o telegramă-bombă din Washington, în ziua de 24 februarie, Departamentul de Stat a oprit orice pronunțare asupra retragerii clauzei. Având în vedere pedalarea înapoi a Departamentului, am transmis la Washington recomandarea mea de a se rămâne ferm pe poziție. La 4 martie s-a pronunțat oficial declarația către guvernul român potrivit căreia, dacă situația existentă va persista, retragerea clauzei va fi scadentă la 30 iunie.

Cu toate acestea, în aprilie, Departamentul de Stat se zorea să pregătească un pachet de cadouri pentru Ceaușescu, pentru ca acesta să nu aplice taxa. Eagleburger nu vroia ca eu să stau în calea menținerii relațiilor bazate pe clauză, cu România. Elita Departmentului de Stat era decisă să găsească o cale de a salva Bucureștiul de sine însuși.

Eagleburger mi-a trimis o cablogramă *strict confidențială* amenințătoare, datată 28 mai. Mă avertiza să mă las de problemele referitoare la drepturile omului și la emigrație. Poate că scopul lui era să rezolve problema taxei pentru studii fără nici un fel de încurcătură. El spunea că noi nu avem nici un drept să alertăm *din nou* Departamentul cu potențiale probleme asociate cu lăsarea intactă a decretului. De asemenea, el susținea în mod eronat că eu aș fi spus ambasadorului israelian la București că este probabil că Statele Unite vor recomanda clauza chiar și în lipsa unui acord româno-israelian în această chestiune. În realitate, îi spusesem ambasadorului israelian tocmai contrariul. Din moment ce întrețineam relații foarte bune atât cu comunitatea evreiască din București, cât și cu ambasada israeliană,

l-am invitat pe ambasadorul Zvi Brosh la ambasada noastră, la o șuetă privată. Când i-am lămurit situația, el a încuviințat că nu spusesem ceea ce Eagleburger pretindea că aș fi spus și că va contacta Washington-ul și Tel Aviv-ul pentru a îndrepta lucrurile. Problema a fost însă că niciodată el nu i-a mai informat asupra adevărului. (1)

Le-am scris senatorului Jesse Helms și lui Faith Whittlesey despre amenințările și acuzele lui Eagleburger. În mare măsură datorită eforturilor lui Faith Whittlesey a fost posibil să-i prezint președintelui cazul care trata întreaga problemă românească. Într-o convorbire ulterioară cu secretarul de stat i-am relatat lui Shultz despre cum a încercat Eagleburger să mă intimideze pentru tot ce am întreprins. Eagleburger și-a continuat atacurile împotriva mea, chiar și după ce am părăsit serviciul diplomatic guvernamental. În timpul campaniei mele electorale pentru senat, mi-a mai adus și alte acuzații, neadevărate, într-un interviu publicat într-o gazetă. Totodată, el a dat cea mai mare contribuție financiară individuală în sprijinul candidatului democrat liberal pentru postul senatorial din Carolina de Nord. A făcut-o în ciuda faptului că, după cum se știe, el este un republican moderat-liberal, originar din Wisconsin. Între timp, el a devenit șef al Asociaților lui Kissinger, ceea ce i se potrivește mai bine; această grupare, printre altele, se constitue și drept consultant de specialitate în tranzacțiile cu străinătatea, inclusiv cu statele comuniste. Înainte de a ajunge pe culmile carierei diplomatice la Deapartamentul de Stat, în afară de alte posturi, Eagleburger a fost ambasador în Iugoslavia. În 1986, automobilele fabricate în Iugoslavia, care costau sub 4.000 $ bucata, se vindeau foarte bine în S.U.A. (2)

Elliott Abrams și drepturile omului

Din punctul de vedere al unui conservator, susținător al lui Reagan la Departamentul de Stat, eu îl consideram pe Elliott Abrams drept corect, curajos și gata să te ajute. În calitatea sa de secretar de stat asistent pentru drepturile omului și probleme umanitare, Abrams se afla într-o poziție cheie în ceea ce privește relațiile Statelor Unite cu România. În iunie 1982, Abrams îmi spunea că-mi va sprijini eforturile de a demonstra o mai mare preocupare față de drepturile omului în România. În același timp, Abrams era un salariat al Departamentului de Stat, astfel încât el trebuia să accepte directivele celor mai înalți demnitari ai Departamentului, inclusiv ale lui

Eagleburger, care manifesta un interes deosebit pentru Europa de est. Abrams făcea ce putea în sprijinul meu - m-a ajutat la întocmirea documentelor referitoare la încălcarea drepturilor omului în România şi a vorbit în favoarea lor la Masa Rotundă a Drepturilor Omului, la Radio Europa Liberă şi la Radio Vocea Americii. Ca şi mine, el făcea presiuni pentru adoptarea unei linii mai intransigente decât dorea să adopte elita conducerii Biroului pentru Afaceri Europene al Departamentului de Stat. Acest birou acorda o mai mică atenţie conţinutului declaraţiilor lui Abrams şi documentelor oficiale ale Departamentului privitoare la drepturile omului şi adopta o linie mai blândă, mai puţin ofensivă, faţă de regimurile comuniste din Europa răsăriteană. De obicei, Abrams se afla pe poziţii ferme în dezbaterile şi discuţiile din Departament, dar, în cele din urmă, a sfârşit prin a susţine linia oficială a Departamentului. După cum spunea Eagleburger: "Până la luarea deciziei, luptă; după aceea, mergi în rând!" (3)

Luam legătura cu el aproape regulat, atât oficial, cât şi în particular. Două dintre cele mai importante ocazii, care implicau problema relaţiilor americano-române în legătură cu drepturile omului, au fost: în 1983, taxa pentru studii impusă de guvernul român - obligativitatea fiecărui candidat la emigrare de a rambursa contravaloarea studiilor superioare absolvite, la un preţ pe care şi-l puteau permite foarte puţini români, ceea ce constituia, oricum, o violare directă a acordurilor de la Helsinki şi a amendamentului Jackson-Vanik-; şi masa rotundă româno-americană de la Washington, din februarie 1984, pe tema drepturilor omului.

În octombrie 1982, Abrams s-a dus la Bucureşti pentru a avea convorbiri cu guvernul român. Le-a spus cu sinceritate oficialilor români că, pe măsură ce România va arăta mai multă independenţă în politica sa externă, relaţiile ei cu S.U.A. aveau să devină mai calde. Abrams a afirmat cu curaj că majoritatea americanilor nu crede că clauza naţiunii celei mai favorizate ar fi în interesul Americii, îndeosebi din cauza persecuţiilor religioase şi a abuzurilor contra drepturilor omului. Singura problemă era că abilii comunişti ar fi putut observa că un astfel de limbaj - rezumat la cuvintele intransigente ale lui Abrams şi Funderburk - nu reflectau în mod real conceptia generală a Departamentului de Stat. Aşa încât poziţia noastră urma să aibă un efect mai redus decât dacă ar fi fost susţinută de o linie consistentă şi fermă a guvernului S.U.A..

Românii erau reprezentaţi de adjuncţii ministrului de externe,

Maria Groza şi Aurel Duma, de şeful consular al Ministerului de Externe, Gheorghe Bădescu şi alţii. De la bun început ei au repetat teza lui Ceauşescu cum că România n-ar fi o ţară din care să se emigreze. Oficialii români sunt experţi în schimbarea macazului, trecând la ofensivă atunci când sunt acuzaţi de încălcări şi violări. Folosind limbajul dedublat orwellian, Bădescu a spus că România îşi asumase toate angajamentele internaţionale şi că, în permanenţă, respectă actul final de la Helsinki, dar că America era aceea care viola acordurile de la Helsinki, prin faptul că îi obliga pe refugiaţi să stea în lagăre, împotriva voinţei lor. O categorie de români emigranţi trecea printr-un centru de triere aflat în Italia, pentru formalităţi şi examene medicale, care durau cca. o săptămână. Deşi acest aspect era întrucâtva vexatoriu, s-a dovedit că nu constituia nici o problemă, ci, de fapt, o cale folosită în anii anteriori, de a-i scoate din România pe cei care erau disidenţi - refugiaţi politici sau religioşi - şi care nu aveau rude în Statele Unite. Oficialităţile române susţineau că numărul celor care se întorceau în România din Statele Unite ar fi fost de 10 ori mai mare(decât în realitate). Cifra reală a acestora nici măcar nu atinge 1% din totalul emigranţilor.

Abrams a relevat că una dintre chestiunile cele mai arzătoare pentru S.U.A. era politica de tracasare şi pedepsire a celor care aveau de gând să emigreze. Partea română a dat mai multe răspunsuri, dar nici unul adevărat. Duma susţinea că 99% din solicitanţii vizei de emigrare nu şi-ar fi pierdut locul de muncă. Corneliu Bogdan, fost ambasador în S.U.A., spunea că, după pierderea locului de muncă, angajarea se putea face din nou, dar nu la acelaşi nivel ierarhic sau de calificare. Groza susţinea până la ridicol că nu exista vreun sistem de hărţuire numai pentru că cineva vrea să părăsească România. În fine, în discuţia lui Abrams, întemeiată pe rapoartele care insistau asupra persecuţiei religioase şi a violării libertăţii religioase, replica părţii române era previzibilă. Duma contraargumenta că, în fond, nu exista nici o problemă religioasă, din moment ce bisericile erau pline de enoriaşi. Dar nici acest aspect nu era, nici pe departe, corect, având în vedere împrejurarea că mii de biserici fuseseră distruse de Ceauşescu, încât multă lume nu mai avea acces la vreo biserică. Duma mai spunea că în România există 14 culte (sau confesiuni) recunoscute şi că numai cu baptiştii mai existau unele probleme, fiindcă aceştia erau prea divizaţi între ei. Cam atât despre cei ce mint.

Într-o convorbire în legătură cu hărţuirea solicitanţilor de vize de emigrare şi tergiversarea formalităţilor în acest sens, partea română

l-a asigurat pe Abrams că nu consideră că taxa de studii ar avea vreo legătură cu propunerile sovieticilor din 1972. (4) În pofida asigurărilor din partea oficialităților române, la numai câteva luni mai târziu a și început punerea în practică a draconicei măsuri. În urma primului caz de aplicare a măsurii, din 24 ianuarie, ministrul român de externe a declarat, la 10 februarie, că aplicarea decretului era irevocabilă. În octombrie 1982, după vizita lui Abrams la București, au fost transmise pe calea undelor interviurile pe care le-a acordat Vocii Americii și Europei Libere. Tendința postului de radio Europa Liberă era de a se ocupa de faptele esențiale, făcând cunoscute în emisiuni adevăratele cazuri de emigrare și de încălcare a drepturilor omului, ceea ce a stârnit indignarea guvernului român. Prin comparație, Vocea Americii proceda într-un mod ceva mai conciliatoriu și condescendent. Dar cu această ocazie, în interviul său difuzat de Vocea Americii, Abrams a atras atenția conducerii române că era nevoie de un "standard decent" în problema emigrării, dacă dorea să i se acorde în continuare statutul clauzei națiunii celei mai favorizate. A subliniat, totodată, că supărarea, frustrarea și opoziția din sânul Congresului american erau în continuă creștere și că angajamentele românești, de a reduce practicile de șicanare și tergiversare față de emigranți, trebuiau onorate. Dacă România nu-și respecta promisiunile, Congresul și președintele S.U.A. urmau să nu mai aprobe acordarea clauzei, mai spunea Abrams. (5) Interviul transmis de Europa Liberă conținea termeni și mai duri și a provocat o replică mânioasă a guvernului român. Departamentul de Stat, îngrijorat de limbajul tăios al "prietenilor" săi comuniști, a încercat să se distanțeze de cele afirmate de Abrams, totodată asigurând, în surdină, guvernul de la București că Abrams își depășise competențele (când a făcut afirmațiile respective).

La 1 februarie 1983, i-am scris lui Abrams o scrisoare similară celor trimise lui Judge Clark, senatorului Helms și lui Faith Whittlesey, printre alții, pe când eram ambasador. Prin aceste scrisori dădeam expresie rezervelor mele față de politica S.U.A. de acordare a clauzei fără obținerea de ameliorări substanțiale în ceea ce privește drepturile omului și emigrările. Astfel combăteam afirmațiile false făcute într-un interviu acordat unei gazete de către Eagleburger și asistentul secretarului de stat pentru probleme europene, Richard Burt. (6) În speță, i-am scris lui Abrams că relațiile bazate pe clauză erau fără valoare atât timp cât "convingerile, valorile și principiile americane sau amendamentul Jackson-Vanik erau ignorate" și că noi nu ar trebui să "minimalizăm problemele drepturilor omului și ale liberei emigrări

numai ca să menţinem relaţiile bazate pe clauza naţiunii celei mai favorizate". (7) Am menţionat că nu credeam că această clauză era de interes naţional pentru noi, din punctul de vedere al securităţii, stategic sau moral, fără obţinerea unui *quid pro quo* substanţial, cum ar fi neaplicarea taxei pentru studii şi îmbunătăţirea substanţială a formalităţilor de emigrare şi a drepturilor fundamentale ale omului. (8)

La 13 februarie, un editorial al postului de radio Vocea Americii, reflectând câteva din aceste puncte sensibile, a condamnat aplicarea taxei şi a avertizat că, dacă aceasta va continua, clauza urma să nu mai fie acordată. Iar la 14 martie, Statele Unite au anunţat oficial că clauza naţiunii celei mai favorizate urma să fie retrasă la 30 iunie - după ce în 24 februarie se depuseseră eforturi pentru a atenua condamnarea făcută anterior. Între timp, Abrams mi-a răspuns printr-o scrisoare în care îşi exprima suportul pentru problemele care mă frământau şi pentru recomandările mele. Îmi scria că S.U.A. vor retrage clauza şi se vor ţine de principiile şi legile lor, tocmai datorită motivelor pomenite de mine. A mai menţionat că aveam vederi comune cu privire la o largă paletă de chestiuni politice, care includeau şi România, şi că eu "am adus argumente consistente în favoarea unui realism mai mare în relaţiile bilaterale". (9)

În pregătirea discuţiei americano-române la masa rotundă, la Washington, i-am mai scris o epistolă lui Abrams, dându-i detalii în legătură cu îngrijorarea mea că rezoluţia asupra taxei pentru studii ar putea escamota faptul că situaţia drepturilor umanitare şi condiţiile generale de trai s-au înrăutăţit şi mai mult în ultimii ani.

Tot mai evidente deveneau scăderea nivelului de trai, înrăutăţirea situaţiei energiei (încălzire, gaze şi curent electric) şi penuria alimentară, măsurile de securitate înăsprite şi declinul asistenţei medicale (creşterea alcoolismului, salubritate deficitară, condiţiile proaste din spitale şi nutriţia neîndestulătoare). În acelaşi timp, represiunea religioasă, necontenitele probleme cu care se confruntau candidaţii la emigrare, nerezolvarea cazului părintelui Calciu şi înteţita represiune politică şi culturală au condus la deteriorarea atmosferei generale în România, în ceea ce priveşte drepturile omului. Mi-am exprimat convingerea puternică şi speranţa că S.U.A. vor face eforturi să obţină concesii şi ameliorări în privinţa drepturilor omului, emigrării şi condiţiilor generale de trai pentru populaţie, adică reforme interne şi liberalizare - în caz contrar, tratamentul nostru favorabil şi ajutorul corespunzător nu vor avea

justificare. Deoarece sub Ceaușescu nu ne prea puteam aștepta la schimbări în bine, era cu atât mai mult de competența S.U.A. să-și enunțe în mod ferm principiile imuabile, în termeni de demnitate umană și faptul că noi dorim schimbări în bine în România. În fine, am accentuat faptul că eram plăcut impresionat că Abrams va participa la masa rotundă a drepturilor omului, fiindcă, la urma urmei, Eagleburger și Palmer își manifestaseră temerile din cauza tonului bătăios din trecut, al lui Abrams, și că linia sa dură i-ar fi putut îndârji pe români.

La masa rotundă româno-americană a drepturilor omului, care a avut loc la Washington, între 27-29 februarie 1984, Abrams mi-a spus că era greu să discuți cu cei care "mint, mint și iar mint". În timp ce comuniștii români reprezentau un front compact, format din ministrul de externe adjunct Maria Groza, directorul pentru afaceri consulare al Ministerului de Externe Gheorghe Bădescu, ambasadorul Mircea Malița și alții, partea americană era foarte scindată în ceea ce privește modul în care era văzută România comunistă și care erau scopurile politicii Statelor Unite în raport cu această țară. Șeful delegației americane, din care făceam și eu parte, era Abrams. De față mai erau funcționarii Departamentului de Stat Richard Combs, Roland Kuchel, Jonathan Rickert, Judith Buncher și reprezentanți ai Statelor Unite la Conferința pentru Securitate și Cooperare Europeană (C.S.C.E.). De notat că Abrams, care în mod logic trebuia să conducă partea americană, nu a fost, în această funcție, pe placul unora de la Departamentul de Stat. Într-o convorbire cu un reprezentant al Biroului pentru Afaceri Europene al Departamentului, acesta mi-a spus că existau temeri că prezența lui Abrams i-ar fi putut ofensa pe români, având în vedere ieșirile sale anterioare, de exemplu interviul dat Europei Libere. De aceea au existat rezerve când Biroul pentru Afaceri Europene și-a dat consimțământul ca Abrams să conducă delegația americană la masa rotundă.

Oficialitățile comuniste știu cum să aplice tacticile de *divide et impera* atunci când americanii au vederi foarte deosebite. Astfel, luările de poziție au cuprins și aspra expunere a asistentei Lynne Davidson - din echipa de la C.S.C.E. - privitoare la violările drepturilor omului în România, dar și expresiile de apreciere a "eforturilor lăudabile" și "maniera pozitivă și constructivă" a României, rostite de funcționarul Agenției de Informații a Statelor Unite (U.S.I.A.), Alvin Perlman. Lynne Davidson a subliniat că C.S.C.E. a primit mai multe scrisori conținând plângeri și reclamații la adresa României

decât la adresa oricărei alte țări din Europa de est și că România are o *imagine nefavorabilă* atât în Congres, cât și în opinia publică, din cauza proastei situații a drepturilor omului. Datorită faptului că prezentarea ei urmase mai multor luări de cuvânt reverențioase față de România, ambasadorul Mircea Malița i-a replicat în termeni aspri numai lui Davidson.

Dar ceea ce *i-a descumpănit cel mai mult* pe români a fost intervenția lui Roger Whyte - asistent special al subsecretarului adjunct pentru probleme internaționale din Ministerul Muncii - intitulată "Drepturile omului și ILO (Organizația Internațională a Muncii)". Evident, românilor nu le prea păsa de standardurile ILO, cum ar fi libertatea de asociere a muncitorilor, pe care punea accentul Whyte. El a scos în evidență că România ratificase *convențiile* ILO în legătură cu dreptul de liberă asociere. În fine, Whyte a spus că, Confederația Mondială a Muncii a înaintat Organizației Internaționale a Muncii o plângere contra României, din cauza desființării sindicatului muncitorilor, format în 1979. Membrii S.L.O.M.R., adică ai Sindicatului Liber al Oamenilor Muncii din România, au îndurat bătăi, încarcerări, arestări și, în unele cazuri, s-au semnalat și disparițiile unora dintre ei. Reprezentanții români *au replicat că afirmațiile* lui Whyte nu ar fi în ordine, datorită faptului că România era membră a ILO și existau transmiteri de informații din București către ILO. Ei afirmau că toată lumea avea loc de muncă, că dreptul la grevă exista și că România accepta constituirea de formațiuni sindicale.

În timp ce directorul grupului participant la C.S.C.E., Spencer *Oliver, a prezentat onest cazuri individuale, mușamalizările* făcute de Perlman și de șeful secției române a postului de radio Vocea Americii, Ed Mainland, au fost poate cele mai tipice pentru astfel de situații decepționante. Până și unul dintre colegii lui Mainland, de la U.S.I.A., mi-a spus că Mainland a capitulat total la masa rotundă, spre dezamăgirea multora.

Românii prezenți la masa rotundă s-au ținut sistematic de linia propagandistică - încrezători că vor reuși cu aceasta. Astfel, Bădescu a spus că nici nu putea fi vorba de pierderea slujbei în România, după depunerea cererii de emigrare. Adevărul este însă că pierderea locului de muncă, după depunerea cererii de emigrare, este mai *mult* regulă decât excepție. Bădescu a mai făcut afirmația ridicolă că S.U.A., prin protejarea drepturilor omului, dădeau apă la moară celor care comit crime contra statului comunist, dar care devin refugiați politici, o dată ce ajung în alte țări. *Madame* Groza a făcut dubioasa afirmație că România acordă asistență medicală și învățământ în mod gratuit, sprijin material adecvat și pensii tuturor oamenilor, adăugând că, în timp ce

americanii vorbesc de încălcări, românii vorbesc de respectarea drepturilor omului, ceea ce ar reflecta unghiuri de vedere diferite asupra problemei. În replica lor la raportul lui Abrams asupra persecuției religioase și încălcării drepturilor religioase - de exemplu închiderea de biserici, hărțuirea pastorilor, chiar demolarea unor biserici, cum ar fi aceea la care a fost de față Funderburk -, românii au spus că libertatea religioasă este reflectată de existența a 11.000 de biserici ortodoxe și 14 culte autorizate. Dar nu au menționat, totuși, miile de biserici distruse de la preluarea puterii de către comuniști.

Prin contribuția mea, am încercat să prezint cât mai plastic problema emigrărilor. Ambasada americană este literalmente invadată de sute de români, care vin la secția consulară, și inundată de sute de scrisori de la Congres, de la grupuri care militează pentru drepturile omului și drepturi religioase, și de la persoane particulare. Americanii sunt liberi să părăsească Statele Unite, iar înghesuiala românilor care încearcă să părăsească România nu a fost provocată de S.U.A.. Dacă există drepturi fundamentale ale omului, oportunități socio-economice, libertăți politice și religioase și un nivel de trai în continuă creștere, de ce vor cu atâta disperare atâtea mii de români să părăsească România? În acest caz, adevărata origine a problemelor rezidă în condițiile de viață care îi fac pe oameni să plece și lipsa dreptului la liberă emigrare. Unii dintre românii cărora li se acordă aprobarea de plecare nu întrunesc condițiile americane de adoptare, iar alții sunt indezirabili. Statele Unite respectă dreptul la liberă emigrare, dar nu își asumă obligația să accepte orice emigrant din Haiti, Vietnam sau România, care dorește să-și îmbunătățească situația economică și nivelul de trai.

Una dintre celc mai serioase probleme ale relațiilor americano-române, în ceea ce privește emigrația, este hărțuirea majorității solicitanților. Aceasta, deseori numită "problemă de procedură", cuprinde pierderea serviciului, bunurilor, domiciliului, tergiversarea plecării până la 1,5-2 ani sau mai mult, constrângerea la numeroase plăți a unor sume mari, pierderea cetățeniei sau a drepturilor cetățenești ș.a.. Iar cei care au aprobarea de plecare primesc o viză de ieșire valabilă numai pentru câteva luni. Partea română și-a expus poziția prin Bădescu, care a spus că nu este de acord cu mine, în ceea ce privește pierderea locului de muncă.

Un alt exemplu pentru modul în care elita Departamentului contribuia la atenuarea tonului aspru al discuțiilor, care ar fi putut ofensa pe români, a fost dat în momentul pregătirii comunicatului de

presă ce urma să fie făcut public, la încheierea mesei rotunde americano-române pe tema drepturilor omului. Abrams și cu mine, și nu elita Departamentului, am fost aceia care am vrut ca, în comunicatul final, să se includă că Statele Unite "își reafirmă convingerea că problema drepturilor omului este o temă centrală în contextul procesului Helsinki, își reafirmă angajamentul în privința drepturilor omului, libertăților politice, libertății presei, în deplină conformitate cu prevederile asupra drepturilor omului stipulate în Acordul Final de la Helsinki și în Documentul final de la Madrid". (10) De asemenea, Biroul pentru Europa de est al Departamentului de Stat nu a vrut să specifice că discuțiile au avut loc în contextul acordurilor de la Helsinki și Madrid, tocmai pentru a se discuta respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Senatorul Jesse Helms

Am întreținut contacte periodice cu senatorul Helms, prin cele câteva scrisori particulare pe care ni le scriam anual. În afară de aceasta, mă întâlneam cu senatorul cam o dată pe an, în biroul său din Washington. Nu schimbam mesaje-telex prin canalele oficiale decât atunci când era vorba de cazuri de emigrare. În general, fiecare cunoștea poziția celuilalt în problemele respective și, de aceea, nu era neapărat nevoie de întrevederi ori schimburi frecvente de mesaje. De fapt, la Washington, senatorul Helms lucrează într-un domeniu care cuprinde teme foarte variate, de interes național și internațional, accentul căzând poate pe evenimentele din America centrală și de sud, datorită răspunderilor pe care Helms le are în comitet.

Făcând abstracție de prezența mea la București, senatorul Helms era de mult timp un luptător pentru drepturile credincioșilor religioși persecutați și ale disidenților politici din țările comuniste, pledând în favoarea a numeroase persoane aflate la necaz, în România. Cât timp am fost ambasador în România, nimeni - cu excepția senatorului de Ohio, Howard Metzenbaum, în al cărui stat se află una din cele mai însemnate concentrări de imigranți români - nu mi-a trimis scrisori sau cablograme în favoarea românilor. Dar de la biroul senatorului Helms îmi parveneau la ambasadă sute de scrisori. El a manifestat un mare interes, cât și îngrijorarea, față de cazurile a sute de români disperați, cu toate că aceste cazuri priveau, poate în proporție de 95%, familiile care își au domiciliile în alte state decât în Carolina de nord. Cu alte cuvinte, nu era nevoie să ai vreo legătură cu acest stat, adică senatorul să fie propriul tău reprezentant parlamentar,

ca să-ţi acorde atenţie şi sprijin.

În afară de scrisorile pe teme consulare şi în afară de problematica persoanelor de importanţă religioasă, politică sau culturală, pedepsite de regim pentru că au solicitat emigrarea, senatorul Helms s-a manifestat şi în alte moduri ca sprijinitor al luptătorilor pentru libertate. Iată câteva extrase din mesajele adresate de Helms autorităţilor române: "Sunt constrâns să vorbesc în numele drepturilor umane ale acestei familii şi sunt încredinţat că guvernul dumneavoastră va reconsidera tratamentul foarte contraproductiv pe care evident i-l aplică în prezent" (12 mai 1982); "Întotdeauna sunt mai mult decât bucuros să sprijin eforturile lui în numele credincioşilor creştini din acea ţară năpăstuită" (3 martie 1982); "Le-am dat o lungă listă cu numele celor care ar fi printre cei oprimaţi, după cum ni s-a raportat" (6 iulie 1982); şi "Vă atrag atenţia asupra acestei situaţii nutrind speranţa sinceră că veţi face uz de bunele dumneavoastră oficii, pentru a înlătura orice obstacole care ar putea împiedica reunificarea acestei familii, ceea ce constituie dreptul ei uman" (30 noiembrie 1983). Helms face parte din grupul de deputaţi din Congres care se află în linia întâi în a-şi face timp pentru a întreprinde ceva ca să-i ajute pe români şi alte popoare din spatele Cortinei de Fier.

Alte căi de intervenţie în relaţiile americano-române şi în vieţile românilor persecutaţi cuprindeau: întâlniri cu oficialităţile române, încurajarea unor iniţiative legislative şi petiţii pentru forţarea guvernului român ca să facă reforme şi a guvernului american ca să desfăşoare o politică realistă şi să reprezinte interesele proamericane. La 29 iunie 1982, senatorul Helms mi-a spus că se va opune amendamentelor care permit acordarea clauzei naţiunii celei mai favorizate României, dacă nu se va înregistra un progres real în politica ei internă şi în cazurile de emigrare.

O întrevedere a ministrului de externe Ştefan Andrei cu senatorul Helms a avut loc la 16 mai 1983, în biroul senatorului. Anterior, o persoană oficială română afirmase că eu nu aş putea aranja o întâlnire a lui Andrei cu Helms. În consecinţă, am transmis, pe una din căile de comunicare ale ambasadei cu Departamentul de Stat, dorinţa ministrului de externe român de a-l întâlni pe senatorul Helms. Astfel, întâlnirea a fost aranjată pentru după amiaza zilei de 16 mai, după prânzul de la Departamentul de Comerţ şi prefigurând întrevederea cu vicepreşedintele Bush. Până la această întrevedere, nu îl mai văzusem pe senator şi nu mai vorbisem cu el de circa opt luni. Am intrat în biroul său împreună cu ambasadorul Maliţa şi cu

directorul pentru America de nord, din partea Ministerului de Externe român, Mircea Răceanu. Din partea oficiului său, alături de senatorul Helms se aflau consilierii Dr. Jim Lucier şi Kathy Stoner. De la bun început, Helms a rostit: "Domnilor, nu ar trebui să mă întâlnesc cu dumneavoastră sau nu ar trebui să vă las să treceţi pragul biroului meu, deoarece nu aţi respectat asigurările şi promisiunile pe care vi le-aţi asumat anul trecut". Senatorul a continuat spunând că va fi în fruntea luptei împotriva acordării clauzei naţiunii celei mai favorizate pentru România, atât timp cât nu se dau asigurări reale cu privire la rezolvarea cazurilor de emigrare şi a celor umanitare, precum şi în legătură cu abrogarea decretului taxelor de studii.

Ambasadorul Maliţa a răspuns că îi expediase senatorului o scrisoare, în care etala punct cu punct rezolvarea tuturor cazurilor pomenite. Însă Kathy Stoner era de faţă şi avea cu sine un pachet de documente cu cazuri nerezolvate. Ea a întrebat ce este cu părintele Calciu, care este la închisoare sau - cine ştie? - poate chiar mort. Andrei şi Maliţa au replicat că problema Calciu era o altă chestiune, acest caz, după cum mai spuseseră, putând fi rezolvat în momentul în care Calciu ar depune cerere de emigrare. Aceasta era poziţia oficială românească. Arătând că ştie cazul în detaliu, Jim Lucier a relevat că, în felul acesta, cu alte cuvinte, părintele Calciu ar fi nevoit să se recunoască vinovat de încălcările de lege de care este acuzat. De fapt, românii prezentau acelaşi tablou fals, cunoscut deja: părintele Calciu era perfect sănătos şi nu vroia să plece. Stoner a subliniat că mai erau încă multe alte cazuri nerezolvate şi că promisiunile lui Maliţa, din scrisoare, nu fuseseră respectate. Helms a remarcat că încuviinţase cu greu să aibă această întrevedere, acceptând, în primul rând, din consideraţie pentru ambasadorul Statelor Unite, care are acces la el oricând acesta o doreşte.

După această ciocnire, senatorul Helms a spus că este de acord să ia totul de la început, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. A cerut o scrisoare de asigurări, care să fie onorate. Altminteri, va lua măsuri pentru neacordarea clauzei. Andrei, în mod vizibil stânjenit, a spus că era nevoit să plece, ca să nu întârzie la întâlnirea cu vicepreşedintele Bush. Cred că este nimerit să se spună că Maliţa şi Andrei poate că nu au mai auzit cuvinte de o franchete şi fermitate mai mare decât cele rostite în cadrul întrevederii cu Helms. Această acţiune a lui Helms a contribuit la întărirea poziţiei mele la Bucureşti. El putea vorbi cu ei mult mai aspru decât aş fi putut-o face eu însumi, fiindcă eu urma să mă întorc la Bucureşti, la activitatea mea zilnică. Numai dacă

Statele Unite ar fi opus un front puternic și unit regimului din România s-ar fi putut schimba, în bine, relațiile bilaterale. Fiindcă este aproape fără îndoială că, în ultimă analiză, liderii comuniști români - ca și cei sovietici, ajunși în poziții înalte prin lipsă de scrupule și prin diverse tertipuri - apreciază puterea și intransigența arătate de adversar. În sinea lor, ei nu-l respectă pe funcționarul Departamentului de Stat care se grăbește să le ofere tot ce doresc și-i înțelege superficial.

După întrevedere, Helms m-a întrebat dacă a fost îndeajuns de aspru cu ei. I-am răspuns afirmativ și că îi eram recunoscător pentru aceasta. Stoner a adăugat că Malița era cel mai mare mincinos pe care l-a întâlnit vreodată. Mă gândeam atunci, în sinea mea: slavă Domnului, Helms nu se teme să spună ceea ce trebuie spus și ceea ce alții nici nu vor să audă. Atât românii, cât și oficialitățile Departamentului de Stat considerau, fără îndoială, că în spatele cuvintelor senatorului Helms mă aflam eu. Ei nu înțelegeau că Helms nu avea nevoie de sfatul meu sau de instrucțiuni de la mine, în ceea ce privește cele ce trebuiau spuse regimului comunist de la București. În dimineața următoare, înaintea întâlnirii secretarului de stat cu Andrei, am aflat de la unele persoane din cadrul Departamentului de Stat că, după discuția cu Helms, Andrei scotea foc pe nări și era gata să explodeze. La întâlnirea cu Shultz, Andrei s-a înfățișat oarecum supărat. Astfel s-a obținut efectul scontat de mine.

Într-o scrisoare către Andrei, după întâlnire, Helms a notat că și mai înainte el a exprimat concepția Statelor Unite asupra procedurii emigrărilor, și anume că se acorda o mult mai mare atenție problemei în ansamblu decât unor cazuri particulare. A adăugat că, chiar dacă taxa pentru studii fusese abrogată - de fapt preconizându-se neaplicarea acesteia - situația pe ansamblu, în România, se înrăutățea. Tracasările legate de formalitățile greoaie de emigrare au rămas aceleași. Helms i-a reamintit lui Andrei că Malița promisese să îmbunătățească această procedură. Și, cu iscusință, Helms a mai adăugat că "impunerea unei taxe de studii cu totul nouă trebuie văzută ca un atu cinic în încercarea de a face procesul emigrărilor atât de oneros, încât chiar și revenirea la *status quo* ar părea o ușurare". (11) A fost menționat cazul părintelui Calciu, Helms cerându-i lui Andrei să respecte promisiunea ca un reprezentant al ambasadei americane din București să fie autorizat să-l viziteze pe Calciu. În final, Helms a adăugat încă o listă de persoane care nu puteau emigra din România și cereau ajutor în această privință, susținând că numai un progres semnificativ în direcția chestiunilor menționate îl vor putea convinge

pe el şi pe colegii lui să nu întreprindă nimic pe plan legislativ împotriva clauzei naţiunii celei mai favorizate pentru România. (12) Guvernul român şi-a urmat obişnuita practică cinică de a face concesii minore tocmai în preajma scadenţei de reînnoire a clauzei şi de a întreprinde acţiuni brutale contra disidenţilor, după obţinerea reînnoirii. Drept răspuns, senatorul Helms a început procesul de raliere a opoziţiei din senat faţă de clauză.

Senatorul Helms scria că "purtarea guvernului comunist român este revoltătoare"; că ambasadorului i se spusese că un număr de senatori erau gata să "întreprindă cele mai drastice acţiuni posibile contra României, dacă acest gen de persecutare a creştinilor nu contenea". Helms mai scria că "aceşti oameni ai regimului sunt cu totul fără caracter, iar eu am făcut preşedintelui şi secretarului de stat recomandarea să refuze tolerarea purtării obraznice a guvernului român. Totuşi, ca de obicei, întotdeauna când au de a face cu comuniştii, subalternii de la Departamentul de Stat sunt înceţi şi neglijenţi". (13)

În preajma realegerii senatorului Helms, în 1984, la 24 octombrie, campania sa electorală a anunţat sprijinirea sa de către 22 de ambasadori ai Statelor Unite. Neobişnuita acţiune a atâtor oficialităţi ale administraţiei Reagan a iscat un val de articole în presa naţională şi cea din statul Carolina de nord. În ceea ce mă priveşte, a fost simplu de tot: în biroul senatorului, Jim Lucier mă întrebase, cu câteva luni mai înainte, dacă îmi voi trece numele pe lista de ambasadori care se declară de acord cu campania de realegere a senatorului. Replicasem că, bineînţeles, eram de acord. Mai târziu, în cuvântări, am subliniat că pentru apărarea lumii libere pe viitor, în lupta contra tiraniei marxist-leniniste, era mai important să fie reales senatorul Helms, decât să se întreţină dispute asupra tradiţiei diplomatice. Iată lista completă a celor care îl susţineau pe Helms:(14)

Abshire, David	NATO
Anderson, Thomas	Barbados
Davis, Arthur H. Jr.	Paraguay
Dobriansky, Lev E.	Bahamas
Douglas, Howard E.	ambasador cu problemele refugiaţilor
Funderburk David B.	România
Galbraith, Evan G.	Franţa
Gerard, Jean	UNESCO
Hewitt, William A.	Jamaica

Jordan, David	Peru
Keating, Robert	Madagascar
Lodge, John Davis	Elveţia
Middendorf, J. W., II	Organizaţia Statelor Americane
Piedra, Alberto	Guatemala
Robinson, Paul H. Jr.	Canada
Ruddy, Frank	Guineea Ecuatorială
Tambs, Lewis A.	Columbia
von Damm, Helene	Austria
Walker, Richard L.	Coreea de Sud
Whittlesey, Faith Ryan	director la Casa Albă cu relaţiile publice, ex-ambasador în Elveţia
Williamson, Richard	Organizaţii internaţionale în Viena
Winsor, Curtin	Costa Rica

Personal, îi cunoştem pe ambasadorii Douglas, Walker şi Whittlesey. De fapt, în timp ce lucram la teza mea de doctorat, la Universitatea din Carolina de sud, am fost studentul lui Richard Walker. În afară de aceştia trei, m-am întâlnit de vreo două ori şi cu ambasadorii Galbraith, Tambs şi Winsor, dar pe ceilalţi de-pe listă nu-i cunoşteam. Deoarece toţi ambasadorii care îl susţineau pe Helms erau numiţi pe cale "politică" de administraţia Reagan, adică nu erau diplomaţi de carieră, ei nu se aflau sub obedienţa legilor care restrângeau angajamentul politic al salariaţilor guvernului Statelor Unite. Salariaţii federali, care nu erau de carieră, nu depindeau de legea "Hatch Act", care prevede împiedicarea participării politice.

O publicaţie a Departamentului de Stat, intitulată "*Etică practică: instrucţiuni pentru şefii misiunilor diplomatice*", datată noiembrie 1984, a fost expediată ambasadelor Statelor Unite. Pasajul referitor la participarea la campanii electorale specifica faptul că, în timp ce ambasadorii nu se încadrau în legea Hatch, care prevedea îngrădirea angajamentului politic, alte restricţii ale acestei legi, cum ar fi cele privitoare la solicitarea de fonduri, se aplică, iar îndreptarul emis de Casa Albă cuprindea "interdicţia de a aduce contribuţii comitetului oficial "Reagan-Bush 84", de a activa sau de a îndeplini funcţii de conducere în campanii politice, de a coordona acţiuni de strângere de fonduri, ori de a solicita astfel de fonduri de la guvern, adică de la stat". (15) Din partea secretarului de stat, ambasadele au

primit un telex în care se subliniau directivele şi faptul că ambasadorii, în calitatea lor de funcţionari federali de stat, trebuiau să-şi îndeplinească îndatoririle oficiale ca obligaţie primordială. De asemenea, colecţia de depeşe a U.S.I.A., din 29 noiembrie 1984, transmisă pe calea undelor, conţinea un articol din *Christian Science Monitor*, intitulat "Creşterea valului de diplomaţi S.U.A. necarierişti îi îngrijorează pe experţi". Articolul susţinea că funcţionarii profesionişti ai Departamentului (diplomaţii) erau "supăraţi şi stânjeniţi" de faptul că ambasadorii cu pricina îl susţineau pe Helms. Potrivit şefului Asociaţiei Serviciului Străin, salariaţii de carieră ai Departamentului considerau angajamentul în favoarea lui Helms drept o greşală care le-a "atins un nerv sensibil". (16)

În ultima săptămână a lui octombrie 1984, m-am întors în Statele Unite pe propria-mi cheltuială, făcând o escală, ca să rostesc o cuvântare de principii la Convenţia anuală Baptistă din Europa (în engleză), la mănăstirea Rolduc din Kerkrade, Olanda. La Washington, am vorbit în faţa unei audienţe a Casei Albe, compusă din reprezentanţi ai grupurilor etnice din Europa de est, despre "Politica Statelor Unite faţă de Europa de est", şi la clubul conservatorilor, Stanton Evans's Monday Club. La 30 octombrie, împreună cu Faith Whittlesey, am apărut la o conferinţă de presă a senatorului Helms, la aeroportul Raleigh-Durham. Am fost citat de *Greensboro News and Record* prin afirmaţia că susţinerea candidaturii lui Helms a constituit o contribuţie însemnată: "E un caz fără precedent şi cu totul remarcabil că, peste 20 de ambasadori, s-au expus punându-şi numele pe listă în sprijinul acestui senator, în ciuda oricăror şarje care s-ar îndrepta contra lor, din partea presei liberale ce acţionează ca un automat". (17)

Articole din periodice naţionale, care tratau susţinerea candidaturii lui Helms de către cei 22 de ambasadori, aveau titluri ca "Legiunea străină a domnului Helms", "Jesse the Helmsman" (joc de cuvinte: Helms-Helmsman = cârmaci), "Departamentul de Stat iritat de Helms", "Diplomaţi nediplomaţi" şi "Emisarii independenţi pricinuiesc probleme Statelor Unite". (18) Au mai fost câteva articole de presă, care apărau punctul de vedere al diplomaţilor necarierişti, ca "Redobândirea controlului asupra Departamentului de Stat", al lui James T. Hackett de la Heritage Foundation, "Alegând emisarii: funcţionarii de carieră contra însărcinaţilor politici", de Smith Hampstone, "Galbraith îi ia în râs pe diplomaţii americani de carieră, considerându-i timizi", descriindu-i pe explozivii lui Evan Galbraith de la Departament, şi "Ce-a vrut să zică Galbraith cu a avea curaj la

ambasadă", de William F. Buckley Jr. (19)

Au mai fost "avertizmente" oficiale (adesea sub forma unor recomandări) din partea Departamentului, în legătură cu angajamentul politic al ambasadorilor, prin intermediul telexurilor sau broşurilor expediate după publicarea listei de susţinători ai lui Helms. Au mai fost şi şoapte, zvonuri din partea oficialilor Departamentului, care făceau aluzie la nemulţumirea acestui minister faţă de acţiunea respectivă. Carieriştii Departamentului se foloseau de sprijinirea candidaturii lui Helms de către ambasadori ca de încă un mijloc de presiune asupra diplomaţilor numiţi pe linie politică, sugerând că mulţi dintre cei ce au semnat, dacă nu chiar majoritatea lor, vor fi mutaţi sau scoşi din funcţii. Zvonurile prin vizitatorii oficiali şi citirea articolelor, care atacau acţiunea celor 22, nu mi-au produs un efect plăcut, având în vedere poziţia izolată în care mă aflam la Bucureşti. Şi furoarea datorată acestei afaceri mi-ar fi produs un sentiment de însingurare în Europa de est mai profund, având în vedere că eram singurul ambasador, aflat într-o ţară comunistă, care-şi manifestase dorinţa ca Helms să fie reales ca senator. Dar, cu toate că existau publicaţiile oficiale şi cablogramele, pe această temă, care ajungeau la Bucureşti de la Washington, precum şi zvonurile nu chiar atât de atipice provenind de la Foggy Bottom, nu am primit nici un mesaj direct, care să conţină, în vreo formă sau alta, ameninţări ori presiuni pe cale administrativă, din partea Departamentului. Acolo, mulţi sperau în înfrângerea lui Helms, fiind decepţionaţi în noiembrie 1984. Dar au respirat uşuraţi aflând că senatorul nu mai urma să devină preşedintele Comitetului pentru Relaţii cu Străinătatea. (20)

Nimic nu ilustra mai bine convergenţa de interese ale elitei de la Departamentul de Stat şi ale comuniştilor români decât prilejurile oferite de vizitele la nivel înalt în România. Faptul că atât de multe persoane oficiale americane de rang înalt vizitau Bucureştiul şi modul în care comuniştii români şi Departamentul de Stat profitau de aceste vizite sunt extrem de elocvente pentru greşita politică a Statelor Unite.

CAPITOLUL 9

ÎNALȚI OASPEȚI AMERICANI ÎN ROMÂNIA : DE LA SECRETARUL DE STAT ALEXANDER HAIG LA VICEPREȘEDINTELE GEORGE BUSH

Secretarul de Stat Alexander Haig

În timpul șederii mele în România specialiștii diferențierilor de la Departamentul de Stat mi-au trimis mulți vizitatori la București, chipurile ca să întărâte ursul rusesc, să "confirme" diferențierea, să-l ajute pe Ceaușescu în consolidarea politicii sale de "independență" și să satisfacă atât pe conducătorii comuniști români, cât și conducerea Departamentului de Stat. Statele Unite au bătut de prea multe ori drumul spre "Canossa"-București. Fiecare vizită îmi ilustra că interesele comuniștilor și ale elitei Serviciului Extern se îmbinau armonios. Mulți dintre acești vizitatori au căzut în cursa jocului fățarnic, dorit și de Washington, și de București. Prinși la mijloc, unii dintre noi, cei de la ambasada S.U.A. la București, ne străduiam să convingem vizitatorii că politica americană ar trebui să reflecte mai realist idealurile poporului american, exprimate democratic, precum și năzuințele de libertate ale celor ce trăiesc sub comunism.

Fiecare vizită s-a transformat într-o luptă între Departamentul de Stat, care la Washington instruia pe fiecare vizitator, înainte de plecare, asupra înțeleptei politici de diferențiere și a sprijinului dat de Statele Unite lui Ceaușescu, și cei de la ambasadă, aliați cu mine. Pe măsură ce trecea timpul la București și pe măsură ce vedeam realitatea, atât în baza rapoartelor serviciilor de informare, cât și a aspectelor de viață sub comunismul lui Ceaușescu, optica noastră devenea tot mai mult una de punere sub semnul întrebării a planului de diferențiere. Deoarece condițiile de trai se înrăutățeau, iar regimul lui Ceaușescu devenea tot mai totalitar și represiv, durerea și suferința din viața de toate zilele din România au avut un impact puternic asupra noastră.

Aceasta constituia un factor în dorința noastră de a face ceva pentru alinarea situației majorității iubitoare de libertate, a prigoniților, disidenților, credincioșilor și chiar a funcționarilor de stat anticomuniști. Și, văzând o realitate diferită de aceea pe care se baza politica Statelor Unite, pentru noi era important să încercăm să influențăm și, în consecință, să modificăm politica americană.

Interesele americane pe termen lung, de "viitor", ca și cele din prezent necesitau o politică diferită. O politică americană, care este intransigentă față de oameni politici puternici ca Pinochet ori Chun, ar trebui să fie cel puțin tot atât de neînduplecată față de adversari comuniști ca Ceaușescu. De fapt, politica americană, bazată pe presupusa valoare a legăturilor de prietenie cu vecina României, Rusia, era legată de teama de a antagoniza ori chiar provoca pe Ceaușescu, în ceea ce privește teribilul său regim intern. Explicația uzuală era că represiunea internă era prețul ce-l aveam de plătit pentru a-i da acoperire lui Ceaușescu în divergențele sale de politică externă cu Moscova. În fond, Moscova nu i-ar fi tolerat afacerile "independente", dacă el nu ar fi deținut controlul total asupra partidului comunist și al societății. Am fost convinși că Statele Unite făceau cu România afacerea cea mai proastă. Desigur, nici poporului român nu-i mergea mai bine, de pe urma acesteia.

Am ajuns la convingerea că Statele Unite trebuiau să ducă o politică mai realistă, care să recunoască Bucureștiului statutul său de membru în cadrul Pactului de la Varșovia, să nu vândă tehnologie înaltă românilor și să obțină concesii semnificative în ceea ce privește drepturile omului, emigrare și chiar reforme interne, ca de exemplu condiții mai bune pentru credincioșii religioși. Deoarece numeroși vizitatori se perindau în România pentru a aduce contribuții cultului lui Ceaușescu și politicii sale externe "independente", am încercat să țin balanța în echilibru. Fiindcă guvernul român știa că ambasadorul era un conservator anticomunist implacabil, pentru Statele Unite ar fi fost important și de dorit ca să prezinte un front comun față de regimul din România. În acest mod, ambasadorul nu ar mai fi apărut ca izolat de cercurile oficiale de la Washington.

Prin urmare, era important să încercăm să-i convingem pe vizitatori să adopte o poziție mai fermă față de Ceaușescu. Unii dintre noi, cei de la ambasadă, am depus eforturi, fiecare în parte, deși niciodată nu discutasem ori pusesem la cale vreo modalitate coordonată în această privință. Experiența și cunoașterea situației de către unii dintre noi, începând cu 1983, au dus la evaluări foarte

asemănătoare a ceea ce era cel mai mult atât în favoarea Statelor Unite, cât și poporului român. Datorită stilului mai democratic al grupului Country Team - adică a câtorva funcționari de seamă ai ambasadei, care constituiau o parte a Country Team-ului (literalmente capii diverselor secții, departamente ori agenții ale U.S.G.) - oricare vizitator putea lua cunoștință de întrega gamă de opinii și vederi în legătură cu scena românească. Astfel, dacă funcționarul politic șef prezenta o imagine proastă a situației politice din România și sugera o replică americană mai fermă în această privință, șeful U.S.I.A. putea, în schimb, să recomande ca barca lui Ceaușescu să nu fie zgâlțâită prea tare, ca să putem păstra concesiile culturale pe care abia le câștigasem. Noi știam că vizitatorul își însușea, la Washington, numai o versiune a problemei, adică prețuirea de care se bucura politica de diferențiere și de cultivare a poziției independente pe plan extern a lui Ceaușescu, prin tratarea lui blândă și generoasă.

Folosindu-ne de experiența și cunoștințele unora dintre funcționarii noștri superiori, chiar dacă vederile nu le erau identice, speram că oaspeții vor include, în conversațiile cu Ceaușescu și Andrei, aspecte de interes american pentru cazurile de violare a drepturilor omului și de persecuție religioasă. Speram că oaspeții vor avea atâta curaj și discernământ, încât să nu se prosterneze la piedestalul lui Ceaușescu, dar să includă în convorbiri, în mod franc, câte ceva din valorile americane, convingerile și deziderateleor sistemului politic. Mai speram că oaspeții îi vor arăta lui Ceaușescu cât se poate de limpede că Washingtonul, de pildă, nu poate motiva americanilor acordarea clauzei națiunii celei mai favorizate României, fără a obține, în schimb, concesii adevărate și pe masura idealurilor noastre. Dar aceasta nu era o treabă ușoară, atâta timp cât cei mai mulți oaspeți individuali credeau despre sine că aparțineau liniei active a politicii - fruntași ai unor grupări religioase, oameni de afaceri și alți interesați, de pildă foști congressmeni și președinți ai S.U.A.

Mai era o problemă, și anume că majoritatea oaspeților avuseseră, în trecut, obiceiul să-i spună lui Ceaușescu doar ceea ce voia el să audă cel mai mult. Puținii care îndrăzneau să se exprime într-un mod câtuși de puțin clar ori intransigent, se puteau expune la micul joc de vexațiuni și pică al lui Ceaușescu. De obicei, Ceaușescu căuta să-i învrăjbească pe americanii cu vederi politice diferite. În tot acest joc, Ceaușescu se bucura de cooperarea elitei Departamentului de Stat. Mai mult, regimul din România a învățat cu iscusință care dintre congressmeni, figurile religioase, și funcționarii feluritelor

departamente guvernamentale din America erau cei mai valoroși parteneri în vederea obținerii a ceea ce dorea. Astfel, Bucureștiul s-a folosit cu abilitate de unii vizitatori, ca să discrediteze pe americanii care se îndoiau de oportunitatea politicii de oferire a statutului preferențial în comerțul cu România.

Parada demnitarilor americani i-a inclus pe secretarul de stat Al. Haig, emisarul la Conferința de Securitate și Cooperare Europeană Max Kampelman, adjunctul ministrului apărării Frank Carlucci și vicepreședintele George Bush. Aceștia au fost cei mai de vază dintre americanii care au vizitat România, din octombrie 1981 până în octombrie 1983.

Primul dintre acești oaspeți oficiali în România a fost, în acea perioadă, secretarul de stat Al Haig. A venit la București, la 12 februarie 1982, cu mare elan ca să pună în mișcare lucrurile ce stagnau. Conservatorii americani se așteptaseră la mai mult de la Haig, crezându-l un anticomunist mai intransigent, care ar fi fost în stare să repună politica americană pe un făgaș mai realist. Însă, cu excepția vorbelor sale tari la adresa Havanei și Moscovei, el nu a prea schimbat direcția politicii externe a Statelor Unite. Un aspect major al eșecului său l-a constituit faptul că nu a vrut să înlăture chinga în care Departamentul de Stat strângea politica externă. Era limpede că avea mai multă încredere în politica birocraților de la Foggy Bottom. Și acesta a fost efectul practic al inactivității Departamentului, chiar dacă el și-ar fi dorit modificări majore, dar și-a dat seama că nu putea acționa de unul singur, frontal, împotriva Departamentului, după cum mi-a relatat și generalul în retragere John Singlaub, în Elveția, în iulie 1986. În termenii folosiți de Departament, aceasta înseamnă că, în culise, unele modificări adiționale erau suficiente. Haig, de obicei, lupta împotriva celor numiți în funcții înalte la Departament, care nu erau funcționari de carieră, și-i susținea, în același timp, pe cei de carieră. Aceasta nu s-a soldat cu nici o schimbare a politicii de zi cu zi. Luând în considerare această realitate privindu-l pe Haig la Departamentul de Stat, nu ar trebui să surprindă pe nimeni că a jucat și el acel joc pe mai toată durata vizitei sale la București. Dintre vizitatori, el a fost poate cel mai onest față de Ceaușescu și Andrei, dar nu atât de franc precum afirma. (1)

Înainte de a-l întâlni pe Ceaușescu, Haig a avut o întrevedere preliminară cu ministrul de externe Ștefan Andrei. Anterior, vizitatorii i-au tot transmis lui Andrei mesaje pe ton mai aspru, în stilul Haig - de obicei, în legătură cu problemele drepturilor umanitare și ale

emigrării. Haig, consecvent, i-a înmânat lui Andrei o listă consulară cu cazuri individuale, dar l-a cruțat pe șeful român de stinghereala care o puteau produce astfel de "chestiuni triviale". Lista cuprindea cazuri de cereri de imigrare în S.U.A, cum a fost cel al lui Andrei Coler - de care însuși vicepreședintele Bush s-a interesat personal-, cazuri matrimoniale, ca acela al lui Eszter Szekely din Cluj-Napoca și cazuri umanitare, ca cel al lui Friedrich Klein și al familiei sale, din Mediaș. Rezolvarea unor astfel de cazuri, îndeosebi a celor umanitare, nu se afla într-un stadiu care să ofere României o poziție favorabilă.

Potrivit unui anume tipic de discuție cu românii, întrevederea preliminară găzduită de Andrei părea clar destinată să scoată la iveală doleanțele specifice ale părții românești și să-l pună în defensivă pe reprezentantul oficial american. Totodată, se putea observa încercarea oaspetelui de a detecta eventuale surprize - intolerabile pentru Ceaușescu. Cu toate că Andrei se credea el însuși un geniu și îi plăcea să țină cuvântări virtuoase pe scena lumii, oferind soluții românești deștepte, în alocuțiunea sa adresată omologului său Haig, el s-a ocupat mai mult de relațiile bilaterale. Firul conducător al discuțiilor purtate de români cu americanii este, adesea, admonestarea oficialităților americane, pentru motivul că nu ar face mai mult pentru România. Astfel, Andrei a înșirat greutățile economice cu care se lupta România, ce deveneau și mai mari datorită faptului că America nu voia să-și acorde ajutorul. România - spunea Andrei - are nevoie de mai multă asistență economică sub formă de credite comerciale, autorizații pentru întreprinderi mixte, credite import-export, oprirea acțiunilor judiciare anti-dumping în exportul de oțel spre Statele Unite, coparticiparea la proiectul Landsat, credite din partea Fondului Monetar Internațional și a Băncii Mondiale, asistență sporită prin intermediul Comisiei Economice Româno-Americane mixte. Andrei mai spunea că "prietenul la nevoie se cunoaște", făcând aluzie la faptul că acum era timpul ca Statele Unite să ajute România.

Haig a subliniat importanța menținerii diferențierii și a necesității ca România să-și demonstreze independența față de sovietici. Aceasta, mai mult decât orice - reeșalonarea datoriilor fiind, desigur, de ajutor -, ar îmbunătății imaginea României în vest și ar influența în bine atitudinile prietenilor ce gândesc "steril" și care aruncă tot blocul sovietic în aceeași oală și cred că numai relațiile americano-sovietice sunt determinante în relațiile cu membrii blocului.

În cadrul întrevederii Haig-Ceaușescu, atenția s-a concentrat asupra schimbului de vederi în legătură cu o întreagă paletă de

probleme de politică internațională și chestiuni brizante, ceea ce lui Ceaușescu îi făcea cel mai mult plăcere să discute. El își impresiona oaspeții prin cunoștințele sale de politică mondială și prin abilitatea de a-și nuanța prezentarea, pentru a-l face pe conviv să creadă că nu avea de a face doar cu un simplu aderent la Pactul de la Varșovia, cum ar fi bunăoară un bulgar, ori un rus. Ceaușescu practica același joc cu fiecare vizitator, în mod aproape invariabil. Dar, de fiecare dată, acest joc părea oaspetelui respectiv - vădit impresionat - ceva nou. Față de reprezentanții oficiali americani, el perora de fiecare dată ca să le stârnească acestora sentimente de culpă față de păcatele din trecut ale Americii și față de neputința ei de a soluționa toate problemele lumii, cum ar fi cele din lumea a treia. Răspunderea ni se punea nouă în cârcă, din moment ce, în fond, datorită uriașelor noastre resurse și dominației bancare asupra tuturor statelor, Statele Unite și nu sovieticii erau în postura de a-și asuma penitența. Ceaușescu sublinia întotdeauna drepturile și suveranitatea națiunilor mai mici, ca România, și îndatorirea marilor puteri - citește a Statelor Unite - să se abțină de la ingerințele în afacerile interne. În mod deosebit, Ceaușescu se complăcea în a se socoti că joacă un mare rol pe scena mondială, într-un chip mult mai strălucitor decât oricare altul. În discuții, păreau să-l intereseze, cu predilecție, evenimentele din Orientul Mijlociu, oferind expertize savante în acest domeniu. Desigur, acest gen de conversații le purta mai cu seamă cu americanii. În mare parte, succesul lui Ceaușescu se datorează acțiunilor sale șirete, ce constau în căutarea neobosită de a se întâlni cu orice lideri sau lideri potențiali, ai oricărui stat din lume - în special din Occident -, și tratarea acestora într-un stil regesc. Mulți au fost aceia care, după ce au ajuns pe culmile puterii, și-au reamintit ospitalitatea lui Ceaușescu. Richard Nixon e, poate, exemplul cel mai elocvent al acestei strategii, care i-a adus lui Ceaușescu o recompensă frumoasă.

Întrevederea maraton Haig - Ceaușescu a gravitat mai mult în jurul scenei internaționale și a problemelor globale, în limbajul românesc, decât în legătură cu relațiile bilaterale. Discuția a cuprins teme ce priveau zone din Africa, Orientul Mijlociu și America Centrală, dar în centrul ei s-au plasat situația din Polonia și controlul sovieto-american al armamentului. Spre deosebire de relatarea lui Haig, conform căreia Ceaușescu vorbea pe aceste teme ca un conducător de stat nealiniat, din lumea a treia, ideile lui Ceaușescu privitoare la controlul înarmării, la rachete și la conferințele de la Geneva și Madrid reflectau, de fapt, ideile sovieticilor. Faptul că

Ceaușescu punea accentul pe reglementarea evenimentelor ce se desfășurau în Polonia trăda teama sa extremă de puterea uniunii sindicale Solidaritatea și de influența bisericii în Polonia. Cu toate că ținea totul sub control în România, el se temea de o molipsire din Polonia. Afirma că biserica romano-catolică a contribuit la crearea problemelor în Polonia și la slăbirea țării. Mai spunea că a trecut vremea când Vaticanul mai putea controla treburile naționale. Desigur, continua el, România susține libertatea religioasă, are 14 culte oficial recunoscute, dintre care 6 culte prezente în parlament - ceea ce constituie, în fapt, o chestiune fără importanță, dar utilizată în scop propagandistic. După Ceaușescu, această situație, cu privire la religie, punea România într-o poziție mai avansată decât a Statelor Unite.

A continuat să-și exprime temerile în legătură cu situația polonezã zicând că evenimentele din Polonia erau legate direct de politica Vaticanului. Se poate deduce cum gândea Ceaușescu din afirmația lui potrivit căreia legea marțială a fost impusă în Polonia din vina Solidarității, care, la rândul ei, fusese creația bisericii romano-catolice, începând în catedrale cu concursul preoților. Cercurile imperialiste ale Solidarității acționau ca să răstoarne guvernul polonez și aceasta impunea luarea de măsuri pentru restabilirea ordinii. Când Ceaușescu afima că evenimentele din Polonia erau strâns legate de politica Vaticanului, se putea discerne gândirea sovietică îndărătul atentatului la viața Papei, cel care constituia o amenințare a unității imperiului sovietic în Europa de est. De mai multe ori, șeful român i-a spus lui Haig că Jaruzelski ar trebui ajutat, nu pedepsit, de către americani.

Ceaușescu le-a predicat americanilor, cerându-le să ia o poziție mai decisă la Madrid, să oprească amplasarea de noi rachete și să distrugă pe cele existente, semnalând aspectele pozitive ale includerii, de către sovietici, a unui teritoriu de retragere a rachetelor, ce se întinde până la Urali. El mai spunea că Statele Unite trebuiau să se adapteze mai repede la realitățile lumii, prin sprijinirea forțelor ce luptă pentru independență și nu să le sprijine pe cele conservatoare. La remarca lui Haig că Statele Unite sunt o națiune care a luat ființă prin revoluție, Ceaușescu a replicat citându-l pe Marx, care a spus că Lincoln era un exemplu de președinte provenit din sânul clasei muncitoare. Haig i-a răspuns că Statele Unite vor sprijini orice schimbare istorică, dacă aceasta reprezintă voința poporului - așa cum a fost cazul poporului american - și nu are loc la decizia Moscovei. În final, Ceaușescu a spus că Statele Unite exagerează rolul lui Khaddafy, care e un șef de

stat cu care poți discuta și care poate adopta o poziție moderată. Haig a relevat poziția Administrației Reagan la fiecare punct adus în discuție de Ceaușescu.

În timpul șederii sale de două zile la București, Haig mi-a spus că William Safire a fost întotdeauna un liberal, George Will era prea filo-israelian, iar Cap Weinberger era prea ocupat de a-l contrazice pe el și de a-l încuraja pe Begin, ca să acționeze belicos. A mai notat că Richard Perle atacă pe oricine și orice îi iese în cale, iar Richard Pipes, aparent are o vendeta cu România, considerând-o satrapia Uniunii Sovietice! Potrivit lui Haig, diferenționiștii, mare minune, nu mai erau conservatorii, ci, mai de grabă, evreii liberali și democrați de tipul Jackson. La întrebarea mea dacă era de părere că Judge Clark, de la National Security Council, ar fi de ajutor în relația cu sovieticii și cu Europa de est, reacția lui a arătat că, în general, nu era prea entuziasmat. Apoi i-am spus: "Acum îl aveți adjunct pe vechiul dumneavoastră consilier McFarlane". Haig a mormăit ceva în legătură cu faptul că acesta era în regulă. Eu aveam impresia că în concepția lui Haig nu atât Ceaușescu, ca individ, era de importanță, pe cât era România și poziția ei strategică. Haig mi-a mai declarat că este convins că Ceaușescu înțelegea ceea ce el încerca să-i comunice în mod discret.

Ultimul capitol al poveștii Haig - România s-a încheiat în preziua demisiei sale din funcția de secretar de stat. Ultimul oaspete de seamă care l-a vizitat pe Haig în această funcție a fost ministrul de externe Andrei. Acesta l-a vizitat în 24 iunie 1982, la Departamentul de Stat. Poate că cineva obișnuit să ghicească în globul de cristal ar fi putut citi, printre rânduri, alocuțiunea de despărțire a lui Haig, din 24 iunie, ora 4 p.m., în care el i-a spus cu ironie lui Andrei că ori va fi politică de diferențiere, ori "îmi voi da demisia din funcția de secretar de stat". Când ieșeam din biroul său, Haig m-a luat pe după umeri și mi-a zis: "Îmi pare rău că nu v-am fost de mare ajutor acolo; dar păstrează-ți credința". Vroia probabil să spună că ar fi vrut să facă mai mult ca să-l ajute pe Ceaușescu și pentru relații de diferențiere mai strânse cu România. Cel puțin, la vremea aceea, asta am citit eu printre rânduri. Câțiva oameni de afaceri, printre care și niște producători de încălțăminte, vroiau să construiască o fabrică în România. E posibil ca Haig să se fi gândit la aceasta, atunci când a spus că, odată cu încheierea cu succes a convorbirilor cu oficialitățile române, Statele Unite plănuiau ca, în vară, să ofere o sărbătorire a evenimentului.

În istorica zi a demisiei lui Haig am fost prezent la

Departamentul de Stat din Washington. După ce m-am întâlnit cu Elliot Abrams și Richard Pipes, am fost martor la anunțul rostit de Haig, la 4:30 p.m., în 25 iunie. La ora 5:00 p.m., iarăși am fost de față, la Casa Albă, la întrevederea ministrului de externe Andrei cu vicepreședintele. Bush, ca și cum ar fi vrut să-l îmbărbăteze pe Andrei, ce părea șocat și zdruncinat, i-a promis că Statele Unite vor continua diferențierea și politica generală față de România.

Ambasadorul Statelor Unite la C.S.C.E., Max Kampelman

Vizita lui Max Kampelman în România, în calitatea lui de ambasador la C.S.C.E., avea atât un caracter oficial, cât și unul particular. Nici o oficialitate guvernamentală din Occident, cum era Kampelman, nu se poate deplasa în România pe cont propriu, fără să aibă convorbiri cu oficialitățile românești. Așa a fost și în zilele din 15-18 septembrie 1982, când Kampelman a fost în România, unde a vizitat și locurile de baștină ale înaintașilor săi, în Moldova sovietică învecinată - fostă provincie a României, cu o populație majoritară care vorbește românește. A trecut granița ca să vadă casa părinților și mormintele lor; părinții lui au venit în Statele Unite din Cernăuți, din regiunea Bucovina a României Mari.

Kampelman arăta curaj în apărarea intereselor Statelor Unite, în cadrul convorbirilor cu sovieticii și cu aliații acestora. Kampelman vorbea pe șleau, într-un mod civilizat, care nu provoca adversarii, ci, mai degrabă, le câștiga respectul. La conferința șefilor de misiuni diplomatice, ținută la Londra, în Decembrie 1982, le-a spus ambasadorilor americani din Europa că "Uniunea Sovietică reprezintă cea mai serioasă amenințare din acest secol, pentru societatea și valorile noastre". Sovieticii își camuflează politica imperialistă cu retorica păcii și democrației - spunea el - și își creează o forță militară cu mult peste necesitățile lor de putere militară defensivă. Kampelman mai afirma că discuțiile de la Madrid constituiau un spectacol secundar, care nu a îndreptat lucrurile, deoarece sovieticii mențin 100.000 de militari în Afganistan, aprobă emigrarea a prea puține persoane și au înăsprit persecuția de ordin religios și politic. A sesizat foarte bine convingerea sovieticilor că vor putea învinge prin tenacitatea lor pe termen lung, mai mare decât a noastră. Ei își dau seama de necesitatea de a-și mobiliza toate resursele ca să "învingă" - termen pe care nu se sfiesc să-l utilizeze. Șahul, jocul național în U.R.S.S., reflectă răbdarea și capacitatea lor de a învinge: nici o mutare nu se face fără a fi

cumpănite toate celelalte mutări posibile. Pe de altă parte, în jocul național american, poker, fiecare mână joacă pentru sine. Aceste deosebiri scot în evidență adevărata problemă pentru americani. Kampelman a relevat că, pe când noi ne aflăm într-o luptă constantă pentru a câștiga inima și mintea oamenilor, mesajul nostru de democrație, drepturile omului și valorile occidentale are trei destinatari: Kremlinul, delegații la C.S.C.E. și opinia publică de ambele părți ale Cortinei de Fier.

Referindu-se în mod deosebit la România, Kampelman, concurând cu evaluările noastre de la ambasadă, a subliniat că Statele Unite nu-și pot permite să dea înapoi în privința principiilor expuse public. De asemenea, Statele Unite nu trebuie să aibă reticențe în problematica drepturilor omului și trebuie să susțină mereu avertismentele date regimului, de către oficialitățile americane. Altminteri, credibilitatea acestor oficialități are de suferit, ele fiind puse într-o poziție nefavorabilă în cadrul viitoarelor negocieri cu România. Se referea, aici, la avertizarea României, din partea unor oficialități americane, în legătură cu plata taxelor de studii: aceste avertismente erau subminate de asigurările date în paralel de Departamentul de Stat.

Anterior vizitei lui în România, la 1 aprilie, la München, în cadrul unei discuții, Kampelman a recunoscut că era conștient de faptul că România făcea presiuni ca Bucureștiul să găzduiască următoarea sesiune a C.S.C.E., post Helsinki și Madrid. Era de părere că, din moment ce situația drepturilor omului în România era catastrofală, Bucureștiul nu era locul potrivit pentru acea sesiune. Afirmația aceasta a venit ca o alinare. La două săptămâni înainte să viziteze România, Kampelman mi-a spus, la München, că le va transmite românilor un mesaj aspru în privința nerespectării drepturilor umanitare și m-a rugat să-l asist la impunerea unei politici antidestindere, în chestiunile bilaterale est-vest.

În timpul vizitei, Kampelman a fost ferm în convorbirile cu ministrul afacerilor externe Andrei - lucru destul de neobișnuit pentru oficialitățile americane. Atunci când o mână de reprezentanți oficiali americani luau o poziție intransigentă, aceasta constituia un sprijin salutar pentru mine și colegii mei de la ambasadă. La întrevederea cu Andrei, din 18 septembrie, ministrul de externe român a declarat că nu vrea să-și asume răspunderea pentru deteriorarea relațiilor americano-române. În retrospectivă, afirmația lui Andrei pare a fi fost oarecum profetică, întrucât, la puțin timp după ce am părăsit

Bucureștiul, el a fost scos din funcție. Andrei obișnuia să mă tachineze spunând, "în glumă", că într-un singur an în care funcționasem ca ambasador, relațiile americano-române s-au și deteriorat. Dar, pentru faptul că el era de asemenea ministru de externe în acel an de degradare a relațiilor și de tensiune sporită, spunea că nu voia să se dea vina pe el pentru aceasta.

Kampelman i-a spus lui Andrei că România avea probleme în două locuri: la Casa Albă și în Congres. În timp ce Departamentul de Stat are o părere bună despre România, atitudinea Congresului se orientează după cazuri concrete. Cu toate că *imaginea* României ca stat cu o politică externă independentă, de obicei, se suprapune problemelor iritante, ca aceea a drepturilor omului, există și categoria de oameni sensibili la problematica umanitară și la soluționarea chestiunilor din acest domeniu. Reunificarea familiilor și alte aspecte ale emigrărilor preocupă serios pe unii congressmeni, alături de astfel de *causes célèbres,* cum e cea a părintelui Calciu. Elvețienii îl vor pe Calciu, dorind să ajute la rezolvarea problemei sale. La urma urmelor, și Soljenițîn a plecat, a vorbit el ce-a vorbit câteva luni de zile, dar apoi totul s-a terminat și s-a făcut liniște. Kampelman a continuat spunând că avea cu sine o listă de nume, printre care și Calciu, și că în 1983 chestiunea primordială va fi reînnoirea clauzei națiunii celei mai favorizate. Interesele economice americane, care au contribuit în trecut la acordarea clauzei, de data aceasta nu vor fi precumpănitoare, deoarece, în încercarea de a sista clauza, și Casa Albă își dă concursul.

Casa Albă e tot mai mult influențată de aceia din Administrație care s-au manifestat în Statele Unite ca politicieni anticomuniști fervenți - menționa Kampelman. Aceștia nu vor un adevărat război, ci unul al ideilor. În ochii lor, România avea reputația unui regim totalitar dur, represiv și care îi aruncă pe drumuri pe cei ce depun cereri de emigrare. Andrei i-a replicat că, desigur, nimic din acestea nu corespundeau adevărului. Dar Kampelman a continuat prin a arăta că o astfel de imagine a României contribuia la considerarea acesteia ca fiind apropiată de Uniunea Sovietică. Kampelman cerea mai multă receptivitate în cazurile individuale, făcând aluzie la faptul că cei de la Casa Albă aveau nevoie de fiecare vot posibil în Congres. Că, în fond, cazurile individuale nu afectează securitatea națională a României. România ar putea foarte bine să se descotorosească de acestea, câștigând, în schimb, credibilitate. A mai adăugat că ar fi de folos pentru România să sprijine America, pe cât posibil în problemele internaționale, acolo unde interesele naționale ale României nu sunt

periclitate. Comunitatea evreiască din Statele Unite ajută la acordarea clauzei, nota Kampelman, dar aceasta nu ajunge. Poate că nimeni altul nu a dat glas poziției americane într-un mod mai abil (apreciat chiar de români) decât a făcut-o Kampelman. Aceasta a demonstrat, o dată în plus, reputația sa de negociator expert în tratativele cu comuniștii.

În concluzie, la întrevederea cu Andrei, Kampelman a fost un avocat dârz al drepturilor omului, cu toate că s-a alăturat majorității reprezentanților oficiali americani, în a ocoli orice dificultate ori asperitate în convorbirile ce le-a purtat cu Ceaușescu. Iar dacă Ceaușescu a fost ferit de orice fel de critică ori știre proastă, ne putem întreba, pe bună dreptate, dacă a ajuns mesajul vreodată la urechile lui. În general, Kampelman a fost un excelent purtător de cuvânt al Administrației Regan.

Adjunctul ministrului apărării, Frank Carlucci

Probabil că Frank își avea ideile lui asupra modului în care să-i capteze atenția lui Ceaușescu. La 1 septembrie 1982, Carlucci mi-a spus clar că, în timpul vizitei sale la București, avea de gând să-i prezinte lui Ceaușescu problemele de interes pentru Statele Unite: transferul de tehnologie, coordonarea Pactului de la Varșovia și violarea drepturilor omului. Intenționa să joace și jocul de-a intriga, dar să transmită Bucureștiului un mesaj aspru. Spre deosebire de cei mai mulți oaspeți la București, Carlucci a avut rolul său special de jucat. Oricum, el își considera rolul drept foarte deosebit și socotea că intriga va mări valoarea expediției sale.

Ceaușescu și acoliții săi, maeștri în dezinformare și conspirații, nu știau unde să-l plaseze pe Carlucci. Își dădeau seama că, în calitatea lui de adjunct al ministrului apărării și fost director-adjunct al Agenției Centrale de Informații (C.I.A.), el era o figură misterioasă a serviciilor de contrainformații, ceea ce nu le putea fi de bun augur. De obicei, vizitatorii lui Ceaușescu aveau întâlniri preliminare cu ministrul de externe sau cu ministrul armatei. După ce a sosit, la 11 octombrie 1982, Carlucci s-a întâlnit cu ministrul de externe și cu cel al forțelor armate. În cadrul întrevederii cu cel din urmă, am fost întâi informați că Ceaușescu ar dori să-l întâlnească pe Carlucci - ceea ce era, de fapt, normal pentru un oaspete de calitatea lui. După un sfert de oră, ni s-a spus că era o greșeală, ministrul de externe și nu președintele îl va vedea pe Carlucci. Dacă presiunea sovietică asupra lui Ceaușescu

nu a jucat vreun rol la început, atunci antipatia lui Ceaușescu față de stilul tranșant al lui Carlucci, manifestat de la sosire până la prima întrevedere, a fost evidentă. Carlucci s-a exprimat și mai aspru și a demonstrat o stăpânire de sine puternică.

La București, Ceaușescu urma să-și joace jocul în stilul propriu și să facă pe oricine să priceapă că nu tolera ca cineva să vorbească dur cu el și să scape nepedepsit. Poate tocmai de aceea i s-a refuzat lui Carlucci întrevederea cu Ceaușescu, după ce inițial i se oferise aceasta. Era o insultă dublă, adusă Statelor Unite și lui Carlucci personal. Consilierii lui Ceaușescu spuneau că treaba aceasta a anulat întreaga vizită. Scuzele au fost aduse de adjuncta ministrului de externe, Maria Groza, și de însărcinatul cu afaceri al ministerului pentru America de Nord, Mircea Răceanu, specificându-se că faptul nu va avea consecințe negative, ori vreo semnificație deosebită.

E adevărat că mă bucuram de un astfel de oaspete la București, care spunea lucrurilor pe nume și punea accentul adecvat pe interesele americane, dar, în singularitatea sa, acest caz nu a avut greutatea necesară pentru a-i convinge pe comuniștii români de înțelegerea pe care vroia America să o arate. Noi cei din ambasada Statelor Unite, care ne străduiam în a reprezenta aceste interese, știam foarte bine ce însemna a fi "singuratic". Carlucci a încercat să scoată din vizita sa tot ce era mai bun, considerând-o cu rost, cu toate că Ceaușescu nu l-a primit. El a mai spus că "vizita i-a dat o mare putință de a înțelege ce anume ai de întâmpinat acolo ca ambasador". (2)

Escapada lui Bush: vicepreședintele la București

George și Barbara Bush sunt doi dintre cei mai drăguți oameni pe care ți-ai dori vreodată să-i întâlnești. Vicepreședintele e decent, gentil, inteligent, sincer și experimentat în problemele guvernării. Loialitatea sa față de președinte și Partidul Republican este indiscutabilă. Și poate nici o altă personalitate politică nu a vădit mai multă putere de sacrificiu și devotament în servirea patriei sale. Bush a activat ca membru în Casa Reprezentanților, președinte al Partidului Republican pe țară, director al C.I.A., ambasador al S.U.A. la O.N.U., șeful Oficiului de legătură în Pekin și vicepreședinte al Statelor Unite. Și-a făcut datoria față de Grand Old Party (Partidul Republican). Chiar dacă nu are *carisma* lui Ronald Reagan, ori stilul oratoric al acestuia, el este o persoană plăcută, căreia dorești să-i acorzi respectul și aprecierea.

Același Bush face parte din lumea politică din Washington, fiind un *insider* în cercurile cele mai înalte ale birocrației guvernamentale, unul care se simte excelent în compania birocraților. Această însușire a sa nu i-a adus simpatia conservatorilor. E prea susceptibil de a aproba inițiativele de compromis, conciliere și cooperare ale Departamentului de Stat.

Voiajul vicepreședintelui în Iugoslavia, România, Ungaria și Austria l-a înfățișat clar pe Bush, în rolul său de bun soldat al Departamentului de Stat. Escapada lui Bush prin Europa de est a mărit fără vreun rost, prestigiul regimurilor de acolo, decepționând popoarele ce vor libertate și o viață mai bună. Pur și simplu, perindarea lui Bush pe la cei trei B (Belgrad, București și Budapesta) a avut loc în concordanță cu dorința Departamentului de a reitera politica de diferențiere, prin intermediul unei oficialități guvernamentale de cel mai înalt rang posibil. De bună seamă, timpul ales pentru vizită a fost nefast, tocmai după un val de întețită represiune și persecuție a credincioșilor religioși și a disidenților. Iar ocazia nu a fost folosită pentru obținerea unui adevărat *quid pro quo* pentru Statele Unite.

După banchetul dat în onoarea vicepreședintelui și înnoptarea la Belgrad, am zburat spre București cu avionul Air Force Nr. 2, împreună cu Bush, în dimineața zilei de 18 septembrie 1983. La hotelul Intercontinental din Belgrad, cât și la bordul avionului, funcționarii Consiliului Național de Securitate (N.S.C.) făceau în mod cavaleresc ultimele retușuri ale reafirmării publice a politicii americane de diferențiere față de Europa de est, ce avea să fie pronunțată în curând. În măsura în care mi s-a permis să-l informez pe vicepreședinte înaintea sosirii sale la București și a întrevederilor cu Andrei și Ceaușescu, am pus accentul pe necesitatea de a se face o declarație de principii intransigentă și de afirmare a interesului față de respectarea drepturilor omului, condiții mai bune de trai pentru poporul român și libera emigrare. Toate acestea, deoarece la o întrevedere la Casa Albă, în 25 iunie 1982, Bush își exprimase satisfacția în legătură cu politica de diferențiere față de România și promisese că o va continua.

Bushcapada la București ne-a decepționat pe unii dintre noi, de la ambasadă. Ne-a tăiat din elanul de care eram animați pentru obținerea de concesii din partea regimului în favoarea drepturilor omului. În loc să-l susțină pe ambasadorul Americii la București, Bush a permis Departamentului de Stat să-l manevreze, spre a împlini dorințele lui Ceaușescu. Relațiile americano-române au fost marcate, în 1983, de impunerea de taxe de studii, ceea ce viola acordul Jackson-

Vanik și al clauzei națiunii celei mai favorizate. Strădania de împăciuire din partea Statelor Unite a inclus și încercarea de a-l convinge pe Ceaușescu să abroge taxele, ca astfel să-și mențină clauza. Ironia era că singurii care căutau disperați să păstreze clauza erau funcționarii de la Departamentul de Stat. Astfel, efectul vizitei lui Bush a fost represiunea ce continua, urmată de rugămințile americane și de aranjamente de culise, ca să fie satisfăcut Ceaușescu; se lăsa să se înțeleagă că, dacă Ceaușescu se lepăda de taxele de studii, clauza rămânea în vigoare și, pe deasupra, se mai ofereau și alte beneficii grase. Unul din mijloacele de îmbunare a fost aranjarea vizitei lui Andrei la Washington și aceea a lui Bush la București.

În parte, pachetul de concesii a fost evident pus la cale de Eagleburger, care l-a trimis pe omul de afaceri Milton Rosenthal la Ceaușescu, în aprilie 1983. Rosenthal a înmânat mesajul privind târguiala (cu concesiile) nemijlocit lui Ceaușescu, trecând astfel peste ambasada Statelor Unite din București. Aceasta reflecta strădaniile Departamentului de a salva clauza pentru România și de al folosi pe vicepreședintele Bush ca să-i dea, lui Andrei, darul. Vizita ministrului de externe român la Washington, în aceeași lună, a constituit prima parte a acestui proces.

Pe tot parcursul vizitei sale la București, Bush a indus în eroare ambasada. Pe durata negocierilor privitoare la detaliile întrunirilor dintre președintele Ceaușescu și vizitatori de talia lui Bush, românii au acționat previzibil. Oficialitățile române au încercat să se asigure că diplomații de la ambasadă, ca de pildă ambasadorul și adjunctul său, nu vor fi admiși la convorbirile-cheie. Realizarea acestui deziderat a fost înlesnită de presiunea timpului, de confuzia care domnea totdeauna în negocierile cu românii și de dorința unei părți a delegației americane de a veni în întâmpinarea gazdelor, în astfel de chestiuni. Totuși, nu fiecare delegat oficial american cădea într-o astfel de capcană veche. Dar Bush a făcut-o.

Ca să strice și mai mult lucrurile și să emită semnalele greșite, Bush a mai făcut o boacănă. Mai întâi, echipa vicepreședintelui le-a spus românilor că ambasadorul american va lua parte la întâlnirea lui Bush cu Ceaușescu și la dineu. În trecut, la insistențele oaspetelui, românii se conformau, așa cum indicaseră de fapt că vor face și în cazul de față. Dar, în ultima clipă, vicepreședintele a cedat presiunii lor tacite, clasice. Bush a cedat, fiind în cele din urmă de acord ca românii să-i excludă pe ambasador și pe adjunctul său, atât de la convorbiri, cât și de la dineu. Nu că țineam neapărat să mai servim c

dată masa împreună cu Ceaușescu, dar rămâneau să participe doi americani și patru români, ceea ce reprezenta o inegalitate crucială, accentuată și de faptul că de față nu era nici un funcționar american cu experiență, nici măcar ca stenograf. Doar Bush împreună cu consilierul său erau de față, fără nici un delegat american care a trăit și lucrat în România. Bush a consimțit să asculte sfatul Departamentului de Stat, și anume să i se adapteze lui Ceaușescu. Rapoartele anterioare, precum și convorbirile, au demonstrat că lui Ceaușescu nu i-a plăcut preocuparea mea pentru drepturile omului și interesele de securitate americane, ceea ce băga bețe în roate Bucureștiului în obținerea de tehnologie înaltă. Din aceste motive, nu dorea ca ambasadorul și adjunctul său să asiste la convorbirile cu Bush. Așa că Departamentul de Stat, cu Bush și împreună cu comuniștii români au izbutit să scoată din joc, și de data aceasta, pe ambasador și pe adjunctul său, în detrimentul adevăratelor interese naționale americane.

Garnitura a doua a luat parte la dineu, în seara zilei de 18 septembrie, împreună cu ministrul de externe român. Consilierul lui Bush, amiralul Daniel Murphy, împreună cu mine și cu ceilalți aveam să ascultăm cuvântarea lui Andrei. Andrei spunea că guvernul României avea cea mai mare nevoie de ajutor din partea Statelor Unite, neprimind până acum absolut nimic. Potrivit celor spuse de Andrei, creditele C.C.C., laptele praf și asistența export-import nu ajungeau la București - în schimb datoriile României erau dramatizate în cotidianul *The New York Times*. El mai spunea că România și-a învățat lecția și pe viitor nu se va mai adresa nimănui ca să ceară credite. Și ceea ce era mai important, Ceaușescu dorea foarte mult să fie invitat să viziteze Statele Unite și pe Regan.

La întâlnirea dintre Bush și Andrei (cu participarea lui Gheorghe Rădulescu) și, fără îndoială, în cadrul discuțiilor dintre Bush și Ceaușescu, Bush a pus accentul pe valoarea bunelor relații bilaterale și pe aprecierea pe care o acordă America "independenței" României. Bush a atins și unele puncte și atitudini de politică externă a Statelor Unite, în legătură cu temele de acută actualitate internațională. Din moment ce lui Ceaușescu nu-i place să audă știri rele, iar Departamentul de Stat cunoaște și respectă aceasta, era vai de Bush dacă îi aducea la cunoștință o asemenea știre. Dimpotrivă, Bush a spus că Statele Unite apreciază favorabil contribuțiile României la Madrid (C.S.C.E.), eforturile depuse în rezolvarea problemei taxelor de învățământ, cât și voința României de a participa împreună cu

S.U.A., la o masă rotundă în privința drepturilor omului, în februarie 1984. Bush a mai spus că Washingtonul era pregătit să-și dea avizul favorabil pentru un credit export-import pentru proiectul centralei atomoelectrice de la Cernavodă și garanții pentru credite C.C.C. (pentru bunuri mobile). Prin contrast, cazurile de reunificare a familiei, libertatea de emigrare și condiții umane au fost menționate de Bush doar în treacăt.

În privința drepturilor omului și la emigrare, singurul caz de interes personal pentru Bush a fost cel al lui Andrei Coler, care dorea să emigreze în Statele Unite. Fiul fostului guvernator de Pennsylvania Milton Shapp, Richard, se căsătorise cu o româncă de origine evreiască, al cărei frate, plus familia, erau persecutați fiindcă depuseseră cereri de emigrare. Shapp l-a contactat pe Bush, trezindu-i interesul pentru Andrei Coler și familia acestuia. Dat fiind că eforturile lor au rămas, după ani de zile, fără rezultat pozitiv, Shapp a depus în fața unui subcomitet al Comisiei pentru Comerț a Camerei Reprezentanților, cerând Congresului să nu reînnoiască României clauza națiunii celei mai favorizate. Datorită interesului manifestat de Bush și de alții față de caz, oficialitățile guvernamentale americane se străduiau să-l rezolve. Ceva mai târziu, după ce Andrei și Elena Coler (împreună cu fiica Alexandra) au primit, în final, aprobarea de a părăsi România, mi-a parvenit de la ei o scrisoare în care mi se adresau cu cuvintele: "Vă suntem recunoscători nu numai în numele nostru, dar și în numele altora, a unor oameni care sunt forțați să ducă o viață pe care nu ei și-o doresc așa și a căror unică speranță de schimbare în bine este politica americană față de România".

Bush a menționat personal cazul Coler în convorbirile avute cu ministrul Andrei, dar la atât s-a redus tot ce a exprimat în privința drepturilor omului și a liberei emigrări.

Guvernul român a fost extrem de încântat de vizita lui Bush, fiincă el a lăsat regimul comunist să pună la cale aranjamentele întrevederilor în felul dorit de acesta. Însăși prezența sa a servit scopului principal de a spori prestigiul lui Ceaușescu în fața poporului român și de a-i confirma imaginea de copil teribil în fața lumii. Vizita lui Bush i-a mai permis lui Ceaușescu să-și continue jocul, de a face curte Americii și șefilor occidentali, prin drumețiile lui în ținuturile de mâna a treia. În fine, vizita susținea speranța lui Ceaușescu că, în viitor, întâlniri asemănătoare la nivel înalt vor mai avea loc între cele două state. După escalele de la București și Budapesta, discursul rostit de Bush la Viena a repetat, în mod deschis, politica de diferențiere și

a lăudat politica externă a României. Aşadar, Ceauşescu putea spune lumii întregi că Statele Unite îl favorizau şi, implicit, îi favoriza şi regimul. Aceasta însemna că unul dintre cele mai tiranice regimuri din blocul sovietic era din nou binecuvântat de Statele Unite. America e demnă de fapte mai bune.

Cuvântarea lui Bush de la Viena, în ziua de 21 septembrie 1983, concepută pe baza răului sfat dat de carieriști ca Palmer, a emis semnale eronate Europei de est şi lumii, în privinţa politicii Statelor Unite. Spunând că Statele Unite se vor "angaja în relaţii politice, economice şi culturale mai strânse cu acele ţări ca Ungaria şi România, care îşi afirmă o mai mare deschidere şi independenţă", Bush a diminuat ceea ce reprezintă Statele Unite şi a şters deosebirile dintre ţările din regiune. (3) Cele declarate nu făceau nici o deosebire între ţările care au îmbunătăţit considerabil condiţia drepturilor omului, a emigrării şi a deschiderii interne, şi ţările care, pasămite, nu repetă papagaliceşte ce spun sovieticii. Astfel, Ungaria şi România erau puse pe aceeaşi treaptă. Aceasta i-a indispus pe unguri. Dar să spui că Ungaria comunistă, care se putea lăuda cu o situaţie mai bună a reformelor interne şi a drepturilor omului, se poate compara cu România, care prezintă pe plan intern una dintre cele mai grave situaţii de represiune şi de violare a drepturilor de bază ale omului, e ridicol. Un studiu arată că România, alături de Uniunea Sovietică, se clasează pe locul patru, fiind astfel una din ţările cu cea mai proastă situaţie a drepturilor omului, depăşind-o doar Irakul, Coreea de nord şi Etiopia. (4)

De asemenea, e nepotrivit să se susţină că o politică internă mai umană (în Ungaria) e aproximativ echivalentă cu o politică externă de independenţă îndoielnică (a României). La O.N:U., voturile României sunt mai totdeauna aceleaşi cu ale sovieticilor şi România îi urmează pe sovietici în ajutorul acordat teroriştilor şi rebelilor insurgenţi marxişti-leninişti din toată lumea.

Bush spunea că Statele Unite susţin idealurile sociale, umanitare şi democratice ale civilizaţiei occidentale şi libertăţile şi drepturile fundamentale ale omului. România comunistă nu reprezintă aceste idealuri şi nu practică o politică de recunoaştere ori reflectare a acestor drepturi şi libertăţi. Când Statele Unite, în pofida acestei realităţi, îl susţine pe Ceauşescu şi onorează România ca fiind una din cele două ţări favorizate din blocul sovietic al Europei de est, ele îşi dezmint propriile convingeri. De ce ar înteţi Statele Unite cooperarea mai degrabă cu România, dintre toate regimurile? Bush a ales să fie

obiectul tuturor năzbâtiilor clicii Kissinger-Eagleburger din Biroul Afacerilor Europene al Departamentului de Stat. Promotorii politicii de diferențiere de la Departament au fost mulțumiți de vizita sa la București.

CAPITOLUL 10

OASPEŢI AMERICANI ÎN ROMÂNIA: DE LA MINISTRUL COMERŢULUI, MALCOLM BALDRIGE, LA PREŞEDINTELE ŞEFILOR DE STAT MAJOR, JOHN VESSEY JR.

Ministrul comerţului Malcolm Baldrige

Prietenia ministrului comerţului Malcolm Baldrige cu preşedintele explică în mare măsură longevitatea sa la conducerea ministerului. Altminteri ar fi fost straniu să fie menţinut an de an cineva care avea în răspunderea sa cel mai mare deficit comercial din istorie - decalajul dintre export şi import mărindu-se continuu. Dar Baldrige îşi justifică într-un fel "încrederea" acordată, prin încercarea de a creşte exporturile spre ţările comuniste. Din nenorocire, totuşi, realitatea este că, în ciuda tuturor eforturilor Statelor Unite de a spori exporturile către ţări comuniste ca România, sub Baldrige, tocmai importurile din ţările respective au fost acelea care au sporit considerabil.

Şeful comerţului a avut de jucat un rol-cheie în relaţiile americano-române, deoarece principalele obiective comerciale ale României sunt următoarele: (1) creşterea exporturilor "subvenţionate" spre S.U.A., în baza clauzei naţiunii celei mai favorizate; (2) obţinerea de asistenţă economică americană în turism, marketing şi industrie; (3) achiziţionarea de tehnologie occidentală de vârf cu aplicaţii în sectorul militar, în export şi pentru nevoile sovieticilor. Relaţiile politice cu S.U.A. erau foarte importante pentru imaginea lui Ceauşescu ca figură de anvergură mondială. Dar, ceea ce era şi mai important, el avea nevoie de valută forte pentru o viaţă de lux, de exemplu cu caviar şi şampanie, dar şi pentru urmărirea în continuare a ţelurilor comune româno-sovietice în privinţa comunismului

mondial, pentru menținerea controlului economic, practic total, asupra poporului român năpăstuit. Iar poziția sa pe plan internațional a avut un impact direct asupra necesităților sale economice. Clauza națiunii celei mai favorizate din partea Statelor Unite și beneficiile aferente au contribuit într-un mod inestimabil la atingerea țelurilor lui Ceaușescu, în timp ce ele se repercutau foarte puțin în favoarea Statelor Unite și chiar mai puțin decât ar fi fost pozitiv, în ceea ce privește masele de români.

Astfel, în relațiile bilaterale economice și comerciale, schimburile se efectuau într-un mod regulat. Comisia Economică Anuală Americano-Română (guvernul S.U.A.) și Consiliul Economic Americano-Român (sectorul economic particular încurajat de U.S.G.) se întruneau în sesiuni. Pe lângă aceasta, Târgul Internațional de Mostre de la București, în fiecare octombrie, cuprindea o expoziție americană și avea, periodic, oaspeți speciali de talia lui Baldrige. În domeniile financiar și comercial, periodic mai aveau loc și alte vizite și convorbiri. Astfel, au fost numeroase ocaziile în care Baldrige și alți promotori ai comerțului puteau fi văzuți în acțiune cu românii. Preocuparea lor de a menține ori îmbunătăți clauza națiunii celei mai favorizate și sistemul preferențial generalizat a dus la un tratament de favorizare a României, în care "favoarea" era cu mult mai mare decât s-ar fi cuvenit unui regim atât de represiv al organizației Pactului de la Varșovia. De pildă, Departamentul Comerțului protejează regimurile blocului răsăritean, cum e cel român, de impunerea legilor anti-dumping. Concernele siderurgice americane au acționat juridic contra importurilor de oțel "duty-free" (scutite de impozite) provenite din industrii subvenționate și controlate de stat, ale țărilor comuniste. Cu toate acestea, România și alte state din blocul comunist aveau aprobarea să inunde piața americană cu produsele lor de oțel. (1) Ca ambasador, am observat cum România scăpa de acele procese anti-dumping fiind apărată de ministrul comerțului, în alianță cu Departamentul de Stat. Și fiindcă aceasta îi reușea iar balanța comercială bilaterală se înclina în favoarea României, se vorbea tot mai mult de necesitatea sancțiunilor contra României. Atenția celor ce erau împotrivă s-a concentrat asupra inabilității Statelor Unite de a concura cu produse provenite din țările comuniste, care nu posedă economie de piață și care utilizează practici extensive de muncă de sclavi.

Vizita lui Baldrige la București, în octombrie 1983, a fost tipică pentru acțiunile sale de favorizare a României. La întrevederea avută

cu Vasile Pungan, ministrul comerțului exterior, Baldrige i-a încurajat pe români să urmărească obiectivele mai realiste în relațiile bilaterale comerciale. El spunea că utilizarea de stimulenți pentru creșterea productivității ar fi de folos în sectorul agrar și cel industrial. De asemenea, el a notat că guvernul român ar trebui să accepte preocuparea Congresului pentru problemele de emigrare și cele ale drepturilor omului, ca un aspect al procesului de acordare a clauzei națiunii celei mai favorizate. A subliniat că o modificare a ratei de schimb valutar ar putea ajuta exporturilor României. Cu toate acestea, întâlnirea sa cu Ceaușescu, tot în ziua de 5 octombrie, a conturat și mai bine poziția lui față de România.

În cadrul întrevederii Ceaușescu-Baldrige, președintele României a criticat Statele Unite în legătură cu toate problemele ce existau. Spunea că Statele Unite ar putea face mult ca să creeze un climat propice comerțului. Problemele comerțului americano-român, așa cum au fost exprimate de către șefii companiilor americane, erau: (1) clauza națiunii celei mai favorizate acordată anual și nu pe termene mai lungi; (2) luarea de măsuri de către Statele Unite, care împiedecau relațiile comerciale; (3) neputința României de a obține licențe din partea guvernului american; (4) lipsa de cooperare între firme, ori, mai degrabă, eșecul firmelor americane în încercarea de a ajuta îndeajuns România. Ceaușescu a continuat spunând că Statele Unite ar trebui să se angajeze în comerț liber fără condiții politice și să renunțe la restricțiile care contribuie la crearea de probleme economice în întreaga lume. A criticat Statele Unite pentru promovarea dobânzilor ridicate, spunând că modificarea politicii sale, prin scăderea dobânzilor și ajutorarea țărilor în curs de dezvoltare din întreaga lume, cădea în răspunderea Americii. Și-a încheiat pledoaria subliniind că obligațiile vin odată cu calitatea de lider, iar lumea așteaptă ca Statele Unite să-și asume obligațiile.

Citând exemplele firelor și fibrelor acrilice, de calitate incompatibilă cu necesitățile pieții americane, și ale tractoarelor, pentru care nu se puteau obține piesele de schimb corespunzătoare, Baldrige a sugerat că România ar putea uza de strategii de marketing mai bune, pentru a fi competitivă pe piața americană. A mai notat că sprijinise, în trecut, clauza națiunii celei mai favorizate, dar acordarea ei pe o perioadă de mai mulți ani ar determina un termen lung, care ar implica și din partea României anumite gesturi care să-i convingă și pe congressmeni. Baldrige a explicat că politica Statelor Unite este aceea de a trata România drept țară prietenă, deoarece Washingtonul

duce o politică de diferențiere. Ceaușescu a răspuns că apreciază atitudinea constructivă a lui Baldrige cu privire la clauză și România, în general, adăugând că îi părea rău că nu avea atâta influență asupra deputaților din Congres, pe cât avea asupra sa. Când Baldrige a atins subiectul transferului de tehnologie de vârf sovieticilor, subiect sensibil pentru Statele Unite, Ceaușescu a afirmat că România nu caută tehnologie militară ori piese de vreo valoare militară. Baldrige a promis să-l ajute pe Ceaușescu în cazurile concernului Control Data, Fondului Monetar Internațional și în domeniile de colabolare bilaterală, ca turism, bănci, agricultură și creșterea generală a schimburilor comerciale.

Ceaușescu a făcut aserțiuni precum: guvernul român nu controlează firmele românești; România este o țară în curs de dezvoltare, ce nu dorește decât un comerț echilibrat; și România nu are nevoie și nu intenționează să ceară alte credite. E de presupus că vroia să spună că România și Ceaușescu erau gata să pornească la drum în mod independent.

Cu toate că Baldrige a prezentat guvernanților români mai curând o imagine echilibrată, un incident survenit în timpul vizitei sale la București a reflectat voința sa de a da apă la moară românilor. Ar putea părea ceva minor și nesemnificativ, dacă nu ar constitui o parte integrantă și simbolică a modului în care operează Ceaușescu. Fie că era vorba de Ceaușescu, de Andrei, ori de Pungan, șefii români preferau boacăne mitocănești, unei purtări urbane previzibile. Schimbările de ultimă clipă ale programului stabilit anterior reprezentau dorința lor de a se impune liderilor americani, prin a trata cu ei de la egal la egal.

Celălalt aspect al strategiei părții românești era să-i țină la distanță, cât mai mult posibil, pe funcționarii cunoscători și mai experimentați de la ambasada americană. Astfel, ambasada era informată în ultimul minut că ministrul comerțului exterior, Pungan, vroia să modifice programul și să-l ia pe Baldrige, dimineața, la expoziția internațională. Reprezentanții comerciali oficiali Frank Vargo, Edgar Fulton și Jay Burgess insistau cu fermitate ca programul - asupra căruia se duseseră negocieri amănunțite mai multe săptămâni - să fie respectat întocmai. Biroul lui Pungan fusese anunțat să se deplaseze la expoziție fără să-l ia și pe Baldrige de la hotelul Intercontinental. Românii îi ignorau pe cei de la Ministerul American al Comerțului, care au făcut aranjamentele, după cum ignorau și ambasada americană, și l-au urcat pe Baldrige în limuzina lui Pungan.

Iar pe ceilalți americani i-au exclus. Ca să mai arate o dată în plus cum operează românii, Pungan mi-a spus că ambasada americană îl informase că el urma să vorbească la expoziție. Aceasta nu prea putea corespunde adevărului, însă a produs confuzie, punându-se întrebarea dacă, de fapt, Pungan va vorbi sau nu la deschiderea standurilor americane. Au mai fost incidente similare și la poziționarea șirurilor de automobile, a rândurilor de participanți, a aranjamentelor pentru fotografieri, ceea ce scotea în evidență comportamentul tipic al oficialităților române, care schimbau stările și lucrurile după bunul plac și din capricii, și care tratau numai cu personalitatea cu rangul cel mai înalt din orice anturaj, ca așa să poată controla mai bine situația.

Delegațiile Congresului (Codels) ale congressmenilor Gary Ackerman, Mark Siljander, Tom Lantoș și Sam Gibbons

În terminologia guvernamentală - în care abrevierile de mai multe litere sunt la mare cinste -, un codel este o delegație a Congresului aflată în deplasare, din care fac parte unul sau mai mulți membri ai Congresului și alți funcționari. În timp ce o seamă de oaspeți de rang au venit în pelerinaj la București, între 1981 și 1985, foarte puțini congresmeni s-au deplasat într-acolo. Dacă un membru al Congresului dorește să petreacă în Europa pe banii contribuabilului, atunci o face, mai degrabă, la Londra, Paris, ori Roma. Iar dacă unii membri, puțini la număr, se aventurează în Europa de est, atunci destinația e Grecia, Turcia, ori Iugoslavia. Țările Pactului de la Varșovia primesc foarte puțini membri ai Congresului drept oaspeți, iar dintre aceștia și mai puțini se deplasează în România. Dacă nu există oarecari afinități cu zona respectivă, de pildă originea etnică, atunci vizita în România avea scopuri oficiale, de afaceri și nu de agrement. Dar chiar și în cel de-al doilea caz, o asemenea vizită combinată se rezumă, îndeobște, la București și la un sejur cât mai scurt cu putință.

Gary L. Ackerman, din distrinctul electoral Queens, New York, și Mark D. Siljander, din districtul Holland, Michigan, s-au dus în România fără a fi însoțiți de alți congressmeni, dar având propriile lor misiuni. Congressmanul Ackerman a întreprins o călătorie-fulger în România, de unul singur, cu unica misiune de politică externă de a se reîntoarce cu soția unui alegător, care domicilia în circumscripția sa de deputat. Secția consulară a ambasadei avusese grijă, în cea mai mare parte, de rezolvarea formalităților cu autoritățile române, înaintea

sosirii lui în România. Promițând că nu va părăsi România fără să-și fi atins obiectivele, Ackerman părea, în mod clar, că vroia să facă ceva dramatic chiar, ca să se bucure apoi de o publicitate favorabilă, acasă la New York. Odată cu rezolvarea încununată de succes a unui astfel de caz, de reunificare a familiei, era în măsură să pretindă că îl preocupa problema drepturilor omului, sau măcar aprobarea plecării acestei singure persoane. Și a fost o realizare valoroasă, chiar și prin faptul în sine că a ajutat o singură persoană să iasă din România pentru reunificarea familiei, în pofida gesturilor sale cam deplasate și a obiectivelor sale limitate. Ackerman a plecat din București, fiind asigurat că femeia va părăsi și ea România, după o zi sau două. Poate și datorită concursului dat de români ca el să-și poată face jocul, a continuat să voteze pentru acordarea clauzei națiunii celei mai favorizate, în iunie 1986 și în aprilie 1987.

Congresmanul Mark Siljander a vizitat România, în decembrie 1984, din anturajul său făcând parte soția sa, un reprezentant oficial al Casei Albe și câțiva reprezentanți ai clubului Pat Robertson 700, precum și reverendul Jeffrey Collins, directorul executiv al organizației Christian Response International. Siljander avea două motive majore ca să se deplaseze în România. Din partea mamei sale, el se trăgea din sași și români din Transilvania, astfel încât el era personal interesat să vadă țara strămoșilor săi. De asemenea, ca activist pentru cauza fundamentalistă creștină, el era adânc îngrijorat de soarta deplorabilă a creștinilor persecutați, de dincolo de Cortina de Fier. În România, el a vizitat mai multe biserici, unde s-a întâlnit cu creștini de diverse confesiuni. Deoarece călătorea însoțit de persoane care cunoșteau țara și pe unele din personalitățile religioase, a avut ocazia să vadă locuri ce nu sunt vizitate, de obicei, de demnitarii americani. Notabil este faptul că a asistat la o slujbă religioasă, în ninsoare, în mijlocul ruinelor unei biserici distruse de autorități, lângă Bistrița, Transilvania. După cum mi-a relatat funcționara de la Casa Albă, Carolyn Sundseth, serviciul divin în aer liber, cu sutele de suflete curajoase ce își riscau viața, a fost cel mai memorabil și mișcător aspect pe tot parcursul vizitei. (2)

Mai trebuie notat că guvernul român a încercat întâi să evite această vizită. Fiindcă ambasadorul la Washington, Mircea Malița, nu i-a descurajat pe vizitatori, el avea să întâmpine unele dificultăți. De obicei, când personalități de asemenea importanță vizitează România, oficialitățile locale vor să controleze întreaga situație. Ele preferă să fie informate cu mult înainte de eveniment și să aranjeze

un itinerar complet, cu locurile şi persoanele de vizitat. Oficialităţile române nu doreau vizita grupului Siljander, dar, aflate sub presiune, au consimţit oricum. Nu ştiau cum să considere grupul, datorită faptului că şi Casa Albă era reprezentată, dar au decis că trebuie să se ocupe de oaspeţi. Aşa că au încercat să aranjeze vizita în mod strict, ca să împiedice grupul dornic de informaţii să aibă contract cu adevărata situaţie. S-au depus eforturi ca să se asigure că multe din personalităţile religioase ce urmau a fi vizitate nu erau în oraş sau nu puteau fi întâlnite. Unele întâlniri au fost contramandate, fiindcă, subit, persoanele în cauză nu puteau participa, fie ei demnitari "religioşi" oficiali, fie personalităţi disidente. Cu ocazia unor asemenea vizite, aceste acţiuni guvernamentale constituiau mai mult regula decât excepţia..

Referitor la faptul că grupul ar putea vedea mai mult decât vroia guvernul, s-a produs un incident în legătură cu preotul disident, părintele Calciu. Părintele Calciu era primul simbol al opoziţiei Bisericii Ortodoxe faţă de regimul comunist. Era deţinut în penitenciar de mai mulţi ani şi sănătatea i se deteriorase. Pentru cei ce luptau pentru drepturile omului în România, cazul său a devenit simbolic. La ambasada americană, încercarea de a rezolva cazul Calciu reprezenta, de fapt, cazul drepturilor omului cu prioritate absolută. În capul listei de cereri din partea americană, sistematic, era pus numele său. Ambasada a făcut aranjamente ca grupul Siljander să-l vadă personal pe părintele Calciu. El tocmai fusese mutat de la închisoare, în domiciliu forţat, la Bucureşti. Împreună cu congressmanul Siljander, am plecat la Ministerul de Externe al României, ca să vorbim de cazul Calciu, spre a facilita aranjamentul vizitării sale. Reprezentanţii oficiali ai ministerului au refuzat să-l primească pe Siljander, care mă însoţea, atunci când am făcut demersul pentru Calciu. Împreună cu un alt reprezentant al ambasadei noastre, am calificat purtarea românilor drept incredibilă. Era lipsit de diplomaţie, dacă nu chiar autoînjositor, să respingi un reprezentant al guvernului american, care a fost invitat, chiar şi cu unele rezerve, să-ţi viziteze ţara. Noi, cei de la ambasadă, am înaintat o notă de protest.

S-a aflat, mai târziu, că vizita lui Siljander şi accentul pe care l-a pus aceasta pe represiunea religioasă din România au fost unul din factorii de însemnătate în rechemarea ambasadorului român de la Washington, la scurt timp după aceea. Rechemarea lui Mircea Malita a fost semnificativă, în cadrul relaţiilor americano-române, deoarece, înzestratul Malita, care vorbeşte engleza, a fost înlocuit cu un

reprezentant comunist tipic, lipsit de iscusință diplomatică și de cunoștințe de limbă. Malița fusese eficient pentru București, datorită felului său blajin și sofisticat de a proiecta lucrurile. Avea o mare pricepere în a prezenta cea mai bună imagine pentru cel mai rău regim al Pactului de la Varșovia. Modul entuziast în care apăra guvernarea lui Ceaușescu se va fi datorat, parțial, și fastului vieții "decadente" occidentale din Washington. Datorită iscusitei lui mușamalizări a acțiunilor represive din România contra disidenților politici și religioși, el a reușit să prelungească speranța că lucrurile se vor îndrepta în România. Răspundea cu grijă la scrisorile în legătură cu cazurile de emigrare, pe care le primea la ambasada română, dând impresia că aceste probleme îl preocupă. Și poate că a și contribuit la rezolvarea mai multor cazuri, când a fost în măsură să o facă. Dar, ceea ce rămâne și e semnificativ, din punct de vedere al atitudinii pro-libertate, este că a acoperit cu prisosință tirania în creștere a unuia dintre cele mai rele regimuri din Europa, inducând astfel în eroare pe mai mulți demnitari care acordau sprijin sporit Bucureștiului, tocmai datorită străduințelor sale.

În perioada 1981-1985, cele două delegații congresionale principale care au vizitat România au fost cele din 1983, ale congresmenilor Tom Lantoș și Sam Gibbons. Potrivit publicației *Politics in America*, democratul din California, Tom Lantoș, care s-a născut la Budapesta, din părinți evrei, avea reputația unui fervent anticomunist. (3) După vizita sa în România, în ianuarie 1983, mă întrebam cum oare și-o fi câștigat acea reputație.

Din delegație făceau parte congresmenii Don Bonker, William Frenzel, Tom Lantoș, împreună cu soțiile, alți congresmeni și asistentul Secretariatului pentru Relații Congresionale, Powell Moore. La 9 ianuarie 1983, am notat în jurnalul meu că delegația a dat dovadă de un comportament reprobabil, care a subliniat eforturile americane de a obține reciprocitate în relațiile bilaterale, cât și pe acelea ale lui Lawrence Eagleburger, care era în fruntea străduințelor Departamentului de a menține politica de diferențiere și clauza națiunii celei mai favorizate pentru România. Eagleburger sosise cam cu o săptămână mai devreme, în dorința de a încerca să salveze relațiile speciale, convingând Bucureștiul să abroge decretul taxelor de studii.

În contextul acestei crize, efectul prezentării grupului a fost asigurarea dată, din nou, guvernului român, că nu avea de ce să fie îngrijorat de serioasa violare a amendamentului Jackson-Vanik, a condițiilor clauzei națiunii celei mai favorizate și a prevederilor actului

final de la Helsinki. Doamna Annette Lantoş a spus, lucru incredibil, că, în opinia dânsei, decretul românesc era justificat şi legitim. A mai spus că România şi Bucureştiul arătau minunat, privind prin parbrizul limuzinei, şi că ardea de nerăbdare să revadă unul din locurile ei preferate. Congressmanul Lantoş a adăugat că, dacă i s-ar oferi post de ambasador şi ar fi să aleagă între Bruxelles şi Bucureşti, el ar alege Bucureştiul. Totuşi, ei nu erau obligaţi să trăiască în România şi să vadă zi de zi aspra realitate a suferinţei. Iar Ceauşescu era foarte dibaci, atunci când avea de a face cu personalităţi orgolioase. Membrii echipajului avionului Forţelor Armate S.U.A. au spus că nu mai avuseseră la bord un egocentrist atât de trufaş ca Lantoş.

Întrevederea-cheie a lui Ceauşescu cu delegaţia Lantoş a durat în jur de două ore, în 19 ianuarie. Ceauşescu le-a servit ideea lui stereotipă : "voi aveţi nevoie de mine, aşa că, dacă e nevoie, merg şi de unul singur", care îi punea pe oaspeţi într-o poziţie defensivă. Ceauşescu le-a spus că România a trăit înainte fără clauza naţiunii celei mai favorizate şi, dacă nu se poate altfel, se va descurca fără clauză şi de acum înainte. Că nu va accepta nici o condiţie, pentru a o putea păstra. Statele Unite vor pierde mai mult, dacă vor retrage clauza. Apoi Ceauşescu a căutat să justifice decretul taxelor de studii; susţinea că libera emigrare nu făcea parte din condiţiile acordului comercial româno-american. Congressmanul Frenzel şi-a exprimat îngrijorarea faţă de evoluţia relaţiilor comerciale bazate pe sistemul preferenţial prevăzut de clauză, în speţă, datorită decretului taxelor de studii, subliniindu-şi, totodată, speranţa că nu va fi nevoie de retragerea clauzei.

Lantoş a scos în evidenţă marea înţelepciune şi calitatea de conducător, în problemele internaţionale, de care dădea dovadă Ceauşescu, îndeosebi cu privire la dezarmare şi pace. Lăuda aşa zisa politică externă independentă a României. Dar, spre deosebire de Eagleburger, a spus că, dacă decretul se aplică, atunci şansele reînnoirii clauzei se vor reduce. Apoi, fapt aproape singular în rândurile majorităţii oficialilor americani, Lantoş a spus că spera ca România să primească clauza pe un termen de mai mulţi ani, adică să fie garantată pe mai mulţi ani şi aşa să se elimine povara revizuirii anuale a ei de către autorităţile americane (cu toate acestea, Lantoş, în Aprilie 1987, a votat pentru suspendarea, timp de şase luni, a clauzei naţiunii celei mai favorizate). Lantoş afirma că ungurii nu sunt trataţi mai rău decât românii şi, de aceea, plângerea lor de a fi supuşi la un genocid cultural era nejustificată. Soţii Lantoş şi-au exprimat surprinderea că

nu s-au făcut nici un fel de afirmații referitoare la originea lor maghiară. Și, ca să ajungă pe culmea excesului de zel, Lantoș a mai spus că, dacă în 1984 va fi ales un președinte, membru al Partidului Democrat, el îl va convinge să viziteze România în 1985. Alți membri ai delegației mi-au spus că reverențele externe făcute de Lantoș lui Ceaușescu i-au luat prin surprindere, fiindcă, de obicei, în asemenea ocazii, Lantoș era mult mai tare pe poziție. Pe mine mă preocupa întrebarea dacă Ceaușescu a rămas sau nu cu impresia că, fiind lăudat în așa hal, nu mai avea să se teamă de târguiala în care Congresul avea să plătească pentru înlesnirea emigrărilor.

Felul în care Lantoș și-a jucat jocul este, poate, cel mai bine ilustrat de următoarele exemple. În cadrul convorbirilor cu persoanele oficiale române, el lăuda politica independentă, pe plan extern, a lui Ceaușescu. După convorbiri, el admitea că acea politică nu era într-atât de independentă. În convorbirile oficiale, Lantoș nu sufla o vorbă despre drepturile omului. Tocmai în cadrul acestor întrevederi el ar fi putut fi de un real folos pentru miile de încarcerați, persecutați și care nu primeau aprobarea de a emigra. După sesiunea de convorbiri, doamna Latoș mi-a înmânat o listă cu numele unor familii pe care ea și cu soțul ei doreau să le ajute să părăsească România, spunându-i soției mele că unul din țelurile ce-și fixase acasă, la Washington, era să scoată trei familii din România, fiindcă rubedeniile acestora o vizitau des la biroul ei. Dar sarcina asumată, de a scoate din România acele persoane, a fost îngreunată mult, datorită spectacolului public oferit la București de Lantoș. Întors în Statele Unite, Lantoș a fost primul care și-a făcut reclamă politică, cu realizările sale și problemele arătate din timpul excursiei la București.

Probabil unul din cele mai strălucite aspecte legate de întrevederea lui Ceaușescu cu congresmanul Lantoș a fost comportamentul congressmanului Bonker. În două rânduri, Bonker a afirmat că Holocaustul a avut loc pentru că toată lumea a tăcut pe vremea aceea. Bonker a vorbit cu oarecare fermitate, referindu-se și la îngrijorarea față de starea drepturilor omului și la rapoartele cu privire la persecuția religioasă. La aceasta, Ceaușescu i-a replicat lui Bonker că era prost informat. Și l-a informat el, Ceaușescu, că în România, spre deosebire de Statele Unite, preoții și pastorii sunt plătiți, în parte, de către stat. În timp ce Bonker își făcea expunerea, Ceaușescu se uita în jos și pe furiș, la ghidul Capitoliului pe care i-l dăruise Lantoș, iar iritarea îi era vizibilă. Ca și în alte ocazii, când auzea lucruri neplăcute, Ceaușescu se bâlbâia și plescăia din gură, căutân-

du-şi cuvintele. Chiar dacă Bonker se ocupa direct de problemele drepturilor omului iar Lantoş era vădit preocupat de a apărea credibil în ochii lui Ceauşescu, dacă toţi membrii delegaţiei şi-ar fi afirmat cu tărie îngrijorarea fată de problemele umanitare, ale emigrărilor şi a decretului cu taxele de învăţământ, ei ar fi contribuit în mare măsură la întărirea poziţiei Americii *vis-à-vis* de Ceauşescu. De asemenea, interesele americane, dar şi cele ale populaţiei suferinde din România, ar fi fost mai bine servite printr-o astfel de exprimare unitară.

În decembrie 1983 a sosit delegaţia congresului cea mai influentă din câte mi-a fost dat să văd, condusă de Sam Gibbons. A fost, de fapt, vorba de o escală, fiindcă era greu să aduci mulţi membri ai delegaţiei din Grecia în România, mai ales la început de iarnă. Blajinul şi curtenitorul gentilom, originar din Sudul Statelor Unite, din Tampa, statul Florida, Gibbons, era însoţit de Barber Conable, William Frenzel, Douglas Bereuter, Sander Levin şi de soţia lui James R. Jones. Gibbons ocupa o poziţie - cheie în Camera Reprezentanţilor, în calitatea lui de şef al subcomitetului pentru probleme ale comerţului internaţional, în atribuţiile căruia cad relaţiile cu România şi clauza naţiunii celei mai favorizate. Aşa se explică străduinţa României de a-i face curte. Gibbons deja era în favoarea clauzei pentru România iar ziua petrecută la Bucureşti, în care a participat la dineul oferit de Ceauşescu, nu a făcut decât să întărească poziţia lui în această privinţă. El părea să dea crezare cuvintelor rostite de liderii români. Iar felul tipic de manifestare a lui Ceauşescu, în timpul vizitei, a avut efect asupra delegaţiei Congresului.

Ceauşescu a făcut mai multe remarci de necrezut, inclusiv cunoscutele ceauşisme referitoare la religie, politică şi la sovietici. De pildă, susţinea că politica religioasă a României ar fi fost mai liberală decât aceea a Statelor Unite, că România nu avea nevoie de noi tipuri americane de grupări religioase, cum ar fi un al treilea cult baptist. El sublinia că orice instituţie ori grupare trebuie înregistrată la stat. Fiind vădită înţelegerea sa limitată pentru sistemele politice pluripartite, el a notat că toate ţările se deosebesc prin felul cum se gospodăresc. Germania de vest, spre exemplu, nu demult a interzis o grupare politică fascistă, şi bine a făcut, era de părere Ceauşescu, continuând a spune că aceasta ar indica faptul că nu oricărui partid politic i se cuvine statutul legal. "Nu v-aţi dori în Statele Unite un singur partid politic?", a întrebat Ceauşescu, cu toată seninătatea. Apoi a râs copios, crezând de bună seamă că auditorii erau de acord cu el, că un singur partid era de preferat. Apoi a explicat poziţia Uniunii

Sovietice. Spunea că îl cunoaște bine pe Andropov ca fiind un om bun, care vrea pace. Așa că Statele Unite ar trebui să reîntoarcă amplasarea de rachete cu rază intermediară de acțiune, din Germania, pe pozițiile avute cu o lună în urmă, pentru a nu-i provoca pe sovietici, prin etalarea forței.

În alt context, Ceaușescu a vorbit despre reducerea cheltuielilor militare și creșterea produsului național brut și a standardului de viață, cu 7-8%, în anul următor. A încercat în mod șiret să arunce vina pe seama americanilor, în legătură cu politica sa contra emigrării. Susținea că peste 2000 de români așteaptă viza de emigrare, pe care Statele Unite nu le-o acordă. Mulți așteaptă de doi ani, ceea ce e o chestiune de ordin umanitar, se plângea Ceaușescu. Desigur, nimeni nu a îndrăznit să-i riposteze că doar o mână de oameni primesc aprobarea de plecare și aceasta abia după ani de zile de așteptare, șomaj, fără locuință și cetățenie. Ceaușescu ignora faptul că Statele Unite au o populație de 230 de milioane de locuitori, care capătă documente de călătorie și emigrează după bunul plac, fără ca statul să-i pedepsească.

Nu era necesar ca Ceaușescu să le explice delegaților Congresului cât de mult era spre folosul Statelor Unite asigurarea clauzei natiunii celei mai favorizate pentru România și că România, de fapt, nu avea nevoie de ea. Căci Gibbons era în continuare pentru comerț subvenționat, în pofida faptului că schimburile comerciale curente înclinau balanța net în favoarea României. Mai mult decât atât, Gibbons era promotorul clauzei în favoarea României, chiar fără măcar să încerce un *quid pro quo*. Fără îndoială, poziția sa putea fi pusă pe seama rolului său de avocat al României, pe care îl juca în calitatea-i de președinte al subcomitetului congresional pentru relații comerciale. Prin urmare, el a acceptat din start argumentul politicii de diferențiere în favoarea lui Ceaușescu, susținut de Departamentul de Stat. La ambasadă, în particular, Gibbons mi-a spus că, după cum vedea el desfășurările, Henry Kissinger începuse cu un deceniu în urmă flirtul cu Ceaușescu, ca să-i provoace puțin pe sovietici. El realiza bine vederile lui Kissinger, dar acel "puțin" nu era decât ceva "microscopic".

Mi-am notat în jurnal că, în timp ce Gibbons vroia, cu hotărâre, statut comercial preferențial pentru România, el nu și-a exprimat adevărata îngrijorare față de situația drepturilor omului. Observând liderii Congresului american, în contactele lor cu oficialități comuniste, atât la Washington cât și în Europa de est, sunt de părere că mulți

reprezentanți ai Statelor Unite s-au dovedit a fi o pradă ușoară pentru profesioniștii comuniști bine antrenați și experimentați.

Directorul Agenției de Informații a Statelor Unite (U.S.I.A. sau U.S.I.S.), Charles Z. Wick, a petrecut în România o perioadă de timp mai îndelungată pentru un reprezentant oficial american de rang înalt, din 3 octombrie până în 7 octombrie 1984. În timpul acestei vizite, Wick s-a specializat mai mult în candoare decât în "diplomația" tipică Departamentului de Stat.

M-am întâlnit cu Wick, în 1982, la cererea sa și i-am prezentat recomandările mele de proiectare mai corectă a valorilor și imaginii Americii, în astfel de locuri cum e România. Am scos în evidență faptul că majoritatea românilor se întreabă de mult timp de ce pun Statele Unite accentul, în așa mare măsură, pe știrile negative. Ei considerau că o atare autodenigrare zilnică reflectă slăbiciunea conducerii și societății americane și nicidecum puterea de "obiectivitate și diversitate" la care tind lucrătorii de la U.S.I.A. - Vocea Americii. Și fiindcă punerea accentului pe fațetele cele mai negative ale societății americane pare a fi autoînjositoare, am recomandat scoaterea în evidență a aspectelor pozitive, păstrându-se, totodată, în toate știrile relevante, nota de obiectivitate. Nu e necesar să se facă prezentări subiective, ci să se explice valorile, principiile și motivele care stau la baza realizărilor americane deosebite, ca de pildă marea productivitate a fermierilor, sau creativitatea oamenilor de știință în domeniile de tehnologie avansată. Am continuat prin a spune că strategia noastră de difuzare prin Vocea Americii, cât și de prezentare a societății americane și a modului de guvernare, prin intermediul bibliotecilor, publicațiilor, filmelor și purtătorilor de cuvânt, ar fi și mai eficace, dacă această națiune mare și-ar da glas mândriei de a poseda un sistem de guvernare distins prin libertăți, posibilități și bunăstare pentru toți.

Ar trebui să proclamăm că, în ciuda tuturor neajunsurilor, Statele Unite mai sunt încă farul libertății și speranței pentru popoarele înrobite și persecutate, doritoare de libertate, de pretutindeni. Așa cum o face atât de articulat președintele Reagan, ar trebui să fim în mod neapologetic avocații pozitivi ai propriului nostru fel de viață și de guvernare. Aceasta va fi interpretată ca tărie, nu ca slăbiciune, a unei Americi decisă a-și păstra unica moștenire și sistemul economico-politic. Am mai spus că nădăjduiam sincer că noul director al postului de radio Vocea Americii va muta cu totul accentul, în felul în care sunt înfățișate știrile și informația, restului lumii, îndeosebi țărilor

comuniste.

Având în vedere unele lucruri specifice cu privire la lumea comunistă din Europa de est, am sugerat U.S.I.A. ca: 1) să trimită reprezentanți care nu sunt virulent anti-americani ori au atitudini negativiste; 2) să încerce ca funcționarii U.S.I.A., la fața locului, să aibă contacte cu o gamă cât mai variată de persoane din societatea respectivă - nu numai cu elita clasei comuniste și cu intelectualii din capitala țării; 3) să difuzeze reportaje care să aducă elemente pozitive despre societatea americană și sistemul american de guvernare.

Wick a răspuns pozitiv la recomandările mele, printr-o scrisoare. Era de acord cu sugestiile mele pentru Vocea Americii și le-a transmis conducerii acestui post de radio. Wick mă anunța că U.S.I.A. va continua să prezinte, pe orice cale, "auditorilor străini, principiile libertății și democrației" și să nu piardă din vedere "numeroasele atribute pozitive ale modului de viață american". (4)

Fiindcă ne săturasem de frustrările ce ni le pricinuiau reprezentanții oficiali culturali și ai învățământului, ai regimului comunist, și de obstacolele ce le ridicau în calea americanilor ce activau în România, le-am catalogat pe toate acestea și le-am prezentat lui Charlie Wick, în cadrul unei întrevederi cu el, îndată după ce a sosit la București. Ironia era că, de schimburile culturale și din învățământ, românii profitau mai mult decât americanii. Dar frica de influențe din afară și mania persecuției au cântărit mai mult decât beneficiul acestor schimburi. O acțiune a lui Wick, demnă de laudă, a fost chestionarea unui român, care, cu puțin timp în urmă, profitase de o bursă U.S.I.A., pentru a călători prin America. Majoritatea comuniștilor români care au vizitat Statele Unite, sub auspiciile U.S.I.A., vorbesc și scriu apoi cu ardoare despre cele trăite. Bursierul respectiv, domnul Lazăr, a făcut tocmai pe dos, ca să fie pe placul șefilor săi din București. Lazăr a scris un atac propagandistic virulent la adresa Statelor Unite. Potrivit multor martori oculari americani, Lazăr a inventat povești de groază, mizerie și necooperare. Wick l-a întrebat de ce era atât de dezamăgit de călătorie.

Poate în parte și datorită informațiilor furnizate de noi, Wick le-a spus-o românilor franc, direct și la obiect, că Ministerul lor al Educației și Învățământului nu îi tratează bine pe americani. (5) Wick a adoptat o poziție dârză și la Ministerul de Externe, unde a vorbit cu ministrul-adjunct Maria Groza. Ceaușescu a aflat de toate acestea și, într-un tipic acces de mânie, a hotărât să nu-l primească pe Wick. După aceea și ministrul de externe a decis să nu mai facă pe

amfitrionul, la un dineu programat dinainte în onoarea lui Wick. Oficialitățile române considerau că poziția dură adoptată de Wick în reprezentarea intereselor americane trebuia pusă pe seama influenței exercitată de ambasada americană. Ceaușescu și Andrei vroiau să arate limpede că ei se așteptau la vechiul mod, în care reprezentanții americani spun vorbe dulci și acordă toată atenția capriciilor României. Aceasta este o moștenire a politicii americane din trecut, față de România.

Wick a sprijinit pozițiile și considerațiile ambasadei aproape mai mult decât oricare alt oaspete de rang. Directorul U.S.I.A. i-a tratat pe ministrul de externe și pe cel al învățământului în mod aspru și franc, făcându-l pe reprezentantul U.S.I.A. la București, funcționarul cu probleme publice Edward McBride, să dea îndărăt înfricoșat. Deși McBride era mult mai bun decât predecesorul său Alvin Perlman, care părea că ia apărarea acțiunilor regimului de la București, l-a apucat panica, văzând că românii se supăraseră la remarcile lui Wick. McBride a început pe urmă să facă pe servilul, încercând să-l determine pe Wick să fie mai blând și să limpezească apele.

Directorul Agenției pentru Controlul Armamentului și Dezarmare Kenneth Adelman

Unul dintre ultimii vizitatori oficiali la București, în timpul funcției mele de ambasador, a fost Directorul A.C.D.A., ambasadorul Kenneth Adelman. Grupul său cuprindea pe Robert Fischer, tot de la A.C.D.A., Paula Dobriansky, de la N.T.C., și Tom Simons, de la secția pentru afaceri sovietice de la Departamentul de Stat. Au avut loc convorbiri cu ministrul forțelor armate și cu generalul Ilie Ceaușescu, funcționar al aceluiași minister și fratele președintelui. Conform obiceiului, în particular, reprezentanții ambasadei au ținut o sesiune de informare a oaspeților americani. Împreună cu alți funcționari principali, am prezentat cu acea ocazie, în mod onest, tirania din țară și colaborarea regimului cu sovieticii, precum și interesele americane specifice acelei zone. Mai târziu, Tom Simons a descris informarea aceasta ca fiind bazată pe idei pătimașe, care reprezentau numai un mic segment al opiniei. În timp ce întrevederea Adelman - Andrei a fost săracă în evenimente, convorbirea cu Ilie Ceaușescu, la 18 ianuarie 1985, s-a soldat cu oarecari focuri de artificii. Lui Ilie Ceaușescu i s-a prezentat o copie cu date statistice a A.C.D.A.. Materialul fusese tipărit în revista *Business Week* și arăta că România, cu exportul său

de armament în valoare de un miliard de dolari pe anul 1982, ocupa locul cinci în lume. Ceaușescu a râs la aceasta, zicând că ar fi prea frumos dacă cifrele acelea ar fi corecte, fiindcă, din moment ce totalul exporturilor românești se cifrează la două miliarde de dolari, acele date statistice nu pot fi adevărate. La urma urmelor, zicea el, România exportă numai ciment, confecții și biciclete. Nouă, care am văzut raportul cu detalii asupra exportului românesc de armament, negarea totală făcută de Ilie Ceaușescu ni se părea ridicolă. Dar comportamentul lui Tom Simons de la Departamentul de Stat a fost și mai de necrezut, când a încercat el însuși să intre în favorurile lui Ceaușescu. Evident, nu vroia să-l vadă supărat pe acesta, pentru că i s-au prezentat datele statistice ale A.C.D.A. despre exportul de armament românesc. A spus că dorea ca Iliė Ceaușescu să știe că toți americanii prezenți îi considerau pe liderii români drept prieteni buni. Strădania de vădit servilism a lui Simons, de a câștiga bunăvoința lui Ceaușescu, a constituit un exemplu trist de "diplomație" a Departamentului de Stat.

Președintele Statului Major Unit generalul John Vessey Jr.

Ultima personalitate oficială majoră care a vizitat România, cât eram eu ambasador, a fost generalul John Vessey Jr., președintele Statului Major Unit. Vizita sa nu diferea față de celelalte, prin aceea că era un element al politicii Departamentului de Stat de schimburi de vizite la nivel înalt frecvente. Vessey îmi spusese anterior, la Washington, că urma să-și efectueze călătoria din însărcinarea secretarului de stat Shulz, care o considera a fi în interesul național. Politica de diferențiere, în interpretarea Departamentului, cerea un marș perseverent al conducătorilor guvernamentali, de reafirmare a politicii de recompensare a României pe o bază unilaterală. Unii dintre noi, la ambasadă, ne-am exprimat rezerve față de vizita lui Vessey. Dar, având în vedere hotărârea Departamentului de a-l trimite pe Vessey, nu puteam decât să sperăm ca totul să iasă cât mai bine.

I-am semnalat lui Vessey că vizita lui putea servi unui scop nobil, dacă folosea ocazia pentru a susține cu fermitate valorile și convingerile americane, drepturile omului și chestiunile de securitate națională. Altminteri, ar contribui numai la mărirea cultului lui Ceaușescu, emițând semnale care ar fi interpretate eronat de oricine. Vessey s-a exprimat că e conștient de toate aceste probleme și le

apreciază la justa valoare. A spus că se va duce la București cu ochii deschiși, ca să nu fie manipulat pentru atingerea scopurilor lor. Datorită reputației sale ca om cu principii și, cunoscându-l pe fiul său, a trebuit să-l cred pe cuvânt. (7)

Vessey, care a venit ca oaspete oficial al ministrului armatei Constantin Olteanu, s-a întâlnit cu acesta la 27 martie 1985. Ministrul a repetat ceea ce pretindea generalul Ilie Ceaușescu, și anume că România nu exportă armament, deși datele statistice ale Agenției pentru Controlul Armamentului și Dezarmare plasau România, în 1982, pe locul al cincilea în lume, în privința exportului de armament și echipament militar, în valoare de un miliard de dolari. Olteanu, care nu s-a menținut multă vreme în funcție, nu a rostit aproape nici un cuvânt care să nu fi fost înainte pregătit. Într-o convorbire ulterioară cu Ceaușescu, la 29 martie, generalul Vessey s-a purtat destul de bine. Întrevederile au avut loc fără surprize.

Jucători minori

Au mai fost multe alte figuri importante care au vizitat România, din motive politice, economice și religioase. Printre acești vizitatori se numărau fostul ministru al finanțelor, David Kennedy, care a făcut o escală și a încercat să obțină statut oficial pentru mormoni, fostul congressman Charles Vanik, aflat în misiune particulară, și Richard Nixon, care a venit pentru o reuniune de societate cu Ceaușescu, caracterizată de admirație reciprocă. Au mai fost reprezentanți guvernamentali de rang mai mic, poate cel mai notabil fiind ex-congressmanul Ed Derwinski, consilier la Departamentul de Stat. Vizitele lui Derwinski au avut prea puțin efect, și acela constând în faptul că regimul de la București a primit încă un mănunchi de asigurări, din partea Washingtonului, că lucrurile se vor desfășura cum se cuvine. Văzându-l în acțiune la București, apoi la audierile din Congres în legătură cu acordarea clauzei, mă întrebam dacă se simțea în largul său, dacă lăsăm la o parte politicianul, în rolul său de avocat al lui Ceaușescu. Poate unul din mijloacele Departamentului de Stat de a contracara opoziția aripii drepte era tocmai utilizarea unui fost congressman de origină etnică est-europeană, cu o reputație de anticomunist îndârjit, drept purtător de cuvânt al guvernului în probleme ca aceea a clauzei în favoarea României.

Unul din aspectele de politică a Departamentului, de a recompensa Bucureștiul prin vizite la nivel înalt, care intrigau, îl

constituiau activitățile în paralel ale jucătorilor "neguvernamentali" minori. Jucătorii minori pot fi cel mai bine reprezentați de Milton Rosenthal, Jack Spitzer și Arthur Schneier, care se ocupau, mai întâi de toate, de problemele de emigrare a evreilor, de afaceri și comerț. Unii oameni de afaceri și conducători evrei au jucat și un rol politic, în afara intereselor de afaceri. Puteau juca un rol important, deoarece ei aveau acces la Ceaușescu. Din când în când, Departamentul de Stat îi folosea ca intermediari pentru a transmite mesaje, pentru a repara câte o pană și pentru a mângâia *ego*-ul mamut al lui Ceaușescu. Câteodată, ei ajungeau la București fără să contacteze ambasada americană, iar românii îi tratau împărăteşte. În timpul unei vizite, în iulie 1982, a rabinului Arthur Schneier, acesta a lăudat politica externă a lui Ceaușescu, practic ignorând persecuția și represaliile interne. I-am spus că, dacă ar arăta puțină preocupare pentru tot poporul și grupurile ce suferă în România, ar avea mai multă credibilitate. Drept urmare, el a pus întrebări în legătură cu violarea drepturilor omului, ale baptiștilor, catolicilor și ungurilor. Când a vizitat România din nou, în decembrie 1982, Schneier a raportat că Ceaușescu vroia să scape printr-un compromis onorabil, din afacerea cu taxele de studii.

În Aprilie 1983, Departamentul de Stat s-a ferit din nou de ambasada americană, când Milton Rosenthal, care ducea cu sine un mesaj al lui Eagleburger, a avut întrevederi de circa opt ore, timp de două zile, cu Ceaușescu. La timpul respectiv, noi nu știam încă de faptul că mesajul propunea lui Ceaușescu niște concesii, ca parte integrantă dintr-un târg. Era încă un exemplu de cum nu informa Departamentul, ambasada din București, asupra negocierilor care implicau *raison d'être* al ambasadei. Prin urmare, ministrul de externe român urma să se ducă în vizită la Washington, Departamentul urma să prezinte pachetul de concesii pentru salvarea clauzei națiunii celei mai favorizate, iar vicepreședintele american urma să-i înmâneze acest pachet personal ministrului Andrei. Deci acesta era în esență planul Eagleburger - Departamentul de Stat, transmis prin intermediul lui Rosenthal.

În noiembrie 1983, alte persoane neguvernamentale, jucând rolul de executori de politică în relațiile bilaterale, au ajuns în România. Folosind cuvintele unui coleg al meu, Jack Spitzer, fost președinte al organizației B'nai B'rith, era "de-a dreptul un măgar arogant". Ambasadorul Israelului spunea, despre Spitzer, că era naiv și putea fi ușor manevrat. În timpul vizitei sale, Spitzer era indispus de faptul că nici un reprezentant de rang nu l-a așteptat la aeroport. Noi nu știam

nimic de vreo misiune specială, ori de vreun statut guvernamental cu care să fi fost însărcinat. Nici că îi păsa de mizeria în care se zbat românii, dar vădea că era încântat că avea acces la Ceaușescu și că președintele îl primea cu covor roșu. Spitzer anunța: "La ora 8:15 voi apărea, la telejurnal, cu Ceaușescu". Fiecare vizită a unor astfel de jucători mărunți era suită în slăvi de presa română.

În sfârșit, și președinții unor firme americane, care făceau afaceri cu România, vizitau țara, din când în când. La început, elita de la Departamentul de Stat i-a inclus pe acești șefi din domeniul afacerilor în jocul de favorizare a României. Începând cu intrarea în vigoare a acordului comercial americano-român și a clauzei națiunii celei mai favorizate, președinții companiilor americane pledează mereu în favoarea acordării acestei clauze. În același timp, ei trag foloase din relațiile comerciale cu România. Mulți oameni de afaceri americani par a fi copleșiți, atunci când li se oferă ocazia de a fi primiți de Ceaușescu și de a fi fotografiați cu el. Alții au un aport în a face propagandă pentru Ceaușescu, trecând cu vederea salariile mici, munca voluntară, condițiile derizorii de muncă și represiunea statală. George Gellert, de la Atalanta Company din New York, de pildă, se bucură atât de relațiile sale, cât și de profiturile ce le obține. Iar Howard Goodman din Florida se folosește de mâna de lucru românească pentru confecționarea de încălțăminte, care se vinde bine pe piața americană. Goodman nu e un caz atipic de om de afaceri, care sprijină poziții politice, pentru a-și menține posibilitățile de a face profituri substanțiale. Când i-am pomenit lui Howard Goodman adevăratele necazuri ale majorității românilor, soția sa, Bobbie, a oferit includerea fiului nostru într-un film care descrie traiul fericit al tineretului din România.

Iată, deci, că există o alianță între elita Departamentului de Stat și fruntașii economiei americane, care se dovedește folositoare pentru Ceaușescu.

EPILOG

Contrar mai multor relatări publicate, nu mi-am dat demisia în mod brusc și în semn de protest, ci am profitat de această ocazie și de plecarea mea pentru a-mi exprima punctul de vedere opus politicii americane față de România și pentru a ajuta să se facă cunoscută situația deplorabilă a celor persecutați din România. (1) De fapt, am făcut aranjamente ca să mă reîntorc la Universitatea Campbell, de unde plecasem cu învoire. Între 31 august și 6 noiembrie 1984, am corespondat ori am vorbit personal cu președintele de la Campbell, Norman A. Wiggins, care mi-a oferit un loc bine dotat și președenția departamentală, ca să mă reîntorc. Familia mea voia să ne reîntoarcem în Carolina de Nord și Statele Unite, după o absență de aproape patru ani.

Înainte să închei contractul pentru reîntoarcere la Campbell, Carolina de Nord, am vorbit cu directorul personalului Casei Albe, John Herrington, care era cunoscut drept conservator. Herrington mi-a spus: "Dumneata ești unul dintre puținii ambasadori ai Departamentului de Stat care nu s-au schimbat; voi lupta ca să te țin acolo." Și mai interesant este ceea ce a adăugat: "Avem nevoie de dumneata; rămâi acolo până în iunie, ori până la mijlocul verii, când poate că vom avea un nou secretar de stat, iar dumitale îți vor sta în față lucruri mai mari". (2) Dar nu-mi venea să aștept la București până atunci, fără planuri bine conturate, deoarece aveam intenția să mă întorc în patrie, în orice împrejurare. De aceea, în toamna lui 1984, am semnat un contract pentru a mă reîntoarce la Campbell, în semestrul de iarnă al anului 1985.

Cu toată candoarea, mă bucuram la gândul că voi părăsi tragica atmosferă din România. Într-o discuție pe care am purtat-o, în septembrie 1986, cu un fost funcționar administrativ la ambasada din București și care servise, pe urmă, în Manila și, periodic, în China continentală, ca inspector la noile consulate, acesta mi-a spus că în România, condițiile erau mai rele decât în Uniunea Sovietică, China și Insulele Filipine. Din perspectiva serviciului extern, spunea el, postul

din România ar trebui să aibă un statut mai înalt, datorită gradului sporit de dificultate, așa cum e cazul misiunilor din țările menționate. Relatările deprimante ale unor români, greutățile vieții de toate zilele, tristețea și pesimismul, toate la un loc erau epuizante. Poate cel mai deprimant lucru era, totuși, politica Departamentului de Stat, care părea că ajută la perpetuarea mizeriei. Regimul de la București rămânea beneficiarul principal al politicii externe americane.

Un aspect al sentimentului de ușurare legat de plecare l-a constituit lăsarea în urmă a aerului poluat din București și atmosfera, în general nesănătoasă. În cazul meu, era clar că ambasada era bombardată cu microunde emise de români spre mai multe birouri din complexul ambasadei. Iradierea aceasta poate foarte bine să fi contribuit la durerile lombare, care mi-au apărut în timpul șederii mele în România. La intrarea în serviciul meu de ambasador, mi s-a făcut o radiografie Roentgen, fără a mi se depista vreo problemă de spate ori osoasă. Potrivit radiologului Departamentului de Stat, dr. Antal, consultația din 15 februarie 1985 a arătat "o îngustare a discului la baza articulației spinală-pelviană-sacrală, cu început de artrită la acel punct". Iar la 1 martie 1985, dr. L. Ottenritter, de asemenea membru al grupului medical al Departamentului de Stat, a spus că "baza ultimului disc s-a îngustat și a degenerat. E o diminuare a volumului bazei discului. O problemă a părții inferioare a spatelui ar putea include și amorțeli, și dureri de spate". Toate acestea i se întâmplau unui bărbat de 40 de ani, sănătos și fără să fi fost bolnav, ori să fi avut vreo dificultate medicală, în trecut.

Totodată, nu mi-a părut rău că las în urmă telefoanele ascultate, supravegherea electronică din hoteluri, restaurante și apartamente, limuzina semiblindată, al cărei șofer român lucra pentru Securitate (echivalentul K.G.B-ului) și reședința oficială, împrejmuită de ziduri și păzită, 24 de ore dintr-o zi, de soldați români înarmați cu automate rusești.

Fără îndoială, simțământul că mă întorceam acasă era mai puternic decât acela că părăseam "cel de-al doilea cămin". Nu importa într-atât plecarea în sine, cât toate relele legate de sistemul comunist pe care îl lăsam în urmă, fiindcă nu puteam uita nici în gândurile, nici în rugăciunile noastre, pe oamenii adevărați de acolo. Era însă timpul să ne întoarcem în patria noastră, în statul nostru, la familiile noastre, la prietenii noștri, în Statele Unite. Pentru fiul nostru, sosise timpul să meargă la colegiu, în Carolina de Nord, iar pentru fiica noastră să reia școala în America, să vadă mai des pe părinții lui Betty (singurii

bunici în viață ai copiilor), precum și pe surorile ei, pe surorile mele - să muncim în profesiile noastre, căutând să ajutăm pe cei lipsiți de libertate, dar păstrându-ne-o pe a noastră.

După mai multe luni de zile, i-am expediat președintelui Regan scrisoarea mea de demisie și alta, aproape simultan, adresată secretarului Shultz. În scrisoarea adresată președintelui, am pus accentul pe obiectivele pe care m-am străduit să le ating, prin munca ce am depus-o. Specificam că încercasem "să demonstrez preocuparea deosebită a Americii față de drepturile fundamentale ale omului, libera emigrare, valoarea și demnitatea individului" și să "contribui la protecția intereselor de securitate națională a Statelor Unite". Descriam felul în care guvernul român își demonstrează dependența de Moscova. Îmi exprimam gratitudinea față de președinte, menționând că doream să-mi contenesc turul ambasadorial și să mă reîntorc în Carolina de Nord, din motive personale și familiale, în timpul verii anului 1985. (3)

Președintele mi-a răspuns cu o scrisoare, datată 29 aprilie 1985, prin care accepta demisia mea "cu adânc regret". Președintele menționa în mod deosebit "eforturile depuse pentru ameliorarea situației drepturilor omului în România" și "sprijinirea intereselor noastre de securitate în Europa"(4) (vezi Anexa II).

După ce m-am întors în Statele Unite, m-am întâlnit cu secretarul de stat la Washington, în 21 mai, în cadrul unui proces de prezentare a raportului. Shultz nu a zis nimic în legătură cu demisia mea. Fără îndoială, era indispus de interviul meu acordat corespondentului Bradley Graham, de la *Washington Post,* în timp ce mă întorceam de la București la Washington. Nu a făcut nici o apreciere și nici nu mi-a urat ceva pentru viitor. În timpul discuției, ceea ce l-a preocupat cel mai mult a fost telegrama trimisă de la ambasada din București spre Washington, tocmai în preajma plecării mele. Telegrama rezuma îngrijorarea mea față de linia politicii aplicate de către Departamentului de Stat și necesitatea de a se reevalua politica Statelor Unite față de România. Spre deosebire de ultima noastră discuție, era evident că, de data aceasta, Shultz și-a luat timp să se informeze despre situația relațiilor americano-române și despre situația României. Cu toate acestea, cunoștințele dobândite și exprimate de el vădeau linia Kissinger-Eagleburger-Palmer, precumpănitoare la Biroul pentru Afaceri Europene al Departamentului. Mi-a cerut detalii privitoare la chestiunile ridicate de mine în telegramă. Întrebările lui Shultz se refereau toate la ce politică anume ar fi mai bună în relațiile

cu România și ce aveau Statele Unite de ales în această direcție.

Nu mult timp după plecarea mea din București, relațiile americano-române au reintrat pe făgașul obișnuit. La Departamentul de Stat, cât și la alte oficii guvernamentale, care, de fapt, desfășoară politica de zi cu zi față de România, plecarea mea trebuie, fără doar și poate, să fi produs un oftat de ușurare. Elita s-a mișcat rapid ca să restaureze relațiile după norma existentă înainte de anul 1981. Iată câteva din semnele care indicau această restaurație: numirea unui ambasador de carieră, obedient, la București; trimiterea senatorului Robert Dole ca să-i asigure pe români că totul a revenit la normal; urgentarea vizitei secretarului Shultz, a cărui excursie în România fusese plănuită cu mult înainte.

Roger Kirk este un membru de carieră al elitei Serviciului Străin, care și-a împlinit datoria făcând tot ceea ce vroia Departamentul de Stat. A fost desemnat să-mi urmeze în funcția de ambasador la București încă înainte de plecarea mea, dar a ajuns la București doar în noiembrie 1985, șase luni mai târziu. Când am vorbit cu el, la Washington, după ce m-am întors de la București, părea un tip cumsecade. Interesele sale, oglindite în întrebările ce mi le punea, păreau a se orienta spre posibilitățile de a juca tenis de câmp la București, cum era circuitul cocteilurilor diplomatice, și acestea mai mult decât orice altceva. Nu avea nici o experiență prealabilă privitoare la România, iar românește nu știa deloc. Pe semne că Departamentul de Stat a făcut să apară articole în gazetele din Washington, din care reieșea că, în România, urma să fie trimis un nou ambasador, intransigent, pentru a preîntâmpina astfel orice opoziție din partea conservatorilor. Cu toate acestea, din informațiile primite de mine mai târziu, reieșea că noul ambasador se dovedea a fi un foarte bun avocat al regimului român față de Statele Unite. La finele lui august și începutul lui septembrie 1986, s-a aflat la Washington, unde a făcut pe lobby-stul în favoarea cauzei României față de Congres. Departamentul de Stat are din nou un ambasador care va ajuta la perpetuarea politicii de diferențiere și de menținere a clauzei națiunii celei mai favorizate pentru România, totodată trecând cu vederea tirania din România și neglijând interesele Statelor Unite. Știu că unele grupuri religioase și militante pentru drepturile omului își exprimă decepția că ambasada americană vădește prea puțină preocupare și prea puțin interes față de rapoartele ce i se aduc, referitoare la persecuții. Ambasada nu mai furnizează rapoarte, care să aibă dubii față de așa-zisa politică externă de independență a României. Dar la

reşedinţa ambasadorului american a fost inaugurat recent un teren de tenis.

Senatorul Robert Dole a fost trimis în România cât mai curând posibil după plecarea mea, ca să-l asigure pe Ceauşescu că totul era în ordine, în privinţa relaţiilor bilaterale şi că, în fond, comuniştii români nu aveau să se mai teamă de nimic din partea guvernului Statelor Unite. De la prieteni de-ai mei din ambasadă am aflat că Dole s-a deplasat la Bucureşti ca să-i comunice lui Ceauşescu că eclatul provocat de plecarea lui Funderbuck nu reflecta punctul de vedere al guvernului american, care dorea să readucă lucrurile pe făgaşul normal, de dinainte. Clauza nu va fi retrasă, românii trebuind probabil să facă nişte mici gesturi simbolice, care se făceau din partea Bucureştiului, oricum, în fiecare vară, înaintea dezbaterilor pe tema reînnoirii clauzei naţiunii celei mai favorizate, care să îmbunătăţească atmosfera şi să permită Washingtonului să prezinte în modul cel mai favorabil cazul României.

Vizita secretarului de stat Shultz în România fusese pusă la cale de multă vreme, dar amânată pentru un timp oarecare. Aceasta poate fi legată şi de numirea noului ambasador, în toamna anului 1985.

Excursia lui Shultz în România ieşea în evidenţă prin lipsa lui de dârzenie faţă de regimul din România, chiar dacă unele rapoarte bine periate se încăpăţânau a susţine că Shultz îi pomenise lui Ceauşescu de problemele legate de respectarea drepturilor religioase. De fapt, Shultz menţionese situaţia unor secte minore şi nerecunoscute, cum ar fi Biserica lui Iisus Hristos al Zilei de Apoi (a mormonilor), a Nazarenilor, a Martorilor lui Iehova şi a unei grupări baptiste neoficiale. A pomeni aceste confesiuni neoficiale şi minuscule nu era deloc ameninţător pentru regim. Nu au fost menţionaţi, cu acel prilej, Uniţii, cea mai importantă grupare religioasă nerecunoscută oficial în România, cu un număr de, probabil, un milion şi jumătate de membri. Uniţii, în principal de origine etnică română şi concentraţi în Transilvania, continuă să fie semnificativi, în pofida interzicerii lor de aproape trei decenii. Shultz, de asemenea, nu s-a ocupat de problema majoră a drepturilor omului în România: tratamentul la care îşi supune regimul poporul şi credincioşii practicanţi ai tuturor credinţelor religioase (inclusiv Biserica Ortodoxă Română majoritară).

Scopul principal al vizitei era, fără îndoială, restabilirea relaţiilor "normale" anterioare, prin continuarea laudelor aduse "curajosului Ceauşescu" pentru "politica sa externă de independenţă". În ajunul vizitei, Shultz a declarat că vizita urma să arate sprijinul

pentru "identitățile și aspirațiile României, Ungariei și Iugoslaviei", ale fiecăreia în parte. (5) Totodată, ambasada din București a lăsat să se înțeleagă că, odată cu pierderea clauzei, România nu ar mai putea fi supusă niciunei presiuni spre rezolvarea cazurilor din domeniul drepturilor umanitare. (6)

Unul din lucrurile cele mai nefavorabile ce ar fi putut fi întreprinse de administrația Reagan, în privința României, ar fi fost aprobarea unei vizite prezidențiale. Dacă președintele Reagan era de acord să viziteze Bucureștiul, ori să-l primească pe Ceaușescu la Washington însemna să anihileze tot ce s-a realizat în relațiile bilaterale, în timpul administrației Reagan. S-a introdus o măsură de realism, în sensul că multe persoane oficiale de la Washington și alții privesc acum cu scepticism politica de independență a României. Asupra guvernului român s-a exercitat o presiune mai mare, ca să-și îmbunătățească situația drepturilor omului. În pofida faptului că relațiile au ajuns în mare măsură la normalitate, timp de patru ani de zile administrația Reagan a fost constrânsă să vadă adevărata față a Bucureștiului.

Schimburile de vizite prezidențiale ar pune administrația Reagan în aceeași situație istorică cu administrațiile anterioare, ale lui Nixon, Ford și Carter. În vremea acelor administrații, ori Ceaușescu venea în SUA, ori președintele american, cum a fost cazul lui Nixon și Ford, se deplasa în România. Asemenea vizite, în timpul lui Reagan, ar semnala din nou României și lumii că Statele Unite pune "tratamentul favorizant", de prietenie cu Ceaușescu, deasupra intereselor de securitate națională ale Statelor Unite și deasupra stării de necesitate în care se află cei persecutați politic și religios în România. Poporul român nu ar înțelege adevărata poziție și adevăratele convingeri ale Statelor Unite, iar mulți americani și europeni bine informați nu și-ar putea da seama de ce își continuă guvernul american jocul cu Bucureștiul.

În timpul șederii mele în România, mă temeam că Departamentul de Stat ar putea, în oricare zi, să recomande un schimb de vizite prezidențiale pentru sprijinirea relațiilor bilaterale și confirmarea politicii de diferențiere. Dar poziția Departamentului în acel timp era de a nu acorda sprijin pentru o atare vizită, în speranța obținerii unui consens din partea altor vizitatori. Dacă noi, cei de la ambasadă, am fi fost de acord cu vizitarea Bucureștiului de către vicepreședinte ori secretarul de stat, atunci persoane oficiale de la Departament nu ar fi susținut o vizită a lui Reagan.

Ce a rezultat din această luptă, a unui ambasador conservator al administrației Reagan, prins între Departamentul de Stat și un regim comunist din Europa de est, antiamerican și tiranic? Poate mai nimic, sau puțin mai mult realism în modul în care americanii văd regimul de la București. Mijloacele de informare în masă, într-o oarecare măsură, apoi congressmenii, într-una mai mare, și chiar acei politicieni din aparatul Serviciului Străin de la Washington au fost și sunt îmboldiți să-și reevalueze politica americană față de România și Europa de est și față de realitatea morbidă a vieții României de azi. Din nefericire, e adevărat că România a obținut din nou clauza națiunii celei mai favorizate, în 1985 și 1986, dar, de fiecare dată, a fost și mai dificil, iar regimul de la București a plătit un preț mai mare, prin aceea că a fost silit să se expună oprobiului mondial. La 29 iulie 1986, votul Camerei Reprezentanților din Congres a favorizat România la limita cea mai strânsă din câte au fost: 216 pentru și 190 contra. O rezoluție propusă de senatorul Paul Trible, în 1986, denunța "continua ostilitate" a guvernului român "față de exercitarea drepturilor religioase, politice și culturale" și cerea guvernului S.U.A. să afle dacă românii permit (așa cum promiseseră) tipărirea mai multor mii de Biblii și păstrarea bisericilor și sinagogilor. (7)

Acțiunea cea mai încurajatoare de până acum a fost votarea din 1987, în ambele camere ale Congresului, a suspendării, pe timp de șase luni, a clauzei națiunii celei mai favorizate. La 30 aprilie, cu 232 voturi pentru și 183 contra, Camera Reprezentanților a votat în favoarea amendamentului propus de congresmenul Frank Wolf la legea comerțului, care prevedea suspendarea clauzei pentru șase luni, timp în care președintele urma să certifice un real progres în situația drepturilor umanitare. Senatorii William Armstrong și Christopher Dodd au propus un amendament similar, care a fost adoptat, la 26 iunie, cu 57 de voturi pentru și 36 contra. (Un al doilea vot în Senat a avut loc la 15 iulie, cu 53-44, respingând presiunea de a modifica amendamentul la legea comerțului. Până acum nu s-a spus nici un cuvânt cu privire la o posibilă confirmare din partea președintelui).

Schimbarea de optică în modul în care este privit Bucureștiul este descrisă într-un articol din ziarul elvețian *Journal de Geneve*, din decembrie 1985:

> "De ani de zile, Statele Unite tratează România cu mănuși, deoarece ea a îndrăznit să înfrunte "Marele Frate" sovietic - indiferent cât de marxist-dictatorial este regimul pe plan intern. Liderul român Ceaușescu beneficiază de pe urma

acordului. Îndeosebi de pe urma clauzei națiunii celei mai favorizate, din partea Statelor Unite. Iar el își plătește datoriile Fondului Monetar Intrenațional și băncilor americane. Ce să vrei mai mult?

Dar, în ultimele luni, demisia ambasadorului Statelor Unite la București și demascările făcute de mediile de informare au deschis ochii americanilor, arătând adevărata înfățișare a regimului românesc: persecutarea disidenților, ... utilizarea abuzivă a psihiatriei contra opozanților; bibliile confiscate și folosite ca hârtie - și așa mai departe, *ad absurdum*. E foarte bine că secretarul de stat Shultz a avertizat România, în timpul recentei sale vizite, să-și țină promisiunea de a respecta drepturile omului. Paguba s-a produs însă; România a luat totul - și nu a dat nimic. (8)

Relatările de presă din ultimii doi ani, în Statele Unite, au fost felurite. Publiciștii conservatori, ca cei de la *Human Events, Heritage Foundation* și *Conservative Digest*, conform așteptărilor, au publicat articole critice față de politica Departamentului de Stat. (9) *Reader's Digest* a publicat un articol mai realist despre duritatea regimului lui Ceaușescu. (10) Și mai surprinzător, Bradley Graham și Jackson Diehl, de la *The Washington Post*, au publicat articole echilibrate, care aruncau o lumină atât asupra limitelor oricărei independențe românești, cât și a tratamentului la care e supus poporul. (11) Dar fiecărui articol de acest tip, care încearcă să redea o imagine mai clară a României anilor '80, îi corespunde unul care repetă concepțiile greșite din trecut și care reia linia politică a Departamentului. Cea mai crasă prezentare cu iz propagandistic, din câte putea scoate la iveală ONT-ul comunist (Oficiul Național de Turism), a constituit-o serialul transmis timp de o săptămână, de canalul TV CNN, în emisiunea "Ora internațională", serial intitulat "Cortina de Fier se ridică". Urmărind tot serialul, împreună cu familia lui Mircea Tatos (imigranți români), ne-am convins că nu s-a arătat decât foarte puțin din realitatea României comuniste. Reportajul corespondentului diplomatic al lui CNN, Stuart Loory, oglindea foarte fidel argumentele Departamentului de Stat, ale ambasadei din București, cât și ceea ce dorea Ceaușescu. (12)

În luna premergătoare plecării mele din București, Frank Corry - sef-adjunct al misiunii diplomatice -, după ce s-a reîntors de la o conferință a omologilor săi, ținută la Berlin, opina că eforturile depuse

de noi poate nu au fost cu totul zadarnice, în privința politicii guvernului american. Spunea că auzise în particular că strădania noastră a avut un impact la Casa Albă, Consiliul Național de Securitate (NSC) și, într-o oarecare măsură, la Shultz. În urma rapoartelor noastre, au devenit mai sceptici față de Ceaușescu și regimul său. Un reprezentant NSC i-a relatat în particular, lui Corry, că noi, până la urmă, tot eram luați în seamă și că cei de la Casa Albă nu se entuziasmau deloc de România. Avusesem oarecare succes în problema transferului de tehnologie avansată. De asemenea, am înscris câteva puncte în favoarea noastră, prin faptul că atrăgeam atenția oficialităților americane că România e membru loial al Organizației Pactului de la Varșovia, că nu e nicidecum independentă și că vădește o situație jalnică a drepturilor omului.

Acțiunile miilor de români din afara României demonstrează cât se poate de clar că majoritatea imigranților români se opun politicii occidentale, care favorizează regimul lui Ceaușescu. Uniunea Mondială a Românilor Liberi, condusă de Ion Rațiu, și Institutul Libertății și Credinței din S.U.A., condus de Victor Găetan, își exprimă cu putere opoziția față de clauza națiunii celei mai favorizate acordată României și își dau sprijinul lor pentru o ripostă realistă, la politica externă a României și la violările drepturilor omului. Jurnaliștii de la Radio Europa Liberă mi-au relatat că sutele de scrisori primite de ei, în majoritate, sprijineau poziția adoptată de mine. De asemenea, proclamațiile diverselor grupuri de emigranți români și sutele de scrisori și telefoane pe care le-am primit sprijină recomandările făcute de mine pentru politica americană față de București, cât și pentru ajutorarea poporului român. (13)

În urma plecării mele din București, Bradley Graham, de la *The Washington Post,* a tipărit îndată o relatare despre demisia mea. Aceasta a fost reprodusă și de *The International Herald Tribune,* fiind urmată de articole și editoriale în diverse gazete. Audierea în legătură cu clauza națiunii celei mai favorizate reflecta mult din ceea ce se spusese. Mulți dintre cei care se luptaseră din răsputeri pentru adevăr, acum erau ascultați de oameni influenți. Juliana Pilon, de la *Heritage Foundation,* ex-congressmanul Mark Siljander, congressmenii Philip Crane și Frank Wolf, fostul sef-adjunct al securității române Ion Pacepa, părintele Calciu și mulți alții au contribuit la spunerea adevărului despre bolnavul Europei și despre eșecul politicii americane acolo.

În vara lui 1987, relațiile americano-române păreau a se fi

schimbat întrucâtva. Cu ajutorul funcționarilor de la ambasadă și prin controlul exercitat de administrația lui Shultz, la Departament, politica de diferențiere era dusă în continuare, deși nu atât de lesne ca în trecut. Ceea ce s-a modificat era sporita circumspecție a Congresului față de România și Ceaușescu, a grupurilor interesate de problemele religioase și umanitare și a altor persoane. Aceasta a dus la o creștere a conștientizării și a accelerat chestionarea politicii americane față de România. Voturile, din ambele camere ale Congresului, pentru suspendarea clauzei națiunii celei mai favorizate în comerțul cu România, scoteau și ele în relief schimbarea de optică față de România lui Ceaușescu.

Terminologia uzitată în descrierea relațiilor bilaterale s-a schimbat și ea. În anii '80, se vorbea de o politică relativ independentă. Dar așa cum îi plăcea adjunctului misiunii diplomatice, Frank Corry, să spună: "relativ" înseamnă a zice că o femeie ce stă să nască e relativ sau parțial însărcinată. Independenta românească e un termen folosit din ce în ce mai puțin, în prezentarea politicii externe a României. În cadrul audierilor din Congres, purtătorii de cuvânt ai Departamentului de Stat adoptă o poziție din ce în ce mai defensivă, în legătură cu relațiile bilaterale. Ei recunosc tot mai mult unele aspecte ale teribilei situații a drepturilor omului din România și a domniei "cultului" lui Ceaușescu. Dar ei au găsit noi justificări pentru păstrarea clauzei națiunii celei mai favorizate, dincolo de orice independență a României. După cum a subliniat Nestor Rates, de la radio Europa Liberă, opinia cea mai recentă a Departamentului este că, clauza trebuie păstrată, ca să ofere Statelor Unite o pârghie în domeniul drepturilor omului și să pună Statele Unite în poziția de a trage foloase din interior, în vederea erei de după Ceaușescu. (14)

Argumentul meu că, de politica de diferențiere, beneficiază regimul lui Ceaușescu și nu poporul român și că această politică este în detrimentul intereselor de securitate națională americană este acum însușit și de disidenții români, ca de pildă Mihai Botez. Botez a declarat că "... românul de rând e tot mai puțin înclinat să spere că va primi sprijin din partea celor în care și-a pus speranțele, anume americanii, dar care îl trădează, prin faptul că ei se aliază cu opresorii lui". (15)

Poate unul din cei mai buni indicatori ai faptului că eram foarte aproape de dezvăluirea adevărului îl constituia gradul de stimă ce ne-o arătau elita conducerii Departamentului de Stat și conducătorii comuniști de la București. Din diverse surse am aflat că Ceaușescu mă considera mai puțin util pentru scopurile comuniștilor, decât pe

cei doi ambasadori americani de dinaintea mea. De asemenea, el mă considera inamicul numărul unu din ambasada americană. Una din sursele ce pot fi citate este profesorul de istorie de la Universitatea Colorado, Stephen Fischer-Galați, care vizita frecvent România și avea întrevederi cu liderii români. Într-o conversație, el mi-a relatat despre convorbirile pe care le-a avut cu ministrul adjunct al forțelor armate, Ilie Ceaușescu. (16) Fischer-Galați povestea că Ilie Ceaușescu a încercat să îl folosească, în încercarea de a mă discredita pe mine. Nu e o coincidență că Departamentul de Stat s-a străduit și el să mă discrediteze - mărturie este articolul din 16 martie 1986, apărut în *The Charlotte Observer,* cât și articolul, aproape identic, din *Foreign Service Journal.* Fischer-Galați spunea că pe Ceaușescu îl preocupa menținerea imaginii de independență și a reputației, în Statele Unite, atât din punctul de vedere al politicii externe "independente", cât și din acela al respectării drepturilor omului. El afirma că ambasadorul Funderburk nu dovedea a fi de un real ajutor în aceste strădanii ale comuniștilor români. Intelectualii români disidenți ne-au spus, lui Fischer-Galați și mie, că doi din trei foști ambasadori americani în România fuseseră, în anii '70, din unghiul de vedere occidental, un dezastru, aceștia necunoscând deloc realitatea. Iar celălalt, care avea o experiență anterioară în legătură cu România, știa ceva despre întreaga situație, dar s-a dovedit a nu fi ceea ce se dorea. Însă o dată cu numirea lui Funderburk, guvernul român nu se mai aștepta la nimic, ci să obțină eventual ceva la care s-ar aștepta mai puțin. Intelectualii disidenți spuneau că, între 1981 - 1985, ambasada americană a jucat un rol corespunzător, din punctul lor de vedere. În fine, Fischer-Galați a menționat că nici Ceaușescu și nici Departamentul nu mă agreau. Diplomații de carieră americani și cei roșii din România iarăși au vădit o comunitate de interese, în problema ambasadorului Statelor Unite.

Încercările Departamentului de a mă discredita nu au contenit o dată cu plecarea mea din postul de ambasador, ci au fost evidente și în perioada campaniei mele preliminare pentru Partidul Republican, în vederea unui loc în Senat, din partea Carolinei de Nord, în toamna lui 1985 și primăvara anului următor. Exemplul cel mai elocvent de atac din partea Departamentului îl constituie un articol de amploare, din martie 1986, apărut în cel mai mare ziar din Carolina de Nord, *The Charlotte Observer.* Un jurnalist din Washington a petrecut două sau trei luni cu intervievarea funcționarilor de la Departamentul de Stat, care lucraseră cu mine la ambasada din București, din toamna

lui 1981 până în primăvara lui 1985. Articolul cuprindea comentariile a peste 20 de oficiali ai Departamentului, nenumiți. Faptul că la ambasadă se cânta imnul național și muzică patriotică, de 4 iulie, era luat în batjocură de elitiștii de la Departament. Relatările surselor, neidentificate în articol, erau pline de erori, ca, de pildă, în legătură cu secretarele și Clubul American. Iar unul din oficiali spunea, în chip de condamnare, că Funderburk "avea grave rezerve față de diplomații de carieră... și era sceptic față de politica americană în România". Apoi, chiar dacă nu aș fi avut deloc astfel de rezerve, tot ar fi trebuit să le am. Altminteri nu aș fi putut să fac tot posibilul pentru susținerea intereselor Statelor Unite. Au fost și câteva citări corecte, în cadrul articolului. Unul dintre cei intervievați nota că Funderburk "a fost blestemat, încă înainte să pună piciorul acolo, fiindcă era patronat de Jesse Helms... Pur și simplu nu i se arătase pe față aceasta. A fost tratat foarte prost." Iar Juliana Pilon, de la Fundația Heritage, spunea că, "concluziile la care a ajuns el au stânjenit întrucâtva Departamentul de Stat". Alt lucrător de la ambasadă spunea că "Funderburk nu a fost bleg - că, de-ar fi fost, atunci ei (comuniști români) ar fi făcut ceva pe noi". (17)

S-a ajuns la un oarecare progres, în dezvăluirea adevărului în legătură cu colaborarea dintre România comunistă și Departamentul de Stat. Dar mai rămâne mult de făcut pentru o modificare reală a politicii Departamentului *vis-à-vis* de Europa de est. Expun câteva sugestii, pentru stabilirea unei politici pro-libertate.

Putem să atacăm convergența de interese ale diplomaților americani carieriști și ale celor roșii, prin adoptarea unei noi politici americane față de Europa de răsărit. Pentru început, ar fi necesară selecționarea, de către președinte, a unei duzini de cadre de conducere competente, în posturile-cheie la Departamentul de Stat. Aceste cadre trebuie să fie calificate prin studiu, cunoștințe lingvistice și experiență în străinătate, precum și prin cunoștințe de conducere în domeniile de activitate neguvernamentale ale societății. Apoi, aceștia trebuie să fi demonstrat în prealabil că înțeleg să pună în prim plan interesele Americii. Aceasta ar contribui la contracararea tendinței instituționale de la Departament de a se pune accentul pe problemele țării în care activează respectivii funcționari ai serviciului străin. Conducătorii din exteriorul guvernului se află, adesea, pe poziții mai avantajoase în a urmări conformismul obsesiv și loialitatea față de sistem și elita sa, manifestate în cadrul Departamentului de Stat. În posturile de vârf ale Departamentului ar trebui numiți funcționari de carieră, împreună

cu cei de altă proveniență, într-o proporție mai eficientă, care să reflecte recunoașterea de către Departament a necesității și valorii politicului, în procesul de cristalizare a politicii externe. Acești numiți trebuie să aducă cu sine un simț practic sănătos, să reprezinte opinia americană curentă și să manifeste o detașare față de imperativele birocratismului. Diplomații Departamentului de Stat excelează prin raportarea a ceea ce ei aud de la alte persoane oficiale, cât și prin executarea instrucțiunilor politice. Dar diplomații necarieriști mai au unele calități, cum ar fi reprezentarea intereselor de politică internă și externă a poporului american, inițiativă, îndrăzneală și curaj, necesare pentru formularea politicii - toate acestea urmărind interesele Americii.

La formularea unei politici noi față de Europa de est trebuie să luăm în considerare diferențele istorice, etnice, lingvistice, culturale și de altă natură între națiunile și popoarele distincte ale Europei de est. Trebuie să avem în vedere că statele blocului sovietic sunt expuse doctrinei Brejnev, care le împiedică să părăsească, când vor, blocul. De asemenea, aceste state sunt constrânse să fie membre ale Tratatului de la Varșovia și C.A.E.R. Există acorduri și tratate care obligă statele blocului și le pretind transmiterea unul altuia de tehnologie și informații obținute din Occident.

Actuala politică a Statelor Unite susține că o țară care depune efort să impună o politică externă independentă față de Moscova, ori să aducă ameliorări în politica internă, inclusiv în problemele drepturilor omului și emigrației, merită un tratament de favorizare. În accepțiunea Statelor Unite, nu se specifică în ce constă politica externă independentă față de Moscova, ori unde anume trebuie să înceapă reformele interne. Mai mult, nu se specifică un factor important, și anume gradul de implicare al țării respective în terorism, export de droguri și armament militar și în combaterea forțelor comuniste ce luptă împotriva aliaților, ori a intereselor Statelor Unite. Prezenta politică a Statelor Unite împarte în mod artificial, în categorii, statele Europei de est și, în acest proces, induce multă lume din Occident să le considere virtual state nealiniate. Elita conducerii de la Departamentul de Stat tinde să se arate generoasă cu asistența ce o oferă Europei de est și chiar U.R.S.S.-ului. Politica de acum nu ține seama de faptul că guvernele blocului denotă mult mai multe asemănări, decât deosebiri. Și nu realizează nici că avem de a face cu regimuri comuniste care nu sunt libere, nici democratice, nici capitaliste și nici pro-individ (ori pro-drepturile omului). Politica

Departamentului operează potrivit prezumției că guvernele est-europene nu sunt legate strâns unul de altul, în sânul blocului sovietic, și că, astfel, dezintegrarea poate să se producă prin zgândărirea ursului rusesc și prin ajutorarea statelor favorizate. Politica americană nu a avansat în procesul de dispersare a sateliților.

Ca minim mănunchi de principii, care să sublinieze noua politică a Statelor Unite, ar trebui să le evaluăm pe cele care ar aduce cele mai mari beneficii morale, politice, strategice, economice și de securitate națională. Concomitent, ar trebui să ne gândim mereu la obligația noastră de a căuta măsuri mai adecvate pentru bunăstarea spirituală și materială a popoarelor Europei de est. Nu poate exista o permanentă abandonare a acestor popoare, în ceea ce privește libertatea. Politica noastră, de facilitare a existenței titoismului, ceaușismului ori kadarismului, este discutabilă și ar trebui să ne concentrăm primordial să sprijinim guverne pro-capitaliste, pro-democratice și pro-drepturi ale omului, guverne libere. Din punct de vedere simbolic și practic, este cu mult mai important să extindem ajutorul, subvențiile comerciale și beneficiile tehnologice și politice, cu preponderență, în favoarea țărilor democratice, care ne sunt aliate.

Politica americană nu ar trebui să ofere blocului sovietic tehnologie de vârf, militară, ori care să ne afecteze securitatea. Nu ar trebui acordate credite subvenționate și alte forme de asistență financiară, prin intermediul Băncii Mondiale, a Fondului Monetar Internațional, Eximbank și bănci americane. Ar trebui să existe convingerea că un comerț nonstrategic, orientat spre consumator, cât și schimburile științifice, culturale, de studii, și turistice - toate puse sub observație atentă - nu pot decât să fie utile atât Statelor Unite, cât și majorității popoarelor Europei de est. Pentru aceasta, criteriile minime de stabilit ar trebui să ia în considerare acele guverne care nu distrug bisericile, care nu întemnițează pastorii și preoții, care nu persecută disidenții religioși și politici, care nu acționează contrar libertății de mișcare-emigrare și, în fine, care vădesc un progres real în ameliorarea condițiilor generale de trai pentru popor - inclusiv condiții mai bune de muncă, alimentație, spațiu locativ, energie și oportunități cultural-religioase. Drepturile fundamentale ale omului sunt de o importanță centrală, deoarece reflectă modul în care societățile comuniste își respectă proprii cetățeni și dacă recunosc valorile fundamentale, inerente individului și care stau la temelia societății noastre.

Pentru Statele Unite (cu valorile și convingerile tradiționale)

este esențial să aibă o convergență de interese cu popoarele Europei de est. Dacă sovieticii sunt pasibili de schimbări numai atunci când sunt presați să le efectueze, ar trebui să ne reamintim datoria de a ajuta toate acele elemente care acționează pentru schimbări în statele-satelit. Sunt multiple căile prin care guvernul american poate da asistență și poate încuraja aceste forțe, care tind spre schimbări în ceea ce privește libertatea și autodeterminarea. Noi trebuie să continuăm să ne afirmăm cu tărie sprijinul pentru dreptul popoarelor din Europa de est la o ordine interioară mai liberă, la condiții de viață mai bune și la exprimarea religioasă și politică deschisă.

Guvernul american trebuie să expună cu mai mult curaj politica sa pro-libertate, prin agenții cum ar fi, de exemplu, U.S.I.A. Valorile și principiile noastre, precum și un puternic sprijin dat aspirațiilor comune ale popoarelor din estul Europei, ar trebui să fie enunțate cu fermitate, prin intermediul posturilor de radio Vocea Americii și Europa Liberă. Pe lângă posibilitățile radiofonice, mai există televiziunea, casetele video, cărțile și alte publicații. Ar trebui să se vadă clar că geniul american nu se manifestă doar prin bogăția economică și materială, ci și prin structura spirituală, valoare individuală și posibilități. Apoi, în întreaga lume trebuie să se afle că Statele Unite sunt pentru schimbarea *statu-quo*-ului în Europa de est. Trebuie să se specifice că interesele noastre naționale și securitatea nu sunt împlinite în Europa, atâta vreme cât aspirațiile de libertate legitime ale popoarelor din Europa de est nu sunt recunoscute și satisfăcute.

În fine, guvernul și națiunea Statelor Unite ar trebui să încurajeze asistența pe bază privată pentru aliații noștri, în lupta pentru libertate în Europa de est. Atât disidenții politici, cât și credincioșii religioși din statele blocului înființează grupări care urmăresc schimbarea. Aceste forțe indigene sunt aliații libertății și democrației în spatele Cortinei de Fier. În trecut, sindicate, biserici și grupuri umanitare americane s-au pus în fruntea celor ce ajută astfel de forțe. În afară de acestea, sute de organizații mici participă la canalizarea acestor ajutoare. Alimente, vitamine, medicamente și alte bunuri necesare (inclusiv Biblii și literatură religioasă), alături de sume de bani, sunt expediate, pe căi private, oamenilor din Europa de est.

Indiscutabil, comuniștii se tem de religie. Partidul Comunist Român a organizat un miting ateist, în primăvara anului 1987, la Universitatea din București. Pe de o parte, participanții au aplaudat declinul influenței religioase în viața de zi cu zi. Pe de alta, au fost

avertizați de "pericolele sociale ale prozelitismului la care se dedau unele secte neoprotestante" (de exemplu baptiștii, penticostalii, frații și adventiștii) și s-a subliniat necesitatea îmbunătățirii educației ateiste (materialist-științifice și umanist-revoluționare). (18) Ajutând asemenea grupuri de activiști, ca și pe alți numiți "disidenți", fie ei ortodocși sau catolici, nu facem decât să ne ajutăm aliații să adauge mai multă suferință, sub regimurile comuniste.

Disidenții politici și religioși arată, mai presus de toate, întrega slăbiciune a sistemului comunist în fața curajului și credinței. Unde există un spirit de nestăvilit, care este imun la teroare și frică, conducătorii marxist-leniniști apar a fi neajutorați. Fostul vicepreședinte al lui Tito, Milovan Djilas, a spus că "opoziția poloneză este un cancer incurabil al rezistenței democratice, în trupul blocului răsăritean". (19) Chiar dincolo de observația valabilă a lui Djilas, putem adăuga că cei ce cred în Dumnezeu și cei ce cred în libertate și democrație sunt ghimpele persistent și de neclintit în carnea sistemului, de care se teme cel mai mult elita comunistă. Cel mai modest lucru ce-l putem face pentru acești credincioși e să-i sprijinim și să ne rugăm pentru ei.

În ultimile luni și săptămâni ale șederii noastre în România, sute de români au venit la reședință, la recepții și în alte ocazii. Conștienți de faptul că aveam de gând să plecăm, mulți mi-au cerut să nu uit niciodată ceea ce am văzut. "Să nu uitați niciodată ce face regimul comunist ca să ne distrugă și nu uitați ce fac Statele Unite ca să ajute regimul să ne țină în starea asta", spunea cineva. Nu voi uita niciodată.

Într-o bună zi, întrega istorie a mizeriei, a gulagurilor și a morții sub comunism va ieși la iveală. Americanii vor trage la răspundere Departamentul de Stat pentru perpetuarea politicii greșite, care e o amenințare pentru Statele Unite și care nu e de nici un folos pentru popoarele captive. Iar pericolul sclaviei comuniste și al expansionismului sovietic va fi scos la lumină, pentru a fi văzut de toată lumea. Până în ziua aceea, e datoria noastră să slăbim și să rupem legătura "convergenței de interese" dintre conducerea Departamentului de Stat și regimurile comuniste din Europa de est, ca cel din România.

Evoluția evenimentelor din ultimii câțiva ani au confirmat cele mai multe aspecte care au fost arătate în această carte. În 1989, Ceaușescu continua politica sa nebunească de înfometare a poporului român și metodele de divizare pentru a deține controlul deplin asupra

vieţilor oamenilor.

"Sistematizarea" lui Ceauşescu, adică distrugerea satelor cu bisericile, casele, cimitirele şi monumentele lor, unele vechi de peste 800 de ani, a condus la înlăturarea unor dovezi de cultură şi istorie vest-europeană, ceea ce reprezintă o pierdere irecuperabilă. Multe guverne vest-europene şi chiar Naţiunile Unite au considerat aceste fapte ca adevărate orori şi au condamnat politica lui Ceauşescu. Dar şefii comunişti şi-au continuat îndeplinirea planurilor lor de a desfiinţa fermele şi satele ţăranilor şi de a-i îngrămădi în blocuri, unde puteau fi mai bine supravegheaţi şi făcuţi mai dependenţi de stat. În 1989, unele guverne, cum ar fi cel britanic, danez, francez şi cel norvegian, şi-au instruit ambasadorii de la Bucureşti să protesteze împotriva "sistematizării" şi încălcării drepturilor omului. Din păcate, guvernul Statelor Unite - întotdeauna sensibil la perspectiva de a-l ofensa pe vechiul său favorit, Ceauşescu - a întârziat să-şi exprime vreun protest.

În 1988, obosit de atâtea critici din partea unor congressmani şi a unor personalităţi religioase, în legătură cu dramatica degradare a drepturilor omului, Ceauşescu a renunţat, în mod unilateral, la clauza naţiunii celei mai favorizate. Guvernul american ar fi trebuit să ia în consideraţie retragerea clauzei naţiunii celei mai favorizate Bucureştiului. În loc de aceasta, carieriştii de la Washington au lucrat în spatele scehei cu reprezentanţii lui Ceauşescu, pentru a se reacorda clauza României în termenii convenabili acesteia.

În această conjunctură critică pentru istoria României şi în raport cu rolul Americii *vis-à-vis* de naţiunule captive, preşedintele Bush a abordat aceeaşi politică externă învechită. Cu Eagleburger ca secretar de stat, cu Palmer în linie ascendentă, după ce a fost ambasador la Budapesta, cu Burt ca negociator START şi Simons ca lider al politicii S.U.A. faţă de sovietici, această politică învechită a lui Kissinger - Eagleburger, concentrată pe asistarea clienţilor comunişti, a dominat deplin la Foggy Bottom. Aceeaşi oficiali au acordat, în mod caracteristic, o mare importanţă manevrelor geo-politice, în defavoarea luptătorilor pentru libertate din interiorul lumii comuniste şi în defavoarea statutului Americii de adevărat lider în lupta pentru libertate şi demnitate umană.

Orice speranţă reală de a asista la prăbuşirea din interior

a Uniunii Sovietice (ceea ce ar fi necesar să se producă înainte ca toate țările satelite să-și poată obține libertatea și independența) va putea să vină din partea acelora din afara guvernului, care știu că ajutorul dat comuniștilor perpetuează puterea comunistă.

ANEXA I:

SCRISOARE PREZIDENȚIALĂ REFERITOARE LA ÎNDATORIRILE AMBASADORULUI

CASA ALBĂ
WASHINGTON

2 octombrie 1981

Dragă domnule ambasador,

Doresc să vă transmit cele mai bune urări personale pentru succes în misiunea dumneavoastră în Republica Socialistă România. Ca reprezentant al meu personal acolo, dumneavoastră, împreună cu secretarul de stat, împărțiți cu mine responsabilitatea pentru conducerea relațiilor noastre cu România. Știu că împărtășim o convingere mutuală conform căreia transmiterea mesajului american de speranță și libertate și susținerea intereselor Statelor Unite în străinătate întăresc temelia păcii. Împreună ne-am obligat să lucrăm pentru puterea națională și creșterea economică și pentru promovarea valorilor pe care se sprijină unitatea și securitatea națiunii noastre.

Vă acord întregul meu sprijin, în calitatea pe care o aveți, de șef al misiunii Statelor Unite în România, în exercitarea puternicului mandat statutar, în conformitate cu secțiunea 207 a Legii Serviciului Străin din 1980 (22 U.S.C. 3927). Vă însărcinez să vă exercitați întreaga responsabilitate pentru dirijarea, coordonarea și supravegherea tuturor funcționarilor și salariaților guvernului Statelor Unite din țară sau din organizația pentru care primiți acreditarea, cu excepția personalului subordonat comandantului militar al zonei, din partea Statelor Unite, a personalului aflat sub autoritatea șefului altei misiuni diplomatice a Statelor Unite (de exemplu, acreditată pe lângă

o organizație internațională), sau a personalului nominalizat cu sarcini în grupul de conducere a unor organizații internaționale. Aștept din partea dumneavoastră să supravegheați punerea în practică a tuturor programelor și activităților guvernului Statelor Unite, în această arie de responsabilitate. În concordanță cu aceasta, am anunțat pe toți șefii de departamente și agenții și le-am dat instrucțiuni ca să-și informeze personalul din Statele Unite și din străinătate. Pentru ca să puteți asigura coordonarea efectivă a tuturor activităților guvernului Statelor Unite aflate sub responsabilitatea dumneavoastră, vă cer să adoptați, în cadrul misiunii diplomatice, o linie fermă de program și conducere a operațiunilor. Vă rog să vă instruiți întreg personalul din subordine: este datoria fiecăruia să vă informeze complet și în orice moment asupra activităților desfășurate, astfel încât să puteți conduce, coordona și supraveghea direct programele și operațiunile Statelor Unite, aflate sub jurisdicția dumneavoastră, și să faceți recomandări politice Washington-ului.

Veți primi îndrumări politice și instrucțiuni de la secretarul de stat, care este principalul meu purtător de cuvânt și consilier pentru probleme de politică externă, sau direct de la mine. Aștept rapoartele dumneavoastră, care trebuie să fie la obiect și sincere. Doresc să subliniez că secretarul de stat poartă răspunderea nu numai pentru activitățile Departamentului de Stat și ale Serviciului Străin, ci și pentru întreaga direcție politică, cât și pentru coordonarea și supravegherea activităților externe ale guvernului Statelor Unite, în toată amploarea permisă de lege. Vor putea exista desfășurări de evenimente și luări de decizii cu care personalul subordonat dumneavoastră să nu fie de acord. Secretarul de stat și cu mine vom lua în considerație, întotdeauna, recomandările dumneavoastră pentru cursuri alternative de acțiune și propunerile de atitudine politică.

După cum vă asumați îndatoririle, știu că dumneavoastră veți acționa cu un puternic devotament, tratând imparțial și echitabil întreg personalul guvernului Statelor Unite aflat sub jurisdicția dumneavoastră. Dacă vreo inechitate apărută ar impune, pentru eliminare sau atenuare, apelarea la guvernul țării gazdă ori negocieri cu acesta, vă cer să urmăriți acest curs într-o manieră conformă cu autoritatea dvs. și cu legile internaționale și practica încetățenită. Cunoscând că diverse agenții operează sub legislații și regulamente

diferite, dacă veți considera că sunt de dorit schimbări în legătură cu politica legislativă sau executivă, ar trebui să faceți recomandări pentru astfel de schimbări, prin intermediul secretarului de stat. În plus, tratamentul corect al întregului personal guvernamental al S.U.A., fără deosebire de rasă, culoare, credință, sex sau origine națională, dă consistență atașamentului nostru la principiile de egalitate a șansei, valoare și concept care constitue un element important al tradiției democratice americane.

În calitatea mea de comandant suprem am autoritate asupra forțelor armate ale S.U.A. În numele meu, dvs. purtați responsabilitatea pentru dirijarea, coordonarea, supravegherea și securitatea, inclusiv securitatea față de terorism, întregului personal al Ministerului Apărării detașat în România, cu excepția acelor forțe aflate sub comanda operațională și controlul comandantului militar de zonă, al Statelor Unite și a personalului atașat pe lângă organizații internaționale. Oficiile atașatului militar, unitățile de securitate și pază și alte persoane D.O.D. atașate pe lângă ambasadă, precum și alte activități ale Ministerului Apărării care pot avea un impact asupra conducerii relațiilor noastre diplomatice cu România cad în responsabilitatea dumneavoastră.

Este imperios necesar ca dvs. să mențineți relații strânse cu comandanții militari de zonă ai Statelor Unite și cu șefii de misiuni acreditați pe lângă organizațiile internaționale. O copie după prezenta scrisoare este în prezent expediată tuturor acestora. Trebuie să vă informați unii pe alții în mod curent și să cooperați în toate chestiunile de interes reciproc. Orice divergențe care nu pot fi soluționate pe loc vor fi raportate de către dvs. secretarului de stat; comandanții militari reuniți vor raporta ministrului apărării.

Aștept din partea întregului personal al guvernului Statelor Unite aflat în străinătate o conduită profesională și personală corespunzătoare celor mai înalte standarde. Aveți autoritatea și întregul meu sprijin pentru a întreprinde orice acțiune necesară menținerii acestor standarde.

Misiunea dvs. este de a proteja și promova interesele Statelor Unite în străinătate, iar pentru îndeplinirea acestei misiuni veți primi resursele necesare. În același timp, aștept ca aceste resurse să fie utilizate într-o manieră concretă și eficientă, astfel încât acestea să

fie îndreptate și atent corelate cu prioritățile politice și cu activitățile prevăzute. Veți informa secretarul de stat dacă veți considera că personalul oricărei agenții este fie necorespunzător, fie comite excese în exercitarea funcțiilor esențiale.

Sunt încrezător că dv. veți reprezenta Statele Unite cu imaginație, energie și iscusință. Aveți întreaga mea încredere și cele mai bune urări.

Cu sinceritate,

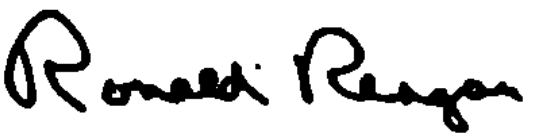

Onorabilului David B. Funderburk,
Ambasador american
Republica Socialistă România

ANEXA II

SCRISOAREA PREZIDENȚIALĂ DIN 29 APRILIE 1985

CASA ALBĂ
WASHINGTON

29 aprilie 1985

Dragă David,

Vă mulțumesc pentru scrisoarea dvs. din 14 martie, plină de considerație, prin care mă încunoștiințați asupra intenției dvs. de a demisiona din actualul post de ambasador în Republica Socialistă România. Cu profund regret accept demisia dvs. care devine efectivă la o dată ce urmează să fie stabilită.

Perioada în care ați servit ca ambasador a fost marcată de un angajament ferm în susținerea idealurilor democratice. În mod deosebit, eforturile dvs. de a îmbunătăți situația drepturilor omului în România au exemplificat puternicul devotament al acestei administrații față de cauza libertății, ceea ce a contribuit la strângerea legăturilor cu poporul român. Apreciez rolul dvs. în încurajarea acestui proces care, cred eu, servește intereselor fundamentale ale poporului român și ale celorlalte popoare din Europa de est care caută să-și făurească propriul destin. Trebuie, de asemenea, să fiți felicitat călduros pentru sprijinul deosebit acordat intereselor noastre de securitate națională în Europa. În perioada funcției dvs., ați adus o contribuție de neprețuit la atingerea țelurilor administrației mele în acest domeniu cât și în multe altele.

O dată ce vă reîntoarceți în Carolina de nord și la Universitatea Campbell, primiți profundele mele mulțumiri pentru un lucru bine făcut, precum și cele mai bune urări de bine, de succes deplin și fericire, în zilele ce vor veni.

Cu sinceritate,

Ronald Reagan

Onorabilului David B. Funderburk
Ambasador american
București

NOTE

PROLOG

(1) Următoarea listă cuprinde numele firmelor americane cu reprezentanță în România, în anul 1984: (1) Manufacturers Hanover Trust, centrala la New York, o filială la București; (2) American Hause, centrala la Charleston, Carolina de Sud, cu oficiu la București; (3) Dow Chemical, cu centre în Horgen, Elveția, Midland, statul Michigan, și cu un oficiu la București; (4) DuPont de Nemours International, cu centre la Geneva, Elveția, Wilmington, statul Delaware, și cu un oficiu la București; (5) Eli Lilly Elanco, cu centrale la Viena, Austria, Indianapolis, statul Indiana, și cu un oficiu la București; (6) General Electric Trading Company, cu oficiu principal la New York City și cu sucursală la București; (7) Hewlett Packard, cu centrale la Viena, Austria, Palo Alto, California, și cu un oficiu în București; (8) I.C.E.C., cu oficiile principale la Londra și White Plains, statul New York, și un oficiu la București; (9) Ingersoll - Rand, cu centrală la Milano și Woodcliff Lake, statul New Jersey, și cu un oficiu la București; (10) Martin Engineering, cu centrală la Wiesbaden, Germania, și Neponset, statul Illinois, cu sucursală la București; (11) Merk Sharp & Dohme, cu centrală în Zug, Elveția și Rahway, statul New Jersey, și cu un oficiu la București; (12) Monsanto, cu centrală la Bruxelles, Belgia, St. Louis, statul Missouri, cu oficiu la București; (13) Pan American Airways, cu centrala la New York City, cu un birou la București; (14) Phibro - Salomon Inc., cu centrala la New York City și cu un oficiu la București; (15) Pioneer Overseas, cu centrala la Johnston, statul Iowa, și cu un oficiu la București; (16) Prudential Lines Corporation, cu centrala la New York City, cu filiale în Constanța și București; (17) Rank Xerox, cu centrale în Anglia și SUA, și cu un oficiu la București; (18) Royce International Corporation, cu centrala la New York City și cu un oficiu la București; (19) Sttaford International Corporation, cu centrala la New York City și cu oficiu la București; (20) Wang Laboratories, cu centrala la Lowell, statul Massachusetts, și oficiu la București; (21) WJS/Moody International Inc., cu centrala la McLean, statul Virginia, cu un oficiu la București; (22) Applied Research Laboratories, cu centrale la Viena, Austria și Sunland, California, și cu un oficiu la București; (23) Pfizer Company, cu centrala în Belgia și cu un oficiu la București; (24) Sperry NV Electronic Systems, cu o sucursală în București; (25) Stauffer Chemical Corporation, cu o sucursală în București; (26) 3M Company, cu centrala în Elveția și cu un oficiu la București. Alte firme, al cărui statut este nesigur și care nu au dus-o bine la București sunt: Control Data Corporation, cu centrală la Viena, Austria și Minneapolis, statul Minnesota; cu o filială în București; Felton International Inc. și F.M.C..

(2) Bill Arthur și Ken Eudy, "Funderburk's Effectiveness As Ambassador Questioned", *The Charlotte Observer*, 16 martie 1986, 1, 16A.

(3) Michael Isikoff, "Reagan's Ambassadors: Too Many Amateurs?", *International Herald Tribune*, 31 martie 1983, 7. De asemenea, în *The Washington Post:* "The Return of the Political Ambassadors", 29 martie 1983, A13.

(4) "Whither Funderburk?", *The New York Times*, 20 martie 1985.

CAPITOLUL 1
PROBLEMA DEPARTAMENTULUI DE STAT

(1) Proclamația 5223 a Președintelui Ronald Reagan "Captive Nations Week, 1984", 16 iulie 1984, publicată de serviciul de presă al Casei Albe.

(2) Note către autor din partea lui Frank Corry, șeful adjunct al misiunii diplomatice a S.U.A., 1984. Vezi și John Krizay, "An ambassadorial Quota System", Heritage Foundation, buletinul nr. 85, 3 iunie 1982.

(3) James T. Hackett, "Regaining Control of the Department of State", *Mandate for Leadership II: Continuing the Conservative Revolution"* (Washington: The Heritage Foundation, 1984). Vezi și John Krizay, "How the White House Can Regain Control of Foreign Policy", The Heritage Foundation Institution Analysis, nr. 27, 5 martie 1984.

(4) "Senior Foreign Service Performance Pay Recipients - FY 1985", revista *State*, mai 1985.

CAPITOLUL 2
POLITICA STATELOR UNITE FAȚĂ DE ROMÂNIA ȘI EUROPA DE EST

(1) Cuvântarea vicepreședintelui George Bush "US Policy Toward Central and Eastern Europe", 21 septembrie 1983, Viena, Austria.

(2) *Ibid.*

(3) Departamentul Comerțului al S.U.A., "*Joint Venture Agreements in* Romania: Background for Implementation", Pompiliu Verzariu și Jay Burgess, 1977, pag. 11-12. Acordul comercial dintre Statele Unite și România, din august 1975, are în vedere extinderea tratamentului tarifar, în baza clauzei națiunii celei mai favorizate, aplicat produselor ambelor părți și face ca România să fie inclusă în Sistemul Generalizat Preferențial al S.U.A.; în vigoare la 1 ianuarie 1976.

(4) Departamentul Comerțului al S.U.A., Administrația Internațională de Comerț, "Study of the Effects of a Termination of Romania's Most-Favored-Nation Tariff Status on Trade and Commercial Relations Between the United States and Romania", Edgar D. Fulton, 28 martie 1983.

(5) Depoziția lui Gary Matthews, asistent-adjunct al secretarului pentru

drepturile omului şi probleme umanitare al Departamentului de Stat, în faţa Camerei Reprezentanţilor, subcomitetul drepturilor omului şi organizaţiilor internaţionale, 14 mai 1985.

(6) Leslie H. Gelb, "State Department's No. 3 Has a Habit of Succeeding: Working Profile - Lawrence S. Eagleburger", *The New York Times*, 16 septembrie 1982.

CAPITOLUL 3
POLITICA EXTERNĂ A ROMÂNIEI: MITUL INDEPENDENŢEI

(1) Robert D. Kaplan, "Romanian Gymnastics", *The New Republic*, 17 decembrie 1984, 10-12, vezi şi Kaplan, "Communist <Maverick> Back in the Fold", *The Toronto Globe*, 8 septembrie 1984.

(2) Ion Raţiu, *Contemporary Romania* (Richmond, England, Foreign Affairs Publishing Co. Ltd., 1975), pag. 98-100.

(3) Vladimir Socor, "The Limits of National Independence in the Soviet Bloc; Romania's Foreign Policy Reconsidered", *Orbis*, toamna lui 1976, vol. XX, nr. 3, pag. 729-730.

(4) Conversaţii cu cercetătorii de la Institutul de Studii Istorice şi Social-Politice al Partidului Comunist Român, 1983 - 1985.

(5) Socor, pag. 705-706.

(6) Anatoli Goliţîn, *New Lies for Old* (New York: dodd, Mead & Co., 1984), pag. 184-185.

(7) Ion Raţiu, pag. 32-34, 97.

(8) Frank B. Corry, "Scânteia Traces of Ceauşescu's Postwar Rise to Political power", manuscris nepublicat, 1984, pag. 2-3.

(9) Goliţîn, pag. 184-186.

(10) Ion Mihai Pacepa, "Haw the West's Secrets Are Stolen", manuscris nepublicat, 1984 (împreună cu Michael A. Leeden).

(11) Scrisoare de la Robert C. McFarlane către autor, 21 noiembrie 1983.

(12) *Ibid.*, pag. 1-38; Pacepa, "The Big Rip-Off", manuscris nepublicat, 1982; Pacepa, "The Defector's Story", *The Washingtonian*, decembrie 1985, pag. 168-183; procesele verbale ale audierilor pentru acordarea statutului comercial al naţiunii celei mai favorizate Republicii Socialiste România, ce au avut loc în faţa comitetului Camerei Reprezentanţilor pentru Căi şi Mijloace, 10 iunie 1986; Linda Melvern, Nick Anning şi David Hebditch, *Techno-Bandits* (Boston: Houghton Mifflin Company, 1984); pag. 52-54, 135.

(13) Pacepa, "The Big Rip-Off", pag. 1.

(14) Pacepa, "The Defector's Story", pag. 178.

(15) Interviu cu Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, iulie 1984, luat de John P. Wallach.

(16) "The World's Top Arms Exporters: 1982 Arms Deliveries", Business Week, 22 octombrie 1984, pag. 36.

(17) Vezi, de exemplu, Pacepa, "How the West's Secrets Are Stolen".

(18) Vezi Theodore Shabad, "Kremlin Lets Factories Reach Out to The East Bloc", *The New York Times*, 4 noiembrie 1984, 17, referitor la discuția despre legăturile directe cu fabricile.

(19) Vezi, de exemplu, EIU: *The Economist Intelligence Unit Regional Review: Eastern Europe and the USSR 1985* (Londra: The Economist Publications, Ltd., 1986), pag. 92-95; Stephen Fischer-Galați, editor, *Eastern Europe in the 1980s* (Boulder, Colorado: Westview Press, 1981), pag. 205; Teresa Rakowska-Harinstone și Andrew Gyorgy, ed., *Communism in Eastern Europe* (Bloomington, Indiana: Indiana University Press, 1979), pag. 161-166.

(20) Pacepa, "How the West's Secrets Are Stolen", pag.1-38.

(21) Golițîn, pag. 191.

(22) The Economist Intelligence Unit Regional Review, pag. 93.

(23) Vezi reportajele jurnalistice precum "*No. 2 Jordanian Diplomat in Romania Shot to Death*", în Daily Press (Carolina de Nord), 5 decembrie 1984, secția A6.

(24) Pacepa, "How the West's Secrets Are Stolen"; Juliana Pilon, procesele verbale ale audierilor comitetului Camerei Reprezentanților în legătură cu clauza națiunii celei mai favorizate, 10 iunie 1986.

(25) Pacepa, "How the West Secrets Are Stolen", pag. 1-38.

(26) Golițîn, pag.183-194; Rațiu, pag. 96-98; Socor, pag. 720-728.

(27) Vezi, de exemplu, Juliana Pilon, "Romania Breaks Its Bargain with the US on Trade Favors", The Heritage Foundation Backgrounder, 1 august 1986; Juliana Pilon , "WHy Romania No Longer Deserves to Be a Most Favored Nation", The Heritage Foundation Backgrounder No. 441, 26 iunie 1985; Melanie Merkle, "How United Nations Members Voted in 1982", *Human Events*, 10 septembrie 1983, pag. 14; înregistrarea voturilor la ONU, Adunarea Generală a 38-a, toate voturi în cadrul plenului adunării.

(28) Pacepa, "The Defector's Story", pag. 177, 1982.

(29) *Ibid.*, pag. 171-182. Pacepa spune că Brejnev însuși i-a cerut informații despre microelectronica americană, pe care Ceaușescu dorea să o obțină din răsputeri. El mai notează că Ceaușescu considera operația "Orizont" a fi beneficiul cel mai "valoros politic, financiar și tchnologic din istoria sa (a României)", pag.172.

(30) O conversație între autor și unul din participanți (Jeffrey Collins) la discuțiile cu emigrantul român , la Austin, Texas, 5 septembrie 1986.

CAPITOLUL 4
TRAGEDIA IMPUSĂ DE COMUNIŞTI ROMÂNIEI ŞI DEPARTAMENTUL DE STAT

(1) Patru poezii de Ana Blandiana, publicate prima oară în *Amfiteatru,* decembrie 1984, traduse iniţial în engleză (traducere brută) de Kiki Skagen Munshi, directoarea Bibliotecii Americane de la ambasada americană din Bucureşti.

(2) William Echikson, "US - Romanian Ties Under Fire Due to Bucharest's Rights Record", *The Christian Science Monitor,* 1986.

(3) Calciu a fost eliberat din închisoare şi i s-a aprobat emigrarea în 1985. Vezi articolul lui Calciu, "Persecution of the Orthodox Church in Romania", în *Sources of Human Rights Violations in Romania* (Washington: American Foreign Policy Institute, 1986).

(4) *Ibid.*; şi Ion Raţiu, "The Communist Attack on the Catholic and Orthodox Churches in Romania", *The Eastern Churches Quartely* (iulie - septembrie 1949).

(5) Vezi Dr. Alexander Havadtoy, "The Oppression of the Hungarian Reformed Church in Romania", *Sources of Human Rights Violations in Romania.*

(6) Vezi, de exemplu, scrisorile - raport ale organizaţiei Christian Response International (Christian Solidarity International) în anii '80; "Sabin Teodosiu - An Industrial Accident", *A Bible for Russia* (I, No. 9, august-septembrie 1983), pag. 7; "A Romanian Tragedy", *The Voice of Truth* (Romanian Missionary Society, Wheaton, Illinois, februarie 1984); şi scrisoare din partea Comitetului Român pentru Apărarea Libertăţii Religioase şi de Conştiinţă (în exil), New York, 7 martie 1984, semnată de reverendul Pavel Nicolescu, dl. Radu Căpuşan şi dl. Petru Cocârţeu, cu o anexă despre "Creştinii români interogaţi, arestaţi, întemniţaţi şi persecutaţi de Guvernul comunist".

(7) Calciu, op.cit., pag. 23.

(8) Scrisoarea lui Béla Szigethy (4620 Taylor Ave., NE Bainbridge Island, Washington 98110) către congresmanul Joel Pritchard, Casa Reprezentanţilor, Washington DC 20515, 24 mai 1984. Scrisoarea mi-a fost înmânată la ambasadă, la Bucureşti.

(9) Depoziţia lui David B. Funderburk în cadrul audierilor despre clauza naţiunii celei mai favorizate, Comitetul Senatorial al Finanţelor, Subcomitetul pentru Relaţii Comerciale, 23 iulie 1985.

(10) Scrisoarea ambasadorului român în S.U.A., Mircea Malita, către doamna Newberry, 20 iulie 1984.

(11) Registrul Congresului, Senatul S.U.A., 10468, "Trade With the Socialist Republic of Romania", senator Jesse Helms, inclusiv "Voice of America

Transcript: Romanian Priest", 10 august 1984. Senatorul Helms s-a referit de asemenea la două emisiuni ale postului de radio Europa Liberă, în legătură cu Pálfi, la 7 mai și 25 iulie 1984.

(12) "World Meat Consumption Up", *The New York Times*, 25 august 1981, D6L. Consumul anual de carne în România pe cap de locuitor (în kilograme), bazat pe estimările pentru anul 1980, a fost de 24.2, în comparație cu Statele Unite (aflate pe primul loc) -112.6, Germania de Est -85.9, Ungaria -73.0 și Uniunea Sovietică -58.3.

(13) Robert Kaplan, "Romanian Gymnastics", The New Republic (17 decembrie 1984). Vezi și *Radio Free Europe Research*, Romanian SR 16 (2 noiembrie 1984), pag. 10-11.

(14) Memoriul "The City, a Permanent Part of Romanian Civilization", ianuarie 1985, adresat conducerii românești de către Dr. Dinu Giurescu, academician Dionisie Pippidi, Dr. Grigore Ionescu, Dr. Vasile Drăgut, Dr. Aurelian Trișcu, Dr. Răzvan Theodorescu și Dr. Radu Popa.

(15) Rezoluția 2508 a Institutului de Cercetare a Cauciucului și Maselor Plastice, București, 15 februarie 1982.

(16) Rezoluția 588 a Inspectorului General al Inspectoratului Școlar, București, 24 noiembrie 1980.

(17) Vezi Dr. Alexander Havadtoy, *op. cit.* Într-o scrisoare din 15 ianuarie 1985, el mi-a trimis fotocopii după dispoziție și relatarea documentară despre bibliile transformate în hârtie igienică.

(18) Scrisoare către autor din partea lui James E. Andrews, Biroul Adunării Generale a Bisericii Presbiteriene a Statelor Unite, New York, 17 septembrie 1985.

(19) Scrisoare către autor din partea doamnei Ted Warren, 928 Briarfield Road, Jackson, Mississippi, 1 decembrie 1982.

(20) Calciu, *op. cit.*

(21) Scrisoare către autor din partea reverendului Alton H. McEachern, pastor al Primei Biserici Baptiste din Greensboro și reprezentant oficial al Convenției Baptiste de Stat, Carolina de Nord, 14 noiembrie 1985.

(22) "Reflections on Billy Graham's Trip to Romania", *Religion in Communist Lands*, vara lui 1986, vol. 14, nr. 2, pag. 224-227.

(23) Declarația lui Elie Wiesel pentru a fi prezentată (de către autor) cu ocazia comemorării Holocaustului, din 15 iunie 1984. Am ținut o recepție la reședința ambasadei noastre cu acea ocazie, în care Wiesel mi-a dat cartea sa *Souls On Fire* (Suflete în flăcări). În carte el a scris: Pentru Ambasador și Doamna David Funderburk, care au făcut atât de mult pentru noi, cu prețuire.

(24) Scrisoare din partea lui Judith Kent către senatorul Howard Baker, 31 mai 1983, expediată autorului de senatorul Baker, 16 iunie 1983.

(25) Vezi, de exemplu, John Baron, *KGB* (New York: Bantam Books,1977), fotografia; și Brian Freemantle, *KGB* (Londra: Michael Joseph/ Rainbird, 1982), ilustația nr. 55.

(26) Nota Ministerului Afacerilor Externe al României, cu numărul 8/98 671, 3 ianuarie 1985, cu referință la nota verbală P.S. 7-2/373, din 21 decembrie 1984, ce declară pe cetățeanul american Donald Kyer ca "persoană nedorită pe teritoriul Republicii Socialiste România".

CAPITOLUL 5
NICOLAE CEAUȘESCU - NEBUNUL FAVORIT AL WASHINGTONULUI

(1) Vezi, de exemplu, reportajul Associated Press "Three Get Death Penalty for Stealing Meat", 21 decembrie 1983. Descrie condamnarea la moarte a trei ambalatori, pentru că au furat carne de la Intreprinderea de Industrializare a Cărnii, Târgoviște, România.

(2) Franz Johannes Bulhardt, "Sie Sprechen Deinen Namen Aus", *Neue Banater Zeitung*, 19 iulie 1984.

(3) Profesorul Radu Florescu, de la Boston College, a efectuat cea mai aprofundată cercetare asupra istoriei lui Dracula, publicând cărți cum ar fi *In Search of Dracula* (Greenwich: New York Graphic Society, 1972; și *Dracula: A biography of Vlad the Impaler 1431 - 1476* (New York: Hawthorn, 1973). Cei ce veneau în România și ne erau oaspeți, de cele mai multe ori doreau să vadă "Castelul lui Dracula" din Transilvania. De obicei ne obligam să-i ducem la castelul Bran, unde Dracula poate a înnoptat de vreo două ori. Autenticul castel al lui Dracula, de la Poenari, e în ruină, dar se află în proces de restaurare. O coincidență interesantă, pe care Florescu o scoate în evidență, este Biserica Luterană din Sibiu (fost Hermannstadt sub dominația sașilor, în Evul Mediu) ca loc de veci pentru două figuri istorice notabile. Fiul lui Dracula, Mihnea cel Rău și conducătorul sașilor, Frank von Frankenstein (fără nici o legătură cu personajul hollywoodian), au fost înmormântați aici, pietrele funerare fiind aproape una de alta. Ca lucrător al U.S.I.A. (agenției de informații) și ca ghid de expoziție în același oraș, în 1975, și apoi ca ambasador, straniul loc a fost văzut de mai multe ori de autor.

(4) Vezi George G. Potra, "A Name of National Pride", *Romanian News*, 16 noiembrie 1984; Roger Boyes, "Romania: Who Will Follow the Conducator?", *The Times*, Londra 19 noiembrie 1984; Paul Martin, "The Mad Mad Romania of Nicolae Ceaușescu", *Reader's Digest*, ianuarie 1986, pag. 118-122; Roger Thurow, "Romania Clings to Cult of Ceausescu as Nation Fast Slides into Decay", *The Wall Street Journal*, 27 ianuarie 1986; Eugen Popa, "Omagiu", în *România literară*, 1984.

(5) Vezi "The Bust of Comrade Ceaușescu", de Horia Flămând; "Portrait of Ceaușescu", de Ion Jalea; icoana din lemn pictată de Bogdan Ion Cociuba; "Omagiu", pictură de Corneliu Brucașu; "Poem", de Viorel Cozma; tapiserie de Eugen Popa (18 iulie 1982, *România liberă)*, excepție făcând cele apărute în *România literară, Scânteia, România liberă* și *TeleRadio*, ianuarie - martie 1983.

(6) Vezi Claire Trean, "Le Parti roumain et sa famme", *Le Monde,* 31 ianuarie 1983.

(7) Vezi "Aniversarea zilei de naștere a tovarășei Elena Ceaușescu" în Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România, București, 19 ianuarie 1984, vol. XX, nr. 2, partea a III-a, pag. 1-3.

CAPITOLUL 6
DISIDENȚA AMBASADORULUI STATELOR UNITE

(1) Pacepa, "The Defector's Story", pag. 168-182.

(2)Vezi Proclamația Prezidențială 5223, 16 iulie 1984, extrasă din documentele de presă ale Casei Albe, de exemplu.

(3) Vezi recenziile de carte: Gheorghe Buzatu, în *Cronica,* 29 iulie 1983, "Istoria și diplomația din perspectiva americană" se referă la carte ca fiind "o contribuție valoroasă la studierea și înțelegerea subiectului"; Cristian Popișteanu, în *Revista românească,* 4-5 (1984), "Fresh Landmarks of Romanian-British Inter-War Relations" scrie că lucrarea include o "imagine în care nu numai valurile mari ci și cele mici, ale mării extrem de agitate a relațiilor internaționale ale vremii pot fi văzute distinct. O astfel de imagine cuprinde atât acțiunile britanice consistente, cât și cele inconsistente"; Elisabeta Petreanu, în *Anale de istorie*, vol. XXXI, nr. 2, 1985, conchide că lucrarea aduce o contribuție importantă interpretativă și documentară la cunoașterea epocii istorice; iar Teodor Popescu, în *Revista română de studii internaționale,* vol. XVII, noiembrie-decembrie 1983, descrie publicația ca prezentând o nouă concepție în studierea prezenței Marii Britanii în Europa de sud-est, în preajma celui de-al doilea război mondial, ceea ce constituie un exemplu excelent de dialog între istoricii români și cei americani.

CAPITOLUL 7
ÎNTREVEDERILE DE LA WASHINGTON CU PREȘEDINTELE REAGAN ȘI CU SECRETARUL DE STAT SHULTZ

(1) Scrisoare din partea autorului către ambasadorul Faith Ryan Whittlesey, asistent al Președintelui, 27 aprilie 1983.

(2) Vezi John Maclean, "I'd Like to Present Our Ambassador, Mr. Klunk", *The Washingtonian,* iulie 1983, pag. 62-79.

CAPITOLUL 8
ÎNTREVEDERI LA WASHINGTON CU LAWRENCE EAGLEBURGER, ELLIOTT ABRAMS ŞI CU SENATORUL JESSE HELMS

(1) În timpul şederii mele în România, am conlucrat strâns cu comunitatea evreiască şi cu rabinul Moses Rosen şi am avut relaţii excelente cu primul ambasador israelian, Aba Gefen. Am participat la recepţii ale comunităţii evreieşti şi am vorbit în sinagoga principală. Cea mai importantă ocazie a fost când am rostit alocuţiunea lui Elie Wiesel, cu ocazia comemorării Holocaustului.

(2) Potrivit relatărilor, Kissinger Associates au ajutat la desfacerea produselor iugoslave pe piaţa americană.

(3) Leslie H. Gelb, "State Departament's No. 3 Has a Habit of Succeeding", *The New York Times,* 16 septembrie 1982.

(4) Interviul lui Elliott Abrams acordat Vocii Americii, 18 octombrie 1982.

(5) *Ibid.*

(6) Vezi Bill Arthur & Ken Eudy, "Funderburk's Effectiveness as Ambassador Questioned", *The Charlotte Observer,* 16 martie 1986, 1, 16A.

(7) Scrisoarea autorului către Elliott Abrams, 17 februarie 1983.

(8) *Ibid.*

(9) Scrisoarea din partea lui Elliott Abrams către autor, 17 februarie 1983.

(10) Vezi comunicatul de presă al guvernului Statelor Unite cu ocazia mesei rotunde americano-române despre drepturile omului, emis la 29 februarie 1984, Washington DC.

(11) Scrisoare de la senatorul Jesse Helms către ministrul de externe Ştefan Andrei, 20 iunie 1983.

(12) *Ibid.*

(13) Scrisori de la Jesse Helms către autor şi Dr. Norman A. Wiggins, 8 octombrie 1984.

(14) Don Phillips, "22 Ambassadors Endorse Helms: Shultz Issues Caution Over Unusual Action", *The Washington Post,* 26 octombrie 1984, 1.

(15) Departamentul de Stat al Statelor Unite, Oficiul Inspectorului General, "Practical Ethics: A Briefing book for Chiefs of Mission", noiembrie 1984.

(16) Lucia Mouat, "Rising Tide of Noncareer U.S. Envoys Worries Experts", *The Christian Science Monitor,* 29 noiembrie 1984.

(17) "N.C. Visitors Assist Helms", *Greensboro News and Record,* 31 octombrie 1984, B2.

(18) Vezi "Mr. Helms's Foreign Legion", *The New York Times,* 27

octombrie 1984, 24; James Reston, "Jesse the Helmsman", *The New York Times*, 14 septembrie 1984; Bernard Gwertzman, "The State Departament In A Dither Over Helms", *The New York Times*, 8 noiembrie 1984, B16; "Undiplomatic Diplomats", *International Herald Tribune*, 2 februarie 1985, 6; Flora Lewis, "Independent Envoys Pose Problems for US", *International Herald Tribune*, 16-17 februarie 1985, 4.

(19) Vezi James T. Hackett, "Regaining Control on the Departament of State", *Mandate For Leadership II: Continuing the Conservative Revolution* (Washington: The Heritage Foundation, 1984); Smith Hempstone, "Choosing Envoys: Career Officers vs. Political Appointees", *The Washington Times*, 30 noiembrie 1984, D1 și "Career Officers vs. Political Appointees at State", *Human Events*, 15 decembrie 1984, pag. 13; John Vinocur, "Galbraith Derides US Career Diplomats As Timid", *International Herald Tribune*, 14 februarie 1985, 1; William Buckley Jr., "What Galbraith Meant About Guts in the Embassy", *International Herald Tribune*, 23-24 februarie 1985, 4.

(20) Vezi Bernard Gwertzman, "State Departament in a Dither Over Helms", *The New York Times*, 8 noiembrie 1984, B16.

CAPITOLUL 9
ÎNALȚI OASPEȚI AMERICANI ÎN ROMÂNIA: DE LA SECRETARUL DE STAT ALEXANDER HAIG LA VICEPREȘEDINTELE BUSH

(1) Alexander M. Haig Jr., Caveat: Realism, Reagan and Foreign Policy (New York: Macmillan Publishing Company, 1984), pag. 258.

(2) Scrisoare din partea lui Frank C. Carlucci către autor, 20 octombrie 1982.

(3) Cuvântarea vicepreședintelui George Bush, "US Policy Toward Central and Eastern Europe", 21 septembrie 1982, Viena.

(4) Vezi Charles Humana, *World Human Rights Guide*, (Londra: The Economist Publications Ltd., 1986) și *The Free Romanian*, vol. 2, nr. 11, noiembrie 1986, pag.2-3.

CAPITOLUL 10
OASPEȚI AMERICANI ÎN ROMÂNIA: DE LA MINISTRUL COMERȚULUI, MALCOLM BALDRIGE, LA PREȘEDINTELE ȘEFILOR DE STAT MAJOR, JOHN VESSEY

(1) Malcolm A. Kline, "Commerce Pampers East Bloc", *Washington Inquirer*, 13 decembrie 1985, pag. 4, 7.

(2) Detaliile călătoriei, inclusiv participanții, întrevederile și întregul itinerariu sunt din raportul confidențial al lui Christian Response International, 9-18 decembrie 1984, C.R.I. Rockville, Maryland.

(3) *Politics in America: Members of Congress in Washington and at Home* (1984), editat de Alan Ehrenhalt (Washington: C.Q. Press, 1983), pag. 125-126.

(4) Scrisoare de la Charles Z. Wick către autor, 5 octombrie 1982.

(5) Neîndoios, așa cum a făcut-o în favoarea ambasadorilor americani și în alte ocazii, Wick a adăugat că eram foarte respectat de președintele Reagan.

(6) "The World's Top Arms Exporters: 1982 Arms Deliveries" (Data: US Arms Control and Disarmament Agency), Business Week, 22 octombrie 1984. Exportul de arme al României, în valoare de 1,1 miliarde $, o clasa pe locul 5, după URSS, SUA, Franța și Marea Britanie, și înaintea Chinei, Italiei, Cehoslovaciei, Germaniei, Braziliei, Poloniei, Spaniei, Coreei de Nord, Coreei de Sud, Israelului, Egiptului și Libiei.

(7) Fiul generalului John Vassey Jr., John Vessey III, era șeful secției consulare a ambasadei americane din București, când eu eram ambasador. Îl consideram un funcționar competent și liniștit al Serviciului Extern. Aflându-se în una din cele mai dificile funcții de la ambasadă, aceea de șef consular, a tratat lucrătorii români de la ambasadă cu respect și echitate și i-a apărat de diverse acuzații, aduse de cetățeni americani, ce-i considerau spioni și că se purtau necooperativ. Așa se explică surprinderea mea când mi-a spus, cu două zile înainte de a părăsi Bucureștiul - la mai puțin de două luni înainte de vizita tatălui său ca oaspete oficial -, că a pierdut respectul pentru români. A spus că, din miile de români care s-au perindat pe la secția consulară timp de trei ani și jumătate, cât a stat el acolo, majoritatea păreau a fi mânați de o mentalitate potrivită dictonului "Mai bine omor capra vecinului, decât să-i meargă lui mai bine". Într-un fel, el împărtășea îngrijorarea unor observatori, care credeau că mulți români ce vor să emigreze în Statele Unite sunt motivați de considerente materiale și economice.

EPILOG

(1) Vezi scrisoarea mea către autorul articolului din *The Washington Times*, "Funderburk Resigned, But Not to Protest US Policy", 24 mai 1985, 9A.

(2) Conversație cu John Herrington, pe atunci directorul personalului Casei Albe, în biroul său de la Casa Albă, 5 septembrie 1984. Herrington poza drept conservatorul înțelegător, care luptă ca să-i mențină pe conservatorii lui Reagan în pozițiile lor. La puțin timp după aceea, a primit un post în cabinet - secretarul Departamentului Energiei. Nu am mai primit nimic de la el sau din partea biroului pentru personal.

(3) Scrisoare din partea autorului către președintele Reagan, 14 martie 1985. Ca să am timp să mă mut de la București la Buies Creek și să mă pregătesc pentru noua slujbă la Universitatea Campbell, am decis să ne fixăm plecarea la mijlocul lunii mai. Am ajuns în Carolina de Nord, la sfârșitul lunii mai, după o perioadă de aproximativ o săptămână de dări de seamă la Washington.

(4) Scrisoare către autor din partea președintelui Reagan, 29 aprilie 1985.

(5) "Shultz Says European Trip Will Show US Supports Autonomy", (Los Angeles Times - Washington Post News Service), *The News and Observer* (Raleigh, Carolina de Nord), 8 decembrie 1985, 21A; Bernard Gwertzman, "US to Warn Romania to Improve Rights", (New York Times News Service), *The News and Observer*, 5 decembrie 1985, 28A.

(6) "Shultz, Romanian Leader to Meet" *The News and Observer*, 14 decembrie 1986, 6A.

(7) Vezi, de exemplu, Ross McKenzie, "Why Classify Romania Most-Favored Nation?", *Winston-Salem Journal*, Carolina de Nord, 9 octombrie 1986, 11.

(8) Editorial de Antoine Bosshard, "Damage Has Been Done", *Journal de Genève*, Geneva, decembrie 1985.

(9) Vezi, de exemplu, Connaught Marshner, "An American Ambassador Who Took On State", *Conservative Digest*, noiembrie 1985, pag. 73-80.

(10)Paul Martin, "The Mad Mad Romania of Nicolae Ceaușescu", *Reader's Digest*, ianuarie 1986, pag. 118-122.

(11) Vezi Bradley Graham, "The Big Chill, Romanian Style", *The Washington Post* (National Weekly Edition), 29 aprilie 1985, 18; "Envoy Quits, Faults Policy: Funderburk Sees Romania Coddled", *The Washington Post*, 15 mai 1985, A28; Jackson Diehl, "Economic Woes Trim Romania's Independence", *The Washington Post*, 28 octombrie 1986, A17; "Romania Criticized Over Treatement of Minorities", *The Washington Post*, 25 octombrie 1986, A20.

(12) Reportajul postului de televiziune prin cablu CNN (Cable News Network), prezentat de Loory, arăta "viața idilică de la țară", neînțățisând lipsurile în aprovizionarea populației; a prezentat castelul lui Dracula, pe Ceaușescu, ca singurul conducător din lume, care face în mod regulat declarații ce condamnă antisemitismul (imagine parțială) și o nuntă îmbelșugată. Nu a arătat nimic despre temeinica alianță a lui Ceaușescu cu sovieticii, persecutarea disidenților religioși și politici, precum și mizeria generală a poporului oprimat sub un regim cu cea mai teribilă situație a drepturilor omului din Europa. Faptul că Loory nu voia să prezinte o imagine reală a vieții din România era vizibil și în timpul apariției mele, alături de el, la 6 noiembrie 1986, în emisiunea *Ora internațională* a postului CNN. Vezi Cliff Kincaid, "Ted Turner of the Cable News Network Is Quoted As Saying That Communism Is Okay With Him", *Conservative Digest*, octombrie

1986, pag. 25-30; şi cercetările lui Cliff Kincaid în legătură corectitudinea în mijloacele de difuzare în masă. Marile reţele de televiziune, împreună cu gazetele *The New York Times* şi *The Washington Post,* de multe ori au dat apă la moară clienţilor celor de la Departamentul de Stat. Un exemplu grăitor în acest sens este "Romania's Defiance", de Jack Anderson şi Dale Van Atta, în *The Washington Post,* 25 august 1985, B7. Citând felul cum C.I.A. zugrăvea popularitatea lui Ceauşescu, coloana lui Anderson & Van Atta arăta ca un articol de dezinformare al Securităţii (KGB). Evident, e nevoie de efort mai mare pentru a contracara asemenea relatări prejudiciate.

(13) Ca omagiu adus mie de românii din afara României, poate cel mai personal, a fost constituirea ROMPAC-ului, în timpul campaniei mele preliminare pentru Senat din partea statului Carolina de Nord. Românii americani conduşi de Victor Găetan au înfiinţat Comitetul de Acţiune Politică Român (ROMPAC), în primăvara lui 1986, la Washington, care "sprijină candidaţii federali care sunt receptivi şi activi în problemele ce-i privesc pe românii din america. Prioritatea imediată a ROMPAC-ului e să-l sprijine pe ambasadorul Funderburk la viitoarele alegeri preliminare, Carolina de Nord, 6 mai 1986. Atât trecutul ambasadorului Funderburk, cât şi potenţialul său de a deveni membru al Senatului Statelor Unite sunt de importanţă unică pentru româno-americani. Sensibilitatea demonstrată de ambasadorul Funderburk faţă de problemele româneşti va constitui un avantaj major pentru sutele de mii de româno-americani". În iunie 1987, la Paris, am fost ales, cu unanimitate de voturi, ca membru onorific al Uniunii Mondiale a Românilor Liberi. Unul dintre cei ale căror sprijin şi rugăciuni au însemnat cel mai mult pentru mine, e Virgil Pop din Gledale, California.

(14) Conferinţă a lui Nestor Rateş la al 11-lea Congres al Academiei româno-americane, 8-10 mai 1986, la Universitatea din Boulder, Colorado. Vezi *Lupta,* 15 septembrie 1986, pag. 9-10.

(15) *Ibid.*

(16) Fischer-Galaţi nota, de asemenea, că el e considerat de clanul Ceauşescu (citeşte Ilic) ca unul dintre cei mai indispensabili în ceea ce priveşte problemele academice, de publicitate şi prestigiu pentru România, chiar dacă el susţine că a scris lucruri critice la adresa regimului.

(17) Bill Arthur şi Ken Eudy, "Eficienţa lui Funderburk în funcţia sa de ambasador pusă sub semnul întrebării", *The Charlotte Observer,* 16 martie 1986, 1, 16A.

(18) Vezi *Scânteia* din 5 aprilie 1987, citată de Keston News Service, nr.273, 16 aprilie 1987, pag. 11.

(19) Vezi Dennis L. Bark, ed., *Promovarea păcii: politica externă a S.U.A., la mijlocul anilor '80* (Stanford, California: Hoover Institution Press, Stanford University Press, 1984), pag. 250.

INDEX

Abrams, Eliott 53, 140, 155-162
Abshire, David 167
A.C.D.A. (Agenţia pentru Controlul Armelor şi Dezarmare) 69, 70
Ackerman, Garry 194, 195
Acordul Comercial Româno-American 208, 233
Adelman, Kenneth 53, 55, 70, 204
Adventişti 90, 224
A Doua Biserică Baptistă din Oradea 91
Aftenie, Vasile 94
agrement 24
Alexandru cel Mare 119
Alianţa Mondială a Reformaţilor 105, 106
A.L.R.C. (Comitetul Creştin pentru Apărarea Libertăţii Religiei şi Credinţei) 91
ambasador sovietic 63
Amfiteatru 88
Amendamentul Jackson-Vanik 111, 135, 152, 158, 185, 197
Anderson, Jack 224
Anderson, Thomas 167
András, Péter 94
Andrei, Ştefan 55, 64, 164, 165, 174,175,178,180, 185-187, 204
Andrew, James E. 237
Andropov, Iuri 201
Antal, dr. 210
Arafat, Iaser 72, 117
Armacost, Michael 43
Armstrong, William 215
Arthur, Bill 232, 240, 244
Assad, Hafez 72
Asociaţii lui Kissinger 155, 240
Atalanta (companie) 208

Baker, Howard 25, 112, 237
Baldrige, Malcolm 53, 190-193
Baptişti 56, 91, 105, 107-109,126, 127, 157, 207, 213, 224
Banca Mondială 50, 175, 222
Baranyi, János 94
Barnes, Harry 43
Barron, John 113, 238
Barry, Robert 23, 43, 49
Barton, Josef 86
Basarabia 60
Basil, John 23
Baucus, Max 26
Bădescu, Gheorghe 157, 160, 161
Bălan, Ioan 94
Becker, Todd 42
Bereuter, Douglas 200
Bergold, Harry 43
Beria, Lavrenti 67
Biblii transformate 106
Biden, Joseph 24, 26
Biserica Adventistă de Ziua a Şaptea 102
Biserica Armenească 102
Biserica Baptistă 102
Biserica Creştină Evanghelică 102
Biserica Creştină de Rit Vechi 102
Biserica Baptistă Giuleşti 127
Biserica Evanghelică Penticostală 102
Biserica Evanghelică Presbiteriană 102
Biserica Presbiteriană din S.U.A. 106
Biserica Luterană 102